

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 15 Φεβρουαρίου 2026 • Έτος 17^ο • Αρ. φύλλου 912

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΦΥΤΙΡΗΣ, ΣΤΗΝ «Κ»

Ξέρουμε τα «κεφάλια» των φατριών

Το πλάνο του για πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος, ο ρόλος της Task force και η μεθοδολογία «follow the money»

«Το κράτος δικαίου είναι σε μάχη με το οργανωμένο έγκλημα», δηλώνει στη συνέντευξή του ο υπουργός Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης Κώστας Φυτίρης, επισημαίνοντας ότι «στόχος μας είναι τα κεφάλια των φατριών, ξέρουμε ποιοι είναι, ασκούμε συνεχή πίεση και τους περιμένουμε». Σελ. 7

“Λάβαμε γραπτή επιβεβαίωση από το Ισραήλ ότι ο Σιμόν Αϊκούτ θα εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής του.

“Αναμένεται επίσημη λειτουργία του κυπριακού FBI τον Μάρτιο, ως κεντρικού πυλώνα στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος.

“Δεν παύει να είναι αστυνομικός ο Νίκος Λοϊζίδης. Έχει παραβιάσει τα όρια που προβλέπει ο θεσμικός του ρόλος. Αναμένω τις σχετικές ενέργειες του Αρχηγού.

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ - ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Και ο Τραμπ στο τραπέζι της Αγκυρας

Στην Τουρκία, Κυριάκος Μητσοτάκης και Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν συμφώνησαν στην εκτίμησή τους για τις αμερικανικές προθέσεις και ανταλλάξαν απόψεις για το ενδεχόμενο μιας παρέμβασης των ΗΠΑ στην Αν. Μεσόγειο. Σελ. 16

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Κάθετο «όχι» στο ψευδοκράτος

Η σαφής αντίθεση της Ε.Ε. σε κινήσεις αναβάθμισης και αναγνώρισης της ούτω καλούμενης «ΤΑΒΚ», καταγράφεται σε έγγραφο της Ε.Ε. που κατέχει αποκλειστικά η «Κ». Θα εκδηλώνει αντιδράσεις σε ανάλογες κινήσεις. Σελ. 4

Με Nurofen, ο πονοκέφαλος δεν θα χαλάσει τη στιγμή.

ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΠΡΟΣΕΚΙΜΕΝΑ ΤΑ ΟΡΙΑ ΧΡΗΣΗΣ. ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΕ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟ Η ΤΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΟ 142

ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

Για 172 χρόνια φωλιά παιδείας

Η απόφοιτος της τάξης του 1952, του Παγκύπριου Γυμνασίου Θηλέων Φανερωμένης, Ρίτα Κουρούπη, το γένος Καλινίκου, αφηγείται στην «Κ» τα ανέμελα χρόνια της φοίτησής της στο εμβληματικό σχολείο της Λευκωσίας. Το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης ξεκίνησε να λειτουργεί ως αλληλοδιδασκτικό σχολείο το 1849, στην ομώνυμη ενορία της Λευκωσίας. Τον Δεκέμβριο του 1859 έγινε το πρώτο Παρθεναγωγείο της Λευκωσίας, «προς μόρφωση της κορσικακής νεότητας», με πρωτοβουλία του αρχιεπισκόπου Μακαρίου Α΄. Σήμερα το υποβλητικό κτήριο, βουβό, περιμένει να αποκτήσει και πάλι ζωή. Τέχνες, σελ. 4-5

Τ/Κ ΠΕΡΙΟΥΣΙΕΣ

7,5 δισ. η αξία, μόλις 5 εκατ. τα ενοίκια

Απτά δείγματα αντιμετώπισης της κακοδιαχείρισης 50 ετών –ακόμα και ανακλήσεις συμβάσεων– έφερε η νέα νομοθετική ρύθμιση. Η αναπροσαρμογή των πολύ χαμηλών ενοικίων είναι μονόδρομος, καθώς είχαν δημιουργηθεί μεγάλες στρεβλώσεις. Σελ. 8

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Υπουργός Υγείας

Η επέκταση των παροχών υγείας είναι επιβεβλημένη

Σελ. 10

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Δρυός πεσούσης

Το δίκαιο απαιτεί πλήρη διερεύνηση κάθε καταγγελίας για τον δήμαρχο Πάφου. Καμία σκιά δεν πρέπει να μένει αναπάντητη. Να διερευνηθούν όλα, καθαρά και ξάστερα. Ετσι στέκει το κράτος δικαίου. Μα σε κράτος δικαίου, η ευθύνη δεν βαρύνει μόνο τον κατηγορούμενο. Βαρύνει και εκείνους που σιωπούσαν. Όσους είδαν φως και μίπηκαν, με αποτέλεσμα οι καταγγελίες να συναγωνίζονται σε αριθμό τα παραπούλια της 9ης Ιουλίου.

Κρατάμε τη μια όψη του νομίσματος. Αυτή που μας φέρνει πιο κοντά.

#ΚοινόΚυπρίων

Τράπεζα Κύπρου

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ - ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

389 εκατομμύρια ευρώ για το ΣΟΠΑΖ

Μεικτή ανάπτυξη συνολικού κόστους €389 εκατ. σε έκταση 270 στρεμμάτων προτείνει η ΚΡΜΓ για την αναδιαμόρφωση της περιοχής ΣΟΠΑΖ. Συγκεκριμένα, προτείνονται

εννέα χρήσεις, μεταξύ των οποίων ζώνη καινοτομίας, σχολείο, συνεδριακό κέντρο, ξενοδοχείο, κινηματογραφικό στούντιο και χώροι πρασίνου. Οικονομική, σελ. 5

ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ

Με παρελθόν, σίγουρα. Με μέλλον;

Για 40 χρόνια και μέσα από διαφορετικούς ρόλους βρίσκεται αδιάλειπτα στην πρώτη γραμμή και στο επίκεντρο των συζητήσεων, καθώς το επίκεντρο ήταν ανέκαθεν το αγαπημένο της «place to be». Σελ. 9

ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΕΠΣΤΑΪΝ

Φουντώνει ο θυμός κατά των ελίτ

Οι αποκαλύψεις για το δίκτυο και οι διάλογοί του με ανθρώπους ακόμη και της αριστερής διανοήσης, όπως ο Νόαμ Τσόμσκι, απειλούν να φουντώσουν τον αντισυστημικό θυμό σε πολλές χώρες. Σελ. 22-23

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING 160 YEARS

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

CHRONOMASTER SPORT

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Θέλετε jalla;

Αγαπημένο μου ημερολόγιο, είναι κάποιες στιγμές που καταγράφηκαν ανεξίτηλα στη σύγχρονη χαρτοπαιχτική μας ιστορία. Με την έννοια ότι παραμένουν χαραγμένες στη μνήμη του καρτέ, είτε επειδή χαρήκαμε πολύ, είτε επειδή λυπηθήκαμε πολύ, είτε επειδή αισθανθήκαμε να μας κυριεύει η χαρμολύπη μιας βαθιάς αμηχανίας. Αυτό συνέβη όταν είδαμε το videoclip του Jalla. «Ο θρίαμβος της παροικίας!» ψιθύρισε η Καλαμαρού.

Θα μπορούσαμε να το πούμε και εκδίκηση της παροικίας καθώς το ΡΙΚ κατάφερε να χωρέσει μέσα σε ένα φιλμάκι όλα τα στερεότυπα των Κυπρίων της Αγγλίας. Ένας αληθινός πανωλεθρίαμβος που περιλαμβάνει καλοκάγαθες γριές, τη σούπερ σέξι τραγουδίστρια, κορίτσια με παραδοσιακές στολές, μια αστραφτερή Maserati, αγόρια που κάνουν σούζες και ένα διπλοκάμπινο με πορτοκάλια. Το εκρηκτικό μίγμα ενισχύεται με τον ανθό των Τσάρλιδων: Σοφία Χατζηπαντελή (η διάσημη μοντέλα), Stavros Flatley (η διάσημη κοιλιά), Tonía Buxton (η διάσημη μαμά) και Peter Kyrií (ο διάσημος ινφλουένσερ). Σε αυτά προσθέτουμε γιαγιά, παππού και όλο το σόι της Antigoni κι έχουμε ένα εθιστικό εθνικό trash με ηθικό αυτοργό το παραδοσιακά αδιαστακτο ΡΙΚ.

Όταν επιτέλους καταφέραμε να πούμε κάτι για να σπάσει η αμηχανία, ήταν μοιραίο να ξυπνήσουν οι οδοντρές μνήμες. «Τουτέστιν;» αναρωτήθηκε η νεότερη Ρενέ Κυπαρίσι. «Τουτέστιν, το σαρωτικό entry της Εγγλεζο-Κυπριας Τίνα Χαρτάλα στα σαλόνια της αστικής Λευκωσίας», εξήγησα υπομονετικά. Οι παλαιότεροι ίσως θυμούνται την άφιξη της πλούσιας κληρονόμου στο τέλος της τραυματικής δεκαετίας του 1970. Η θυγατέρα του βιομηχάνου ετοιμών ενδυμάτων Πάμπου Χαρτάλα ήρθε φορτωστή από το Λονδίνο σαρώνοντας τα καρτέ του πεκεριζέ (ένα απόγευμα στο Πολύδροσο της Κακοπετριάς χάθηκαν δύο οικοπέ-

«Όπα, όπα, έλα, Jalla. Κόρη μου, κόρη μου, σάσ’ τους και φύγαμε...». Άλλα τα χείλη των χαρτοπαικτριών!

δα και τρεις σειρές μαργαριτάρια Mikimoto). Ο συνδυασμός της επίδειξης πλούτου και των κακόηχων greekish (μπάνκα, φισιάδικο, κιτσούι και άλλα συναφή) έκαναν τα νεύρα των Χωραϊτών ταστάλια. Πλην, όμως, κάποια στιγμή, ενώ έρεε ξεστό το εγγλεζο-κυπριακό χρήμα, έπεσαν τα κάστρα και της οδού Γλάδστωνος. Τότε λέχθηκε και η ιστορική ατάκα της αριστερής (με την καλή έννοια) Κουλλίτσας Κυριακού: «Είναι πολλά τα λεφτά Ντίντη!».

«I’m dancing on the table, baby. Shake my hips to τοιφιτετέλι» τραγουδάει η Antigoni. «Ticka-tacka,

one, two, let your body move» σιγοντάρει η open-minded Κουλλίτσα και προτού συνέλθουμε από το σοκ συνεχίζει η Ελλού από το μέσα δωμάτιο: «Όπα, όπα, έλα, Jalla. Κόρη μου, κόρη μου, σάσ’ τους και φύγαμε...». Άλλα τα χείλη των χαρτοπαικτριών! Αφού είναι σαν να βλέπω την Τίνα Χαρτάλα να εισβάλλει ξανά στη ζωή μας και να παίρνει εκδίκηση για το στομπάρισμα που έφαγε η παροικία τον τελευταίο μισό αιώνα. Η Φώφη Κούταλου πάλι, ως πιο ψύχραιμη, έκανε το πολιτικό της σχόλιο:

«Όταν ο Πρόεδρος πήγε πέρσει τον Μάιο στο Λονδίνο για το brain gain,

παρουσιάζοντας το Σχέδιο Δράσης Minds in Cyrgus, είχε ως στόχο τον επαναπατισμό ταλέντων. Ο στόχος επετεύχθη: αντί τα καλύτερα μυαλά όμως, ήρθαν τα καλύτερα κορμιά!» σχολίασε η φιλοκυβερνητική Κούταλου δείχνοντάς μας το σέξι είδωλο Antigoni.

Τώρα πώς από την επιλογή ενός (ακόμα) κιτς τραγουδιού για τη Γιουροβίζιον καταλήξαμε σε έναν (ακόμα) εμφύλιο στα social media, είναι αporία άξιον αγαπημένο μου ημερολόγιο. Το Κίνημα Κατό Του Jalla ξεκίνησε από μια επιστολή που υπογράφουν 40 και πλέον πρόσω-

πα, με την οποία ζητούν από το ΡΙΚ την απόσυρση του τραγουδιού. Είναι πολλές οι πικάντικες λεπτομέρειες του διαδικτυακού beef, εγώ όμως θα περιοριστώ σε δύο: από το μέτωπο του cancel Jalla την Πόπη Αβραάμ, που υπέγραψε την επιστολή χωρίς να έχει ακούσει το τραγούδι (!) και από τους απέναντι την ανάρτηση της συνηγόρου υπεράσπισης Έμιλυσ Γιολτίτη: «Από μένα είναι douze points, good luck Cyprus, you go girl Antigoni Buxton!».

«Τι είναι η πατρίδα μας; Μην είν’ οι κάμποι; Μην είναι τ’ άσπαρτα ψηλά βουνά; Μην είν’ το Λούβρο της Προ-

εδρίας; Μην είναι οι αρχαιοτίπτες και η σύγχρονη δημιουργία;». Αυτού του τύπου οι υπαρκτάκες ανησυχίες ταλανίζουν το χρυσοπράσινο φύλλο, την ίδια ώρα που οργιάζουν οι αποκαλύψεις για σκάνδαλα και οι κατηγορίες για διαφθορά. Πολύ βολικό για να λέμε την αλήθεια, ιδιαίτερα για το ΡΙΚ που προκάλεσε τον Μικρό Τιτανικό αλλά συνεχίζει ανέμελο τη χρηματοδοτούμενη του πορεία. Αν είχαν λίγο χιούμορ πάντως οι ΡΙΚάδες, θα ομολογούσαν: «Ekamamen je emis polla». Γιατί το Jalla είναι η κορυφή ενός παγόβουνου με Κυπριακές Βραδιές και τηλεοπτικές κακογουστιές κάθε είδους.

Μέσα σ’ όλα ξυπνησαν και τα ελληνονοηρέπ ηνστικά του ΕΛΑΜ. Έξαλλοι οι μαχητές της εθνικοφορούνης ξέσπασαν κατά του ξενόφερτου Jalla, αγνοώντας μάλλον ότι η σύζυγος του αρχηγού τους Ενα διαγωνίστηκε το πάλαι ποτέ με αγγλόφωνο τραγούδι για τη Γιουροβίζιον (με πενιχρά φευ αποτελέσματα). Το ΕΛΑΜ βεβαίως έχει άποψη και για το θέατρο (σιγά να μην είχε) γι’ αυτό ξεσπάθωσε ΚΑΙ κατά της «Δωδέκατης Νύχτας» στον ΘΟΚ, γιατί «προωθεί τον παραλογισμό της woke ατζέντας». Καταγράφηκε.

«Θέλετε τζι άλλα;», αναρωτήθηκε η σιεροκουτάλα η Κούταλου. «Jalla, Jalla!» απάντησε μουδιασμένα το καρτέ. «Η βδομάδα είχε τα κλασικά top stories -Annie Alexuί, Φειδιάς, Φαιδωνας- και το πολύκροτο διαζύγιο της Ειρήνης με το ΑΚΕΛ που μόνο βελούδινο δεν ήταν τελικά. Και μια υποσημείωση για τον ιστορικό του μέλλοντος, όταν θα καταγραφεί τις πολιτικές παραφωνίες: “Ο Τραμπ θα γινόταν δεκτός στην Κύπρο με ανοιχτές αγκάλες” είχε τη θλιβερή έμπνευση να δηλώσει ο Κωνσταντίνος Κόμπος».

Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον
stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

15-2-1936

Επιθέσεις: Αι ανακρίσεις διά την κατά του ηγέτου των σοσιαλιστών [Λεόν Μπλουμ, στη φωτογραφία με τους επιδέσμους] επιθέσιν εσυνεχίσθησαν καθ’ όλην την ημέραν. [...] Ο κ. Μπλουμ διήλθεν ανήσυχον νύκτα. Η κατάστασις του επιβάλλει σοβαράς φροντίδας λόγω της αιμορραγίας, η οποία προεκλήθη εκ των τραυμάτων που φέρει εις το πρόσωπον. Ο σοσιαλιστής ηγέτης θα οικουρήσῃ ἐπὶ πολλὸν χρόνον.

Σοβαρά: Αγγέλλεται εκ Βαρσοβίας ότι ο Τρότσκι, όστις ως γνωστόν, πάσχει από πολλού εξ ανιάτου νοσήματος, ευρίσκεται εις σοβαράν κατάστασιν.

Βομβαρδισμοί: Τηλεγραφήματα εκ Ντεσιέ αναφέρουν ότι ιταλικά αεροπλάνα ενεφανίσθησαν εκ νέου υπέρ την πόλιν γενόμενα στόχος των Αβσοσυνών πυροβολητών άνευ αποτελέσματος. Εν εκ των αεροπλάνων πναγκάσθη ν’ απομακρυνθῇ. Τα λοιπά έριψαν βόμβας κατά χωρίου τινός της περιοχής Μεφτραγιέσου εκ των οποίων εφρονεύθησαν πέντε άτομα. Τα δύο είναι παιδιά.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Ο Τραμπ, η Άννη Αλεξούι και ο Αβέρωφ

Σε δίλημμα η κυβέρνηση για το κατά πόσο να αποδεχθεί την πρόσκληση Τραμπ για συμμετοχή στο Συμβούλιο Ειρήνης για τη Γάζα, έναν οργανισμό που ο Τραμπ ήδη δήλωσε πως θέλει να διοικεί χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανένα. Οι λόγοι που γίνονται δεύτερες σκέψεις -παρά τον αρχικό άκρατο ενθουσιασμό- έχει να κάνει με το ότι: 1) φοβηθήκαμε πως αν αυτός ο οργανισμός ξεδοντιάσει τον ΟΗΕ θα είναι σαν να έχουμε πυροβολήσει το πόδι μας και 2) ο Τραμπ κάποια στιγμή θα γυρίσει δίσκο και όσοι βάλουν οβολό κάτω από δισεκατομμύριο θα θεωρηθούν πτωχοί. Βέβαια, μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία και στο κάτω κάτω ας αφήσουμε τον Μακάριο έξω από αυτή τη συζήτηση.

Το Προεδρικό ανακοίνωσε πως ετοιμάζει προτάσεις για το μέλλον του Φορέα Κοινωνικής Στήριξης χωρίς την εμπλοκή της Πρώτης Κυρίας. Σίγουρα τίποτα πια δεν θα είναι το ίδιο. Η λάμψη και η γκλαμουριά κάποια θα περιοριστούν. Εντάξει, όμως, αφού δεν έχουμε ψωμί θα φάμε παντεσπάνι.

Η κυπριακή κυβέρνηση θα πληρώσει για τον τρόπο που μου φέρθηκε, έχασα τον σεβασμό μου για τον Υπουργό, θα πάω στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτές οι πιο πρόσφατες δηλώσεις της Άννης Φωτίου και μάλλον πάμε για μετωπικές συγκρούσεις σε πολλά μέτωπα. Θα μου πείτε «μα τζι άλλα»; Θα σας απαντήσω, ναι, Jalla.

Η Άννη δεν έχει στοιχεία για μένα...

Η εθνική ξαδέλφη με ανάρτησή της αφήνει υπονοούμενα πως η συνάντησή στη Νέα Υόρκη ανάμεσα σε Ερκιουρμαν και Αβέρωφ μπορεί να έγινε για να συζητήσουν... μπιζινες στα κατεχόμενα! Αν έγραφε αυτό το γκεμπελικό υπονοούμενο ο οποιοσδήποτε γραφικός τύπος του διαδικτύου θα το προσπερνούσαμε. Θυμωμένους παράφρονες και δημόσιους κατήγορους του διαδικτύου γέμισε ο τόπος.

Το γράφει όμως άτομο του στενού περιγυρου του Προεδρικού και μάλιστα -όπως διατείνεται η ίδια χωρίς ποτέ να διαψευσθεί- συγγενικό του ζεύγους, με

ζηλευτή συμμετοχή στην προεκλογική εκστρατεία, την προηγούμενη και προφανώς την επόμενη, έστω χωρίς τη βοήθεια του Φορέα. Really; Και, αστανική σύμπτωση, λίγο μετά που κάποια ανάλογη κατηγορία διατύπωσε η Άννη Αλεξούι για τον πεθερό του Προέδρου. Έχουμε πάει σε επίπεδο ζούγκλας. Πέφτουμε σε πηγάδι δίκως πάτο.

Αν έχει στοιχεία η προεδρική ξαδέλφη ας τα παραθέσει για να εκθέσει τον Αβέρωφ. Αλλιώς η όλη φράση αποτελεί αθλιότητα που θυμίζει τις ψήμες με τις οποίες στο παρελθόν κάποιοι προσπάθησαν να παρουσιάσουν τον Κληρίδη

σαν πράκτορα των Ναζί. Ακόμη και η αθλιότητα όμως πρέπει να έχει όρια. Ή μήπως τα μέλη -ακόμη και τα πιο μακρινά- της προεδρικής μας οικογένειας είναι υπεράνω ηθικών κανόνων και δικαιούνται κάθε είδους κτηνήματα κάτω από τη μέση σε πολιτικούς αντιπάλους; Η περριρέουσα, πάντως, θυμίζει Κύπρο του 1973.

Οι συνεδριάσεις της Βουλής έχουν αποκτήσει τελευταίως άκσιον, πιθανώς διότι είναι οι τελευταίες παραστάσεις πριν το κάστιγκ για τον επόμενο θιάσο. Υπάρχει δράμα, ένταση, ανατροπές και cliffhangers. Το μόνο που λείπει είναι το κοινό να ψηφίζει ποιος θα αποχωρήσει, μι κι αυτό θα γίνει στον μεγάλο τελικό του Μαΐου. Ο Δίπλωρος, πάντως, μας τόνισε πως η χώρα δεν μπορεί να αντέξει μια Βουλή τσίρκο. Μια χαρά την αντέξαμε τόσα χρόνια, ψέλλισε ένας κακεντρέχης φίλος.

Δεν θα διωχθούν ποινικά οι δύο ζωηροί αστυνομικοί που είχαν κινηματογραφηθεί να επιδίδονται σε τρυφερές περιπτώξεις στο περιπολικό τους εν ώρα υπηρεσίας. Σωστή νομιζώ η απόφαση στην προκειμένη περίπτωση. Σίγουρα έσφαλαν αλλά δεν έκαναν και κάτι εγκληματικό, σε αντίθεση με άλλους που ενώ είναι νονοί του υποκόσμου -κατηγορούμενοι ακόμη και για δολοφονίες- κυκλοφορούν ελεύθεροι και άνετοι. Και στο τέλος της ημέρας, make love, not war. Απλώς φροντίστε να το κάνετε στο δικό σας αυτοκίνητο και όχι σε περιπολικό της Αστυνομίας.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΔΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

**Είσαι ένας
καθημερινός
πρωτοπόρος.**
Εξασφάλισες
εξοπλισμό για το νέο
σου σπίτι πριν καν
μετακομίσεις, με το
My Home Rewards.

Επιστροφή χρημάτων έως €2.000
στο Επιστροφή app με το νέο σου στεγαστικό
δάνειο. Αίτηση και μέσω mobile app, με
ανταπόκριση εντός 24 ωρών.

Ισχύουν Όροι & Προϋποθέσεις

Προειδοποίηση: Εάν δεν τηρείτε το σχέδιο αποπληρωμής του δανείου σας, μπορεί να χάσετε το σπίτι σας.
Προειδοποίηση: Σε περίπτωση σταθερού επιτοκίου, υπάρχουν χρεώσεις εάν εξοφλήσετε νωρίτερα το δάνειο σας.
Προειδοποίηση: Το ποσό της δόσης και το συνολικό κόστος της χορήγησης μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί ανάλογα με τη διακύμανση του βασικού επιτοκίου.

Κάθετο «όχι» από Ε.Ε. στην αναβάθμιση «ΤΔΒΚ»

Αποκαλύπτουμε έγγραφο ΕΥΕΔ – Η Ε.Ε. θα εκδηλώνει αντιδράσεις σε κινήσεις αναβάθμισης του ψευδοκράτους

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Σημαντικό πολιτικό πλαίσιο στήριξης των θέσεων της Λευκωσίας, αντανακλά έγγραφο της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), καθιστώντας σαφή την αντίθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε κινήσεις αναβάθμισης και αναγνώρισης της ούτως καλούμενης «ΤΔΒΚ», στην Κύπρο. Το έγγραφο, το οποίο εξασφάλισε και αποκαλύπτει η «Κ», αναφέρει μεταξύ άλλων ότι: «Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα και η Τουρκία είχαν στο παρελθόν επιδιώξει ενεργά την απόκτηση καθεστώτος παρατηρητή στον Οργανισμό Τουρκικών Κρατών για τη διεθνή μη αναγνωρισμένη «ΤΔΒΚ». Η Ε.Ε. αντέδρασε (pushed back) και θα συνεχίσει να αντιδρά σε περίπτωση που προκύψουν παρόμοιες προσπάθειες στο μέλλον», διαμνύει η ΕΥΕΔ στο έγγραφο που ετοίμασε και το οποίο κοινοποιήθηκε στις 15 Ιανουαρίου στα κράτη-μέλη, στο πλαίσιο των διεργασιών για ανανέωση της ΟΥΝ-ΦΙΚΥΠ, από τον ΟΗΕ.

Εν προκειμένω, το έγγραφο της ΕΥΕΔ, επισημαίνει ότι «η Ε.Ε. και οι εταίροι της στην Κεντρική Ασία δεσμεύτηκαν στη Σαμαρκάνδη τον Απρίλιο του 2025 να σέβονται την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα όλων των κρατών στο πλαίσιο όλων των διεθνών και περιφερειακών φόρα (fora) και να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια που είναι αντίθετη προς αυτές τις αρχές». Σε άλλο σημείο του εγγράφου, η ΕΥΕΔ επισημαίνει τη στάση που τήρησε η Ουγγαρία, η οποία αν και ασκούσε τότε την Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε., συμμετείχε χωρίς καμιά εξουσιοδότηση από την Ένωση, στη σύνοδο του Οργανισμού Τουρκικών Κρατών, μαζί και με την «ΤΔΒΚ», δημιουργώντας εντυπώσεις και ένα πολύ κακό προηγούμενο.

Αν και η θέση που διατυπώνει η ΕΥΕΔ σε σχέση με την «ΤΔΒΚ» στερείται μοχλού πίεσης και δεν θέτει θέμα συνεπειών για τις προσπάθειες αναβάθμισης και αυτονομίας της αποσχιστικής οντό-

τητας στην Κύπρο, δεν παύει να αποτελεί ένα βασικό σημείο αναφοράς προς αξιοποίηση για την Κυπριακή Δημοκρατία και τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη. Υπό το φως των προπαθειών της Άγκυρας να εξασφαλίσει καθεστώς κυριαρχικής ισότητας για την «ΤΔΒΚ». Αλλά και σε σχέση με τις θέσεις Ερχιουρμαν, ο οποίος στο πλαίσιο των τεσσάρων προϋποθέσεων που θέτει για επανέναρξη διαπραγματεύσεων, ζητάει ως «μπόνους συμμετοχής», τη διασφάλιση της επόμενης ημέρας των Τουρκοκυπρίων, ώστε και σε περίπτωση ναυαγίου μιας νέας διαδικασίας, η «ΤΔΒΚ» να εξασφαλίσει ένα καθεστώς που θα οδηγή σε αυτοματοποιημένη αναβάθμισή της.

Κατά τα λοιπά, το έγγραφο της ΕΥΕΔ, σε τρεις τουλάχιστον περιπτώσεις, παραπέμπει στην «έκφραση ελπίδας» για τις εν εξελίξει διεργασίες στο Κυπριακό, σε σχέση με τη σύγκληση πενταμερούς, για την επανέναρξη απευθείας διαπραγματεύσεων, ακόμη και για τον ρόλο που θα διαδραματίσει η ίδια η Ε.Ε., γεγονός που μιλά αρ' αυτού. Και καθιστά σαφές ότι η Ένωση όχι μόνο δεν αναλαμβάνει «ενεργότερο ρόλο» στο Κυπριακό, όπως ζητάει η Λευκωσία, αλλά κινείται σε πολύ ρηκά νερά, υποθετώντας τακτική ευκολογίων και φραστικών επισημάνσεων.

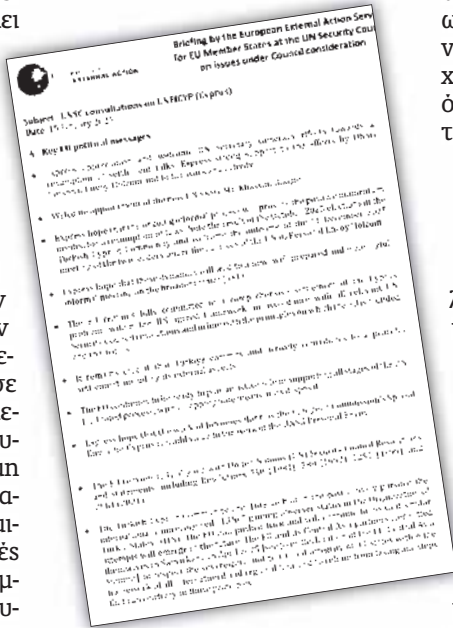
Υποδείξεις χωρίς διακύβευμα

Το έγγραφο της ΕΥΕΔ παραπέμπει σε Συμπεράσματα, σε κοινές θέσεις και σε δηλώσεις των κρατών-μελών, καθώς και της ίδιας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, επαναλαμβάνοντας τη γνωστή θέση ότι «η Ε.Ε. αναγνωρίζει ως μόνο υποκείμενο του διεθνούς δικαίου την Κυπριακή Δημοκρατία, σύμφωνα με τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών». Επιπλέον, το έγγραφο, αναπαράγει το συμφωνημένο λεκτικό της Ε.Ε., υπογραμμίζοντας:

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει πλήρως προσπωμένη σε

μια συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος, στο πλαίσιο που έχει συμφωνηθεί από τον ΟΗΕ, σύμφωνα με όλα τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και σε πλήρη ευθυγράμμιση με τις αρχές στις οποίες εδράζεται η Ε.Ε., και το κοινοτικό κεκτημένο».

Η Ε.Ε. παραμένει πλήρως ευ-

θυγραμμισμένη με τα ψηφίσματα και τις δηλώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένων των ψηφισμάτων 550 (1984), 789 (1992), 1251 (1999) και 2561 (2021).

«Παραμένει κρίσιμες σημασίας η δέσμευση της Τουρκίας και η ενεργός συμβολή της σε μια ειρηνική διευθέτηση, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών της πυλώνων» (σ.σ. θέματα ασφαλείας). «Η Ε.Ε. εξακολουθεί να είναι έτοιμη να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη στήριξη όλων των σταδίων της διαδικασίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, με όλα τα κατάλληλα μέσα που έχει στη διάθεσή της».

Ωστόσο, όλες αυτές οι θετικές υποδείξεις και αναφορές, «μένουν στα χαρτιά», καθώς από τις ευνυχες υποσημάνσεις της Ε.Ε., απουσιάζει το διακύβευμα για την Τουρκία,

στην ορατή περίπτωση κατά την οποία συνεχίσει να αρνείται να ευθυγραμμιστεί με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και με το «συμφωνημένο» πλαίσιο λύσης του Κυπριακού. Άλλωστε, η Ε.Ε. δεν έχει διασυνδέσει ουσιαστικά την πορεία των ευρωτουρκικών σχέσεων με την επίλυση του Κυπριακού, και αρκείται από τον Οκτώβριο 2005 –χρονικό σημείο έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας– σε φραστικές νουθεσίες, οι οποίες 20 και πλέον χρόνια μετά, δεν έχουν αποδώσει, όπως άλλωστε προκύπτει και εκ του αποτελέσματος.

Επισημάνσεις για Αμμόχωστο

Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Αμμοχώστου, για την οποία η ΕΥΕΔ επαναλαμβάνει την κλασική ευρωπαϊκή θέση για αναστροφή των ενεργειών «πλοτικού ανοίγματος» του 3,5% του εδάφους της περικλειστικής πόλης από την τουρκική πλευρά. Κάτι στο οποίο κομφεύουν Άγκυρα και ψευδοκράτος, αλλά η Ε.Ε. συνεχίζει απλώς να το επαναλαμβάνει. Αν και προφανώς γνωρίζει ότι η Τουρκία και η «ΤΔΒΚ», που φλερτάρουν με τον εποικισμό της περικλειστικής Αμμοχώστου, δεν προτίθενται να διαφοροποιήσουν την προσέγγισή τους, υπό το φως των ευρωπαϊκών φραστικών υποδείξεων.

Σε κάθε περίπτωση, η ΕΥΕΔ αναφέρει στο έγγραφο της: «Το Συμβούλιο της Ε.Ε. έχει επανειλημμένως υπογραμμίσει τη σημασία του καθεστώτος της Αμμοχώστου, έχει καταδικάσει όλες τις μονομερείς ενέργειες της Τουρκίας που αντικεινται στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και έχει επαναλάβει την έκκλησή του για την άμεση αναστροφή τους. Το Συμβούλιο της Ε.Ε. κάλεσε επίσης την Τουρκία να σεβαστεί όλα τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ιδίως τα ψηφίσματα 541, 550, 789 και 1251», αναφέρει καθκόντως η ΕΥΕΔ, έχοντας την ικανότητα να αντιληφθεί ότι οι εν λόγω φραστικές της επι-

σημάνσεις δεν πρόκειται να διαφοροποιήσουν τα δεδομένα, όσο στερούνται μοχλού πίεσης.

Στήριξη στην τ/κ κοινότητα

Το έγγραφο της ΕΥΕΔ περιλαμβάνει και μια υποδεικτική αναφορά, που στρέφεται εμφανώς και προς τις Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, προκειμένου να αναληφθούν «επιπρόσθετες» (additional) δράσεις, με στόχο να «συνεχιστεί», μαζί με την Ε.Ε., να υιοθετεί μια «πολιτική συμπεριληπτικότητας» έναντι στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Υπόδειξη, η οποία ενδεχομένως παραπέμπει στην εναρμόνιση της τουρκοκυπριακής κοινότητας με το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Διαδικασία πάντως που αποκτά ουσιαστικό νόημα, μόνο εάν λαμβάνει χώρα παράλληλα με τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων και παράλληλα με τη δημιουργία προοπτικής διευθέτησης του κυπριακού προβλήματος. Καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, η εναρμόνιση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ως μια αυτόνομη διαδικασία, δημιουργεί εντελώς διαφορετική εικόνα, την οποία δεν έχει κανένα λόγο να ενθαρρύνει η Λευκωσία.

Αναφορικά λοιπόν με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, το έγγραφο της ΕΥΕΔ αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η Ε.Ε. είναι επίσης έτοιμη να εντείνει τις προσπάθειές της για τη διευκόλυνση της επανένωσης της Κύπρου, ενθαρρύνοντας την οικονομική ανάπτυξη των Τουρκοκυπρίων.

Η στήριξη της Ε.Ε. προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα αποτελεί απτά οφέλη επί του εδάφους, τα οποία μεταφράζονται σε σημαντική ενίσχυση της οικονομίας και αποτελούν υπενθύμιση των ουσιαστικών πλεονεκτημάτων μιας επανενωμένης Κύπρου εντός της Ε.Ε. Πρόσθετες προσπάθειες της Ε.Ε. και της Κυπριακής Δημοκρατίας θα πρέπει να συνεχίσουν να καταδεικνύουν μια πολιτική συμπεριληπτικότητας προς τους Τουρκοκύπριους».

Η Ε.Ε. παραμένει πλήρως ευθυγραμμισμένη με τα ψηφίσματα και τις δηλώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένων των ψηφισμάτων 550 (1984), 789 (1992), 1251 (1999) και 2561 (2021).

«Έκφραση ελπίδας» από Ε.Ε., όχι ενεργότερη εμπλοκή

Πέραν των φραστικών υποδείξεων που επιστρατεύει στο έγγραφο της, η ΕΥΕΔ αποφεύγει τοποθετήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να εκληφθούν ως «ενεργότερη» εμπλοκή της Ε.Ε. σε σχέση με την επίλυση του Κυπριακού, στην οποία επένδυε και εξακολουθεί να προσβλέπει η Λευκωσία. Όπως συνάγεται από το έγγραφο, συνολικής έκτασης 8 σελίδων, η «προστιθέμενη αξία» των αναφορών της ΕΥΕΔ, εξαντλείται στις αντιδράσεις που εκπέμπει έναντι στις προσπάθειες αναβάθμισης και αυτονομίας της αποσχιστικής οντότητας «ΤΔΒΚ», χωρίς βεβαίως να υποτιμάται και η επανάληψη των κλασικών θέσεων της

Ε.Ε. για το πλαίσιο λύσης του Κυπριακού, περιλαμβανομένων της επίκλησης των ψηφισμάτων του Σ.Α. ΟΗΕ. Ωστόσο, πέραν τούτων, το έγγραφο της ΕΥΕΔ όπως προαναφέραμε, κινείται στη λογική «έκφρασης ελπίδας», κάτι που προφανώς αναδεικνύει τόσο τον ρόλο που διαδραματίζει η Ε.Ε., όσο και τη διάθεση που υπάρχει για εκδήλωση ουσιαστικής παρέμβασης προς την κατεύθυνση της Άγκυρας. Έτσι, λοιπόν, η έκφραση ελπίδας καταγράφεται σε αρκετά σημεία του εγγράφου: «Έκφραση ελπίδας ότι οι εξελίξεις θα οδηγήσουν σε μια νέα, καλά προετοιμασμένη και ουσιαστική άτυπη συνάντηση στο

ευρύτερο σχήμα (5+1)». «Έκφραση ελπίδας ότι η τρέχουσα άτυπη διαδικασία θα προσφέρει τη θετική δυναμική που απαιτείται για την επανέναρξη των συνομιλιών».

«Έκφραση ελπίδας ότι το έργο του Γιοχάνες Χαν, ως ειδικού απεσταλμένου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία στο έργο της προσωπικής απεσταλμένης του γ.γ του ΟΗΕ».

Σε κάθε λοιπόν περίπτωση, τόσο για τη σύγκληση νέας άτυπης πολυμερούς συνάντησης, όσο και για την προοπτική επανέναρξης απευθείας διαπραγματεύσεων, αλλά και για τον ίδιο τον ρόλο της

Ε.Ε., μέσω του απεσταλμένου Γιοχάνες Χαν, το έγγραφο της ΕΥΕΔ αρκείται στην «έκφραση ελπίδας». Η οποία από μόνη της και χωρίς αξιοποίηση της ευρωπαϊκής εργαλειοθήκης, δηλαδή των ευρωτουρκικών ντοσιέ και γενικότερα των ευρωτουρκικών σχέσεων, είναι απίθανο να οδηγήσει σε απτά αποτελέσματα στο Κυπριακό. Καθιστώντας την όποια φραστική παρέμβαση της ενωμένης Ευρώπης, ισχνή και χωρίς καμιά ουσιαστική προοπτική να πειθαναγκάσει την τουρκική πλευρά να αλλάξει ρότα στο Κυπριακό και κατά συνέπεια να αποδώσει καρπούς.

Σημειώνεται ότι το έγγραφο

της ΕΥΕΔ εκφράζει επίσης εκτίμηση και καλωσορίζει τις προσπάθειες του γ.γ ΟΗΕ για την επανέναρξη των συνομιλιών για τη διευθέτηση του Κυπριακού. Παράλληλα, εκφράζει ισχυρή στήριξη στις προσπάθειες της προσωπικής απεσταλμένης του γ.γ ΟΗΕ, Μαρία Άνγκελα Ολγκίν, καθώς και στο έργο και τη δραστηριότητά της. Παράλληλα, η ΕΥΕΔ σημειώνει το αποτέλεσμα των «εκλογών» του Οκτωβρίου 2025 στην τουρκοκυπριακή κοινότητα και χαιρετίζει την έκβαση της συνάντησης των δύο ηγετών στις 11 Δεκεμβρίου 2025, υπό την αιγίδα της προσωπικής απεσταλμένης του γ.γ. ΟΗΕ.

Αναφορικά λοιπόν με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, το έγγραφο της ΕΥΕΔ αναφέρει: Η στήριξη της Ε.Ε. προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα αποφέρει απτά οφέλη επί του εδάφους, τα οποία μεταφράζονται σε σημαντική ενίσχυση της οικονομίας και αποτελούν υπενθύμιση των ουσιαστικών πλεονεκτημάτων μιας επανενωμένης Κύπρου εντός της Ε.Ε.

Επιπρόσθετες παροχές 1.000.000€

More to Value.

Οι άνθρωποί μας εδώ, νιώθουν ασφαλείς.
Τους στηρίζουμε, τους βοηθάμε να πετύχουν
και τους επιβραβεύουμε.

Γι' αυτό είμαστε Top Employer στην Κύπρο
για 9η συνεχόμενη χρονιά.

team.lidl.com.cy

Η ώρα του λογαριασμού από Ευρωπαϊκή Εισαγγελία

Η επιστροφή της χορηγίας των €67 εκατ. για Βασιλικό δεν είναι άσχετη με τα ευρήματα των ερευνών που διεξάγονται

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Η **ενημέρωση** του υπουργού Ενέργειας Μιχάλη Δαμιανού στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής ότι τελεσίδικα η Κυπριακή Δημοκρατία θα επιστρέψει €67 εκατ. από τα €71 εκατ. της ευρωπαϊκής χορηγίας για το τερματικό Φ.Α. του Βασιλικού, σηματοδοτεί εξελίξεις στο κομμάτι των ερευνών που διεξάγει η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO). Η απόφαση για ανάκληση της επικορήγησης που έχει αντλήσει η Κύπρος για το μεγαλύτερο ενεργειακό έργο δεν είναι άσχετη με τα ευρήματα της έρευνας, υποστηρίζουν καλά ενημερωμένες πηγές στη Λευκωσία, που αφορούν τη διαχείριση ευρωπαϊκών πόρων από την εξαγγελία του έργου, τις διαδικασίες προσφορών, την ανάθεσή του και τα όσα ακολούθησαν μέχρι το ναυάγιο του 2024 με τη φυγή της κινεζικής κοινοπραξίας CPP-METRON CONSORTIUM LTD. Η γνωστοποίηση λεπτομερειών της απόφασης ότι η επιστροφή των €67 εκατ. θα γίνει με τη μορφή του συμψηφισμού, αποκαλύπτει πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει στη διάθεσή της ισχυρά στοιχεία που δικαιολογούν τις αρχικές υπονοίες ότι δεν τηρήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες σε ένα έργο το οποίο χρηματοδοτήθηκε με €101 εκατ. από την Κομισιόν και στηρίζεται από δυο ευρωπαϊκές τράπεζες. Η απόφαση των Βρυξελλών για τη χορηγία ενδεχομένως να λειτουργήσει ως ντόμινο και στο κομμάτι δανειοδότησης του έργου, με την Κυπριακή Δημοκρατία να κινδυνεύει και εδώ να αναγκασθεί να επιστρέψει τα κονδύλια που έχει αντλήσει υπό μορφή δανείου. Εξέλιξη που δεν είχε αποκλείσει ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και που θα εντείνει τον πονοκέφαλο στο οικονομικό επίτελείο της κυβέρνησης.

Το πρώτο κύμα

Από τα €101 εκατ. με τα οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στήριξε το τερματικό στο Βασιλικό, η Κύπρος μέχρι το ναυάγιο του έργου άντλησε τα €74 εκατ., από τα οποία €7 εκατ. χρησιμοποιήθηκαν για τις μελέτες του έργου και τα υπόλοιπα €67 εκατ. για μέρος των κερ-

σιών υποδομών και της πλωτής μονάδας «ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ». Όπως προκύπτει από την απόφαση, η Κομισιόν δεν εντόπισε παραβίαση του ευρωπαϊκού πλαισίου για το ποσό που χρησιμοποιήθηκε για μελέτες του τερματικού αφαιρώντας το από το ποσό που καλείται να επιστρέψει η Κυπριακή Δημοκρατία. Κίνηση που αποκαλύπτει ότι τα διαθέσιμα στοιχεία που έχει ενώπιόν της η Κομισιόν έχουν εντοπίσει παραβιάσεις στη φάση των προσφορών, την αξιολόγησή τους και της ανάθεσης του έργου στην κινεζική CPP-METRON CONSORTIUM LTD. Καλά ενημερωμένες πηγές της «Κ» στην κυπριακή πρωτεύουσα απέκλειαν το ενδεχόμενο «η Κομισιόν να στήριξε την απόφασή της μόνο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ελεγκτών» στο οποίο είχε καταγγείλει την Κυπριακή Δημοκρατία ο τέως γενικός ελεγκτής Οδυσσέας Μιχαηλίδης. Οι ίδιες πηγές θεωρούν βέβαιο πως η Κομισιόν είχε εσωτερική ενημέρωση ότι οι έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας έχουν εντοπίσει ισχυρά στοι-

Το οικονομικό αποτύπωμα αναμένεται να είναι μεγαλύτερο από την επιστροφή της ευρωπαϊκής χορηγίας, μιας και θεωρείται βέβαιο ότι θα επεκταθεί και στο δανειακό κομμάτι από δυο ευρωπαϊκές τράπεζες (ΕΤΕπ και EBRD).

χεία που οδηγούν στο συμπέρασμα πως οι αρχικές ενδείξεις ήταν βάσιμες. Οι ίδιες πηγές δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο το επόμενο διάστημα να γίνουν κινήσεις από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία εάν ολοκληρωθεί και το κομμάτι των ερευνών για πρόσωπα. Εδώ πρέπει να υπενθυμίσουμε πως η «Κ» από τον περασμένο Σεπτέμβριο είχε αποκαλύψει ότι η Κομισιόν έψαχνε τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν με το ενδεχόμε-

νο ανάκλησης της ευρωπαϊκής χορηγίας.

Το δεύτερο κύμα

Η απόφαση επιστροφής των €67 εκατ. θεωρείται βέβαιο ότι θα έχει προεκτάσεις και στις έρευνες που διεξάγει η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία για εντοπισμό μαύρου πολιτικού χρήματος. Από το περασμένο καλοκαίρι, όπως είχε αποκαλύψει η «Κ», τα κλιμάκια της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας σε Λευκωσία και Λουξεμβούργο είχαν προχωρήσει σε άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών πολιτικών προσώπων, όπως είχαν εμπλοκή με την κατακύρωση του έργου στην κινεζική κοινοπραξία, αλλά και την εκτέλεσή του, για ενδεχόμενη διάπραξη ποινικών αδικημάτων. Οι έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν από ειδική ομάδα που συνένεψε η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία με γνώση σε τραπεζικά θέματα. Στο μικροσκοπιο τέθηκαν και οι λογαριασμοί της Εθνικής Αρχής που διαχειρίζεται τα ευρωπαϊκά κονδύλια. Το επόμενο διάστημα δεν αποκλείεται να

υπάρξουν εξελίξεις και για κάποια πρόσωπα τα οποία λόγω της θέσης τους διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη του έργου. Ανάμεσα στα πρόσωπα βρίσκονται και πολιτικά τα οποία ελέγχθηκαν σε σχέση με τις πολιτικές αποφάσεις που λήφθηκαν για το έργο και τις μετέπειτα επαγγελματικές τους δραστηριότητες με εταιρείες που πήραν συμβόλαιο του τερματικού. Μια τέτοια περίπτωση που ελέγχθηκε ήταν η Hill International διεθνής εταιρεία διαχείρισης έργων (project management), με την οποία είχε επαγγελματική σχέση πολιτικό πρόσωπο με εμπλοκή στο έργο του τερματικού.

Οι δύο τράπεζες

Το τρίτο ζήτημα που, δεν σχετίζεται με τις έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, αλλά θεωρείται βέβαιο ότι θα επηρεαστεί, αφορά το δανειακό κομμάτι του έργου από δυο ευρωπαϊκές τράπεζες. Ο εντοπισμός στοιχείων για παρατυπίες στο τερματικό θεωρείται απίθανο να προσηραστεί από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) οι οποίες μέσω δανεισμού συνολικού ύψους €237 εκατ. στήριζουν το έργο (€150 εκατ. η ΕΤΕπ - €87 εκατ. η EBRD). Πηγές στη Λευκωσία θεωρούν βέβαιο πως οι δυο τράπεζες θα αντιδράσουν στο ίδιο μήκος κύματος με την Κομισιόν με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για τα οικονομικά της Δημοκρατίας. Εκτός από τα €67 εκατ., τα οποία θα αφαιρεθούν από ευρωπαϊκούς πόρους που έχει να λαμβάνει η Κύπρος, θεωρείται βέβαιο πως θα εμφανιστούν προβλήματα και με το δανειακό χαρτοφυλάκιο του έργου, χωρίς να υπολογίζονται οι επιπτώσεις στην ολοκλήρωσή του. Μάλιστα, ο αντιπρόεδρος της ΕΤΕπ Κυριάκος Κακουρής είχε δηλώσει πως η τράπεζα παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις και πως επί του παρόντος η τράπεζα δεν έχει πρόθεση να ζητήσει ανάκληση ή τερματισμό της δανειακής σύμβασης. Οι δηλώσεις είχαν γίνει τον περασμένο Σεπτέμβριο, περίοδο που οι έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας δεν είχαν εισέλθει στα βαθιά.

ΑΡΘΡΟ

Το ΑΚΕΛ διά στόματος Παπαπέτρου

Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΑΚΩΒΙΔΗ*

Με **αφορμή** την κόντρα ΑΚΕΛ-Ειρήνης Χαραλαμπίδου, αξίζει τον κόπο να θυμηθούμε κάποιες πολύ ενδιαφέρουσες αποκαλύψεις του πρώην στελέχους του ΑΚΕΛ, Μιχάλη Παπαπέτρου, για τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονταν οι αποφάσεις του κόμματος. Έτσι θα αντιληφθούμε καλύτερα και το βαθύτερο νόημα της ρήσης του Δημήτρη Χριστόφια, «το κόμμα τζαι τα μμάθκια σας» και όχι «την Κύπρο τζαι τα μμάθκια σας». Εξ άλλου, όπως είπε και πάλι ο Δημήτρης Χριστόφιας δημόσια στη Βουλή «εγώ να φκάλω Πρόεδρο (της Δημοκρατίας) τον Γιώργο (Ιακώβου) τζια για το Κυπριακόν εν φρακκώ πενιάν».

Αναφερόμενος στην απόρριψη από το ΑΚΕΛ του Δυτικού Πλαισίου για την επίλυση του Κυπριακού, του γνωστού ABC, που πρότειναν οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Μεγάλη Βρετανία και ο Καναδάς, ο κ. Παπαπέτρου αποκάλυψε ότι η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος, έβλεπε θετικά το ενδεχόμενο αποδοχής του. Όπως είπε, πήγε στα γραφεία του ΑΚΕΛ όταν συνεδρίαζε για το θέμα η Κεντρι-

κή Επιτροπή, όταν ο τότε γενικός γραμματέας του κόμματος, Εζεκίας Παπαϊωάννου, κλήθηκε από τον τότε Σοβιετικό πρέσβη Ασάβιν να μεταβεί στην πρεσβεία. Επέστρεψε σε λίγο και εκεί που ήταν έτοιμοι να αποδεχθούν το σχέδιο, η θέση της Μόσχας ήταν να απορριφθεί «γιατί αναμειγνύνονταν στα εσωτερικά της Κύπρου ξένες δυνάμεις». Τρεις χώρες υπέβαλαν σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού και θεωρήθηκε «ανάμειξη στα εσωτερικά της Κύπρου», ενώ η προτροπή (αν όχι εντολή) της Μόσχας για απόρριψή του δεν ήταν. Η πραγματικότητα είναι πως ούτε τότε η Σοβιετική Ένωση, ούτε και σήμερα η Ρωσία θέλει επίλυση του Κυπριακού, γιατί σε τέτοια περίπτωση θα κλείσει μια πληγή μεταξύ δύο συμμάχων στη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ, κάτι που δεν επιθυμεί η Μόσχα. Έτσι, με την παρέμβαση της χάθηκε μια ευκαιρία για την επίλυση του Κυπριακού.

Άλλη εξωτερική (κομμουνιστική) παρέμβαση αφορούσε τον υποψήφιο του ΑΚΕΛ για τις προεδρικές εκλογές του 1988. Οι βασιικοί υποψήφιοι ήταν δύο: ο Γε-

«Εγώ που ξέρω από Σοβιετική σημειολογία, σήμερα μάθαμε ποιος θα είναι ο επόμενος γενικός γραμματέας του κόμματος» είπε στον Μιχάλη Παπαπέτρου ο σύντροφός του Ντίνος Κωνσταντίνου.

ώργιος Ιωαννίδης και ο Γιώργος Βασιλείου. Ο Παπαϊωάννου υποστήριζε με θερμή τον Ιωαννίδη αναφέροντας ότι «σύμφωνα με πληροφορίες του αδελφού κόμματος της Ουγγαρίας ο Βασιλείου ήταν άνθρωπος της Intelligence Service», δηλαδή των Βρετανικών Μυστικών Υπηρεσιών και αποφασίστηκε η στήριξη του Ιωαννίδη. Όταν όμως έφτασαν στο ΑΚΕΛ φωτογραφίες που τον έδειχναν μασόνο, ο Παπαϊωάννου «πήρε νεότερες πληροφορίες

από το αδελφό κόμμα, σύμφωνα με τις οποίες οι πρώτες ήταν λάθος»! Και έτσι κατέληξαν στον Βασιλείου.

Άλλη περίπτωση που δείχνει τον τρόπο λήψης αποφάσεων από το ΑΚΕΛ ήταν η ωμή παρέμβαση της Μόσχας που αφορούσε την εκλογή του διαδόχου του Εζεκία Παπαϊωάννου. Όπως αποκάλυψε ο κ. Παπαπέτρου, ο τότε Σοβιετικός πρέσβης στη Λευκωσία Ασάβιν κάλεσε όλα τα στελέχη της Κεντρικής Επιτροπής και των

άλλων οργανώσεων του ΑΚΕΛ, ΠΕΟ, ΕΔΟΝ και ΠΟΓΟ σε γεύμα. Στο γεύμα είχαν καθοριστεί οι θέσεις που θα κάθονταν οι καλεσμένοι: επικεφαλής στο τραπέζι ο Ασάβιν, δεξιά του ο Εζεκίας Παπαϊωάννου και αριστερά του ο Δημήτρης Χριστόφιας, ο οποίος δεν ήταν καν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, αλλά αναπληρωματικό μέλος. «Εγώ που ξέρω από Σοβιετική σημειολογία, σήμερα μάθαμε ποιος θα είναι ο επόμενος γενικός γραμματέας

του κόμματος» είπε στον Μιχάλη Παπαπέτρου ο σύντροφός του Ντίνος Κωνσταντίνου. Όπερ και εγένετο. Δηλαδή, η Μόσχα επέλεξε τον επόμενο γ.γ. του ΑΚΕΛ.

As μην ξεκινάμε πώς λήφθηκε και η απόφαση για απόρριψη του Σχεδίου Ανάν. Αποφάσισαν και κοιμήθηκαν με το ΝΑΙ και ξύπνησαν με το ΟΧΙ για να τοιμεντώσουν το ΝΑΙ. Δεν πιστεύω να υπάρχει πιο οξυμωρη πολιτική θέση στην παγκόσμια ιστορία!

Για χρόνια το ΑΚΕΛ υποστήριζε ότι δεν είχε δικές του επιχειρήσεις. Το ψέμα αυτό ξεσκέπασε ο Μιχάλης Παπαπέτρου όταν ανέλαβε κυβερνητικός εκπρόσωπος στην κυβέρνηση Κληρίδη. Όπως ανέφερε, προκειμένου να αναλάβει τα καθήκοντά του, χρειάστηκε να πληρώσει 10.000 λίρες (σε χαρτόσημα κ.λπ.) για να μεταβιβάσει πίσω στο ΑΚΕΛ τις επιχειρήσεις του κόμματος που είχε στο όνομά του.

Αυτό είναι το ΑΚΕΛ και as μην μας εκπλήττει ο τρόπος που πολιτεύεται.

* Ο Κ. Κυριάκος Ιακωβίδης είναι πολιτικός επιστήμονας, δημοσιογράφος.

«Στόχος μας είναι όπως, μέσω της ουσιαστικής αλλαγής, η Υπηρεσία γίνει πιο δίκαιη και αποτελεσματική και η κοινωνία, ειδικότερα ο προσφυγικός κόσμος, να αισθάνεται ότι οι διαδικασίες που ακολουθούνται, βασιζονται στην ισονομία και στη διαφάνεια».

Τάξη στο χάος των τ/κ περιουσιών

Απτά δείγματα αντιμετώπισης της κακοδιαχείρισης 50 ετών στις –αξίας 7,5 δισεκατομμυρίων– τουρκοκυπριακές περιουσίες, έφερε η νέα νομοθετική ρύθμιση

Έκταση 10,14% της γης, αξίας πέραν των 7,5 δισ.

Σε περίπου 609 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 10,14% της συνολικής γης που τελεί υπό τον έλεγχο των Αρχών της Δημοκρατίας, ανέρχεται έκταση των τουρκοκυπριακών περιουσιών που βρίσκονται στις ελεύθερες περιοχές. Η αξία αυτών των περιουσιών, εκτιμάται ότι υπερβαίνει τα 7,5 δισεκατομμύρια ευρώ, γεγονός που καταδεικνύει το μέγεθος, αλλά και τη βαρύτητα της ευθύνης που φέρει η Πολιτεία στη διαχείρισή τους. Όπως μας αναφέρθηκε, η Υπηρεσία διαχειρίζεται ένα ευρύτατο φάσμα ακινήτων που περιλαμβάνει κατοικίες, επαγγελματικά υποστατικά, ανοικτούς χώρους και γεωργικούς κλήρους. Σήμερα βρίσκονται σε ισχύ πέραν των 20.000 ενεργών συμβάσεων μίσθωσης, με τη γεωγραφική κατανομή των συμβάσεων να παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση στην Επαρχία Λάρνακας (32%), ενώ ακολουθούν, η Πάφος (26%), η Λεμεσός (24%) και η Λευκωσία (18%). Όλες οι τ/κ περιουσίες βρίσκονται υπό τη διαχείριση του Κηδεμόνα Τ/κ Περιουσιών, με βάση τον περί Τουρκοκυπριακών Περιουσιών (Διαχείριση και Άλλα Θέματα) (Προσωρινές Διατάξεις) Νόμο, Ν. 139/1991 και των μετέπειτα τροποποιήσεων αυτού. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και πάντοτε με πλήρως αιτιολογημένη απόφαση του Κηδεμόνα, αίρεται η διαχείριση, υπό αυστηρούς όρους που προβλέπονται από τη νομοθεσία.

Η αναπροσαρμογή των χαμηλών ενοικίων είναι μονόδρομος. Για περιουσία συνολικής αξίας πέραν των 7,5 δισεκατομμυρίων, τα έσοδα από τις μισθώσεις δεν ξεπερνούν τα 5 εκατομμύρια.

Της **ΡΑΦΑΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Πάνω από πεντακόσιες περιπτώσεις παραβάσεων σε τουρκοκυπριακές περιουσίες, εντοπίστηκαν τα τελευταία δύο χρόνια στην Κύπρο μετά από ελέγχους της Υπηρεσίας Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών. Μιλώντας στην «Κ», η διευθύντρια της Υπηρεσίας, Ανθή Λακκοτρύπη, τόνισε πως η αντιμετώπιση της κατάχρησης τ/κ περιουσιών αποτελεί βασικό στόχο της Υπηρεσίας. «Οι έλεγχοι συνιστούν κεντρικό πυλώνα της νέας πολιτικής. Τα τελευταία δύο χρόνια έχει γίνει ουσιαστική στροφή προς τον εξορθολογισμό και το “νοικοκυρεμα” του τρόπου διαχείρισης, στη βάση συγκεκριμένων Σχεδίων Δράσης».

Τερματίστηκαν συμβάσεις

Όπως μας ανέφερε, τα έτη 2024-2025, διενεργήθηκαν έλεγχοι σε 4.032 συμβάσεις μίσθωσης επαγγελματικών υποστατικών και ανοικτών χώρων και εντοπίστηκαν παραβάσεις σε 512 περιπτώσεις. Οι παραβάσεις αφορούσαν, εξήγησε, κατά κύριο λόγο, καθυστερημένες οφειλές ενοικίων, αλλά υπήρχαν και περιπτώσεις που παρατηρήθηκαν σοβαρότερες παραβάσεις όπως, παράνομη κατοχή, υπεκμίσθωση σε τρίτους, αλλαγή χρήσης κ.ά. Σε 146 περιπτώσεις, όπως σημείωσε η κυρία Λακκοτρύπη, υπήρξε συμμόρφωση, ενώ 280 συμβάσεις τερματίστηκαν. Μέχρι σήμερα έχουν ανακτηθεί 67 υποστατικά/ανοικτοί χώροι, ενώ για τις υπόλοιπες περιπτώσεις λήφθηκαν νομικά ή άλλα μέτρα. Παράλληλα, σε έλεγχο 864 Συμβάσεων με Δήμους και Κοινοτικά Συμβούλια διαπιστώθηκαν 78 παραβάσεις. Για 25 από αυτές, υπήρξε πλήρης συμμόρφωση κατόπιν σχετικών υποδείξεων, ενώ η Υπηρεσία προχώρησε σε τερματισμό 8 εξ αυτών, για τις οποίες δεν υπήρξε συμμόρφωση και στη λήψη μέτρων για άλλες 45.

Σύμφωνα με την ίδια, οι έλεγχοι επεκτείνονται πλέον με εντατικούς ρυθμούς και στις 4.609 συμβάσεις μίσθωσης κατοικιών και εξοχικών κατοικιών. Κατά τους τελευταίους δύο μήνες, έχει διενεργηθεί έλεγχος σε συνολικά 91 κατοικίες παγκύπρια. Σε 31 περιπτώσεις έχει διαπιστωθεί ότι παραβιάζονται οι όροι της σύμβασης μίσθωσης και έχουν αποσταλεί σχετικές επιστολές/προειδοποιήσεις στους δικαιούχους για άρση των παρανομιών, ενώ 9 κατοικίες έχουν ήδη ανακτηθεί.

Ερωτηθείσα για τις καταγγελίες στις οποίες προέβη ενώπιον της Βουλής και συγκεκριμένα της Επιτροπής Προσφύγων της Επικρατείας, ο δήμαρχος Λευκάρων, Σοφοκλής Σοφοκλέους, η διευθύντρια της Υπηρεσίας Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών, σημείωσε πως στο πλαίσιο των εντατικών ελέγχων περιλαμβάνεται και η περιοχή

των Λευκάρων, στην οποία δόθηκε προτεραιότητα, λόγω και της ιδιαιτερότητάς της ως περιοχής «ειδικού χαρακτήρα».

Η Υπηρεσία, ανέφερε, έχει ήδη προβεί σε χαρτογράφηση της περιοχής, ώστε να υπάρχει ξεκάθαρη εικόνα για τις ανάγκες, αφενός, που προκύπτουν, αλλά και για τις ενέργειες, στις οποίες θα πρέπει να προβεί η Υπηρεσία, ώστε να διασφαλιστεί η διατήρηση και η νόμιμη χρήση των περιουσιών και η κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο αξιοποίηση των υποστατικών.

Όπως σημείωσε, έχουν εντοπιστεί οι περιπτώσεις παρανομιών και αναλόγως της κάθε μιας, έχουν ήδη ληφθεί μέτρα, με απώτερο στόχο την άρση της οποιας παρανομίας. Όσον αφορά στις επικίνδυνες οικοδομές, η Υπηρεσία, σε συνεννόηση με την οικεία Επαρχιακή Διοίκηση και το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα προστασίας και ασφάλειας, δεδομένης της ιδιαιτερότητας των οικοδομών.

«Διακριτική ευχέρεια»

Η Υπηρεσία Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών επιχειρεί έναν ριζικό επανασχεδιασμό, μετά από δεκαετίες λειτουργίας με αποσπασματικά εργαλεία και διαδικασίες. Το νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιούλιο του 2025, σηματοδοτεί μια ουσιαστική τομή στον τρόπο διαχείρισης των τουρκοκυπριακών περιουσιών. Για πρώτη φορά, αναφέρει η διευθύντρια της Υπηρεσίας, η διαδικασία παραχώρησης βασίζεται αποκλειστικά σε σαφή, αντικειμενικά και μετρήσιμα κριτήρια, τα οποία αποτυπώνουν την πραγματική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση των αιτητών.

«Με το νέο νομοθετικό πλαίσιο, καθιερώθηκαν ομοιόμορφες διαδικασίες, ενιαία πρότυπα έγγραφων και πλήρης ηλεκτρονική ικνυλασιμότητα σε κάθε στάδιο. Η τεχνολογία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την εύρυθμη λειτουργία της Υπηρεσίας, με αποτέλεσμα να έχει περιοριστεί δραστικά η γραφειοκρατία, καθώς η ψηφιοποίηση της παραχώρησης, της μοριοδότησης και της αξιολόγησης των διαδικασιών, έχει επιτακύνει τη λήψη αποφάσεων, προς όφελος τόσο των πολιτών, όσο και της ίδιας της Υπηρεσίας».

Ιδιαίτερης σημασίας, επισημαίνει η κυρία Λακκοτρύπη, είναι το γεγονός ότι, κάθε απόφαση παραχώρησης, συνοδεύεται πλέον από πλήρη και τεκμηριωμένη αιτιολόγηση, στη βάση των Κανονισμών, καταργώντας τη διακριτική ευχέρεια ή υποκειμενικότητα που χαρακτήριζε το προηγούμενο σύστημα. Το νέο πλαίσιο οικοδομεί έναν μηχανισμό πιο δίκαιο, λειτουργικό και αξιόπιστο, ενισχύοντας το αίσθημα ισονομίας και αποκαθιστώντας την εμπιστοσύ-

Η κ. Ανθή Λακκοτρύπη, διευθύντρια Υπηρεσίας Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών.

νη των πολιτών και ιδιαίτερα του προσφυγικού κόσμου.

Δημοσίευση ανά τριμηνία

Να υπενθυμίσουμε πως, μετά και την αλλαγή της νομοθεσίας, οι διαθέσιμες περιουσίες δημοσιεύονται ανά τριμηνία στις ιστοσελίδες της Υπηρεσίας και του υπουργείου Εσωτερικών. Το μέτρο εφαρμόζεται με απόλυτη συνέπεια και αποτελεί ένα από τα πιο ουσιαστικά μέτρα ενίσχυσης της διαφάνειας, σημειώνει η κυρία Λακκοτρύπη. Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί τρεις δημοτικές δημοσιεύσεις, τον Ιούνιο του 2025, τον Οκτώβριο του 2025 και τον Ιανουάριο του 2026.

Στο πλαίσιο έχουν δημοσιευθεί συνολικά 114 περιουσίες σε παγκύπρια βάση, οι οποίες αφορούν σε 32 κατοικίες, 35 επαγγελματικά υποστατικά, 36 ανοικτούς χώρους και 11 γεωργικούς κλήρους. Η πιο πρόσφατη δημοσίευση, στις 2 Ιανουαρίου 2026, περιελάμβανε 56 περιουσίες, με καταληκτική ημερομηνία υποβολής αιτήσεων την 16η Φεβρουαρίου 2026.

Το ενδιαφέρον του προσφυγικού κόσμου είναι ιδιαίτερα αυξημένο, αναφέρει. Ενδεικτικά, μόνο για τη δημοσίευση του Οκτωβρίου 2025, υποβλήθηκαν και αξιολογήθηκαν πέραν των 744 αιτήσεων, αριθμός που εκλαμβάνεται ως μια ισχυρή ψήφος εμπιστοσύνης των προσφύγων προς τη νέα, ανοικτή και διαφανή διαδικασία.

«Η διαχείριση των τ/κ περιουσιών δεν είναι απλώς διοικητική διαδικασία, είναι πράξη ευθύνης. Επιδεικνύουμε μηδενική ανοχή στην οποία παρανομία, θέτοντας τις βάσεις για ένα σύγχρονο, αντικειμενικό και δίκαιο τρόπο διαχείρισης των περιουσιών αυτών, για τη βέλτιστη αξιοποίησή τους και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών των προσφύγων», σημειώνει.

Αναπροσαρμογή ενοικίων

Τα πολύ χαμηλά ενοίκια αποτελούν μια μεγάλη στρέβλωση και η αναπροσαρμογή τους αποτελεί αδήριτη ανάγκη για την Υπηρε-

σία. Μεγάλος αριθμός περιουσιών παραχωρήθηκε έναντι εξαιρετικά χαμηλών, σε πολλές περιπτώσεις μηδαμινών ποσών, δημιουργώντας σοβαρές στρεβλώσεις. Ενδεικτική της κακοδιαχείρισης των προηγούμενων ετών είναι η χαρακτηριστική επισήμανση της διευθύντριας της Υπηρεσίας: «Για περιουσία συνολικής αξίας που υπερβαίνει τα 7,5 δισεκατομμύρια ευρώ, τα ετήσια έσοδα από μισθώσεις δεν ξεπερνούσαν τα 5 εκατομμύρια ευρώ, αριθμοί οι οποίοι δεν αφήνουν περιθώρια αδράνειας».

Τι συμβαίνει, όμως, στην περίπτωση που κάποιος δεν έχει τη δυνατότητα να πληρώσει το ποσό το οποίο αυξήθηκε; Παρά την ανάγκη διόρθωσης αυτής της κατάστασης, ο στόχος της Υπηρεσίας, εξηγεί, δεν είναι να επιβληθούν υπέρμετρα ο επιχειρηματικός κόσμος. Για τον λόγο αυτό, η αναπροσαρμογή των ενοικίων εφαρμόζεται με προσεκτικό σχεδιασμό, βάσει κλιμακωτής αναπροσαρμογής σε βάθος επταετίας, συνήθως σε δύο ή τρία στάδια. Στόχος, είπε, είναι μια δίκαιη και ισορροπημένη σχέση κόστους-ωφέλειας για όλους τους εμπλεκόμενους, μέσω της έμπρακτης στήριξης του προσφυγικού κόσμου και της διατήρησης του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα της Υπηρεσίας. «Ενδεικτικό της επιδίωξης αυτής είναι ότι, με βάση το νέο νομοθετικό πλαίσιο, το ενοίκιο για τους πρόσφυγες υπολογίζεται στο μέγιστο μόλις στο 60% του αγοραίου ενοικίου. Αυτή η σημαντική ρύθμιση αποτελεί τη δικλείδα ασφαλείας μας, ώστε οι τ/κ περιουσίες να παραμένουν προσιτές και η παραχώρησή τους να λειτουργεί ως ουσιαστικό στήριγμα για τον πρόσφυγα επιχειρηματία και την οικογένειά του».

Νέα εποχή και στόχοι Η επιδίωξη της Υπηρεσίας Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών για το 2026 είναι η αύξηση του διαθέσιμου προς παραχώρηση οικιστικού και επαγγελματικού αποθέματος περιουσιών, αυξάνοντας ταυτόχρονα και τους διαθέσιμους πόρους προς επιδιόρθωση και συντήρηση τ/κ κατοικιών προσφύγων, μέσω του έργου για οικονομική εξύγιανση. Σύμφωνα με την Ανθή Λακκοτρύπη, προωθούνται οι πρώτες αναπτύξεις σε «Περιοχές Ειδικής Διαχείρισης» (ΠΕΔ), παραχωρώντας περιουσίες υψηλής εμπιστοσύνης και αξίας, μέσω πλειοδοτικών διαγωνισμών, με απτό οικονομικό όφελος. Η εισαγωγή των ΠΕΔ, όπως εξήγησε, αποτελεί καινοτομία στη διαχείριση των τ/κ περιουσιών.

«Στόχος, είναι να περάσει η Υπηρεσία, από το μοντέλο της στατικής διαχείρισης, σε αυτό της ορθολογικής και διαφανούς αξιοποίησης, εντός των παραμέτρων της σχετικής νομοθεσίας. Οι πρώτες περιοχές έχουν καθοριστεί με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου τον περασμένο Δεκέμβριο, με αυστηρά και αντικειμενικά κριτήρια, που βασίζονται στα πολεοδομικά, οικονομικά/εμπορικά ή άλλα ειδικά χαρακτηριστικά των ακινήτων. Μέσω της πλειοδοτικής διαδικασίας, η οποία αντικαθιστά τις υποκειμενικές αποφάσεις με έναν ανοικτό, δημόσιο διαγωνισμό, διασφαλίζεται η διαφάνεια». Η απλοποίηση και η επανασχεδιασμός των διεργασιών της Υπηρεσίας βρίσκεται στα σκαριά, με σκοπό την ποιοτικότερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση του πολίτη. «Ηδη, η Υπηρεσία βρίσκεται στο τελικό στάδιο υιοθέτησης της εφαρμογής λειτουργίας της Υπηρεσίας, που βασίζεται σε τρεις άξονες: 1) Την πλήρη διαφάνεια και ικνυλασιμότητα, καθώς κάθε αίτηση και πληρωμή θα καταγράφεται ψηφιακά εξαλείφοντας υποκειμενικές χειρισμούς, 2) Την ταχύτητα στην εξυπηρέτηση, μέσω μιας σύγχρονης διαδικτυακής πύλης που θα επιτρέπει στους πρόσφυγες να υποβάλλουν αιτήματα και να παρακολουθούν την εξέλιξή τους από το σπίτι τους και 3) Το δημιουργία μιας αντικειμενικής βάσης δεδομένων με γεωγραφικά, κτηματολογικά και πολεοδομικά στοιχεία για μια «ζωντανή» εικόνα του αποθέματος των τ/κ περιουσιών. Σύμφωνα με την κυρία Λακκοτρύπη, με αυτό το έργο, η Υπηρεσία αφήνει οριστικά πίσω της αναχρονιστικές πρακτικές και εισέρχεται σε μια εποχή, όπου η τεχνολογία υπηρετεί τον άνθρωπο, διασφαλίζοντας την ισονομία, την αξιοκρατία και το δημόσιο συμφέρον. Στο πλαίσιο αυτό, έχει αναπτυχθεί στενή συνεργασία με άλλα κυβερνητικά τμήματα και Υπηρεσίες, όπως το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, ενώ παράλληλα διατηρείται αμοιβαία και συνεχής συνεργασία με την αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή Προσφύγων, την Παγκύπρια Ένωση Προσφύγων και άλλους φορείς που εκφράζουν και μεταφέρουν τις θέσεις και τις ανησυχίες του προσφυγικού κόσμου. «Στόχος είναι μέσω της ουσιαστικής αλλαγής η Υπηρεσία να γίνει πιο δίκαιη και αποτελεσματική», δηλώνει η Ανθή Λακκοτρύπη, και εκφράζει την επιθυμία όπως «η κοινωνία και ειδικότερα ο προσφυγικός κόσμος, να αισθάνεται ότι οι διαδικασίες που ακολουθούνται, βασίζονται στην ισονομία και στη διαφάνεια».

Του ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ

Στις 19 Μαρτίου, δηλαδή σε ένα μήνα από σήμερα, θα κλείσει τα 62. Από το σύνολο των 62 αυτών χρόνων ζωής, τα 40 βρίσκονται αδιαλείπτως στο προσκήνιο. Μέσα από διαφορετικούς ρόλους και αποστολές μεν, εντούτοις πάντοτε στην πρώτη γραμμή και στο επίκεντρο των συζητήσεων. Ως η πρώτη παρουσιάστρια της εκπομπής «Ευχάριστο Σαββατόβραδο», του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου, της οποίας η προβολή ξεκίνησε το 1987 και αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία της κυπριακής τηλεόρασης. Ως η λαμπερή τηλεοπτική ντίβα των φαντασμαγορικών βραδινών σόου στον ANT1 του Λουκά Παπαφιλίππου και των τολμηρών, προχωρημένων για τα δεδομένα της εποχής, φωτογραφήσεων στα περιοδικά. Ως η αντισυμβατική δημοσιογράφος που είχε την ευθύνη για την έρευνα και την παρουσίαση της, επίσης από τη συχνότητα του ΡΙΚ, πολιτικής εκπομπής «Το Συζητάμε», της οποίας η θεματολογία –ενίοτε και ο τρόπος παρουσίασης– προκαλούσε σφοδρότατες αντιδράσεις. Και τέλος, ως η δυναμική, μαχητική βουλευτρια των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων.

Είναι δε γεγονότ πως όλα αυτά τα χρόνια, της αποδόθηκαν ουκ ολίγα επίθετα. Έντονη, προκλητική, διαβασμένη, θορυβώδης, μεθοδική, υπερόπτης, φιλόδοξη, συγκρουσιακή, εκνευριστική, αποτελεσματική, ασυμβίβαστη και άλλα πολλά. Και παράδοξως, κανένα από αυτά δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Το μόνο που αναμφισβήτητα δεν υπήρξε, είναι μια προσωπικότητα που να περνά απαρατήρητη.

Ακόμα και τώρα, που με τη συμπλήρωση της 3ης βουλευτικής θητείας έφτασε η ώρα του προδιαγραφόμενου τέλους της σχέσης της με το ΑΚΕΛ, το οποίο σηματοδοτεί και το οριστικό κλείσιμο του κεφαλαίου «Νέες Δυνάμεις» για το κόμμα της αριστεράς, βρίσκεται στο επίκεντρο της επικαιρότητας. Και δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς. Καθώς το επίκεντρο ήταν ανέκαθεν το αγαπημένο της «place to be».

Εν αρχή nv... η δημοσιογραφία

Όταν ανέλαβε την παρουσίαση του «Ευχάριστο Σαββατόβραδο», το 1987, η Ειρήνη Χαραλαμπίδου ήταν μόλις 23 χρόνων. Και όταν ενάμιση χρόνο μετά, το «Περιοδικό» του Χατζηκωστή φιλοξενούσε στις σελίδες του «τη γνωστή σε όλο το κυπριακό κοινό παρουσιάστρια» σε μια εκτεταμένη και εφ' όλης της ύλης συνέντευξη, ήταν δεν ήταν 25. Το βιογραφικό της, ωστόσο, κατέγραφε ήδη πολλά: Σπουδές δημοσιογραφίας στην Αθήνα, σπουδές και πτυχίο ψυχολογίας, σημαντική παρουσία στο περιβάλλον χορευτικό συγκρότημα Σιακαλλή, δημοσιογραφικό πέραςμα από το περιοδικό «Ενπμέρωση», ιδιοκτησίας του Νίκου Κόση (ο βετεράνος δημοσιογράφος Παναγιώτης Παπαδημητρίου της απευθύνθηκε τις προάλλες «ως πρώην αρχισυντάκτης της όταν ξεκίνησε στη δημοσιογραφία, στο περιοδικό Ενπμέρωση, τη δεκαετία του 1980, πριν πάει στο ΡΙΚ...»), δημοσιογραφικό πέραςμα από την εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», εκφραστικό όργανο του ΔΗΚΟ, στέλεχος του οποίου, όπως και δημοτικός σύμβουλος στην Έγκωμη ήταν ο πατέρας

Με παρελθόν, σίγουρα. Με μέλλον;

Για 40 ολόκληρα χρόνια, η πορεία της –μέσα από διαφορετικούς ρόλους και αποστολές– μαρτυρά ότι το επίκεντρο ήταν το αγαπημένο της «place to be»

της, και, επιπλέον, παραλίγο αρχισυντάκτρια ενός νέου περιοδικού που θα κυκλοφορούσε –«Τώρα» θα ονομαζόταν– αν δεν είχαν κάνει πίσω για κάποιους λόγους οι χρηματοδότες του.

Τη δεδομένη δε στιγμή της συνέντευξης (υπενθυμίζω, 1989) εκτός από «γνωστή σε όλο το κυπριακό κοινό παρουσιάστρια», ήταν επίσης υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων και διαφημίσεων του τουριστικού οργανισμού «Λούις», στον οποίο ο πατέρας της είχε παλαιότερα υπάρξει ένας από τους διευθυντές. Γι' αυτό και στη συνέντευξή της στο «Περιοδικό» και στον δημοσιογράφο Νίκο Παπαναστασίου, δήλωνε «πιο συνδεδεμένη με το τουριστικό κύκλωμα, παρά με το δημοσιογραφικό». Τον ίδιο δε τον τουριστικό οργανισμό «Λούις» τον περιέγραφε ως «τον μεγαλύτερο στην Κύπρο και για ανθρώπους που κυνηγούν την επαγγελματική αναγνώριση, είναι ο ιδεώδης τόπος εργασίας». Φρόντισε, μάλιστα, να διευκρινίσει στον δημοσιογράφο ότι εκείνο που πραγματικά την πήγε στον «Λούις», ήταν το «Πρινόσα Μαρίσσα», το φημισμένο κρουαζιερόπλοιο. «Όταν πέρασι το είδα για πρώτη φορά στο λιμάνι, μπήκε στην καρδιά μου και, μη γελάσεις, το ερωτεύτηκα».

Όσο για το διάστημα που εργάστηκε στην κομματική εφημερίδα, διευκρινίζει πως αυτό «δεν είχε καμία σχέση με τις πολιτικές μου πεποιθήσεις. Απλώς ήθελα να δουλέψω σε εφημερίδα. Εκτός από μια και μοναδική περίπτωση, δεν ασχολήθηκα ποτέ με πολιτικό ρεπορτάζ. Τα θέματά μου ήταν πάντα κοινωνικού - ανθρωπιστικού χαρακτήρα». Και συμπλήρωνε: «Τώρα, αν με ενδιαφέρει η πολιτική: αρκετά. Γιατί η κατάσταση στην οποία βρίσκεται η πατρίδα μας, επιβάλλει την κομματική ανάμειξη κάθε ατόμου στην πολιτική ζωή του τόπου. Το κόμμα σου δίνει φωνή».

Αυτοπεποίθηση ή έπαρση

Αυτό που ανέκαθεν χαρακτήριζε την Ειρήνη Χαραλαμπίδου είναι ο δυναμισμός της προσωπικότητας και η περισσή αυτοπεποίθησή της, την οποία συχνά εξέφραζε με τρόπο που εύκολα θα μπορούσε να παρεξηγηθεί ως έπαρση και αλαζονεία. Στη συνέντευξή της στο «Περιοδικό», το 1989, εντοπίζει κανείς ένα μικρό δείγμα, όταν καλείται να απαντήσει

σει εάν αισθάνεται ότι μπορεί να ηγηθεί ενός περιοδικού, δεδομένου ότι η παρουσία της στη δημοσιογραφία ήταν «περαστική», για να απαντήσει πως «μπορεί να ακουστεί εγωιστικό αυτό που θα πω, αλλά γεγονός είναι ότι δεν αντέχω την αποτυχία. Δεν θα αναλάμβανα εάν δεν πίστευα ότι θα το έφερνα σε πέρας...» και το δικαιολογούσε στους καλούς συνεργάτες που θα είχε.

Εκεί που το μεγαλείο της περιστής αυτοπεποίθησης αρχίζει να ξεπροβάλλει, είναι το 1992. Όταν πια ήταν 5 χρονών tv star, σε μια Κύπρο χωρίς άλλα κανάλια πέραν του ΡΙΚ. Με ένα εξώφυλλο στις «Σελίδες», του Νίκου Πατίτην, ζωσμένη με φίδια. «Ήταν ένας τρόπος να δείξω στις οχιές και στα φίδια πως τους αντιμετώπιζω», εξηγούσε στον δημοσιογράφο, επισημαίνοντάς του πως περιτριγυρίζεται από πολλά φίδια, τα οποία όμως, «πατώ στο λαϊμό, προτού προλάβουν να δαγκώσουν». Στα παράδοξα εκείνης της συνέντευξης και το εξής: Ενώ γνωστή στο ευρύ κοινό είχε γίνει μέσα από το «Ευχάριστο Σαββατόβραδο», εκνευριζόταν όταν ο δημοσιογράφος την ταύτιζε με τη συγκεκριμένη εκπομπή.

Και φτάνουμε στο 1998, έξι χρόνια μετά τα φίδια. Από το ΡΙΚ αποχώρησε το 1994, πέρασε από τον «Λόγο», μεσολάβησε και μια δίχρονη απραξία και πλέον ετοιμαζόταν να παρουσιάσει ένα «φαντασμαγορικό σόου» στον ANT1. Και όπως έγραφαν τα περιοδικά, «επέστρεφε με άγριες διαθέσεις». Σε συνέντευξή της στο περιοδικό 'Ομικρον, του «Φίλελευθέρου», η ίδια δήλωνε πως επανερχόταν «για να ανοίξει το σημαντικότερο κεφάλαιο στην καριέρα της». Όπως σημείωνε: «Μια ζωή κάνω πρωταθλητισμό, δεν θα σταματήσω τώρα». Όσο για τις «άγριες διαθέσεις» με τις οποίες την πίστωναν, αυτές επεξηγούνταν στην εξής διευκρίνιση: «Πλέον τα φίδια τα πνίγω! Η κατατρόπωση γίνεται εξ επαφής, δεν κρατώ καν την απόσταση». Και ακολουθούσε ο εξής διάλογος μεταξύ δημοσιογράφου και συνεντευξιαζόμενης, τον οποίο παραθέτω αυτούσιο:

« - Ο ανταγωνισμός σε αγχώνει ή σου ανεβάζει τις επιδόσεις; - Αν βρεθεί σε άλλο κανάλι επαγγελματίας που θα με κάνει να νιώσω ότι "απειλούμαι", πιστεύω με, θα το χαρώ. Θα τον παρακολουθώ και θα του λέω: "μπράβο ρε μάγκα τα κα-

τάφηρες"... Θα χαίρομαι τις αναμετρήσεις μας. Όταν κάνεις πρωταθλητισμό, το να είσαι μόνος σου καταντάει κουραστικό.

- Νιώθεις δηλαδή μοναξιά... - Μέχρι τώρα πλήττω βασικά! Ένας ανταγωνιστής του ίδιου επιπέδου χρειάζεται πάντα για να σε κεντρίζει να πολεμάς με ακόμα περισσότερο σθένος. Αλλά ο χώρος μέχρι σήμερα δεν κατάφερε να μου δώσει τέτοια ερεθίσματα.»

Αλλαγή πορείας

Εκτός από την αναφορά στη συνέντευξη του 1989 ότι την ενδιαφέρει η πολιτική, δεν εντοπίζεται κάποια άλλη έκφραση, ανάλογης πρόθεσης τα μετέπειτα χρόνια. Μάλιστα, στη συνέντευξή της στο Ομικρον, το 1998, άφηνε ανοικτό το ενδεχόμενο να μεταπηδούσε κάποια στιγμή στο ελληνικό τηλεοπτικό χρηματιστήριο. Τελικά, την κέρδισε η πολιτική. Και είναι γεγονός ότι η Ειρήνη Χαραλαμπίδου εργάστηκε σκληρά, όχι εγώ, μεθοδικά προκειμένου να αποτινάξει το γκλίτερ των φαντασμαγορικών τηλεοπτικών σόου, να κτίσει την ανάλογη πολιτική προσωπικότητα και να αποκτήσει το πολιτικό υπόβαθρο που θα της άνοιγε, τελικά, την πόρτα στο ψηφοδέλτιο του ΑΚΕΛ. Και που ουσιαστικά θα της έδινε την ευκαιρία να ξεκινήσει μια νέα καριέρα, αυτήν τη φορά πολιτική.

«Όσοι άνθρωποι βρίσκονται στον χώρο της δημοσιότητας, είτε πολιτικοί είναι, είτε καλλιτέχνες, οφείλουν να είναι καλοί στο μάρκετινγκ, να πουλούν σωστά τον εαυτό τους», έλεγε στη συνέντευξή της το 1998, στο Ομικρον. Και με όχημα την τηλεοπτική εκπομπή «Το Συζητάμε» και παρακολουθώντας «εντατικά μαθήματα» από φίλους της δημοσιογράφους, αλλά και πολιτικούς που δεν ήταν καν του ΑΚΕΛ, οι οποίοι τη συμβούλευαν, την καθοδηγούσαν και τη βοηθούσαν –ακόμα και στη διαμόρφωση των ερωτήσεων– να κατανοήσει τις περιπλοκές παραμέτρους του Κυπριακού και παρεμφερών θεμάτων που απορρέουν από αυτό ή άλλων κεφαλαίων της ιστορίας του τόπου.

Στις βουλευτικές εκλογές του 2011, η Ειρήνη Χαραλαμπίδου πέρασε την πόρτα της Βουλής, χάρη στο ψηφοδέλτιο του ΑΚΕΛ. Και στα χρόνια που ακολουθούν, η δυναμική, πολλές φορές ενοχλητική για την εξουσία και τα γρανάζια της, παρουσία της και

η δράση της απέναντι στη διαφθορά, της χαρίζουν δύο φορές την πρώτη σε σταυρούς προτίμησης, σε παγκύπρια βάση. Και όντως, στοχοπροσλωμένη ήταν και τεκμηριωμένη ήταν και αποτελεσματική ήταν. Και η πολιτική δραστηριότητά της, ωφέλησε εν πολλοίς το κόμμα που την ανέδειξε. Κι εκείνη, βεβαίως, ωφελήθηκε. «Όση θέληση και να έχει κανείς, το σύστημα είναι πανίσχυρο και αν κατάφερα να αναδείξω και να κάνω κάποια πράγματα είναι γιατί ανήκω σε μια ισχυρή, μεγάλη πολιτική παράταξη. Κάτι που νιώθω να με προστατεύει», έλεγε σε συνέντευξή της το 2016, στο περιοδικό Down Town.

Βεβαίως, ως βουλευτής που είχε εκλεγεί με το ΑΚΕΛ εννοείται ότι εκδήλωσε και κλασικές παθογένειες του κόμματος της αριστεράς. Ποιος ξεχνά, για παράδειγμα, την πορεία έξω από τη Βουλή, το 2013, φωνάζοντας πως «Ουδείς δεν πρέπει να δεχθεί να βάλει το κράτος το χέρι στην τσέπη των πολιτών υπό μορφή κλεπταποδόχου!», απορρίπτοντας το πρώτο κούρεμα. Και εννοείται ότι έχει υποπέσει στον πειρασμό του λαϊκισμού, αλλά και του στρουθοκαμηλισμού αρκετές φορές. Διότι, για παράδειγμα, είναι ένα να διαμαρτύρεσαι έξω από το Γενικό Νοσοκομείο για τη συμπεριφορά των ανάγλυτων της δεξιάς προς τον Κώστα Παπακώστα και άλλο να κάνεις γαργάρα στα ο δικηγόρος του δίδωνε στο δικαστήριο: 'Ότι ο πελάτης του «δεν είχε την ελευθερία των κινήσεων για να διαχειριστεί το θέμα και να εξαχθεί η πυρίτιδα ή να καταστραφεί. Την απόφαση αυτή την απέκλειε η ίδια η θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας που επέμενε να παραμείνει το φορτίο στην Κύπρο». Ή όσα δήλωνε ο γιος του Παπακώστα, για εκείνους που «κρύβονταν και προσπαθούσαν να ρίξουν τις ευθύνες αλλού» και στο τέλος δήλωσαν «αυτοί φταινε, όχι εγώ», με αποτέλεσμα ο Παπακώστας να φορτωθεί την ευθύνη.

Επίσης, ως βουλευτής του ΑΚΕΛ που ήταν, εκδήλωσε κι αυτή συμπτώματα «είδαμε το φως το αληθινό», για ζητήματα που δεν την απασχόλησαν προηγουμένως. Όπως είναι η ατιμωρησία των πραξικοπηματιών. Την οποία ανακάλυψε μετά που σταμάτησε να δουλεύει για τον ANT1 του Λουκά Παπαφιλίππου, που διορίστηκε από τον Σαμπών μόνιμος αντιπρόσωπος της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη. «Το χειρότερο είναι που οι προδότες όχι μόνο δεν πλήρωσαν για τα εγκλήματα τους, προκαλούν χωρίς να έχουν ποτέ ζητήσει συγγνώμη», έλεγε, χωρίς όμως να μας εξηγήει με ποιο τρόπο να πλήρωναν οι προδότες για τα εγκλήματά τους. Θα τους δικάζε ο κόσμος στις πλατείες; Πώς αλλιώς, δηλαδή, θα πλήρωναν αυτοί οι προδότες όταν ένα από τα μεγαλύτερα κόμματα του τόπου που συμμετείχε με τον έναν ή τον άλλο τρόπο σε όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις –εκτός της δεκαετίας Κληρίδη– δεν πρωτοστάτησε ώστε να οδηγηθούν ενώπιον των δικαστηρίων;

Σήμερα, όπως ήταν επίσης αναμενόμενο (και προδιαγεγραμμένο, αν πιστεύουμε στον Χασαπόπουλο) η Ειρήνη Χαραλαμπίδου ετοιμάζεται να ανοίξει ένα νέο πολιτικό κεφάλαιο, μαζί με τους «ανάρμοστους», στους οποίους έτσι κι αλλιώς καυχόταν ότι συμπεριλαμβανεται. Και ενδεχομένως αυτό το επεισόδιο της καριέρας της να αποδειχτεί ακόμα πιο ενδιαφέρον.

algofen®

Γρήγορη ανακούφιση από τον πόνο

✓ πονοκέφαλο ✓ ημικρανία ✓ πονόδοντο ✓ πυρετό ✓ μυαλγίες ✓ αρθραλγίες ✓ πόνους περιόδου

MEC MEDOCHEMIE

1-10 Κωνσταντινουπόλεως, 3011 Λεμεσός, Κύπρος, Τηλ.: +357 25 867600, e-mail: office@medochemie.com www.medochemie.com

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

«**Ο σεβασμός**, η αξιοπρέπεια και η ουσιαστική επικοινωνία με τον ασθενή και τους οικείους του δεν είναι προαιρετικά στοιχεία, είναι βασική υποχρέωση», δηλώνει ο υπουργός Υγείας Νεόφυτος Χαραλαμπίδης σε συνέντευξή του στη «Κ». Προσθέτει ότι δεν υπάρχει πιθανότητα να κλείσουν ιδιωτικά νοσπλευτήρια λόγω έλλειψης νοσπλευτών, εξηγώντας ότι «εκείνο που συμβαίνει είναι πως σε κάποιες περιπτώσεις περιορίζονται οι κλίνες βάσει της νομοθεσίας που προβλέπει αναλογίες μεταξύ ασθενών και νοσπλευτών».

–**Η εποπτεία του συστήματος υγείας από το υπουργείο σας σε ποιο στάδιο βρίσκεται μετά και την ψήφιση του σχετικού νομοσχεδίου;**

–Από το 2025 η εποπτεία του ΓεΣΥ έχει περάσει στο υπουργείο Υγείας και στήθηκε μηχανισμός ο οποίος θα προβαίνει σε σχετικούς ελέγχους. Παράλληλα, είμαστε σε συνεχή επικοινωνία για τα μεγάλα ζητήματα που αφορούν την εποπτεία και μας απασχολούν καθημερινά, είτε αυτά ονομάζονται καταχρήσεις είτε λειτουργία του συστήματος.

–**Υπάρχει πλέον ο μηχανισμός για έλεγχο των καταχρήσεων και κατ' επέκταση των υπερχρεώσεων;**

–Αυτή τη στιγμή ο ΟΑΥ αναπτύσσει ένα παράλληλο λογισμικό που θα λειτουργήσει μαζί με το ευρύτερο σύστημα του ΓεΣΥ, το οποίο θα κάνει «flagging». Δηλαδή θα χτυπάει καμπανάκι σε περιπτώσεις που κρίνει ότι η συγκεκριμένη παροχή υγείας θα πρέπει να τύχει σχετικού ελέγχου. Η ολοκλήρωσή του χρειάζεται περίπου 30 μήνες, όμως σε συνάντηση που είχα δόθηκαν οδηγίες προκειμένου ο μηχανισμός να λειτουργήσει το συντομότερο δυνατόν. Παράλληλα, ο ΟΑΥ έχει προσλάβει επτά νέους υπαλλήλους, τα καθήκοντα των οποίων θα αφορούν στην εποπτεία των παροχών υγείας. Θα επισκέπτονται τα διάφορα νοσπλευτήρια και χωρίς προειδοποίηση, έξω για παράδειγμα από ένα χειρουργείο, θα μπορούν να ελέγχουν κατά πόσο η αιτιολόγηση που δόθηκε ιατρικά, σωστά καταλήγει στη διάγνωση για διενέργεια χειρουργικής επέμβασης.

–**Σε σχέση με τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του υπουργείου για την εποπτεία του συστήματος, υπάρχουν ακόμη κενά ή ζητήματα τα οποία πρέπει να αναβαθμίσετε αυτή την ώρα;**

–Όχι, είμαστε στη διαδικασία στελέχωσης της ομάδας η οποία θα παρακολουθεί τα ζητήματα της εποπτείας του ΓεΣΥ. Κατ' ακρίβεια, η δική μας η ομάδα θα ελέγχει τους παρόχους και τις καταγγελίες που θα γίνονται για γιατρούς, νοσπλευτές, ιδιωτικά και δημόσια νοσπλευτήρια. Σε ό,τι αφορά στα παράπονα των ασθενών, γνωρίζετε ότι μια διαχρονική απαίτηση των οργανωμένων ασθενών –ο Σύνδηγος του Ασθενούς– έχει ήδη υλοποιηθεί από την παρούσα κυβέρνηση, με σχετική ψήφιση της νομοθεσίας. Διαχωρίζουμε αυτή τη στιγμή τις αρμοδιότητες. Πιστεύω ότι άμεσα, εντός του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους, θα ολοκληρωθεί η διαδικασία και θα προχωρήσουμε στην πλήρη εφαρμογή.

–**Σε σχέση με τα ακτινοδιαγνωστικά κέντρα κατατέθηκε με καθυστέρηση ένα νομοσχέδιο από το υπουργείο Υγείας που προκαλεί τις αντιδράσεις. Γιατί κόλλησε η διαδικασία;**

–Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο αποσκοπεί στη θεσμοθέτηση της λειτουργίας των ακτινοδιαγνωστικών κέντρων, κάτι που δεν υπήρχε στο παρελθόν. Είναι μια σωστή και σημαντική πρωτοβουλία από την πλευρά της κυβέρνησης και του υπουργείου Υγείας. Το νομοσχέδιο βρίσκεται πλέον στη Βουλή. Σε σχέση με τη διαφωνία που υφίσταται κατά πόσο θα πρέπει να υπάρχει παρουσία ιατρού κατά τον χρόνο που θα διενεργείται η ιατρική πράξη, το υπουργείο έχει ξεκάθαρη θέση ότι θα πρέπει να γίνεται στην παρουσία ιατρού.

Νεόφυτος Χαραλαμπίδης, υπουργός Υγείας

Η επέκταση των παροχών υγείας είναι επιβεβλημένη

Η περιθάλψη στα δημόσια νοσπλευτήρια οφείλει να είναι όχι μόνο ποιοτικά υψηλή αλλά και ανθρώπινη

–**Άρα αυτή την ώρα που το θέμα συζητείται εντός Κοινοβουλίου υπάρχουν ανεξέλεγκτες πράξεις που αμφισβητείται η ποιότητά τους, όπως και πριν ένα χρόνο;**

–Δεν έχει έρθει κοντά μου οποιαδήποτε σχετική καταγγελία. Πρέπει να είμαι σωστός και ειλικρινής.

–**Ναι, αλλά υπήρξαν καταγγελίες και παραδοχή από τον προκάτοχό σας για ανεξέλεγκτες πράξεις, αμφιβόλου ποιότητας και πολλές φορές ο ΟΑΥ δεν μπορούσε να κάνει τίποτα.**

–Αν έρθει στην αντίληψή μου οτιδήποτε, να είστε βέβαιοι πως θα το διερευνήσω.

–**Για τα δημόσια νοσπλευτήρια και την αναβάθμισή τους, μήπως λέγονται περισσότερα από ό,τι ουσιαστικά υλοποιούνται;**

–Ακριβώς το αντίθετο. Για δεκαετίες τα δημόσια νοσπλευτήρια ήταν σε κατάσταση, η οποία δεν περιποιούσε τιμή για τον τόπο μας. Αυτή τη στιγμή βρίσκονται σε εξέλιξη έργα που υπερβαίνουν σε αξία τα 145 εκατομμύρια ευρώ, σε όλες τις επαρχίες. Εκτός από τα έργα αναβάθμισης των υποδομών, γίνονται και ενεργεια-

Τα τελευταία 2-3 χρόνια υπήρξε μια στοχευμένη εκστρατεία από το υπ. Υγείας για την προσέλκυση νέων φοιτητών στις σχολές νοσπλευτικής, η οποία στέφθηκε, εκ του αποτελέσματος, με επιτυχία καθώς είχαμε αύξηση κατά 85%.

κές αναβαθμίσεις σε συνεργασία με την ΑΗΚ και τον ΟΚΥΠΥ. Δεν νοείται ποιοτική παροχή υπηρεσιών υγείας σε ακατάλληλες υποδομές. Στο πλαίσιο αυτής της λογικής, η παρούσα κυβέρνηση έχει προγραμματίσει σειρά έργων στα οποία περιλαμβάνεται και η ανέγερση νέου νοσπλευτηρίου στην Πόλη Χρυσοχούς, το οποίο προβλέπεται πως θα λειτουργήσει περί τα τέλη του 2028.

–**Ποιο κατά την άποψή σας από τα δημόσια νοσπλευτήρια αντιμετωπίζει τα σημαντικότερα προβλήματα;**

–Τα μεγαλύτερα προβλήματα εντοπίζονται στο νοσοκομείο της Λεμεσού. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που έδωσα οδηγίες να γίνουν άμεσα συγκεκριμένα έργα αναβάθμισης σε τμήματα του νοσοκομείου. Αναφέρομαι κυρίως σε έργα αισθητικής αναβάθμισης, τα οποία ωστόσο έχουν μεγάλη σημασία, τόσο για τον κόσμο όσο και για τους λειτουργούς υγείας. Σύμφωνα με τον ΟΚΥΠΥ θα ολοκληρωθούν μέχρι το τέλος Μαρτίου –προσωπικά θα ήμουν ικανοποιημένος και στην περίπτωση που ολοκληρωθούν εντός Απριλίου. Παράλληλα τρέχουν και τα υπόλοιπα έργα.

–**Σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό και το πρόβλημα έλλειψης προσωπικού που διαιωνίζεται, και με μια αντιπαράθεση που υπάρχει μεταξύ των πλευρών (των ανθρώπων που εργάζονται και των ανθρώπων που διοικούν), το υπουργείο πού στέκεται;**

–Το μεγάλο ζήτημα που κληθήκαμε να διαχειριστούμε από τις πρώτες μέρες ανάληψης των καθηκόντων μου είναι το ζητη-

‘Όσοι διαφωνούν θα πρέπει να μας πουν γιατί ένα νομοσχέδιο στρατηγικής σημασίας για τον τομέα της υγείας, που συνδέει την κλινική πράξη, την εκπαίδευση και την έρευνα, δεν τους βρίσκει σύμφωνους.

Στήριξη ηλικιωμένων

–**Σε σχέση με την τρίτη ηλικία, υπάρχει πλάνο για περαιτέρω στήριξη;**

–Θα πραγματοποιήσω συνάντηση με το Παρατηρητήριο Τρίτης Ηλικίας, γιατί η στήριξη των ηλικιωμένων συμπολιτών μας δεν αποτελεί απλώς κοινωνική υποχρέωση, αλλά βασική προτεραιότητα της Πολιτείας. Η τρίτη ηλικία δικαιούται αξιοπρεπή, ισότιμη και ποιοτική φροντίδα σε όλα τα επίπεδα. Θα ακούσω με προσοχή τις εισηγήσεις και τις ανσυχίες τους και θα προχωρήσουμε σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου παροχής υπηρεσιών υγείας στα δημόσια νοσπλευτήρια, ώστε η περιθάλψη των ηλικιωμένων να είναι ανθρώπινη και συνεπής σε όλους τους τομείς, τόσο σε επίπεδο ιατρικής φροντίδας όσο και σε θέματα συμπεριφοράς, σεβασμού και αξιοπρέπειας. Όπως έχω σημειώσει σε προηγούμενη σας ερώτηση, υπάρχουν παράπονα και καταγγελίες για θέματα αντιμετώπισης συνανθρώπων μας στα δημόσια νοσπλευτήρια και θα πρέπει να τα λύσουμε. Η Πολιτεία οφείλει να γυγυάτι ότι κανένας ηλικιωμένος δεν θα αισθάνεται απροστάτευτος μέσα στο σύστημα υγείας.

μα της έλλειψης νοσπλευτών. Είναι ένα υπαρκτό, διαχρονικό και όχι αμιγώς κυπριακό ζήτημα. Πρόκειται για πανευρωπαϊκό ζήτημα. Κατά τα τελευταία 2-3 χρόνια υπήρξε μια στοχευμένη εκστρατεία από το υπουργείο Υγείας για την προσέλκυση νέων φοιτητών στις σχολές νοσπλευτικής, η οποία στέφθηκε, εκ του αποτελέσματος, με επιτυχία καθώς είχαμε αύξηση κατά 85%. Αυτό φυσικά από μόνο του δεν αρκεί. Συγκalέσαμε σύσκεψη με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ακούσαμε τις απόψεις τους, που διαφέρουν μεταξύ τους και τις αξιολογήσαμε. Ακολουθώς αποφασίστηκε από το υπουργείο, η ανάθεση στον καθηγητή Υφαντόπουλο, εμπειρογνώμονα των οικονομικών της υγείας, να εκπονήσει εντός 45 ημερών μια εξειδικευμένη έκθεση για τα ζητήματα της έλλειψης νοσπλευτών σε συνδυασμό με την παράλληλη ετοιμασία του Capacity Planning από το υπουργείο. Στόχος μας είναι να βρεθούν άμεσες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες λύσεις.

–**Μέχρι τότε τι γίνεται αν συνυπολογιστεί το γεγονός ότι κάποια ιδιωτικά νοσπλευτήρια κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου ότι πιθανώς και να κλείσουν;**

–Δεν υπάρχει πιθανότητα για κλείσιμο νοσπλευτηρίων. Εκείνο που συμβαίνει είναι ότι σε κάποιες περιπτώσεις περιορίζονται οι κλίνες βάσει της νομοθεσίας που προβλέπει αναλογίες μεταξύ ασθενών και νοσπλευτών. Φυσικά, ούτε αυτό είναι επιθυμητό, καθώς τα ιδιωτικά νοσπλευτήρια διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο στον τομέα της υγείας.

–**Υπάρχουν σκέψεις για αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του ΟΚΥΠΥ;**

–Ως προς τον τρόπο λειτουργίας και διαφοροποίησης της νομοθεσίας δεν υπάρχει οποιαδήποτε πρόθεση για αλλαγές. Η επικοινωνία με τον Οργανισμό είναι τακτική και προσπαθούμε να επιλύουμε άμεσα οποιαδήποτε προβλήματα προκύπτουν. Είναι γεγονός βέβαια ότι υπάρχουν παράπονα για διάφορες πιυχές της λειτουργίας του Οργανισμού, γι' αυτό, από την πρώτη στιγμή, συναντηθήκαμε με την ηγεσία του ΟΚΥΠΥ και προκαθορίσαμε τακτικές συναντήσεις για το επόμενο χρονικό διάστημα.

Έχω ήδη ενημερώσει τη διοίκηση για τα σοβαρά παράπονα που λαμβάνω από πολίτες, τα οποία αφορούν κυρίως ζητήματα συμπεριφοράς από γιατρούς και νοσπλευτικό προσωπικό, καθώς και την ελλιπή ενημέρωση των οικογενειών για την πορεία της υγείας των ασθενών τους. Θέλω να είμαι απολύτως ξεκάθαρος ότι τέτοιες πρακτικές δεν είναι αποδεκτές και δεν συνάδουν με τον ρόλο και την αποστολή των δημόσιων νοσπλευτηρίων. Ο σεβασμός, η αξιοπρέπεια και η ουσιαστική επικοινωνία με τον ασθενή και τους οικείους του δεν είναι προαιρετικά στοιχεία, είναι βασική υποχρέωση. Με τη λήψη του οποιουδήποτε παραπόνου ή καταγγελίας ζητώ άμεσα και ενδελεχή διερεύνηση και αναλόγως του αποτελέσματος απτά διορθωτικά μέτρα. Εκεί όπου διαπιστώνονται παραλείψεις ή κακές συμπεριφορές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα. Η περιθάλψη στα δημόσια νοσπλευτήρια οφείλει να

είναι όχι μόνο ποιοτικά υψηλή αλλά και ανθρώπινη.

–**Είναι εφικτός ο στόχος για αυτονόμηση των δημόσιων νοσπλευτηρίων τέλος του 2026;**

–Θα πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για να επιτευχθεί ο εν λόγω στόχος. Δεν έχουμε άλλη επιλογή. Είτε με περικοπές εξόδων (μέσα και από τις αποφάσεις της αρμόδιας επιτροπής) είτε με αύξηση των εσόδων, η αυτονόμηση θα πρέπει να ολοκληρωθεί.

–**Υπάρχουν σκέψεις για ιδιωτικοποιήσεις υπηρεσιών ή μέρους των δημόσιων νοσπλευτηρίων;**

–Όχι, δεν υπάρχουν τέτοιες σκέψεις.

–**Ούτε έγιναν συζητήσεις;**

–Δεν έχει περιέλθει σε γνώση μου καμία τέτοια συζήτηση.

–**Φαίνεται να προκύπτουν ζητήματα και καθυστερήσεις σε σχέση με τη μεταφορά ασθενών στο εξωτερικό, που πλέον η υπηρεσία έχει μεταφερθεί στον ΟΑΥ, ποια είναι η θέση του υπουργείου;**

–Δεν θα έπρεπε να σημειώνονται καθυστερήσεις. Για κάθε περίπτωση που έρχεται στη γνώση του υπουργείου, αμέσως ζητείται ενημέρωση για το περιστατικό. Στο υπουργείο η υπηρεσία λειτουργούσε με επάρκεια και τώρα είναι υποχρέωση του ΟΑΥ να πράξει τα δέοντα ώστε να μην υπάρχουν καθυστερήσεις.

–**Αυτή την ώρα κρίνετε πως θα πρέπει ο ΟΑΥ να βελτιώσει τον τρόπο λειτουργίας του;**

–Δύο είναι τα μεγάλα ζητήματα. Η σωστή διαχείριση των χρημάτων των πολιτών, διασφαλίζοντας ότι το κάθε σεντ που πληρώνουν αξιοποιείται με τον σωστό τρόπο και παράλληλα, η σωστή λειτουργία του λογισμικού. Για το θέμα του λογισμικού, βάσει και των όσων μας είπε η ανάδοχος εταιρεία, τα όποια προβλήματα προέκυψαν έχουν επιλυθεί.

–**Μήπως κύριε υπουργέ ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ο ΟΑΥ σε ό,τι αφορά στη διαχείριση του προϋπολογισμού, οδηγεί σε περικοπές σε ό,τι αφορά την παροχή υπηρεσιών υγείας;**

–Θα προβληματιζόμουν σε περίπτωση που συνέβαινε κάτι τέτοιο. Αυτό που πρέπει να συμβεί είναι το ακριβώς αντίθετο. Η επέκταση των παροχών υγείας είναι επιβεβλημένη. Στόχος είναι η διεύρυνση των υπηρεσιών υγείας προς όφελος των πολιτών. Αυτή είναι η ξεκάθαρη θέση του υπουργείου. Θέλω πάντως να ξεκαθαρίσω πως ένα σύστημα υγείας εξελίσσεται σταδιακά έχοντας κατά νου και τα ζητήματα βιωσιμότητας. Το ΓεΣΥ, σε κάθε περίπτωση, δεν κινδυνεύει καθώς ο προϋπολογισμός είναι σφαιρικός.

–**Πότε τελικά θα λειτουργήσει στην Κύπρο Πανεπιστημιακό νοσοκομείο και κλινικές;**

–Το ζήτημα βρίσκεται στη Βουλή αφού προηγήθηκε διαβούλευση με όλους τους εμπλεκόμενους. Όσοι διαφωνούν για το πρέπει να μας πουν γιατί ένα νομοσχέδιο στρατηγικής σημασίας για τον τομέα της υγείας, που συνδέει την κλινική πράξη, την εκπαίδευση και την έρευνα, δεν τους βρίσκει σύμφωνους.

–**Η έλλειψη αίματος είναι πλέον σύνθετος φαινόμενο, φαίνεται πλέον να μην αρκεί η εθελοντική αιμοδοσία. Έχουν δρομολογηθεί ενέργειες για αντιμετώπιση του ζητήματος;**

–Είναι αλήθεια πως αντιμετωπίζουμε κατά καιρούς προβλήματα σε ό,τι αφορά στη διαθεσιμότητα αίματος. Έχουμε προγραμματίσει επίσκεψη στο Κέντρο Αίματος στη Λευκωσία για να ενημερωθούμε λεπτομερώς για όλα τα θέματα. Παράλληλα, ζήτησα από την Τράπεζα Αίματος να καταθέσει τις δικές της εισηγήσεις, ενώ θα συναντηθώ και με τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Θαλασσαιμικών, ο οποίος έχει ήδη καταθέσει τις προτάσεις του. Στόχος μας είναι να προχωρήσουμε στρατηγικά για ολιστική αντιμετώπιση του ζητήματος.

Τα υφιστάμενα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα και η ανάγκη για ένα νέο υπόδειγμα

Του **ΑΝΔΡΕΑ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ***

Με την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. το 2004 και την υιοθέτηση του ευρώ το 2008, υπήρξαν μεγάλες προσδοκίες. Ταυτόχρονα, πολλές αρμοδιότητες του κράτους μεταφέρθηκαν σε ευρωπαϊκά όργανα. Επικράτησε εφυσικασμός και υπερεκτίμηση των ωφελημάτων της ένταξης και της υιοθέτησης του ευρώ. Ταυτόχρονα, υποτιμήθηκε ο ρόλος του κράτους στον καθορισμό της οικονομικής πολιτικής. Είκοσι δύο χρόνια μετά την ένταξη, η Κύπρος δεν έχει αποκομίσει τα αναμενόμενα οφέλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι παρά την αύξηση του ΑΕΠ, η μέση αγοραστική δύναμη των μισθών παρέμεινε σχεδόν στάσιμη από το 2008 έως το 2023. Παράλληλα, η ανισότητα διευρύνθηκε και η μεσαία τάξη συρρικνώθηκε, ενώ αυξήθηκαν τα ποσοστά φτώχειας. Ο πρωτογενής τομέας σήμερα είναι 1,3%, ο δευτερογενής 11,8%, και ο τριτογενής 86,9% του ΑΕΠ.

Το νεοφιλελεύθερο μοντέλο κυριάρχησε στην Ε.Ε. τις τελευταίες δεκαετίες. Η ανάγκη για ένα νέο υπόδειγμα που θα ενσωματώνει κοινωνικούς στόχους επείγει. Η ιδιωτική πρωτοβουλία σε τομείς όπως η υγεία και η εκπαίδευση είναι θεμιτή, αλλά πρέπει να υφίστανται ρυθμιστικά πλαίσια για να διασφαλίζεται η ποιότητα των υπηρεσιών. Η παραγνώριση του στρατηγικού, κοινωνικού και επιδιαιτητικού ρόλου του κράτους επιφέρει σοβαρά προβλήματα. Πέραν τούτου, η επικέντρωση

στα δημοσιονομικά πλεονάσματα αντικατοπτρίζει την επιρροή του νεοφιλελεύθερου μοντέλου και των ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων, χωρίς να καλύπτει το εύρος της δημοσιονομικής πολιτικής.

Η οικονομική κρίση στην Κύπρο ήταν αποτέλεσμα ενδογενών και εξωγενών παραγόντων. Το κράτος και τα νοικοκυριά ξόδευσαν πέραν των δυνατοτήτων τους, ενώ δεν κατανοήθηκε επαρκώς ότι η ένταξη στην Ευρωζώνη σήμαινε αλλαγή των «κανόνων του παικνιδιού». Ο τραπεζικός τομέας φέρει τη μεγαλύτερη ευθύνη, αλλά και το πολιτικό σύστημα απέτυχε να κατανοήσει τα τεκταινόμενα. Και όλα αυτά λάμβαναν χώρα, ενώ η αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης ήταν προβληματική και η Ελλάδα στην οποία η Κύπρος ήταν εκτεθειμένη, είχε μεγαλύτερα προβλήματα. Επίσης, το Μνημόνιο που δόθηκε από την Τρόικα στην Κύπρο ήταν τιμωρητικό και μη ορθολογιστικό. Παράλληλα, καταγράφονται αυξανόμενες ανησυχίες για ζητήματα διαφθοράς, νεποτισμού και κατάχρηση εξουσίας. Υφίσταται η ανάγκη για ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας καθώς η εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς έχει μειωθεί.

Δεν αξιολογούνται σωστά οι προκλήσεις σε ένα εξαιρετικά ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον. Πολλοί τομείς εξαγοράζονται από ξένα κεφάλαια. Οι τράπεζες ανήκουν σε μεγάλο βαθμό σε ξένα συμφέροντα, ενώ η ποιότητα των υπηρεσιών τους έχει μειωθεί

και το κόστος τους έχει αυξηθεί. Επιπρόσθετα, σημαντικοί τομείς της οικονομίας όπως νοσοκομεία, πανεπιστήμια και ακίνητα εξαγοράζονται από ξένους. Το κράτος απέτυχε να εξασκήσει αποτελεσματικά τον στρατηγικό του ρόλο. Η Κύπρος αντιμετωπίζει σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα. Ο δείκτης γονιμότητας (1,3) υπολείπεται σημαντικά του ορίου αναπλήρωσης πληθυσμού (2,1). Ταυτόχρονα, πολλοί νέοι φεύγουν στο εξωτερικό λόγω περιορισμένων ευκαιριών. Αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί.

Η διάκριση μεταξύ των εργαζο-

μένων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα είναι εμφανής. Οι δημόσιοι υπάλληλοι απολαμβάνουν συγκριτικά υψηλότερες απολαβές, σταθερές συμβάσεις και πλήρη συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Στον ιδιωτικό τομέα επικρατεί μισθολογική συμπίεση, αβεβαιότητα, μερική απασχόληση και ανεπαρκής συνδικαλιστική κάλυψη. Σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση του ΔΝΤ, οι μισθοί στον δημόσιο τομέα είναι κατά μέσο όρο 27% υψηλότεροι από αυτούς του ιδιωτικού τομέα. Είναι επιτακτική η ανάγκη για μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση στην αγορά εργασίας.

Ένα ουσιαστικό βήμα είναι η ριζική επαναξιολόγηση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Πρέπει να καθοριστούν ανώτατα και κατώτατα όρια, και το ύψος κάθε σύνταξης να συνδέεται με τις εισφορές του εργαζομένου. Στα πλαίσια αυτά είναι λογικό να υφίστανται και συμψηφισείς συντάξεων. Είναι προφανές ότι η πολιτική επηρεάζει την καθημερινότητα των πολιτών. Η μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης, για παράδειγμα, συνοδεύτηκε από αύξηση του κόστους λειτουργίας. Επιπλέον, προτάσεις όπως η αύξηση τελών ή/και φόρων, δημιουργούν εύλογους προβληματισμούς. Η φορολογική μεταρρύθμιση ωφελεί κυρίως τα υψηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Η Κύπρος χρειάζεται νέο οικονομικό υπόδειγμα και κοινωνικό συμβόλαιο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προκλήσεις. Ισοζυγισμένη ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, μείωση ανισοτήτων, αξιοκρατία και καταπολέμηση της διαφθοράς είναι βασικοί στόχοι.

Το νέο υπόδειγμα πρέπει να προωθή τη διαφοροποίηση των δομών της οικονομίας, την ενίσχυση της παραγωγικότητας σε όλους τους τομείς, την αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων της χώρας, την κοινωνική δικαιοσύνη και την πράσινη ανάπτυξη με στοχευμένα χρονοδιαγράμματα. Η γεωστρατηγική θέση της Κύπρου και η πολιτική της σταθερότητα μπορούν να αξιοποιηθούν για τη δημιουργία υποδομών αντιμετώπισης ανθρωπιστικών κρίσεων. Αυτό θα αποφέρει οι-

κονομικά και πολιτικά οφέλη. Η ανάπτυξη ενός σύγχρονου ιατρικού κέντρου θα μπορούσε να προσελκύσει ασθενείς από το εξωτερικό. Παράλληλα, η μετατροπή της Κύπρου σε διεθνούς φήμης ακαδημαϊκό κέντρο θα έχει πολλαπλά οφέλη. Η ενίσχυση του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα είναι απαραίτητη για να διευρυνθεί η οικονομική βάση και να μειωθεί η εξάρτηση από τον τουρισμό και τις υπηρεσίες. Η στήριξη της τοπικής παραγωγής και των μικρών βιοτεχνιών μπορεί να δημιουργήσει πολλές θέσεις εργασίας.

Τέλος, η πρωτοβουλία για «brain gain», δηλαδή ο επαναπατρισμός ανθρώπινου κεφαλαίου, είναι σημαντική. Απαιτείται όμως η ενίσχυση της έρευνας, της καινοτομίας και της θεσμικής στήριξης. Χωρίς την παροχή επαρκών πόρων και σύνδεση με τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, οι νέοι δεν θα έχουν επαρκή επαγγελματικά κίνητρα να επιστρέψουν στην Κύπρο και η κατάσταση στη χώρα θα επιδεινώνεται σταδιακά. Για τέτοιες δράσεις είναι απαραίτητη η ουσιαστική αναβάθμιση της πολιτικής ζωής της χώρας.

* Ο καθηγητής Ανδρέας Θεοφάνους είναι πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων το οποίο είναι διασυνδεδεμένο με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας. Είναι επίσης συνεργαζόμενος υποψήφιος βουλευτής στην Επαρχία Λευκωσίας με το Κίνημα Οικολόγων - Συνεργασία Πολιτών.

THE CONCEPT

**Στέφανου Κουμανούδη 1Ε
Πάροδος Στασικρατους)
Λευκωσία
+357 22483848**

Το τεκμήριο της αθωότητας

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Αλατισμένο νερό για γαργάρα έχει καταντήσει το τεκμήριο της αθωότητας στο στόμα των πολιτικών μας, για να ξεπλένουν την ατολμία τους να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων. Προκειμένου να μην κάνουν βήμα πλησιέστερα στην πολιτική τόλμη που οφείλει ο σοβαρός πολιτικός να διαθέτει, κόβουν και ράβουν το εν λόγω τεκμήριο στα μέτρα τους, λες και πρόκειται για ύφασμα που προορίζεται για το ράψιμο του κουστουμιού τους. Γι' αυτό ας το ξεκαθαρίσουμε μια και έξω για να μην μας αποτρελάνουν εντελώς.

Το τεκμήριο της αθωότητας, όπως γράφει ο Έλληνας συνταγματολόγος Νίκος Αλιβιζάτος, «είναι αρχή του ποινικού δικαίου, όχι κριτήριο πολιτικής καταλληλότητας και η σύγκρουση των δύο οδηγεί σε θεσμική παρακμή, διότι ακυρώνει την έννοια της πολιτικής λογοδοσίας ως αυτόνομου πεδίου». Για να το κάνω πιο λια-

Στις ώριμες δημοκρατίες, από τις οποίες πόρρω απέχουμε, η ανάληψη πολιτικής ευθύνης μέσω παραίτησης ή απομάκρυνσης δεν λογαριάζεται παραδοχή ενοχής...

νά η νομική ευθύνη και η πολιτική ευθύνη δεν είναι ταυτόσημες, ούτε υπακούουν στις ίδιες αρχές. Η πολιτική λογοδοσία είναι μια διαρκής υποχρέωση απέναντι στην κοινωνία, προκειμένου να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη της απέναντι στους θεσμούς και δεν πρέπει να περιμένει την όποια απόφαση του δικαστηρίου. Δεν αφορά δηλαδή το αν αυτός που κατέχει δημόσιο αξίωμα θα καταδικαστεί ή θα αθωωθεί, αφορά το αν με τη συμπεριφορά του, τις επιλογές του ή τις σκιές που τον ακολουθούν υπονομεύει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Και είναι γι' αυτό που όταν αιωρούνται σοβαρές υποψίες απέναντι σε έναν πολιτικό για αδικήματα ποινικού δικαίου, το να επικαλείται ο ίδιος ή το κόμμα του το τεκμήριο της αθωότητας αποδυναμώνει τον δημόσιο διάλογο και αποτελεί πολιτική υπεκφυγή. Η αποκόρπωση ενός πολιτικού για τον οποίο διερευνούνται τέτοιου είδους καταγγελίες από το δημόσιο αξιωμα του ή από το κόμμα του δεν ισοδυναμεί με ομολογία

ενοχής, ούτε και πρέπει να ερμηνεύεται ως τέτοια. Η αποκόρπωση είναι πράξη θεσμικής προστασίας και πολιτικού πολιτισμού. Κι αυτό γιατί ο πολιτικός δεν είναι «απλός πολίτης», και όταν παραμένει στη θέση του ενώ ελέγχεται για σοβαρά ζητήματα, αυτό που συμβαίνει είναι να κανονικοποιείται η ανευθυνότητα, ακόμα κι αν δεν καταδικαστεί ποτέ. Και το γεγονός ότι κάθε φορά που ένα δημόσιο πρόσωπο τίθεται υπό διερεύνηση για υποθέσεις που αγγίζουν τον πυρήνα της ηθικής τάξης, οι εκάστοτε υπερασπιστές του επαναλαμβάνουν σχεδόν τελετουργικά το επιχείρημα ότι «ισχύει το τεκμήριο αθωότητας» ή ότι η υπόθεση διερευνάται, το μόνο που πετυχαίνουν είναι τη μετάθεση ή και ακύρωση της πολιτικής ευθύνης μέσα από τη σύγκρουση των εννοιών. Με απλά λόγια, όταν ένας πολιτικός βρίσκεται υπό διερεύνηση, το ερώτημα δεν είναι αν «θα καταδικαστεί» αλλά αν η παρουσία του στη δημόσια ζωή τραυματίζει το κύρος του θεσμού που εκπροσωπεί. Και όποιος δεν αντέχει αυτό το βάρος δεν είναι κατάλληλος για πολιτικό αξίωμα. Στις ώριμες δημοκρατίες, από τις οποίες πόρρω απέχουμε, η ανάληψη πολιτικής ευθύνης μέσω παραίτησης ή απομάκρυνσης δεν λογαριάζεται παραδοχή ενοχής, αλλά πράξη σεβασμού προς τον θεσμό και τους πολίτες. Και αντιθέτως, η προσκόλληση στην καρέκλα, στη θέση, στο αξίωμα μέχρι την τελευταία δικαστική λέξη αποτελεί σύμπτωμα πολιτικής κουλτούρας που υποτιμά την πολιτική ηθική, κρυβόμενη πίσω από νομικούς όρους.

Κι αυτό γιατί στις κανονικές χώρες η ευθύνη του πολιτικού για λογοδοσία αρχίζει πολύ πριν από την αίσουσα του δικαστηρίου. Και όποιος δεν το αντιλαμβάνεται ή κάνει πως δεν το αντιλαμβάνεται, τότε δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι η πολιτική ευθύνη είναι προγενέστερη και ευρύτερη της νομικής. Όπως είπε ο Κορνήλιος Καστοριάδης, η δημοκρατία δεν είναι καθεστώς νόμων αλλά καθεστώς ευθύνης και αυτό σημαίνει πως δεν πρέπει να αναστέλλεται η πολιτική ευθύνη μέχρι την τελεσιδικία αλλά να κρίνεται στο εδώ και τώρα, στο ήθος, στο παράδειγμα και στο πόσο κλονίζεται η σχέση εμπιστοσύνης με την κοινωνία. Καταληκτικά, η εμμονή των πολιτικών μας κάθε που τους συμφέρει στο τεκμήριο της αθωότητας, αποκαλύπτει την ανώριμη πολιτική τους συνείδηση και τίποτα άλλο.

elenixenou1@gmail.com

Η κυβέρνηση ακολουθεί μια πολιτική λογική πρόκλησης εντυπωσιασμών και διαρκούς προσδοκίας. Όμως, στα τρία χρόνια, δεν γίνεται οι προσδοκίες να είναι περισσότερες από τα μετρήσιμα αποτελέσματα.

Όταν προηγείται η αφήγηση

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Το πρόσωπο «State of the Union» του Προέδρου της Δημοκρατίας φιλοδοξούσε να σηματοδοτήσει μια καμπή: τη μετάβαση, όπως ο ίδιος υποστήριξε, από τη φάση του σχεδιασμού στη φάση της υλοποίησης. Στο δεύτερο μισό της θητείας του, το αίτημα για απτά αποτελέσματα είναι αντικειμενικό και πιεστικό. Η κοινωνία δεν αρκείται πλέον σε προθέσεις· αναμένει μετρήσιμες αλλαγές.

Το πρόβλημα είναι ότι, πίσω από τη στιβαρή σκηνοθεσία και την προσεκτική δομή του λόγου, διακρίνεται μια γνώριμη πολιτική τεχνική: η επανάλυση γενικών δεσμεύσεων με ελαφρώς διαφοροποιημένη διατύπωση. Οι αναφορές σε «επιτάχυνση μεταρρυθμίσεων», «θωράκιση της οικονομίας», «εκσυγχρονισμό του κράτους» και «αναβάθμιση της διεθνούς θέσης της Κύπρου» επανέρχονται σχεδόν αυτούσιες από προηγούμενες ετήσιες τοποθετήσεις του 2024 και του 2025. Η ρητορική περί «έτους αποτελεσμάτων» ακούγεται πλέον περισσότερο ως διαρκής υπόσχεση παρά ως απολογισμός.

Αν κανείς αναζητήσει συγκεκριμένους δείκτες προόδου –ποσοτικά ορόσημα, σαφή χρονοδιαγράμματα, αποτίμηση όσων υλοποιήθηκαν και όσων καθυστερήσαν– θα διαπιστώσει ότι η ομιλία κινήθηκε σε επίπεδο γενικών πολιτικών αξόνων. Η κυβέρνηση μιλά για ψηφιακό μετασχηματισμό, χωρίς να παρουσιάζει συγκεκριμένα στοιχεία αποτελεσματι-

κότητας της δημόσιας διοίκησης. Μιλά για κοινωνική πολιτική, χωρίς ολοκληρωμένη και ουσιαστική παρέμβαση στο στεγαστικό πρόβλημα που πιέζει τη μεσαία τάξη και ειδικά τα νέα ζευγάρια. Μιλά για λογοδοσία και διαφάνεια, ενώ στήνει τείχος στους ελέγχους. Επικαλείται τη δημοσιονομική σταθερότητα και την ανάπτυξη –και πράγματι, οι μακροοικονομικοί δείκτες παραμένουν θετικοί– αλλά αποφεύγει να αγγίξει τη διάσταση της άνισης κατανομής των ωφελειών αυτής της ανάπτυξης. Αν και αντικειμενικά θεμιτή η αξιοποίηση των θετικών μακροοικονομικών δεικτών, παρουσιάστηκε αποσπασματικά. Η επλεκτική ανάγνωση των αριθμών μπορεί να ενισχύει το αφήγημα σταθερότητας, αλλά δεν αρκεί για να αποδείξει κοινωνική συνοχή. Η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας και οι ρυθμοί ανάπτυξης δεν συνοδεύονται από ουσιαστική αποτίμηση των κοινωνικών ανισοτήτων που επιμένουν. Η αύξηση του κόστους ζωής, η στεγαστική πίεση, δεν αντιμετωπίζονται με οριζόντιες διαβεβαιώσεις περί «ανθεκτικής οικονομίας».

Στο Κυπριακό, ο Πρόεδρος επανέλαβε τη δέσμευση στο συμφωνημένο πλαίσιο λύσης, απορρίπτοντας τη ρητορική δύο κρατών. Θεσμικά, η θέση αυτή είναι συνεπής. Πολιτικά, όμως, το βάρος της ομιλίας μετατοπίστηκε στη διεθνή κινητικότητα: επαφές, συμμαχίες, ευρωπαϊκός ρόλος, προοπτική της κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ε.Ε. Η έμφαση στη διεθνή

προβολή δημιουργεί εικόνα δραστηριότητας, αλλά δεν συνιστά από μόνη της πρόοδο στο πεδίο των διαπραγματεύσεων. Όταν η διπλωματική κινητικότητα δεν συνοδεύεται από μεταβολή των δεδομένων –στη βάση και των δικών του εξαγγελιών και προσδοκιών που καλλιέργησε– κινδυνεύει να εκληφθεί ως υποκατάστατο πολιτικού αποτελέσματος. Ανάλογη είναι η εικόνα και στο πεδίο της θεσμικής αξιοπιστίας. Σε μια συγκυρία όπου η εμπιστοσύνη στους θεσμούς δοκιμάζεται, η ομιλία επέλεξε να κινηθεί σε ασφαλές έδαφος, αποφεύγοντας ευαίσθητα ζητήματα που απασχόλησαν την κοινή γνώμη τους προηγούμενες μέρες. Δεν παραβλέπουμε την εκούσια παράλειψη να μπει στο επίκεντρο του λόγου μια κρίσιμη υπόθεση που έχει προκαλέσει πολιτικό θόρυβο: Το περιβόητο βίντεο με αρνητικές επιπτώσεις στην εικόνα της Προεδρίας, στο οποίο δεν υπήρξε καμία άμεση αναφορά στη δημόσια ομιλία. Αντιθέτως, η κυβέρνηση επέλεξε να παραπέμψει σε τρέχουσες έρευνες, προβάλλοντας μια στάση «χωρίς διαπραγματεύση» επί του θέματος. Η αποσιώπηση μπορεί να εξυπηρετεί την επικοινωνιακή καθαρότητα ενός προεδρικού διαγγέλματος, αλλά πολιτικά λειτουργεί ως υπενθύμιση των ορίων της διαφάνειας. Και λειτουργεί ως πολιτικό σήμα, δείχνοντας μια κυβέρνηση που επικειρεί να διαχειριστεί την εντύπωση και όχι την ουσία. Είναι γεγονός ότι η συσσώρευση δεκάδων σημείων δρά-

σης δημιουργεί την εντύπωση πληρότητας. Στην πράξη, όμως, η υπερπαραγωγή προτεραιοτήτων διαχέει το πολιτικό βάρος. Μια κυβέρνηση που θέλει να πείσει ότι εισέρχεται σε φάση υλοποίησης οφείλει να ιεραρχήσει αυστηρά, να αναλάβει πολιτικό ρίσκο και να παρουσιάσει μετρήσιμα αποτελέσματα. Όχι απλώς να ανανεώσει το λεξιλόγιο των δεσμεύσεων της. Εκείνο που δεν ειπώθηκε ρητά, αλλά διαφάνηκε καθαρά μέσα από τη δομή της ομιλίας, είναι το εξής: Η κυβέρνηση δεν παρουσιάζει μόνο τι πέτυχε* παρουσιάζει κυρίως τι θα ολοκληρωθεί, τι θα εφαρμοστεί, τι θα τεθεί σε τροχιά. Πρόκειται για μια πολιτική λογική πρόκλησης εντυπωσιασμών και διαρκούς προσδοκίας. Όμως, στα τρία χρόνια, δεν γίνεται οι προσδοκίες να είναι περισσότερες από τα μετρήσιμα αποτελέσματα. Η πραγματική δοκιμασία για τον Πρόεδρο δεν θα είναι η επόμενη ομιλία, ο επόμενος απολογισμός, η επόμενη εξαγγελία. Θα είναι το κατά πόσον, στους επόμενους μήνες, θα παρουσιαστούν αποφάσεις με πολιτικό κόστος, μετρήσιμες παρεμβάσεις και σαφείς λογοδοσία για όλα καθυστέρησαν ή δεν υλοποιήθηκαν. Διότι η διακυβέρνηση, ιδίως στο δεύτερο μισό μιας θητείας, δεν κρίνεται από την ικανότητα να περιγράφει το μέλλον, αλλά από την ικανότητα να αλλάζει το παρόν, όχι με πυροτεχνήματα, αλλά με λύσεις στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών.

photiouth@kathimerini.com.cy

Άγρυπνος τροχονόμος

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Την περασμένη εβδομάδα, επισημάναμε ότι μια ομάδα 6 κρατών-μελών της Ε.Ε., με επικεφαλής τη Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία και τη συμμετοχή της Πολωνίας, της Ισπανίας και της Ολλανδίας, αποφάσισε να συστήσει ένα άτυπο διευθυντήριο, το οποίο όπως ανακοινώθηκε επισήμως από το Βερολίνο, στοχεύει στη δημιουργία μιας «Ευρωπαϊκής Ένωσης δύο ταχυτήτων». Στην πρώτη ταχύτητα, η ομάδα των «Ε6», όπως αυτοαποκαλείται, θα χαράζει πορεία, θα καθορίζει και θα επιβάλλει πολιτικές μαζί με όσες άλλες χώρες «λάβουν το χρίσμα», να συμμετάσχουν στον πρώτο αυτό «ορόκεντρο κύκλο», που θα διοικεί. Ενώ οι υπόλοιπες χώρες και δη οι μικρές, θα συνωστίζονται σε μια άλλη ή και σε περισσότερες «ταχύτητες». Και απλώς θα σύρονται πίσω από την ομάδα «Ε6», που θα αποφασίζει εκ μέρους όλων, χωρίς να υπάρχει πρακτική δυνατότητα άσκησης βέτο.

Η Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου Ε.Ε. και ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, που έχει θεσμικές αλλά και εθνικές υποχρεώσεις, δεν άρθρωσε λέξη, υιοθετώ-

ντας πρακτική αμέτοχου «τροχονόμου». Παρακολουθώντας την «κίνηση» χωρίς να διατυπώνει άποψη για την πορεία που προσλαμβάνουν οι εξελίξεις. Ούτε για την Ε.Ε., αυτήν καθαυτή, ούτε για τη μικρή Κύπρο, η οποία χωρίς το εργαλείο άσκησης βέτο, ως δυνατότητα επιλογής, κινδυνεύει να βρεθεί σε πολλά ζητήματα, με την πλάτη στον τοίχο. Ειδικά αν συνυπολογίσει κανείς το νέο μοντέλο ευρωτοπορικής συνεργασίας που ενισχύεται βαθμιαία, με την πρόωθηση πολλών ευρωτοπορικών ντοσιέ και με αποκορύφωμα τη συμμετοχή της Άγκυρας στη νέα αρχιτεκτονική άμυνας και ασφάλειας της Ε.Ε., χωρίς παράλληλη δρομολόγηση συνθηκών επίλυσης του Κυπριακού.

Κι ενώ θα ανέμενε κανείς ότι στην άτυπη Σύνοδο των «27», στο κάστρο Alden Biesen, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης θα εξέφραζε άποψη γύρω από ένα τέτοιο ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας, σύρθηκε τελικά πίσω από τους πολλά καλά προετοιμασμένους Γερμανούς, Γάλλους και Ιταλούς. Οι οποίοι, επιστράτευσαν το άρθρο 20 της Συνθήκης Ε.Ε. και τα άρθρα 326-334 ΣΛΕΕ, που παρέχουν δυνατότητα παράκαμψης της ομο-

φωνίας μέσω «ενισχυμένης συνεργασίας» τουλάχιστον 9 κρατών-μελών, εάν διαπιστωθεί ότι οι στόχοι που τίθενται δεν μπορούν να επιτευχθούν στο σύνολο της Ε.Ε., εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

Ενώ οι υπόλοιπες χώρες και δη οι μικρές, θα συνωστίζονται σε μια άλλη ή και σε περισσότερες «ταχύτητες». Και απλώς θα σύρονται πίσω από την ομάδα «Ε6», που θα αποφασίζει εκ μέρους όλων, χωρίς να υπάρχει πρακτική δυνατότητα άσκησης βέτο.

Κι έτσι, η Σύνοδος στο Alden Biesen, στη διάρκεια της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου Ε.Ε., ανοίγει και τυπικά τον δρόμο για την κατάργηση του βέτο των κρατών-μελών, μέσω «ενισχυμένων συνεργασιών», με αφετηρία την ενίσχυ-

ση της ανταγωνιστικότητας. Και όπως εύλογα επεσήμανε το Politico, οι ισχυροί ηγέτες της Ε.Ε. πήραν τη «βαριοπούλα» για να ρίξουν ένα από τα πιο μακροχρόνια ταμπού της Ένωσης, οδηγώντας σε «μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων». Η οποία ανατρέπει τη δυνατότητα άσκησης βέτο, με πρόσχημα την προώθηση μεταρρυθμίσεων.

Ο Εμανουέλ Μακρόν («φίλος» του Προέδρου μας), γνωστός θιασώτης μιας Ε.Ε. πολλαπλών ταχυτήτων, διαμήνυσε ότι «πρέπει να κινηθούμε γρήγορα», ενώ η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν θα υποβάλει προτάσεις, με σημείο εκκίνησης την επικείμενη Σύνοδο Κορυφής, τον προσεχή Μάρτιο, οι οποίες εάν δεν εγκριθούν εντός «εύλογου χρόνου» από τους «27», αναμένεται να προωθηθούν εντέλει μέσω «ενισχυμένων συνεργασίας».

Και προς αποφυγή παρεξηγήσεων, πριν τη Σύνοδο των «27» στο κάστρο Alden Biesen, η Γερμανία και η Ιταλία προσκάλεσαν άλλους 17 ηγέτες σε παρασυναγωγή, για πρόγευμα, σε ξενοδοχείο της περιοχής, αναδεικνύοντας την «Ε.Ε. πολλών ταχυτήτων», με τη συμμετοχή και του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τέτοια μάλιστα ήταν η προσήλωση των ηγετών της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας στην παρασυναγωγή, ώστε «εξελάσθηκαν» και καθυστέρησαν να πάνε στη Σύνοδο Κορυφής. Ως αποτέλεσμα, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αντόνιο Κόστα, αναγκάστηκε να ξεκινήσει τις εργασίες της Συνόδου Κορυφής, στην απουσία Γερμανίας, Γαλλίας, Ιταλίας, που προφανώς εκλαμβάνουν την παρασυναγωγή τους, ως σημαντικότερη της Συνόδου των «27».

Κι όλα αυτά, υπό το βλέμμα του προέδρου Χριστοδουλίδη, που λειτουργώντας ως «άγρυπνος τροχονόμος», αρκείται να παρακολουθεί ενέργειες που οδηγούν στη διάρρηξη ζωτικών συμφερόντων της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά και θεμελιωδών δικαιωμάτων του συνόλου των κρατών-μελών της Ε.Ε. Και σύρεται πίσω από «φίλους» του και άλλους εταίρους στην Ε.Ε., που ανέσυραν τη «βαριοπούλα» και ετοιμάζονται να χωρίσουν την Ε.Ε. σε πολλές ταχύτητες, πνίγοντας το δικαίωμα άσκησης βέτο. Εν μέσω της άσκησης της Προεδρίας του Συμβουλίου της Ε.Ε., από την Κύπρο.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Τα κατσίκια των Ιμιών και οι μάχες επιχειρημάτων

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Κάθε φορά που έρχομαι σε επαφή με ξένους διπλωμάτες, πανεπιστημιακούς ή αναλυτές σοκάρομαι από την άγνοιά τους για τα ζητήματα που βρίσκονται στην καρδιά των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Από μια άποψη είναι απολύτως λογικό. Κανείς δεν περιμένει από εμάς να γνωρίζουμε τι χωρίζει τη Χιλή και την Αργεντινή στη Νότια Παταγονία ή τι συμβαίνει με τα νησιά Σενκάκου. Εχουμε βέβαια την ψευδαίσθηση ότι λόγω της Ιστορίας μας και της σημασίας της περιοχής, όλοι ξέρουν τι είναι το Αιγαίο και τι σημαίνει τουρκικός αναθεωρητισμός.

Ο πλανήτης είναι όμως πολύ σύνθετος και οι άνθρωποι που χειρίζονται ή αναλύουν διεθνή

Ο πόλεμος στην Ουκρανία αλλά και στη Γάζα μάς έδειξε πόσο έτοιμη πρέπει να είναι μια χώρα να «πολεμήσει» και στο πεδίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

θέματα συγκεντρώνονται στα φλέγοντα ή σε αυτά που τους αφορούν άμεσα. Η μόνημ εσωστρέφεια σε συνδυασμό με την πεποίθηση ότι είμαστε πάντοτε στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος μας δημιουργούν την ψευδαίσθηση ότι όλοι γνωρίζουν το πρόβλημα και ότι έχουμε δίκιο. Δεν είναι όμως έτσι.

Ερευνώντας πάλι την κρίση των Ιμιών αντιλήφθηκα πόσο μεγάλη ήταν η άγνοια του Κλίντον και του επιτελείου του για το Αιγαίο. Ο ίδιος ρωτούσε και ξαναρωτούσε «μα γιατί τσακώνονται για δύο σωρούς από βράχια που δεν έχουν απολύτως τίποτα επάνω;», με τον σύμβουλο Εθνικής Ασφαλείας Τόνι Λέικ να του απαντάει

ότι και ο ίδιος δεν καταλαβαίνει πώς γίνεται «να επιβιώνουν κατσίκια σε μια βραχονησίδα που δεν έχει καθόλου πράσινο». Αυτοί οι διάλογοι ακούγονται εξοργιστικοί, στο μυαλό μάλιστα κάποιων παθιασμένων μπορεί να εκληφθούν σαν εσκεμμένα προβλητικοί για τα δικαιά μας. Πρόκειται για την κατηγορία συμπατριωτών μας που θεωρούν ότι εκπληρώνουν το εθνικό τους χρέος όταν μπαίνουν στο Χ (πάλαι ποτέ Tweeter) και βρίζουν κάποιον που παίρνει θέση υπέρ της Τουρκίας. Εκτονωτικό, δεν λέω, αλλά όχι αποτελεσματικό.

Στη μάχη της δημόσιας διπλωματίας δεν θα έπρεπε να θεωρούμε τίποτα δεδομένο. Τίποτα απολύτως! Πολιτικοί, κρατικές υπηρεσίες και ιδιώτες είναι ανάγκη να συμπεράζουν για να αποκτήσει η χώρα μηχανισμούς και ειδικούς σε αυτόν τον τομέα. Τα βάσιμα επιχειρήματά μας πρέπει να «μεταφραστούν» με τρόπο κατανοητό και, κυρίως, με τρόπο που να πείθει ότι πρέπει να ενδιαφέρουν και τους ξένους συνομιλητές μας. Ο τόμος των Ντόκου-Συρίγου με τους χάρτες του Αιγαίου θα μπορούσε να είναι ένα από τα πολλά εργαλεία σε αυτή την προσπάθεια, σε συνδυασμό με εξαγωγίσιμους Έλληνες ειδικούς οι οποίοι θα οργάνουν τα ισχυρά κέντρα αποφάσεων. Ο πόλεμος στην Ουκρανία αλλά και στη Γάζα μάς έδειξε πόσο έτοιμη πρέπει να είναι μια χώρα να «πολεμήσει» και στο πεδίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Στη μνήμη μου είναι βαθιά χαραγμένη μια κωμικοτραγική εμπειρία με έναν σημαντικό σύμμαχο των ελληνικών συμφερόντων στις ΗΠΑ, την εποχή που μας απασχολούσε έντονα το όνομα των Σκοπίων. Όταν βρέθηκε με μια ομάδα Ελλήνων τούς ζήτησε αν μπορούν να του εξηγήσουν το ζήτημα. Στην ερώτηση «από πού να ξεκινήσουμε;» απάντησε αφοπλιστικά «ίσως από τον Μέγα Αλέξανδρο, γιατί δεν έχω ιδέα ποιος ήταν».

Ιστορία δίχως τέλος

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΥΡΑΝΙΔΗ**

Ας μην εκπλήσσει η κομματική αντιπαράθεση μετά τις συνάντηση και τις συνομιλίες του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη με τον πρόεδρο της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Αγκυρα την περασμένη Τετάρτη. Διότι το φαινόμενο έχει ένα παρελθόν περίπου δύο αιώνων. Ήταν Δεκέμβριος του 1839, όταν ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδος Κ. Ζωγράφος επέδωσε τα διαπιστευτήριά του στον σουλτάνο Αμπντούλ Μεσίτνι και στη συνέχεια—έπειτα από συνομιλίες με τον Οθωμανό ομόλόγό του Ρεσίντ πασά—συνομολόγησε τον Μάρτιο του 1840 ad referendum συμφωνία με την οποία πρακτικώς αναγνωριζόταν η ανεξαρτησία της Ελλάδας από την Υψηλή Πύλη.

Η αντίδραση στην Αθήνα υπήρξε απολύτως καταδικαστική, η οικία του Ζωγράφου λιθοβολήθηκε και εναντίον του κηρύχθηκε το ανάθεμα. Το 1885 υπεγράφη νέα συμφωνία, που ουσιαστικώς δεν διέφερε από εκείνη που είχαν διαπραγματευθεί ο Ζωγράφος και ο Ρεσίντ πασάς. Η επίλυση μακροχρόνιων προβλημάτων απαιτεί χρόνο ωριμάνσεως, που επέρχεται όταν κάποια Μεγάλη Δύναμη αποφασίσει να παρέμβει, διότι η «εκκρεμότητα» παρεμποδίζει την προώθηση των συμφερόντων της στην περιοχή. Δεν φτάσαμε ακόμη στο σημείο αυτό.

Εξ ου και η συνάντηση των ηγετών Ελλάδος και Τουρκίας δεν είχε ως αποτέλεσμα μια κάποια πρόοδο στα ουσιώδη προβλήματα που επιβαρύνουν τις σχέσεις των δύο χωρών. Η κάθε μία πλευρά έχει απλώς εξαγοράσει χρόνο πολιτικό, που θα της επιτρέψει

να προωθήσει ζητήματα αμέσου προτεραιότητας.

Ο πρόεδρος Ερντογάν έχει ως στόχο να ενισχύσει το αυξημένο πλέον αποτύπωμα της Αγκυρας πρωτίστως στη Μέση Ανατολή, έχοντας επιτύχει τη στήριξη του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ. Και εκ παραλλήλου προσδοκά ότι η Ε.Ε., πρωτοστρατούς της Γερμανίας, θα κάμψει τις αντιρρήσεις της Ελλάδος περί εντάξεως της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Αμυνα, εάν δεν προηγηθεί η άρση του «casus belli». Πιστεύει προφανώς πως το αρχαιοελληνικό ρητό «ανάγκα και θεοί πείθονται» θα λειτουργήσει τελικώς υπέρ του. Αλλά και ο κ. Μητσοτάκης έχει ανάγκη χρόνου, όχι αποκλειστικά διότι επικινείται δύσκολες εκλογές. Οι σοβαρότατες αναταράξεις που δημιουργησε ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ στις σχέσεις του με τους Ευρωπαίους εταίρους του στο ΝΑΤΟ θέτει ένα πρόβλημα επιλογής της Ελλάδος μεταξύ της Ουάσιγκτον και της Ε.Ε., από την οποία εξαρτάται πλήρως οικονομικώς.

Κατά συνέπειαν, το αποτέλεσμα της συναντήσεως στην Αγκυρα την Τετάρτη ήταν μία νέα, αποδυναμωμένη απολύτως εκδοχή της συναντήσεως Παπανδρέου - Οζάλ στο Νταβός της Ελβετίας το 1988, το αποτέλεσμα της οποίας ο Έλληνας πρωθυπουργός είχε χαρακτηρίσει ως συμφωνία «μη πολέμου». Πέρασαν χρόνια από τότε. Νέα προβλήματα προέκυψαν στο μεταξύ, που πρακτικώς οδήγησαν στην «ουδετεροποίηση» ή επί της ουσίας στη σταδιακή «φινλανδοποίηση» του Αιγαίου, κατά την άποψη ορισμένων. Έχει ο «μη πόλεμος» κάποιες συνέπειες ασφαλώς.

Βρε, μπας και η Ελένη ήταν μαύρη;

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Το 1991 εκδόθηκε η «Μαύρη Αθηνά». Την έχει γράψει ο Μαρτίν Μπερνάλ, ειδικός στον αφρικανικό πολιτισμό και στις ρίζες του δυτικού πολιτισμού. Στο βιβλίο αυτό, που αναθεωρεί τις εδραιωμένες αντιλήψεις για την αξία του ελληνικού και —κατ’ επέκταση— κλασικού πολιτισμού, ο Μπερνάλ υποστηρίζει ότι ο πυλώνας της δυτικής παιδείας έχει αφροασιατικές ρίζες. Είναι χαρακτηριστική η κριτική που του αφιέρωσε το εκπαιδευτικό ένθετο των «Ταίμς». «Ο ρατσισμός δεν ανεχόταν την ιδέα ότι ο Ελληνισμός μπορεί να χρωστούσε στιγμήποτε στην Αφρική... Ο πολιτικός στόχος της Μαύρης Αθηνάς είναι να μειώσει την ευρωπαϊκή αλαζονεία...». Εκτοτε η Μαύρη Αθηνά αποτέλεσε τη βίβλο μιας διανόησης που αναπτυσσόταν μεν στα δυτικά πανεπιστήμια, προσπαθούσε όμως να αποδομήσει την πρωτοκαθεδρία του δυτικού πολιτισμού. Βρισκόμαστε στη γέννηση του αστερισμού του woke, της κουλτούρας ακύρωσης και της πολιτισμικής αποαποικιοποίησης. Στον Μπερνάλ απάντησε η Μαίρη Λέφκοβιτς με το έργο της «Η Μαύρη Αθηνά. Μύθοι και παραποιήσεις του αφοκεντρισμού». Η Λέφκοβιτς δέχθηκε καταγισμό επιθέσεων από τους αγωνιστές της πολιτισμικής σχετικότητας και της προσπάθειας αποδόμησής του δυτικού πολιτισμού. Το

ζήτημα εννοείται δεν έχει λυθεί και έκτοτε δεν παύει να επανέρχεται στην επιφάνεια των συζητήσεων γύρω από τον κλασικό πολιτισμό και τη σημασία που μπορεί να έχει στον σύγχρονο «πολυπολιτισμικό» κόσμο. Λεπτομέρεια: η έννοια της πολυπολιτισμικότητας είναι αμιγώς δυτική και προέρχεται από τον «αλαζονικό» και «αποικιοκρατικό» ευρωπαϊκό πολιτισμό. Στον μουσουλμανικό κόσμο, για παράδειγμα, δεν υφίσταται. Κανένας πολιτισμός δεν γεννήθηκε εκ του μηδενός. Ούτε ο ελληνικός. Οι ίδιοι οι Έλληνες αναγνώριζαν την αρχαιότητα της αιγυπτιακής σοφίας ή τα ασιατικά επιτεύγματα στην αστρονομία. Ο ελληνικός πολιτισμός ωστόσο έκανε μία τομή, απ’ την οποία ξεκινά η ιστορία της δυτικής σκέψης, με τα θετικά της και τα αρνητικά της. Ο Πλάτων μπορεί να διδάχθηκε από τους Αιγύπτιους, όμως έγραψε την Πολιτεία, οργάνωσε δηλαδή τη φιλοσοφική γλώσσα την οποία η φιλοσοφία μιλάει ακόμη και σήμερα. Και αν, όπως λέει ο Καστοριάδης, υπάρχει ένα ελληνικό θαύμα, εντοπίζεται σε αυτήν την τομή που οργανώνει τα όρια του δικού της κόσμου.

Και τώρα ας έλθουμε στην ευτράπελη πτυχή της συζήτησης. Αφού η σοφία τους κατάγεται από την Αφρική, γιατί οι αρχαίοι Έλληνες να ήταν λευκοί; Μή-

πως τους θεωρούμε λευκούς για να αποκλείσουμε τους Αφρικανούς από τα επιτεύγματά τους; Αν σε αυτήν τη σκέψη προσθέσουμε και το σκηνοθετικό ταλέντο του κ. Νόλαν, τότε βγάζουμε ένα πιάτο το οποίο και πολιτικώς ορθό είναι και πρωτότυπο. Η Ωραία Ελένη ήταν Αφροαμερικανή. Και επειδή δεν υπήρχαν Αμερικανοί στον καιρό του Ομήρου, αν και στην ταινία μιλάει αγγλικά, η Ωραία Ελένη ήταν Αφρικανή, κοινώς μαύρη, για τις ανάγκες της παραγωγής και του box office.

Η αλήθεια είναι ότι η Ελένη δεν υπήρξε ιστορικό πρόσωπο. Υπήρξε προϊόν της ποιητικής μεγαλοφυΐας του Ομήρου, οπότε μπορείς να τη φανταστείς όπως σου κατέβει. Ο Ομηρος, εξάλλου, έχει μια κακή συνήθεια: δεν περιγράφει με ακρίβεια τις μορφές των ηρώων του. Ο Οδυσσέας πότε είναι ξανθός, πότε μελαχρινός. Μας λέει βέβαια ότι η Ελένη ήταν λευκώλενος. Αρα θα μπορούσε να είναι ασπρόμαυρη και απορώ πώς δεν το σκέφτηκε ο Νόλαν, για να μας δώσει μια καθαρή εικόνα της αφρικανικής ρίζας του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Και το θέμα δεν θα ήταν θέμα εάν περιοριζόταν στην ποιητική άδεια του Νόλαν, κοινώς στην αυθαιρεσία του σκηνοθέτη, ο οποίος θεωρεί εαυτόν ικανό να διορθώνει την πρώτη ύλη που μουντζουρώνοντάς την. Θα

μου πείτε ο Ομηρος ήταν τυφλός ενώ ο Νόλαν βλέπει μια χαρά. Ομως, το θέμα δεν είναι εκεί. Το θέμα είναι ότι για μία ακόμη φορά τα τελευταία χρόνια το πνεύμα του πονηρού παρεμβαίνει για να τακτοποιήσει τις εννοχές με τις οποίες η Δύση ταλαιπωρεί τον εαυτό της και τον πολιτισμό της. Η λευκή φυλή είναι ταυτισμένη με την αλαζονεία. Ήσαν τόσο αλαζόνες, που πίστευαν ότι η ομορφότερη γυναίκα του κόσμου ήταν λευκή. Ας την κάνουμε μαύρη για να μάθουν.

Δεν ενδιαφέρει. Θα μπορούσαν να την κάνουν και Εσκιμώα. Εκείνο που ενδιαφέρει, όμως, δεν είναι το ίδιο το γεγονός, όσο η νοοτροπία που κρύβεται πίσω του. Μία νοοτροπία που οδηγεί σε ένα είδος ρατσισμού απέναντι στη λευκή φυλή και, κυρίως, στα έργα της. Εννοείται ότι προνομιούχο θύμα αυτής της νοοτροπίας είναι η κλασική Ελλάδα και τα έργα της. Εννοείται επίσης ότι ο δυτικός πολιτισμός είναι και κουρασμένος και απογοητευμένος από τον εαυτό του. Εννοείται επίσης ότι δεν χρειάζεται χονδροειδείς υπερασπιστές όπως ο Τραμπ, ο οποίος το μόνο που πετυχαίνει είναι να μας κάνει να αμφιβάλουμε ακόμη περισσότερο για τις αξίες μας. Και να αναρωτιόμαστε: «Βρε, μπας και η Ελένη ήταν μαύρη;».

ttheodoropoulos@kathimerini.gr

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ, apetroulakis@kathimerini.gr

Οι ξυπνοί και οι κεκοιμημένοι

Του **ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΝΤΟΥΛΑ**

Πράγματα γνωστά, καιτοι απολησμονημένα: η ποιότητα της ζωής αξιολογείται από τη συμπεριφορά μας στους αδύναμους. Και ανάκαθεν παντελώς αδύναμοι ήσαν οι τεθνεώτες. Στην περίπτωση τους οι εν ζωή περιλειπόμενοι είχαν κι έχουν τον τελευταίο λόγο.

Η πρώτη απώλεια που βίωσα στην πρώιμη εφηβεία μου με προσδιόρισε. Ήταν ο θείος μου ο Βασίλης, αξιωματικός του Στρατού, που λίγο μετά τα σαράντα του και συνοδεία τιμητικού αγγέλματος, αδοκίμης, επέστρεψε για πάντα στον γενέθλιο τόπο του, τα Μελιανά Πρεβέζης. Ακολούθησε σπρωξίδι. Οι χωριανοί αγνοούσαν το πρωτόκολλο. Ξωμάχοι και γιδοβοσκοί οι περισσότεροι, ήσαν ακάτεχοι από εθιμοτυπίες. Κασιχώθηκαν μαυροφορούντες στο έμπα του χωριού να περιμένουν τη νεκρόδεση. Δεν δέχονταν με τίποτα άνθρωπο δικό τους να τον «σπκώνουν» ξένοι—έστω κι ένφοι—και να πάει άκλαυτος ο «εξαχρισμός» του.

Παρά τις ενστάσεις των βαθμοφόρων, κουβάλησαν τον θείο μου στο πατρικό του να τον μурώσουν και να τον μοιρολογήσουν καταπώς ήξεραν. Να σπάσουν κι ένα πιάτο στο ξεπρο-

βόδισμά του. Κι ύστερα, πάντα επ’ ώμου, οι χωριανοί μας τον πήγαν περατζάδα και χαιρετήσει τον τόπο. Μετά τη λιτάνευση της σορού, πριν τον χωματίσουν στο μνημούρι, οι πιο σβέλτοι πρόλαβαν να παραχώσουν στην κάσα τσιγάρα και νομίσματα. Ακολούθησαν οι καφέδες της παρηγοριάς, τα κονιάκ για το συχώριο και το νεκρόδειπνο με τα βρισκούμενα στο σπίτι.

Δεν μιλώ για πολύ παλιά. Στη δεκαετία του 1980 αναφερόμαι. Και το κάνω για να θυμίσω πως μέχρι πρότινος ο νεκρός ανήκε στους οικείους του και στην κοινότητά του. Αυτοί φρόντιζαν το σκίνωμά του. Αυτοί τον ξενυχτούσαν. Αυτοί τον αποχαιρετούσαν. Και αυτοί τον πενθούσαν. Αυτή ήταν η σειρά. Μνημόσυνα και μακαριές. Ν’ αναπαυτεί το έργο κορμι και, όταν έρθει η ώρα, οι ζώντες να συλλέξουν οστά γεγυμνωμένα. «Γη ει και εις γην απελεύση». Το σώμα —το πιο τίμιο, η μορφή του—, εκτός από στεναχώρια, ήταν σπορά.

Σήμερα το αποϊερωμένο σώμα δεν είναι σπορά: είναι βάρος. Το σώμα δεν το περιθάλλει πλέον η οικογένεια και η κοινότητα — η φροντίδα του ανήκει στους επαγγελματίες των γραφείων τε-

λετών. Πιθανώς, δεν ξέρω, να ακολουθούνται και κάποια υγειονομικά πρωτόκολλα που μας φυλάνε από τους νεκρούς. «Ξείφ» πράγματα και χωριστά τσανάκια. Οι ζωντανοί με τους ζωντανούς κι οι πεθαμένοι στα ψυγεία.

Ο θάνατος και το πένθος σαν να μη μας αφορούν. Μια αχρείαστη ενόχληση είναι. Καλύτερα είναι να μην πολυφαινόμαστε. Να αποπέμνουμε πάντα στις παρυφές των αστικών ιστών και να συνθλιβονται από τα ντουβάρια της ιδιωτευσης.

Ο καθείς και η κατά μόνας οδύνη του. Αχρείαστες κι οι προσευχές. Στέλνουμε σωρηδόν συλλυπητήριες «φατσούλες» — οι οθόνες στενάζουν από τις εξ αποστάσεως συμπάθειες. Κι αν στα νεκροταφεία ακούγονται ακόμη—έστω ξεπνοημένες— «ιδανικές φωνές κι αγαπημένες εκείνων που πεθάναν», στα πατερωτήρια δεν υπάρχουν παρατονίες. Δεν υπάρχουν και οστά γεγυμνωμένα παρά ο αποστειρωμένος κονιορτός τους. Εδώ δεν φωτίζει κανένα καντήλι το απότριμμα, δηλαδή η μνήμη δεν έχει κανέναν τόπο να ακουμπήσει την αγκούσα της.

Δεν τα γράφω αυτά για να ψέξω κανενός τις επιλογές. Τα γράφω, μπας και θυμηθούμε εκεί-

νη τη ζωοποιο μέλετη θανάτου, που για αιώνες ακροζυγιάστηκε στη λαϊκή απόφαση «τούτη η γη που την πατούμε, όλοι μέσα θα να μπούμε». Οχι επειδή είναι μια σοφή παραδοχή, αλλά επειδή μας θυμίζει το μπόι μας κι όταν κι όσο δεν τη λησμονούμε, λιγοστεύουμε τις ευκαιρίες να πάρει το πάνω χέρι το κακό και το άδικο.

Οι παλιότεροι ίσως θυμούνται ότι οι άνθρωποι στα χωριά μας ζούσαν και πέθαιναν έχοντας περί πολλού την ελάχιστη παραγωγική διερώτηση «τι ψυχή θα παραδώσουμε;». Εμείς —οι «ξεβλακεμένοι»— ούτε τους ζηλεύουμε ούτε τους νοσταλγούμε αυτούς τους ανθρώπους. Συνήθως τους οικτίζουμε. Ξενοιάσαμε από τις σκοτούρες τους, έχοντας αποφασίσει ότι ούτε ψυχή έχουμε να παραδώσουμε πουθενά, ούτε σώμα να φυλάξουμε κάποιο.

Υπερβολές; Μπα, δεν νομίζω. Να το πω όμως κι αλλιώς, κυριολεκτώντας αυτή τη φορά: άμα συνεχίσουμε να καταπίνουμε αμάσπη την πρόοδο, ας ξέρουμε τουλάχιστον ότι τα κουκούτσια της, ενίοτε, μένουν ακάωνετα και μας ζημιώνουν.

Ο κ. Θεόδωρος Παντούλας είναι συγγραφέας.

Ο καθρέφτης που μας σκανδάλισε

Του ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Δεν ξέρω αν είναι περισσότερο αστείες ή σοβαρές οι αρνητικές αντιδράσεις που πυροδότησε το διπλής ανάγνωσης εκρηκτικό τραγούδι που θα στείλουμε φέτος στον διαγωνισμό της Γιουροβίζιον. Νομίζω είναι σίγουρα αστείες, οπωσδήποτε όμως είναι και σοβαρές, αφού ξεσκέπασαν μια σειρά από ζητήματα που χωρίς αμφιβολία αξίζει να επισημανθούν. Ο ισχυρισμός άλλωστε ότι ένας ψυχαγωγικός θεσμός του βεληνεκούς της Γιουροβίζιον, που προκαλεί το ενδιαφέρον εκατομμυρίων ανθρώπων ανά την υφήλιο για δεκαετίες και την ίδια ώρα, για σωστούς ή λάθος λόγους, δεν έχει σημασία, συχνά πολιτικοποιείται κιόλας, είναι ανάξιος σημασίας ή σχολιασμού, ακούγεται εξίσου πηλολογικός και άτοπος ως ισχυρισμός όσο και τα αμύχανα επιχειρήματα της πλειοψηφίας όλων όσοι

Αξίζει να κάνει κάποιος μια γύρα στα χιλιάδες ενθουσιώδη και φιλοφρονητικά σχόλια που στις ελάχιστες μέρες ζωής του στο διαδίκτυο απέσπασε το «Jalla» ως τραγούδι και βίντεο κλιπ.

σκανδαλίστηκαν και ζήτησαν απόσυρση της, καταπιληκτικής, κατά τη δική μου άποψη, φρενιτής συμμετοχής της Κύπρου.

Παρότι δικαίως αντιπαράβάζεται με την ηθική, η αισθητική είναι φυσικά προσωπικά υπόθεση. Γι' αυτό και το πρώτο που νομίζω πως θα μπορούσε να καταγραφεί είναι η ατυχής και απίστητα άρνηση αντίδραση των σαράντα περίπου προσωπικοτήτων «των γραμμάτων και του πολιτισμού», που μέσω επιστολής τους στο ΡΙΚ απαιτούν διαγραφή και απόσυρση του τραγουδιού και του βίντεο κλιπ. Άτομα, που στην πλειοψηφία τους είναι αξιόλογα στον τομέα τους και προσωπικότητες με ένα αποδεδειγμένα ανοιχτόμυαλο πνεύμα στη μέχρι τώρα πορεία τους. Γιατί αντέδρασαν με τέτοιο μίζερο και άκομφο τρόπο που θύμιζε τόσο την απόπειρα φίμωσης του ζωγράφου Γαβριήλ όσο και την απόσυρση του βιβλίου της Μπενάλε; Μόνο η τέχνη που μας εκκράζει και που μας αρέσει δικαίωμα να υπάρχει;

Από πότε προέκυψαν οι ανάμεσες στους ανθρώπους «των γραμμάτων και των τεχνών» αυτά τα σκαριστικά δύο μέτρα και δύο σταθμά; Δεν μας αρκούσε η κλειστομυαλοσύνη των ακροδεξιών στοιχείων, που ήταν αναμενόμενο πως θα αντιδρούσαν αρνητικά σε ένα

βίντεο κλιπ που δείχνει τη μεσανατολική Κύπρο όπως είναι και όχι όπως μέσα στην παράνοιά τους τη φαντασιώνονται πως είναι; Έχουμε να αντιμετωπίσουμε και άλλου τύπου, σημνότερες και πουριτανές φαντασιώσεις, που προέρχονται από αστικά σαλόνια αυτή τη φορά; Ίσως. Απογοητευτικό, αν ισχύει.

Στον αντίποδα, νομίζω πως η μεγάλη επιτυχία του ανεβαστικού και χορευτικού «Jalla», που αποτελεί ιδανική, εκτιμώ, επιλογή για τη Γιουροβίζιον και που την Τσικνοπέμπτη στα δρομάκια της παλιάς Λεμεσού έπαιζε επανειλημμένα από τα μεγάφωνα προκαλώντας μεγάλο κέφι ανάμεσα στους καρναβαλιστές, είναι πως τόσο μέσω της χρήσης της κυπριακής διαλέκτου όσο και μέσω της τσιφτετελικής του διάθεσης καθώς και της πολύ φρέσκιας και σημερινής σκηνοθεσίας του βίντεο κλιπ, απενοχοποιεί τη μεσανατολική διάσταση της ταυτότητάς μας, που είτε μας αρέσει είτε όχι, ισχύει και είναι κυρίαρχη. Και γιατί να μην μας αρέσει; Μήπως υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι πολιτισμοί;

Ειδικά στην περίπτωση της τολαίωρης κυπριακής ταυτότητας, που, όπως φάνηκε από τις έξι άλλες αντιδράσεις για το «Jalla», θα συνεχίσει μάλλον για καιρό ακόμα να μας ταλαιπωρεί, τι πιο εύστοχο μπορεί να περ κάποιος από το ότι είναι μια εξαιρετικά πλούσια, σύνθετη και βαθιά σαηνευτική ταυτότητα, που έχει συνδιαμορφωθεί από τους πολλούς και διαφορετικούς πολιτισμούς που στα βάθη των αιώνων έδρασαν και αλληλεπιδράσαν μαζί μας; Πότε θα αντιληφθούμε ότι αυτή είναι η μεγαλύτερη γοητεία μας ως νησι; Προφανώς όχι σύντομα, από ό,τι δείχνουν τα πράγματα.

Αξίζει πάντως να κάνει κάποιος μια γύρα στα χιλιάδες ενθουσιώδη και φιλοφρονητικά σχόλια που στις ελάχιστες μέρες ζωής του στο διαδίκτυο απέσπασε το «Jalla» ως τραγούδι και βίντεο κλιπ. Σχόλια που στη συντριπτική τους πλειονότητα εξιτάρουν το γεγονός ότι επιτέλους η Κύπρος στέλνει στον διαγωνισμό κάτι αυθεντικό και ταυτοτικό δικό της. Σχόλια, που στη συντριπτική τους πλειονότητα προέρχονται από... μη Κύπριους φανς της Γιουροβίζιον. Παρόλο που η νίκη στον διαγωνισμό της Γιουροβίζιον συνήθως δεν είναι απολύτως δικαία, αφού πολλοί, πολιτικές φώσεως κυρίως, παράγοντες τείνουν να επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα, θα έχει μεγάλο ενδιαφέρον αν η συμπαθέστατη Αντιγόνη με το «Jalla» καταφέρει να φέρει το τρόπαιο στην Κύπρο. Με την πολύ θετική ενέργεια που διαθέτει ως ερμηνεύτρια και με το ξεσηκωτικό τραγούδι της, δεν αποκλείεται και να συμβεί.

demetriadesp@sppmedia.com

Αγρότης μεταφέρει πυροσβέστες με το τρακτέρ του σε πλημμυρισμένη περιοχή μετά από κατάρρευση αναχώματος στο Σάο Ζόζε ντο Κάμπο, Κοϊμπρά, της Πορτογαλίας. Δεκαέξι άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στην Πορτογαλία μετά το πέρασμα των καταιγίδων Κριστίβ, Λεονάρντο και Μάρτα.

ΕΡΩΜΙΕΛ ΛΟΠΕΣ

Χαμπλές πτήσεις στην Άγκυρα

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Εργασίες του βου Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδας-Τουρκίας, Άγκυρα, 11/2/26.

Δηλώσεις που κυριάρχησαν: **Κ. Μπιστοτάκης:** «Με τον πρόεδρο Ερντογάν, είχαμε την ευκαιρία να κάνουμε έναν αναλυτικό, συνολικό απολογισμό των διμερών μας σχέσεων, καθώς το 2023 κάναμε μια στρατηγική επιλογή να εντάξουμε τις επαφές μας σε μια δομημένη προσέγγιση τριών πυλώνων: τον πολιτικό διάλογο, τη θετική ατζέντα, η οποία αποτυπώθηκε και στις σημερινές μας συνομιλίες, και τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης».

Τ. Ερντογάν: «Εμείς από το παρελθόν μέχρι τώρα υποστηρίζουμε το εξής: παρόλο που τα υφιστάμενα ζητήματα είναι ακανθώδη, δεν είναι άλυτα στη βάση του διεθνούς δικαίου αρκεί να υπάρχει καλή θέληση, εποικοδομητικός διάλογος και βούληση για λύση. Με ικανοποίηση διαπίστωσα ότι συμφωνούμε με τον πολυτιμώ μου φίλο Κυριάκο σε αυτό το θέμα».

Και οι δύο δηλώσεις δεν προσεγγίζουν την «ταμπακέρα», δηλαδή τον πυρήνα των Ε/Τ διαφορών στο Αιγαίο. Αυτήν που συνοψισε πολύ καλά ο παλιός Κ. Καραμανλής ως εξής: «Εάν εις το τέλος του διαλόγου δεν μπορούμε να επιτύχουμε οποιαδήποτε συμφωνία, τότε θα πρέπει να προσφύγουμε στο Διεθνές Δικαστήριο ή σε διαιτησία» (πηγή: «το Βήμα» 25/5/21).

Τι πήγε στραβά, ώστε εδώ και δεκαετίες, όλα τα ζητήματα γύρω από το Αιγαίο να μην φτάνουν στη «γραμμή» Καραμανλή; Στην παλαιότερη εποχή το κεραλικό κατεστημένο στην Άγκυρα απέρριπτε τις διαδικασίες μέσω Χάγης – προτιμούσε τις διμερείς επαφές, πράγμα από τη φύση του αδιέξοδο.

Ύστερα άλλαξαν οι πολιτικές. Ελσίνκι, 1999, ο Κ. Σημίτης πέτυχε ό,τι διεκδικούσε ο Κ. Καραμανλής, διαβουλευόμενος Ελάδας-Τουρκίας σε χρονικό ορίζοντα πέντε ετών, προσφυγή στο Δ.Δ. της Χάγης και μάλιστα πριν καθοριστεί χρονοδιάγραμμα για έναρξη ενταξιακών συνομιλιών με την Τουρκία (Οκτώβρης, 2004).

Το 2003/4 οι διαβουλεύσεις Αθήνας-Άγκυρας για Χάγη έφτασαν στο «παρά πέντε» τους, (Ροζάκης-Λόλογλου). Οι λεπτομέρειες εδώ: «Το χρονικό της αθόρυβης διπλωματίας για το Αιγαίο. Οι συζητήσεις με την Άγκυρα από το 2002». Εφ/βούληση για λύση. Β. Νέσος, 16 Ιουνίου 2019. Ο Κ. Σημίτης εξηγεί: «Στο Ελσίνκι (1999) η Τουρκία αναλάμβανε την υποχρέωση να επιλύσει τις εκκρεμότητες με τους γείτονες της πριν από την εξέταση του θέματος της ημερομηνίας έναρξης διαπραγματεύσεων έναρξης και μάλιστα μέσω του Δ.Δ. της Χάγης. Ό,τι η Ελλάδα δεν είχε καταφέρει να επιτύχει ασκώντας το δικαίωμα της αρνησκυρίας, το πετύχαμε τώρα μέσα από την «κοινοτικοποίηση» των ελληνοτουρκικών σχέσεων» (βιβλίο,

Κ.Σ. Πολιτική για μια Δημιουργική Ελλάδα, 1996-2004, σελ. 99, 2005). Η συνέχεια από τον «εποπτεύοντα» τη διαδικασία της «κοινοτικοποίησης», καθηγητή Χρήστο Ροζάκη: «Η συμβολή μου υπήρξε καθοριστική, τόσο στο Ελσίνκι όσο και στις διερευνητικές επαφές με την Τουρκία που ακολούθησαν. Εκεί έπαιξα πρωταγωνιστικό ρόλο. Μαζί με άλλους, σχεδίασα το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διεξάγονταν οι συνομιλίες. Η δική μας πρωτοβουλία προετοίμασε το έδαφος για να ξεκινήσει μια ουσιαστική διαδικασία. Και πράγματι, εκείνα τα τρία χρόνια της διακυβέρνησης Σημίτη απέδωσαν πολλά. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τη στιγμή που ο Τούρκος συνομιλητής μου, γύρισε και μου είπε: «Ξέρετε ότι αυτή τη στιγμή γράφουμε ιστορία». Για μένα ήταν η πιο συγκλονιστική στιγμή, γιατί προετοιμάζαμε κάτι που μπορούσε να αποδειχθεί ιστορικό, αν πετύχαινε. Δυστυχώς, η συνέχεια δεν δικαιώσε την προσπάθεια. Με την αλλαγή κυβέρνησης όλο αυτό το έργο ανετράπη και κατέληξε άκαρπο» (Πηγή: <https://thracenews.gr/apokleistiki-s-synenteyxi-n-m-nikolaïdou-14/9/25>).

Ύστερα, ήρθε στα ελληνικά πράγματα ο «μικρός» Κ. Καραμανλής (2004): όλα στις καλένδες και η γραμμή του «ράφι και καταγγελία» έγινε σχεδόν διακομματική.

Βέβαια, δύο άλλες χώρες, με άλλες πολιτικές παραδόσεις, θα είχαν ήδη επιλύσει τα ζητήματα μέσω Χάγης πριν δεκαετίες. Οι

διαφορές επιλύονται μέσω ΟΗΕ/Χάγης. Όλα περιπλέκονται, κυρίως, γιατί τα ΜΜΕ διαμορφώνουν, δεν ακολουθούν μίαν πολιτική ατζέντα. Για παράδειγμα, τα τηλεοπτικά «πρωινάδικα» έχουν περισσότερη αξία από τη γνώση, την τεκμηρίωση, τη διεθνή απήχηση μιας πολιτικής. Ειδικά για την Ελλάδα, με τη κυρίαρχη Μέσα στη γραμμή του «καθοδηγητή», καμιά Χάγη δεν πρόκειται να προκύψει – προσφέρει όμως τίτλους στους αστέρες τους (λ.χ. Αυτιάς, ευρωβουλευτής ΝΔ). Κάτω από τον φόβο του δήθεν πολιτικού κόστους, δηλαδή τη συνθηματολογία των Μέσων, ακόμα και το ΠΑΣΟΚ που γηθήκε της σοβαρής πολιτικής για υπογραφή συνυποσχετικού για Χάγη, 2003/4, λείει διάφορα και αντιφατικά με τη μέθοδο Ανδρουλάκη.

Αυτό που προέκυψε από τη συνάντηση Ερντογάν-Μπιστοτάκη, έστω, ως «χαμπλές πτήσεις», ήταν χρήσιμο: επικοινωνία, επαφές, υπογραφές σε επτά κείμενα συνεργασίας, «συνέχιση της κορήγησης βραχυχρόνιας θεώρησης Σένγκεν για Τούρκους πολίτες σε 12 νησιά του Αιγαίου». Στόχος «η αύξηση του διμερούς εμπορίου στα 10 δισ. δολάρια έως το τέλος της δεκαετίας». Τα πλοία της γραμμής πάντως κάτι είπαν στις πολιτικές ηγεσίες: «Περισσότεροι από 1,1 εκατομμύριο επιβάτες ταξίδεψαν από την Τουρκία σε κοντινά ελληνικά νησιά του Αιγαίου πέρυσι...» (πηγή: «Χουριέτ», 6/2).

www.larkoslarkou.org.cy

Η θεσμική κατάρρευση των ΗΠΑ και η Ε.Ε.

Του ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εδώ και χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση δέχεται σφοδρή κριτική ως ένα γραφειοκρατικό τέρας, κατηγορούμενο για οικονομική στασιμότητα, δημοκρατικό έλλειμμα και αποτυχίες στη διαχείριση κρίσεων όπως η οικονομική κρίση του 2010, η μετανάστευση και η διάβρωση του κράτους δικαίου σε χώρες όπως η Πολωνία και η Ουγγαρία. Οι επικριτές, συχνά πολιτικοί από τις ΗΠΑ και ηγέτες της Silicon Valley, τη χαρακτηρίζουν «αντιδημοκρατική» και υπερρρυθμιστική, με θεσμούς που πνίγουν την καινοτομία και ενισχύουν τον λαϊκισμό. Όμως, η πρόσφατη δημοσιοποίηση των αρχείων Epstein αποδεικνύει ότι, παρά τις δικές της ευπάθειες, η Ε.Ε. αντιμετωπίζει πολύ λιγότερες προκλήσεις σε κρίσιμους τομείς όπως η ελευθερία του λόγου, η προσωπική ασφάλεια και η λογοδοσία, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, όπου η δημοκρατία σεϊεται συθέμελα.

Τα αρχεία Epstein –πάνω από 3,5 εκατομμύρια σελίδες, βίντεο και εικόνες– αποκαλύπτουν τη συστηματική αποτυχία

λογοδοσίας στις ΗΠΑ. Παρά τις αποκαλύψεις για δεσμούς του Jeffrey Epstein με ηγέτες όπως ο Donald Trump (αναφέρεται 38.000 φορές), ο Elon Musk και ο Bill Gates, ο Bill Clinton, ο υπουργός Εμπορίου Howard Lutnick και πλήθος διεκατομμυριούχων επιχειρηματιών και καλλιτεχνικών αστέρων, όχι μόνο δεν έχουν ακολουθήσει διώξεις, αλλά δεν έχουν γίνει καν διερευνήσεις. Το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης εφάρμοσε βαριές λογοκρισίες στα αρχεία, προστατεύοντας σκανδαλωδώς το πολιτικό και επιχειρηματικό κατεστημένο, ενώ η κατάθεση της γενικής εισαγγελέα Pam Bondi σε Γερουσία και Βουλή, θα μείνει στην ιστορία ως η μεγαλύτερη διαδικαστική παρωδία απέναντι σε ένα από τα πιο αποκρουστικά εγκλήματα.

Η κα Bondi, όχι μόνο δεν απάντησε σε κανένα ερώτημα, εφαρμόζοντας το σύστημα της αντιμετώπισης περί ανέμων και υδάτων στους επικριτές της, αλλά άφησε και τα θύματα πλήρως απροστάτευτα και τις καταθέσεις τους μάταιες. Κατέφυγε μάλιστα στην απόδοση των δεικτών του χρηματιστηρίου και την πτώση των ενοικίων ως αντίβαρο, υπο-

δεικνύοντας, με λίγα λόγια, στο αμερικανικό κοινό ότι από την ώρα που οι επενδύσεις σας αποδίδουν, εσείς γιατί ασχολείστε με εκατοντάδες –αν όχι χιλιάδες– ανήλικα παιδιά που έχουν βιστεί και κακοποιηθεί από εξέχοντες ανθρώπους της ελίτ που σήμερα σας διοικεί;

Στην Ευρώπη, αντιθέτως, η αντίδραση ήταν άμεση, τόσο της κοινωνίας, όσο και του «συστήματος»: Στη Βρετανία ο Peter Mandelson παραιτήθηκε, ενώ η κυβέρνηση Starmer και η βασιλική οικογένεια αντιμετώπιζον τεράστια κρίση, λόγω και της ανάμειξης του καθαιρεμένου πρίγκιπα Andrew. Στη Νορβηγία, ο πρώην πρωθυπουργός Thorbjorn Jagland είναι υπό διερεύνηση για δωροδοκία από τον Epstein, όπως και ο Jack Lang στη Γαλλία που ήδη παραιτήθηκε. Οι βασιλικές οικογένειες της Νορβηγίας και της Σουηδίας κλυδωνίζονται, ενώ έρευνες σε σχέση με τα όσα αποκαλύπτουν τα αρχεία έχουν ήδη ξεκινήσει στην Πολωνία, τη Σλοβακία, τη Λετονία και τη Λιθουανία. Η αντίθεση είναι εκκωφαντική: η «γραφειοκρατική» Ευρώπη αποδεικνύει ότι διαθέτει αντανάκλαστικά αυτοκάθαρσης, την ώρα που οι ΗΠΑ βυθίζονται σε

ένα σύστημα δύο ταχυτήτων, με τη δικαιοσύνη να σταματά στην πόρτα των διεκατομμυριούχων.

Στον τομέα της ελευθερίας του λόγου, οι Αμερικανοί υπερηφανεύονται για την Πρώτη Τροπολογία, που προνοεί σχεδόν απόλυτη προστασία. Κατηγορούν την Ε.Ε. ότι επιχειρεί να περιορίσει το «μίσος» και την «παραπληροφόρηση» μέσω νόμων όπως ο DSA και το GDPR, επιβάλλοντας λογοκρισία. Όμως, στην εποχή της «ολιγαρχίας των τεχνολογικών διεκατομμυριούχων» (broligarchy), η αμερικανική ελευθερία του λόγου μοιάζει πλέον με ασοδοσία χειραγώγησης. Την ώρα μάλιστα που Αμερικανοί πολίτες εκτελούνται από τον ICE στη μέση του δρόμου, στην Ευρώπη, η προσωπική ασφάλεια δεν αφορά μόνο την απουσία βίας, αλλά και την προστασία της ακεραιότητας του ατόμου έναντι των ελίτ.

Οι ΗΠΑ σήμερα αντιμετωπίζουν ακόμη μεγαλύτερες προκλήσεις, με τη θεσμική κατάρρευση να είναι η σημαντικότερη. Σύμφωνα με το The Century Foundation, η Αμερική έχει πάρει μίαν αυταρχική τροπή, με την εκτελεστική εξουσία να παρακάμπτει τους νόμους

και τη νομοθετική να υποβαθμίζεται δραματικά ως προς τη δυνατότητά της να ασκώσει κοινοβουλευτικό έλεγχο. Η εμπιστοσύνη στο Ανώτατο Δικαστήριο βρίσκεται σε ιστορικό χαμηλό, ενώ οργανισμοί όπως το Freedom House παρουσιάζουν τη βαθμολογία της αμερικανικής δημοκρατίας σε ελεύθερη πτώση.

Το συμπέρασμα είναι πικρό για τους θιασώτες του αμερικανικού εξαιρετισμού: η Ευρώπη, παρά τις αδυναμίες της, παραμένει ένας χώρος όπου ο νόμος μπορεί ακόμα να αγγίξει τους ισχυρούς. Στις ΗΠΑ, η υπόθεση Έποσταιν δεν είναι απλώς ένα σκάνδαλο του παρελθόντος, αλλά η απόδειξη ότι το μέλλον της αμερικανικής δημοκρατίας κρέμεται από μια κλωστή. Η «δυσλειτουργική» Ε.Ε. αποδεικνύεται πλέον το τελευταίο οχυρό της αληθινής λογοδοσίας, σε έναν κόσμο που κλίνει προς τον αυταρχισμό. Αυτό βέβαια, δεν σημαίνει ότι και εδώ δεν χρειαζόμαστε μεγάλες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις. Σημαίνει, όμως, ότι αξίζει να εκτιμούμε λίγο περισσότερο αυτό που έχουμε.

michalis@michalis.com

Στον βυθό ο Φυτιρής

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

ΟΥΚός ο Κωνσταντίνος Φυτιρής, ο νέος υπουργός Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, κατέβηκε στον «βυθό», διαπιστώνει τώρα την ασχμία του υποκόσμου –και όχι μόνο– και όλοι αναμένουμε να τοποθετήσει τα «εκρηκτικά» και να «ανατινάξει» το απόστημα, το οποίο κακοφορμίζει εδώ και δεκαετίες. Το στοίχημα είναι μεγάλο, δεδομένου ότι οι προκάτοχοι του δεν είχαν και μεγάλες επιτυχίες, γι’ αυτό και εγκατέλειψαν σύντομα, ή αποπέμφθηκαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, από το χαρτοφυλάκιο. Η υπόθεση δεν είναι ούτε απλή ούτε και εύκολη, δεδομένου ότι ο Φυτιρής δεν έχει να κάνει με νεαρούς φαντάρους, αλλά με μικρο-εξουσίες, με μεγάλα «βασίλεια» μεγαλοαπατεώνων και εγκληματιών, οι οποίοι ξέρουν πολύ καλά να ξεπλένουν χρήμα, να αγοράζουν συνειδήσεις, ακόμη και να δολοφονούν ανθρώπους. Οι συνοδοιπόροι του, τα στελέχη της Αστυνομίας, φαίνεται ότι έχουν τις ικανότητες, το κέφι, αλλά και τις γνώσεις για να αντιμετωπίσουν το οργανωμένο έγκλημα. Αυτό το οποίο δεν είναι ξεκάθαρο, είναι το πόσο δύναμη διαθέτει η «πέμπτη φάλαγγα» στους κόλπους της Αστυνομίας, η οποία κατατρώει τα σωθικά της Δύναμης.

Ο Κωνσταντίνος Φυτιρής «ταρακούνησε» την Αστυνομία και τις Κεντρικές Φυλακές και έβαλε «τα άρβυλα στους δρόμους». Ενθουσίασε τους βουλευτές, οι οποίοι αναμένουν τώρα, τα λόγια να γίνουν έργα. Προς το παρόν στέκονται στη διαβεβαίωση, ότι η Πολιτεία πρέπει να είναι ένα βήμα μπροστά από το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο χρησιμοποιεί σύγχρονη τεχνολογία. Ενθουσίασε και η πρόταση για εισαγωγή νέου συστήματος αξιολόγησης των αστυνομικών και των δεσμοφυλάκων στη βάση μοριοδότησης. Όσοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, όπως στους δρόμους για πάταξη του εγκλήματος ή στις πτέρυγες των φυλακών, θα μοριοδοτούνται με υψηλότερα μόρια. Όσοι βρίσκονται στα γραφεία χαμηλότερα ή και χωρίς μόρια. Χωρίς μόρια θα είναι και όσοι βρίσκονται σε άδειες ασθενείας. Αν γίνει κατορθωτό να εισαχθεί στην Αστυνομία αυτό το σύστημα, ίσως αποτελέσει πρότυπο και για εφαρμογή του, σε όλη τη Δημόσια Υπηρεσία, όπου πολλοί είναι «λουφαδόροι» πίσω από γραφεία, οι οποίοι αποφεύγουν τη «δουλειά». Δεν έχουν «ρίσκο» –γιατί μόνο όσοι δεν εργάζονται δεν κάνουν λάθη– λαμβάνουν χωρίς κόπο προαγωγές και επιπλέον επιβραβεύονται με αυξήσεις στους μισθούς και από τα «πονηρά» αφορολόγητα επιδόματα. Υπάρχει πάντα και η άλλη διάσταση της υπόθεσης, με τις ψυχολογικές και όχι μόνο συνέπειες,

για όσους υπηρετούν το δόγμα της αργίας, η οποία οδηγεί στην κακία.

«Οι αστυνομικοί είναι οι πιο μισητοί στην κοινωνία», έλεγε έξω φρενών, πριν από μερικούς μήνες, από το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων, ο πρόεδρος της «Ισότητας» Νίκος Λοϊζίδης, διατυπώνοντας την οργή του, για τις αποφάσεις της ηγεσίας της Δύναμης. Οι υπουργοί άλλαν, οι ηγεσίες της Αστυνομίας αντικαταστάθηκαν, ο χρόνος παρήλθε, αλλά οι «κόντρες» δεν σταμάτησαν. Αυτή τη στιγμή είναι το ωράριο των αστυνομικών, είναι οι προαγωγές, είναι η έλλειψη προσωπικού και χίλια δυο άλλα παράπονα, δικαιολογημένα ή όχι. Παράπονα έχει και ο κοσμάκης, ο οποίος υποφέρει από τη δράση της Αστυνομίας, η οποία καάντησε σε μεγάλο βαθμό μια γραφειοκρατική μηχανή, με δημοσιοϋπαλληλικές δομές. Ευτυχώς υπάρχουν οι μάχιμοι αστυνομικοί, οι οποίοι βρίσκονται σε συνεχή «πόλεμο» με τους εγκληματίες και τους παράνομους, προσφέροντας ασφάλεια στους πολίτες. Ευτυχώς ακόμη, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ο κοσμάκης έχει εμπιστοσύνη στους αστυνομικούς και προχωρά σε καταγγελίες για δύσκολα περιστατικά. Εξάλλου, στην Κύπρο ζούμε, όλοι έχουμε συγγενείς και φίλους αστυνομικούς και «δυστυχώς» όλοι ξέρουμε τι πραγματικά συμβαίνει. Τα λένε όλοι στους καφενέδες, αλλά και πάλι «δυστυχώς» ελάχιστοι τολμούν να προβούν σε καταγγελίες.

Καλό είναι ο νέος υπουργός Δικαιοσύνης να «αγγίζει» και τη δομή της Δύναμης, η οποία όπως και σε όλη τη Δημόσια Υπηρεσία είναι γεμάτη από «αξιοματικούς», αλλά έχει ελάχιστους «στρατιώτες». Οι αστυνομικοί σε αστυνομικούς σταθμούς, το λένε δημόσια, «τρέχουν και δεν φτάνουν», γιατί οι πολλοί εκείνη την ώρα «κοιμούνται». Πρέπει επιτέλους να εφαρμοστεί στην πράξη η μηχανογράφηση. Χειρότερο παράδειγμα η έκδοση πιστοποιητικού λευκού ποινικού μητρώου. Τυπώνει την αίτηση. Μία μέρα να πας στο Αρχηγείο, για να την καταθέσεις και να πληρώσεις. Την άλλη μέρα να ξαναπάς στο Αρχηγείο για να πάρεις το πιστοποιητικό. Χαμένες εργατοώρες και ακρέιαστες δαπάνες. Καλά δεν μπορούσαν να γίνουν όλα μέσω διαδικτύου, ή καλύτερα μόνο όσοι έχουν ποινικό μητρώο να «σημαδεύονται» ηλεκτρονικά, όταν θέλουν υπηρεσίες από το κράτος; Τι να πει κανείς για τις «αμαρτωλές» κάμερες φωτοεπισήμανσης, οι οποίες «κολάζουν» τους οδηγούς. «Εδώ είναι ο παράδεισος και η κόλαση εδώ...» και «όλα εδώ πληρώνονται» για όσους ξεχνούν τους πνευματικούς νόμους, οι οποίοι είναι ισχυρότεροι από τους ανθρώπινους νόμους.

kaparispan@yahoo.gr

Για όλα φταίνει τα παιδιά μας

Του **ΔΗΜΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ**

από την ψηφιακή ακινησία, αλλά ανεχόμαστε σχολικές αθλητικές εγκαταστάσεις που εκπέμπουν αδιαφορία και χρόνια εγκατάλειψη. Ναι, μιλάω για την τραγική κατάσταση των αθλητικών εγκαταστάσεων στα σχολεία. Και κάπως έτσι, με μια ιδιότυπη άνεση, μετατρέπουμε ένα πρόβλημα υποδομών σε ζήτημα «νοοτροπίας της νέας γενιάς», σαν να ευθύνεται η εποχή και όχι οι επιλογές μας.

Τα παιδιά αντιλαμβάνονται με εντυπωσιακή ακρίβεια πού επενδύονται οι προτεραιότητες μιας κοινωνίας. Αναγνωρίζουν το σύγχρονο και το εξελισσόμενο. Κρατούν στα χέρια τους υπερσύγχρονα κινητά τηλέφωνα, προϊόντα διαρκούς τεχνολογικής επένδυσης, και καλούνται την ίδια στιγμή να αποδώσουν αξία σε σχολικές αθλητικές εγκαταστάσεις που μαρτυρούν πόσο χαμηλά έχει τοποθετηθεί διαχρονικά ο αθλητισμός. Πάντοτε θεωρούσα ότι το σχολείο οφείλει να λειτουργεί ως βάση διαμόρφωσης νοοτροπίας και επιλογών, πολύ πέρα από τη μετάδοση γνώσεων.

Η ίδια λογική εγκατάλειψης αποτυπώνεται με ακόμη μεγαλύτερη ένταση στον ευρύτερο αθλητισμό. Σωματεία και ομάδες αναζητούν στοιχειώδεις χώρους προπόνησης, συχνά χωρίς σταθερότητα και χωρίς προοπτική. Ιδίως σε περιόδους αυξημένων αναγκών, όπως η επανασπορά των αγωνιστικών χώρων, η κατάσταση φτάνει στα όρια της θεσμικής γελοιότητας, καλλιεργώντας μια αίσθηση προσωρινότητας που διαβρώνει κάθε σοβαρή προσπάθεια. Κι όμως, τα δύο αυτά προβλήματα συνυπάρχουν χωρίς ποτέ να συναντιούνται στον σχεδιασμό. Από τη μία, σχολικές εγκαταστάσεις που παραμένουν υποαξιοποιημένες πέραν των πρωινών ωρών. Από την άλλη, σωματεία που περιφέρονται αναζητώντας χώρο. Το ένα πρόβλημα είναι

η λύση του άλλου. Η αδυναμία σύνδεσης, όμως, δεν οφείλεται σε τεχνική πολυπλοκότητα, αλλά σε απουσία αντίληψης για τον ρόλο του δημόσιου χώρου. Έτσι, τα σχολικά γήπεδα που θα μπορούσαν να λειτουργούν ως ζωντανά κύτταρα άθλησης τις απογευματινές ώρες παραμένουν αδρανή, επιβεβαιώνοντας ότι στην πράξη δεν μας λείπουν οι χώροι, αλλά η βούληση να τους αξιοποιήσουμε.

Η αναβάθμιση των σχολικών αθλητικών εγκαταστάσεων μπορεί και οφείλει να αποτελέσει επιλογή στρατηγικού χαρακτήρα. Όταν εντάσσεται σε συνολικό σχεδιασμό, παράγει αποτελέσματα που υπερβαίνουν τη σχολική καθημερινότητα. Σχολικοί χώροι ασφαείς και λειτουργικοί το πρωί μπορούν να εξυπηρετούν σωματεία και αθλητές τα απογεύματα, χωρίς να αλλοιώνεται η εκπαιδευτική τους αποστολή. Ένα σμπάρο, δυο τρυγόνια.

Η συζήτηση, επομένως, δεν μπορεί να παραμείνει σε διαπιστώσεις. Απαιτείται σαφές πλαίσιο, χρονοδιάγραμμα και θεσμική πρόβλεψη για τη βελτίωση και τη μελλοντική διπλή χρήση των σχολικών γηπέδων. Το κράτος οφείλει να ανοίξει οργανωμένα τη δυνατότητα συνεργασιών με τον ιδιωτικό τομέα, υπερβαίνοντας φοβικά ιδεολογικά σχήματα και κομματικά φαντάσματα που στέκονται απέναντι σε κάθε τέτοια προοπτική. Είναι παράδοξο να αποδεχόμαστε την εγκατάλειψη ως κανονικότητα για να μη διαταραχθούν παγιωμένες αντιλήψεις.

Δεν έχει πλεόν σημασία τι έγινε και τι δεν έγινε, ποιος φταίει και ποιος όχι; σπμασία έχει πώς προχωράμε σήμερα για να δοθεί επιτέλους λύση.

Ο κ. Δήμος Γεωργιάδης είναι πρόεδρος ΝΕΔΗΣΥ, υποψήφιος βουλευτής ΔΗΣΥ Κερύνειας.

ΣΚΙΤΖΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ

Το διαδίκτυο ως συλλογικό ασυνείδητο

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

Σύμφωνα με έναν αυστηρά περιγραφικό ορισμό, το διαδίκτυο είναι μια προβολή εικόνων, συμβολικών αναπαραστάσεων, αφηγήσεων, φαντασιώσεων, οι οποίες εκφράζουν συναισθήματα, πάθη, πεποιθήσεις, δηλαδή ψυχικά γεγονότα. Ένα σημαντικό κομμάτι της θεωρίας της μετα-αλήθειας, η αποδεικτική βάση της, είναι το παράδειγμα του διαδικτύου. Η μετα-αλήθεια (post-truth) περιγράφει τις συνθήκες στις οποίες τα αντικειμενικά γεγονότα έχουν μικρότερη επίδραση στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης απ’ ό,τι η επίκληση στο συναίσθημα και τις άκριτες πεποιθήσεις. Στην εποχή της μετα-αλήθειας, η αλήθεια δεν θεωρείται πλέον το απόλυτο κριτήριο εγκυρότητας, αλλά αντικειμενίζεται ως κάτι επουσιώδες. Η αντικειμενική αλήθεια θεωρείται λιγότερο σημαντικό από τις προσωπικές «αλήθειες» των χρηστών του διαδικτύου. Η προσωπική «αλήθεια» εκφράζεται κυρίως μέσω μιας συνειδητή ή ασυνείδητα σκοπευμένης συναισθηματικής ρητορικής που παράγει ή αναπαράγει αφηγήσεις με στόχο να ικανοποιηθούν οι προκαταλήψεις του κοινού. Ακόμη και αν χρειαστεί να προωθηθούν στη θέση της πραγματικότητας «εναλλακτικά γεγονότα» (fake news), η άρνηση της πραγματικότητας, ακόμα και όταν υπάρχουν

αδιάψευστα στοιχεία, εναρμονίζεται περισσότερο με τη θυμική διάθεση των χρηστών απ’ ό,τι η παραδοχή της. Είναι όμως το διαδίκτυο ένας ιστός ψεύδους και προκατάληψης; Ή μήπως η φύση των γεγονότων που παρουσιάζει είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη που η λογική, συνειδητή σκέψη είναι σε θέση να διακρίνει; Η συνειδητή σκέψη έχει την τάση να θεωρεί όλα τα γεγονότα που πέφτουν στην αντίληψή της ως μέρος μιας συνειδητής πραγματικότητας, υφαισθημένης από συνειδητή έκφραση, σκέψη και πράξη. Η φύση του διαδικτύου όμως είναι εντελώς διαφορετική.

Το διαδίκτυο δεν είναι μια έκφραση της συνειδητής πραγματικότητας, αλλά της ασυνειδητής: μοιάζει περισσότερο με το όνειρο και τον συμβολικό του κόσμο. Μια πιο προσεκτική μελέτη των φαινομένων του διαδικτύου θα συμπέρανε ότι η δομή του συνυφαίνεται από θραύσματα πραγματικότητας, άρρηκτα συνδεδεμένα με συμβολικά, αρχετυπικά περιεχόμενα. Το τελικό ύφασμα της διαδίκτυακής πραγματικότητας δεν είναι τίποτε άλλο από ένα συλλογικό όνειρο ή απλά μια έκφραση του συλλογικού ασυνείδητου. Ο λόγος του είναι συμβολικός και παραπέμπει πάντα σε ψυχικά και όχι σε υλικά γεγονότα. Η συλλογική αυτή έκφραση του ανθρώπινου ψυχισμού πρέπει να ερμηνευθεί κατάλληλα

και όχι να παρθεί κυριολεκτικά. Η παρανόηση αυτή είναι χαρακτηριστική του μονοδιάστατου λογικού ανθρώπου του Διαφωτισμού και της βιομηχανικής επανάστασης. Εκεί που ο μονοδιάστατος άνθρωπος θέλει να βλέπει αφηγήσεις που παραπέμπουν σε συγκεκριμένα γεγονότα, το διαδίκτυο περιέχει μόνο ασυνείδητα σύμβολα, αρχέτυπους όπως του «ήρωα», του «εξιλαστήριου θύματος», της «θυσίας», της «μητέρας», της «γυναίκας», του «άνδρα» ή του «αιώνιου παιδιού». Παίζει το δράμα της «εξιλέωσης μέσω του θανάτου» ή της «αένανς αναγέννησης», της «δικαίωσης» ή της «τιμωρίας των αδίκων». Τα θραύσματα πραγματικότητας είναι απλά πθοποιητικά στοιχεία, τα οποία συμβάλλουν στη δραματοποίηση και στην ύφανση μιας συγκροτημένης αφήγησης. Αν θέλουμε να βρούμε ποια είναι η αλήθεια αυτής της επιπλοκής, πρέπει να κατανοήσουμε ότι η πραγματικότητα του διαδικτύου είναι ψυχική και ως τέτοια, αλλά μόνο ως τέτοια, απόλυτα αληθινή. Είναι πολύ εύκολο στον αναγνώστη μιας διαδικτυακής ανακοίνωσης, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενό της, να διαγνώσει την οργή, τον οίκτο, το συναίσθημα του συγγραφέα της. Είναι πολύ εύκολο να διακρίνει κανείς ποια συναισθήματα κινητοποιούνται μέσα του όταν διαβάζει την ανακοίνωση. Το ανθρώπινο ον είναι αρκετά εξελιγμένο

συναισθηματικά για να κατανοεί ότι οργίζεται από μια οργισμένη ανακοίνωση, όταν μέσα του ενεργοποιούνται οι αρχετυπικές εικόνες του «πατέρα προστάτη» ή του «ήρωα» που ψάχνει «δικαίωση» για τα «αθώα θύματα» αδικών πράξεων. Εξαιτίας όμως της προδιάθεσής του να αποτιμά τα πάντα με λογικό τρόπο, αγνοεί την ψυχική αλήθεια προς όφελος του αντικειμενικού ψεύδους.

Η λειτουργία των αρχετύπων όμως δεν είναι κατανοητική αλλά συμπεριφορική. Το υποκείμενο υπό την επιρροή ή τον έλεγχο του αρχέτυπου του «ήρωα» δεν κατανοεί απλώς τις ηρωικές πράξεις, αλλά ωθείται ασυνείδητα να πράξει το ίδιο ως ήρωας. Με τον ίδιο τρόπο, το αρχέτυπο του «κατεργάρη», του «διαβολάκου», παρόν σε όλες τις διαδικτυακές σκηνοθετημένες «πλάκες» (gags), ωθεί σε άκριτες, μη πλήρως συνειδητοποιημένες πράξεις, όπως σε φάρσες μεταξύ ανηλίκων που καταλήγουν σε σχολικό εκφοβισμό (bullying) με τραγικά αποτελέσματα για θύτες και θύματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το υποκείμενο ενεργεί σαν υπνωτισμένο, καλούμενο να εκπληρώσει μια ασυνείδητη ψυχική επιθυμία, να παίξει τον ρόλο του «διαβολάκου», αγνοώντας τις συνέπειες. Η πράξη του, σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν προέρχεται από μια αντικειμενική εξωτερική αλλά από μια ψυχική εσωτερική αναγκαιότη-

τα. Με τον ίδιο τρόπο ωθούνται οι οπαδοί ή οι εξτρεμιστές κάθε ιδεολογίας και παράταξης στη διάπραξη εγκλημάτων ή παραινούνται οι καταναλωτές στην αγορά προϊόντων «αιώνιας νεότητας». Υπό αυτό το πρίσμα, το υποκείμενο του οποίου οι πράξεις υπαγορεύονται με αυτόν τον τρόπο δεν διαφέρει από το υποκείμενο της μάζας που δρα σαν υπνωτισμένο, έχοντας απολέσει την ηθική επαφή με την πραγματικότητα χάρη στο αίσθημα παντοδυναμίας και το ηθικό άλλοθι που του προσφέρει η ανωνυμία της μάζας. Το διαδίκτυο αποτελεί το ίδιο ένα αρχέτυπο της ψυχικής μάζας, του «κατακλυσμού», ικανό να πλημμυρίσει κάθε ατομική συνείδηση.

Η μόνη άμυνα σε αυτή την πλημμύρα είναι η γνώση ότι το διαδίκτυο δεν είναι μια συνειδητή αλλά μια ασυνείδητη πραγματικότητα, η οποία, επειδή βρίσκεται κάτω από το όριο της συνειδητής δρα ανεξόχλητα και επιτακτικά. Αυτή η πράξη συνειδητοποίησης θα βοηθήσει τους χρήστες να αναπτύξουν ένα νέο «ένστικτο» απέναντι στο διαδίκτυο και να διαβάσουν το περιεχόμενό του ως συμβολικό σύστημα προς αποκρυπτογράφηση.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Επιδιαιτητές; Γιοκ!

Στη συνάντηση της Αγκυρας διαπιστώθηκε ότι καμία πλευρά δεν θα ήθελε κάποια «πρωτοβουλία» Τραμπ

Των **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ**
και **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Η τρέχουσα δυναμική των ελληνο-τουρκικών σχέσεων, οι κινήσεις Αθήνας και Αγκυρας τους τελευταίους μήνες, αλλά και η «ερμηνεία» τους από τις δύο πλευρές του Αιγαίου, καθώς και η πιθανότητα παρέμβασης των ΗΠΑ για την επιβολή «λύσεων» στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου βρέθηκαν στο επίκεντρο των συνομιλιών που είχαν στο Λευκό Παλάτι ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης και ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Σύμφωνα με πληροφορίες, πίσω από τις κλειστές πόρτες οι κ. Μητσοτάκης και Ερντογάν συνέπεσαν στην εκτίμηση ότι δεν είναι πιθανό στο ορατό μέλλον η Ουάσιγκτον να επικριήσει να προωθήσει συνολικές λύσεις στο Αιγαίο και στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, ενώ είναι σαφές πως μια πιθανή επιδιαιτησία της διοίκησης Τραμπ δεν την προκρίνει ούτε η Αθήνα ούτε η Αγκυρα. Όπως επισημάνθηκε, οι ΗΠΑ στην παρούσα φάση εστιάζουν στις μεγάλες εν εξελίξει διεθνείς «πληγές», με επίκεντρο το Ουκρανικό και τη Μέση Ανατολή, και δεν προβλέπεται να στρέψουν την προσοχή τους στην περιοχή όσο Αθήνα και Αγκυρα διατηρούν ανοικτούς διαύλους επικοινωνίας και τα «ήρεμα νερά» είναι διασφαλισμένα.

Το σχήμα

Κατά τη συνάντηση, που κρίνεται απολύτως παραγωγική καθώς το «σφιχτό» σχήμα με τη συμμετοχή, πέραν του πρωθυπουργού και του προέδρου της Τουρκίας, των διπλωματικών τους συμβούλων και των υπουργών Εξωτερικών Γιώργου Γεραπετρίτη και Χακάν Φιντάν αποδίδει, έγινε επισκόπηση των διμερών σχέσεων, με τα δύο μέρη να αναδεικνύουν σειρά θεμάτων. Η ελληνική πλευρά εστίασε στο αρνητικό κλίμα που δημιουργείται από τις διαδοχικές NAVTEX της Αγκυρας, οι οποίες αμφισβητούν ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα και μάλιστα έχουν πλέον μακρά διάρκεια. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι η ρητορική των Τούρκων είναι τους τελευταίους μήνες επιθετικότερη.

Από την πλευρά των κ. Ερντογάν και Φιντάν, το κέντρο βάρους δόθηκε στις κινήσεις της Αθήνας σχετικά με τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό (ΘΧΣ), τα θαλάσ-

σια πάρκα και τους εξοπλισμούς, χωρίς να γίνει αναφορά στις θεωρίες περί «γκρίζων ζωνών» και αποστρατιωτικοποίησης των νησιών. Παράλληλα διατυπώθηκε ως «παράπονο» ότι ενώ οι διμερείς σχέσεις κινούνται σε θετική τροχιά, η Αθήνα παρεμπόδισε τη συμμετοχή της Αγκυρας στα ευρωπαϊκά αμυντικά προγράμματα μέσω SAFE. Στο ανωτέρω πλαίσιο ο κ. Μητσοτάκης έθεσε –όπως και δημοσίως– την ανάγκη άρσης του casus belli.

Πάντως, από την Αθήνα γίνεται αντιληπτό ότι πολιτικά για τον κ. Ερντογάν είναι πιο εύκολο να

προχωρήσει σε μια συνολική διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών, παρά να άρει μονομερώς μια απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης του 1995 για το casus belli. Παρότι είναι σαφές και επί της ουσίας επαναβεβαιώθηκε από τη συνάντηση ότι δεν πρόκειται να υπάρξουν «μεγάλα βήματα» στα ελληνοτουρκικά μέχρι τις προσεχείς εκλογές, το πρόσημο της επίσκεψης του πρωθυπουργού κρίνεται από την Αθήνα θετικό, καθώς ο κ. Ερντογάν και με τη δήλωση στην οποία πρόβη εξέπεμψε σαφές μήνυμα ότι επιθυμεί οι διμερείς σχέσεις να

παραμείνουν λειτουργικές. Όπως συνηθίζεται σε αυτές τις περιπτώσεις, το επίτελείο του κ. Μητσοτάκη είχε προετοιμάσει και άλλα –σκληρότερα– σχέδια δήλωσης ως απάντηση σε περίπτωση που ο πρόεδρος της Τουρκίας, ο οποίος μίλησε πρώτος μετά το πέρας της συνάντησης, επέλεγε να αφήσει έντονες αιχμές κατά της Ελλάδας σε κάποια θέματα.

Οι τρεις δίαυλοι

Από τους τρεις διαύλους επικοινωνίας που έχουν δημιουργηθεί (πολιτικός διάλογος, Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης

σε επίπεδο υπουργείων Εθνικής Αμυνας και θετική ατζέντα) το επόμενο χρονικό διάστημα αναμένεται να επανεκκινήσουν τα ΜΟΕ, τα οποία λόγω κάποιων τριβών είχαν διακοπεί για ένα χρονικό διάστημα. Οι κ. Γεραπετρίτης και Φιντάν παραμένουν, βεβαίως, οι δύο βασικοί παίκτες που κρατούν τη διεύθυνση των συζητήσεων, αλλά και αναλαμβάνουν την άμεση επίλυση πιθανών παρεξηγήσεων.

Στην Αθήνα, αν και δεν υπάρχει κάποια προσδοκία πέρα από αυτήν της επιμήκυνσης της τρέχουσας περιόδου «ήρεμων νερών» και ανοικτών διαύλων, είναι σαφές ότι υπάρχουν ζητήματα τα οποία ξεφεύγουν από την αμιγώς διμερή διάσταση. Γνωρίζουν πάρα πολύ καλά, τόσο στο Μέγαρο Μαξίμου όσο και στο υπουργείο Εξωτερικών, ότι στην τρέχουσα φάση η Αγκυρα κινείται με βάση τον υψηλό στρατηγικό στόχο της στενότερης συνεργασίας με την Ε.Ε. σε διάφορα επίπεδα, με κεντρικό εκείνο της άμυνας και της ασφάλειας. Πέρα από την υπόθεση των δανείων του κανονισμού SAFE, ο οποίος άλλωστε αφορά πρόσβαση σε δάνεια συνολικά 150 δισ. ευρώ (το ¼ από αυτά βρίσκεται ήδη στην πορεία για τα ταμεία των κρατών-μελών), η Αγκυρα φιλοδοξεί να μπει δυναμικά με διμερείς συμφωνίες με το σύνολο των μεγάλων κρατών της Ε.Ε. Το έχει κατορθώσει ήδη με την Ισπανία και την Ιταλία και, όπως όλα δείχνουν, θα ακολουθήσουν ακόμη και πιο «δύσπιστες» χώρες.

Για την Ουκρανία

Κομβικό ρόλο στην τουρκική προσπάθεια δεν έχει μόνο η αμυντική βιομηχανία, αλλά η διάθεση να αναπτύξει κεραίες δυνάμεις και να συμβάλει με δυνατότητες σε διάφορα μέτωπα περιμετρικώς της Ε.Ε., με κύριο εκείνο που το επόμενο χρονικό διάστημα θα πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής για το σύνολο των μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών: την Ουκρανία. Πιθανές εξελίξεις αναμένονται εντός της άνοιξης στο Ουκρανικό, με δεδομένη, μάλιστα, την κομβική θέση της Αγκυρας τόσο γεωγραφικά, όσο και πολιτικά, καθώς αποτελεί το μοναδικό κράτος-μέλος του ΝΑΤΟ (πλην των ΗΠΑ που έχουν άλλο ρόλο) το οποίο διατηρεί καλή επικοινωνία και με τις δύο εμπόλεμες περιοχές στην περιοχή.

Συνεργασία με Ε.Ε.

Στην Αθήνα είναι σαφές ότι υπάρχουν ζητήματα τα οποία ξεφεύγουν από την αμιγώς διμερή διάσταση, καθώς η Αγκυρα κινείται με βάση τον υψηλό στρατηγικό στόχο της στενότερης συνεργασίας με την Ε.Ε.

ΑΠΟΨΗ

Ο χρυσός στην Ουάσιγκτον του Τραμπ

Του **ΕΝΤΙ ΖΕΜΕΝΙΔΗΣ**

Το 480 π.Χ., οι Αθηναίοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με το τέλος του κόσμου όπως τον γνώριζαν. Αναζητώντας τρόπο να αντιμετωπίσουν την επερχόμενη περσική εισβολή, κατέφυγαν στο μαντείο των Δελφών. Αφού προανήγγειλε την επικείμενη καταστροφή, η Πυθία τους άφησε μια ακτίδα ελπίδας: «Μόνο το ξύλινο τείχος δεν θα πέσει, αλλά θα σώσει εσένα και τα τέκνα σου».

Με παρόμοια αίσθηση δυσοίωσης προσμονής, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, ηγετικές μορφές της διανόησης και των επιχειρήσεων, καθώς και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών συγκεντρώθηκαν στις αρχές Φεβρουαρίου στην Ουάσιγκτον για το ετήσιο Delphi Economic Forum. Όπως οι ικέτες του αρχαίου μαντείου, όλοι έφθασαν αναζητώντας απαντήσεις – και αποχώρησαν αναρωτώμενοι σε ποιο «ξύλινο τείχος» θα μπορούσαν να στηριχθούν.

Η φετινή διοργάνωση –για ακόμη μία φορά υπό τη σύμπραξη της «Καθημερινής», του Hellenic American Leadership Council και του Delphi Economic Forum– πραγματοποιήθηκε ενώ στις Ηνω-

μένες Πολιτείες διεξάγεται έντονη συζήτηση για τον μελλοντικό ρόλο της χώρας στον κόσμο. Η μεταπολεμική διεθνής τάξη πραγμάτων εμφανίζει έκδηλες ρωγμές. Η στήριξη της αμερικανικής κοινής γνώμης στον παγκόσμιο ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ έχει υποχωρήσει αισθητά, ενώ δεν υπάρχει συναίνεση ως προς τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής. Παρ' όλα αυτά, ολόκληρο το πλανήτη εξακολουθεί να προσβλέπει στην Ουάσιγκτον ως βασικό διαμορφωτή προτεραιοτήτων και καθοριστικό παράγοντα επιρροής σε σχεδόν κάθε διεθνή και περιφερειακή πρόκληση.

Η δομή του συνεδρίου –μικρές, κλειστές συνεδρίες με τη συμμετοχή ειδικών και υπό την καθοδήγηση του Chatham House– ενόησε πιο άμεσες και ειλικρινείς ανταλλαγές απόψεων από όσες συνηθίζονται σε παρόμοιες διοργανώσεις. Συντονιστές με βαθιά γνώση των θεμάτων, όπως ο διευθύνων σύμβουλος της AJC και πρώην βουλευτής Τεντ Ντόιτς, ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ στο ΝΑΤΟ Κερτ Βόλκερ και αναλυτές όπως οι Τζόνναθαν Σάντσερ, Ντάμιαν Μέρφι, Μάικλ Ρούμπιν, Λέσλι Βιντζαμουρί και η διευθύνουσα σύμβουλος του HALC Τζόρτζια Λογοθέτη πίεσαν αξιωματούχους

της κυβέρνησης Τραμπ, υπουργούς της Ελλάδας και της Κύπρου, στελέχη των κυβερνήσεων Ομπάμα και Μπάιντεν, καθώς και αναλυτές και δημοσιογράφους από όλο το πολιτικό φάσμα να τοποθετηθούν με σαφήνεια.

Καταγράφηκε σημαντικός βαθμός σύγκλισης ως προς την κατεύθυν-

Οι ΗΠΑ δεν φαίνεται να επιθυμούν πλέον να γοούνται ενός συστήματος που οι ιδιες οικοδόμησαν, δίνοντας προτεραιότητα σε διμερείς συμφωνίες τύπου «deal».

ση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής για τα επόμενα τρία χρόνια. Αναδείχθηκαν στοιχεία του νέου τρόπου σκέψης που επικρατεί στην Ουάσιγκτον και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Αθήνα, τη Λευκωσία και την Ανατολική Μεσόγειο:

Πρώτον, ενεργειακή διπλωματία

σε επιτάχυνση: Οι ανακαλύψεις υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, η παρουσία αμερικανικών εταιρειών και η γεωγραφική θέση της Ελλάδας έχουν εντάξει την Αθήνα (και τη Λευκωσία) στον πυρήνα της αμερικανικής ενεργειακής στρατηγικής εδώ και πάνω από μία δεκαετία. Η κυβέρνηση Τραμπ –με εμφανή λογική άμεσων αποτελεσμάτων– επιδιώκει την επιτάχυνση των εξελίξεων. Αυτό μεταφράζεται σε έμφαση στους υδρογονάνθρακες αντί των αναανεώσιμων πηγών και, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, στην αξιοποίηση της Ελλάδας ως κόμβου μεταφοράς ενέργειας παρά ως παραγωγού και εξαγωγέα.

Δεύτερον, η Αμερική «κατεδαφίζει» την υφιστάμενη τάξη: Σε αντίθεση με τον απομονωτισμό του κινήματος «America First» της εποχής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η σημερινή εκδοχή του δεν επιδιώκει απόσυρση, αλλά αναδιάταξη. Οι ΗΠΑ δεν φαίνεται να επιθυμούν πλέον να ηγούνται ενός συστήματος που οι ίδιες οικοδόμησαν, δίνοντας προτεραιότητα σε διμερείς συμφωνίες τύπου «deal». Ο πρόεδρος Τραμπ και οι υποστηρικτές του αναγνωρίζουν τις βραχυπρόθεσμες αναταράξεις που προκαλεί αυτή η

στρατηγική – και τις αποδέχονται.

Τρίτον, ο IMEC ως στρατηγική προτεραιότητα: Η πρώτη κυβέρνηση Τραμπ έδωσε προτεραιότητα σε πρωτοβουλίες όπως το σχήμα «3+1» και οι Συμφωνίες του Αβραάμ. Πλέον, στις βλέψεις της μπαίνει ο Οικονομικός Διάδρομος Ινδίας - Μέσης Ανατολής - Ευρώπης (IMEC). Η επιτυχία του IMEC θα μπορούσε να αποτελέσει θεμέλιο μιας νέας διεθνούς τάξης υπό τον Τραμπ: θα λειτουργούσε ως αντίβαρο στην Κίνα, θα προωθούσε την ενεργειακή του ατζέντα, θα δημιουργούσε σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες και θα συνέδεε τον παγκόσμιο Βορρά με τον Νότο, επιτρέποντάς του να το παρουσιάσει ως «πρωτοβουλία ειρήνης». Χαρακτηριστικά «δελφικά» ήταν το κλίμα στη σχετική συζήτηση, όπου επαναλαμβάνονταν ότι καθοριστικός παράγοντας είναι μια συμφωνία ΗΠΑ - Ινδίας – την οποία ο ίδιος ο Τραμπ ανακοίνωσε αμέσως μετά.

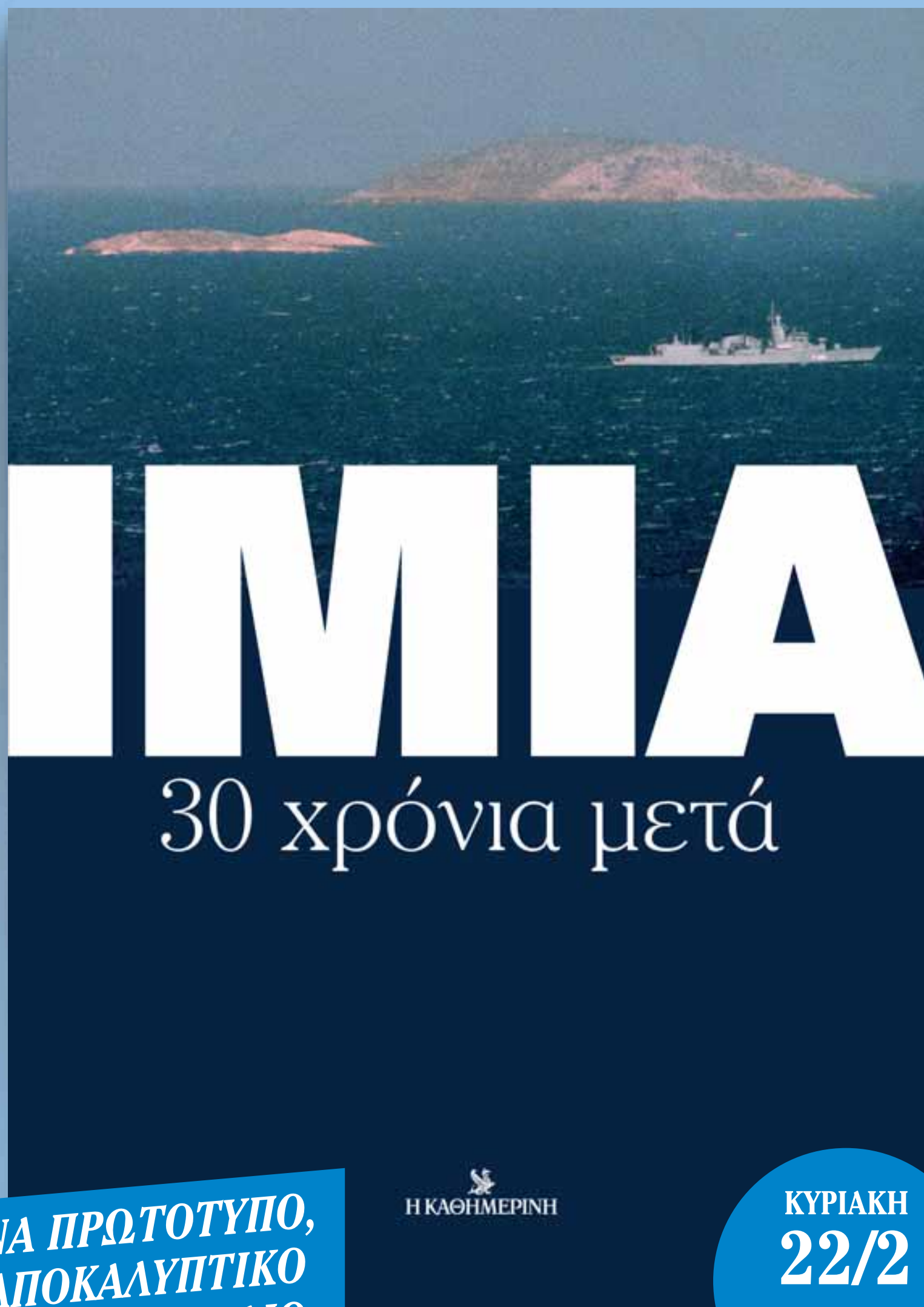
Ωστόσο, αυτή η σχετική καθαρότητα σηματοδοτείται από βαθιά αμφισβημία. Αν ο πρόεδρος Τραμπ αποδομεί την υφιστάμενη διεθνή τάξη, ποια θα είναι η επόμενη; Το λεγόμενο Συμβούλιο Ειρήνης προκα-

λεί περισσότερη ανησυχία παρά συναίνεση, ακόμη και μεταξύ διπλωματών εκείνων των χωρών που αποδέχθηκαν να συμμετάσχουν. Παράλληλα, στους Ρεπουμπλικανούς εντείνονται οι αντιφατικές προσεγγίσεις για την Τουρκία: άλλοι τη βλέπουν να ηγείται ενός νέου αντιδυτικού και αντιισραηλινού άξονα, ενώ ορισμένοι αξιωματούχοι συζητούν ανοικτά την παραχώρηση σφαίρας επιρροής ή περιφερειακού ρόλου στην Αγκυρα.

Αν υπήρχε σήμερα ένα μαντείο των Δελφών στην Ουάσιγκτον, πιθανότατα θα μας καλούσε να αναζητήσουμε και πάλι τα «ξύλινα τείχη» μας. Το κρίσιμο ερώτημα είναι πώς ερμηνεύεται πλέον αυτή η μεταφορά: προστατευτισμός μέσω δασμών, συναλλακτική αντίληψη της διεθνούς πολιτικής ή επιστροφή στις παραδοσιακές συμμαχίες και αναθέωση της μεταπολεμικής τάξης ώστε να ανταποκριθεί στις σύγχρονες προκλήσεις; Το φετινό φόρουμ υπενθύμισε ότι η αβεβαιότητα συνεπάγεται ευθύνη. Είναι άραγε οι δυτικοί ηγέτες –και οι κοινωνίες τους– έτοιμοι να την αναλάβουν;

Ο κ. Εντι Ζεμενίδης είναι εκτελεστικός διευθυντής του Συμβουλίου Ελληνοαμερικανικής Ηγεσίας (HALC).

Ντοκουμέντα.
Μαρτυρίες πρωταγωνιστών.
Διδάγματα για το αύριο.

ΕΝΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ,
ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ
ΒΙΒΛΙΟ

ΚΥΡΙΑΚΗ
22/2
ΜΕ ΤΗΝ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ελληνική δύναμη στη Γάζα

Το σχέδιο για την ανάπτυξη ενός «τάγματος μειωμένης σύνθεσης» και η αποστολή του

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΩ**

Σε προχωρημένη φάση βρίσκονται οι προετοιμασίες για τη συμμετοχή της Ελλάδας στη Διεθνή Δύναμη Σταθεροποίησης στη Γάζα (International Stabilization Force), κίνηση η οποία κρίνεται απαραίτητη προκειμένου η Αθήνα να δώσει και στο πεδίο σήμα για την απόφασή της να εμπλακεί ενεργά στην επίλυση των κρίσεων στην περιοχή της. Σύμφωνα με άριστα πληροφορημένες πηγές, έχει αποφασιστεί η συμμετοχή με δύναμη επιπέδου τάγματος μειωμένης σύνθεσης, με περίπου 100-150 άνδρες. Αν και αρχικά είχε συμφωνηθεί η ελληνική αποστολή στη Γάζα να είναι αποκλειστικά για υποστήριξη, δηλαδή με στοιχεία του Υγειονομικού Σώματος και του Μηχανικού, τελικώς θα περιλαμβάνονται και δυνάμεις που θα έχουν αποκλειστικό σκοπό την παροχή ασφαλείας. Το τμήμα ασφαλείας, δηλαδή τα μάχιμα τμήματα του ελληνικού στρατού, θα βρεθούν στο Ισραήλ και στη Γάζα προκειμένου να συνοδεύσουν το Υγειονομικό και το Μηχανικό, το οποίο θα συνεισφέρει και με μηχανήματα, προφανώς για τις απαραίτητες εργασίες εντός της Γάζας. Τα μάχιμα τμήματα των Ενόπλων Δυνάμεων θα κινούνται στη Γάζα με τροχοφόρα τεθωρακι-

σμένα οχήματα αναγνώρισης του Στρατού Ήπρας, κατά πάσα πιθανότητα με M-1117.

Όπως είναι απολύτως λογικό, η ανάπτυξη μιας τέτοιας δύναμης απαιτεί και την παρουσία επιτελών, οι οποίοι θα βρίσκονται επί μονίμου βάσεως στο στρατηγείο της Διεθνούς Δύναμης Σταθεροποίησης. Υπενθυμίζεται ότι ήδη δραστηριοποιούνται δύο αξιωματικοί, που έχουν αποσπαστεί στο αρχηγείο του πολιτικοστρατιωτικού κέντρου συντονισμού (Civil Military Coordination Center-CMCC) στο Κιριάτ Γκατ του νότιου Ισραήλ, υπό την ηγεσία των Αμερικανών.

Λεπτομέρειες για την επιχείρηση ακόμη δεν υπάρχουν, καθώς βρίσκεται στη φάση της σχεδίασης, αλλά με βάση τις μέχρι σήμερα πληροφορίες η ελληνική δύναμη θα εδρεύει στην περίμετρο ασφαλείας που έχουν δημιουργήσει γύρω από τη Γάζα οι δυνάμεις άμυνας του Ισραήλ (IDF). Η ελληνική δύναμη στη Γάζα δεν διαθέτει –όπως είναι προφανές– το μέγεθος ώστε να επιχειρεί αυτοτελώς στο έδαφος, οπότε είναι δεδομένο ότι θα ενταχθεί σε ευρύτερους σχηματισμούς που θα αναλαμβάνουν συγκεκριμένες αποστολές. Δεδομένου ότι η συζήτηση για τη δεύτερη φάση υλοποίησης του σχεδίου

ειρήνευσης στη Γάζα έχει ήδη ξεκινήσει –η ενεργοποίηση της ISF επίκειται–, η ανάπτυξη της ελληνικής δύναμης θα γίνει το προσεχές χρονικό διάστημα.

Μοντέλο Αφγανιστάν

Την ηγεσία της αποστολής έχουν αναλάβει και επισήμως οι Αμερικανοί (η κεντρική διοίκηση, CENTCOM), ωστόσο καίριο ρόλο θα έχουν οι Αιγύπτιοι και –φυσικά– οι Ισραηλινοί. Αν και διακηρυγμένος στόχος είναι ο αριθμός των δυνάμεων που θα αναπτυχθούν στη Γάζα να αγγίξει τους 20.000 ενστόλους, προς το παρόν φαίνεται ότι προκρίνεται να υπάρχει ένας πυρήνας περίπου 8.000 ανδρών, στους οποίους θα περιλαμβάνονται και τα στελέχη των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Η οργάνωση της δομής και του επιχειρησιακού μοντέλου που θα χρησιμοποιηθεί για τη συγκρότηση της ISF προβλέπεται από το ψήφισμα ΟΗΕ 2803 του 2025 (17 Νοεμβρίου 2025) και η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες που υποστήριξαν την αμερικανική πρόταση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, μάλιστα εξασφαλίζοντας –τότε– τις ευχαριστίες της Ουάσινγκτον. Η απόφαση της Αθήνας να κάνει το συγκεκριμένο βήμα, ξεπερνώντας αρκετές ενστάσεις που υπήρχαν για την ανάπτυξη

της Τάγμα Ειδικής Συγκρότησης Αφγανιστάν (ΤΕΣΑΦ), το οποίο με διάφορες μορφές επιχείρησε για σχεδόν μια δεκαετία (2002-2012) στη μεγάλη ασιατική χώρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη η Αθήνα έχει ανεπτυγμένη την Ελληνική Δύναμη Σαουδικής Αραβίας (ΕΛΔΥΣΑ), μαζί με πυροβολαρχία των κινητών ανταεροπορικών συστημάτων μεγάλου βεληνικού τύπου Patriot. Ωστόσο, η μορφή της αποστολής στη Σαουδική Αραβία δεν έχει καμία σχέση με την απειλή που θα αναλάβει η ελληνική δύναμη στη Γάζα. Ως εκ τούτου, η εμπειρία της ΤΕΣΑΦ αποτελεί μοντέλο για την οργάνωση της ελληνικής δύναμης που θα ενταχθεί στην ISF, φυσικά με προσαρμογή στην αντιμετώπιση των απειλών του 2026, οι οποίες είναι πολύ διαφορετικής φύσης.

Υπενθυμίζεται ότι η δύναμη ISF προβλέπεται από το ψήφισμα ΟΗΕ 2803 του 2025 (17 Νοεμβρίου 2025) και η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες που υποστήριξαν την αμερικανική πρόταση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, μάλιστα εξασφαλίζοντας –τότε– τις ευχαριστίες της Ουάσινγκτον. Η απόφαση της Αθήνας να κάνει το συγκεκριμένο βήμα, ξεπερνώντας αρκετές ενστάσεις που υπήρχαν για την ανάπτυξη

Ελλήνων στρατιωτικών σε μια περιοχή υψηλής επικινδυνότητας, πέρα από την προφανή ανάγκη που εξυπηρετεί, δηλαδή η Ελλάδα να είναι παρούσα στην περιοχή, ελήφθη έπειτα από πολύ εντατικές διαβουλεύσεις με τους εταίρους της και πιο συγκεκριμένα τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Η συγκεκριμένη απόφαση είναι, μεταξύ άλλων, ένας από τους λόγους που η Αθήνα αμφιταλαντεύτηκε το προηγούμενο χρονικό διάστημα περί του αν –και κυρίως πώς– θα μπορούσε η Ελλάδα να συμμετάσχει στο Συμβούλιο Ειρήνης του προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ.

Οι πρόθυμοι

Η Ινδονησία είναι η πρώτη χώρα που πρόσφατα έκανε γνωστό ότι μπορεί να θέσει στη διάθεση της ISF μέχρι και 8.000 άνδρες, ενώ θα συμμετάσχει και η Αίγυπτος. Ενδιαφέρον έχουν δείξει και άλλες χώρες της περιοχής, όπως η Ιταλία από την Ε.Ε., αλλά και η Τουρκία, για τη συμμετοχή της οποίας υπενθυμίζεται ότι αρχικά αντιδρούσε το Ισραήλ. Φαίνεται πάντως ότι στην ISF θα συμμετάσχει κανονικά και η Τουρκία, δίχως –και σε αυτή την περίπτωση– να είναι σαφές το μέγεθος της δύναμης και η φύση της αποστολής της.

Με ΗΠΑ και Ισραήλ

Η απόφαση της Αθήνας να κάνει το συγκεκριμένο βήμα ελήφθη έπειτα από πολύ εντατικές διαβουλεύσεις με τους εταίρους της και πιο συγκεκριμένα τις ΗΠΑ και το Ισραήλ.

Στιγμιότυπο από στρατιωτική άσκηση στην Κομοτηνή τον περασμένο Νοέμβριο. Το τάγμα των Ενόπλων Δυνάμεων που θα ενταχθεί στη Διεθνή Δύναμη Σταθεροποίησης στη Γάζα θα απαρτίζεται από 100-150 άνδρες, οι οποίοι θα συνοδεύουν το Υγειονομικό και το Μηχανικό και θα κινούνται στην περιοχή με τροχοφόρα τεθωρακισμένα οχήματα αναγνώρισης του Στρατού Ήπρας.

ΑΠΟΨΗ

Ο Τραμπ, ο Ερντογάν και τα άλλα «πρότυπα» εξουσίας

Του **ΜΑΡΚΟΥ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Ενώ ο πλανήτης ασχολιόταν με άλλα θέματα, η Τουρκία κατάπιε ένα κομμάτι της Συρίας. Δεν πρόκειται για μια σταδιακή κατοχή, αλλά μια ξεδιάντροπη προσάρτηση, μια θρασεία κατάκτηση του 21ου αιώνα. Μετά την κατάρρευση του καθεστώτος του Μπασάρ αλ Ασαντ, η Αγκυρα κατέλαβε τον ουσιαστικό έλεγχο μιας έκτασης περίπου 9.000 τετρ. χλμ. της βορειοανατολικής Συρίας – μια περιοχή μεγαλύτερη από το Ντελαγουέρ και το Ρόουντ Αϊλαντ μαζί. Δεν πρόκειται για μια απλή ζώνη ασφαλείας που επιτρέπει ένας θορυβημένος γείτονας· είναι μια νέα, ανεπίσημη διακηρυχθείσα τουρκική επαρχία.

Τα στοιχεία αυτών της de facto προσάρτησης είναι συντριπτικά και αδιάσειστα. Η τουρκική λίρα, όχι η συριακή λίρα, είναι το επίσημο νόμισμα. Σχολεία τουρκικής γλώσσας, χρηματοδοτούμενα και στελεχωμένα από την Αγκυρα, εκπαιδεύουν Σύρους μαθητές. Νοσοκομεία, ταχυδρομεία και έργα υποδομής που κατασκευάστηκαν

από την Τουρκία έχουν αντικαταστήσει τις λειτουργίες του συριακού κράτους. Το σημαντικότερο, στρατηγικά: προχωρούν σχέδια για σιδηροδρομική σύνδεση που θα ενώσει απευθείας αυτή την πλούσια σε πόρους περιοχή με την τουρκική επικράτεια, παγιώνοντας την οικονομική και στρατηγική της απορρόφηση για δεκαετίες. Και στο μεταξύ, τουρκικά στρατεύματα περιπολούν στην περιοχή, επιβάλλοντας την τουρκική κυριαρχία και εφαρμόζοντας μια σκληρή καταστολή εις βάρος των κούρδικων πληθυσμών, των πάλοι ποτέ πιο αποτελεσματικών συμμάχων της Αμερικής κατά του ISIS.

Παρακολουθώντας αυτή την τολμηρή εδαφική αρπαγή, ο μεγαλύτερος θαυμαστής της είναι ο Ντόναλντ Τραμπ. Αφότου απέσυρε αιφνιδίως τα αμερικανικά στρατεύματα από την περιοχή, ο Τραμπ στάθηκε δίπλα στον Τούρκο πρόεδρο σε συνέντευξη Τύπου στον Λευκό Οίκο και έδωσε την ευλογία του.

Η πολιτική Τραμπ ενθαρρύνθηκε από τον πρέσβη του στην Τουρκία,

Τομ Μπάρακ. Ο διορισμός του παλιού του φίλου με τους παραδοσιακούς επιχειρηματικούς δεσμούς στην περιοχή σηματοδότησε μια μετατόπιση, στο πλαίσιο της οποίας η αμερικανική εξωτερική πολιτική καθοδηγείται λιγότερο από το εθνικό συμφέρον και περισσότερο από προσωπικές σχέσεις. Λειτουργώντας ως ένα είδος προσωπικού αντιβασιλέα στην Αγκυρα, ο Μπάρακ προωθεί συστηματικά τις θέσεις του Ερντογάν, παρέχοντας έναν φιλικό δίαυλο που επιτρέπει στον Τραμπ να χειροκροτεί τον τουρκικό επεκτατισμό, κλείνοντας τα μάτια στο γεωστρατηγικό κόστος του. Με μια τόσο κρίσιμη θέση κατεληγμένη από έναν υποστηρικτή των σχεδίων του Ερντογάν, ο Τραμπ είναι ελεύθερος να επαινεί το αποτέλεσμα: είδε έναν ισχυρό άνδρα να παίρνει ό,τι θέλει και κατατύχεται από φθόνο.

Ο φθόνος είναι η κινητήρια δύναμη της κοσμοθεωρίας του. Ο Τραμπ δεν θαυμάζει τον Πούτιν, τον Σι και τον Ερντογάν για τις ιδεολογίες τους· εποφθαλμιά την ανεξέλεγκτη εξουσία τους και την περιφρόνησή τους για τη διεθνή τάξη.

Οι εδαφικές φιλοδοξίες του, που συχνά απορρίπτονται ως παράδοξοι παραληρηματικοί μονόλογοι, αποκαλύπτουν αυτή τη βαθιά επιθυμία. Η απόπειρά του να αγοράσει τη Γροιλανδία, οι στοχασμοί του περί «ιδιοκτησίας» της Αμερικής επί του Παναμά και οι αναρωτήσεις του γιατί οι ΗΠΑ δεν μπορούν απλώς να καταλάβουν τον Καναδά και το Μεξικό, είναι όλες εκφράσεις μιας συναλλακτικής, ιμπεριαλιστικής νοοτροπίας.

Ο Τραμπ παρακολούθησε τον Πούτιν να τελειοποιεί τη γραμματική του υβριδικού πολέμου. Αυτή η στρατηγική εγκαθίδρυσε ένα ρωσόφιλο κρατίδιο στην Υπερδωστερία της Μολδαβίας, διαμέλισε τη Γεωργία αναγνωρίζοντας την «ανεξαρτησία» της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, και του επέτρεψε να προσαρτήσει την Κριμαία και να υποκινήσει πόλεμο στο Ντονμπάς της Ουκρανίας πολύ πριν από την εισβολή του 2022.

Στην Ασία, είδε τον Σι Τζινπίνγκ να παραδίδει ένα μάθημα αυταρχικής εδραίωσης της εξουσίας. Υπό την κάλυψη της πανδημίας, ο Σι

κατέρριψε την υπόσχεση του Πεκίνου για «μία χώρα, δύο συστήματα» επιβάλλοντας έναν δρακόντειο νόμο εθνικής ασφάλειας στο Χονγκ Κονγκ και καταπνίγοντας κάθε διαφωνία.

Αλλά τώρα, πριν από το μέσο της δεύτερης και τελευταίας θητείας του, που ξεκίνησε στις 20 Ιανουαρίου 2025, ο φθόνος του στοιχειώνεται από την πολιτική πραγματικότητα που επιχειρήσε να αρνηθεί: είναι πλέον «κουτσό πάπια» (σημ.: χωρίς δυνατότητα επανεκλογής, άρα με περιορισμένη επιρροή). Η φθορά είναι απτή. Ρεπουμπλικανοί του Κογκρέσου, με το βλέμμα στραμμένο σε ένα μέλλον πέρα από αυτόν, τον αφιερώνουν ανοικτά σε κρίσιμα εθνικά ζητήματα όπως η μετανάστευση και η δημοσιονομική πολιτική, αλλά και σε ευαίσθητα θέματα όπως τα αρχεία του Τζέφρι Επσταϊν. Φιλόδοξες προσωπικότητες, συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του αντιπροέδρου του, διεξάγουν ήδη «σκιώδεις» εκστρατείες για τις εκλογές του 2028.

Ο Σι Τζινπίνγκ κατήργησε τα όρια

προεδρικών θητειών το 2018, τοποθετώντας τον εαυτό του σε τροχιά ισόβιας διακυβέρνησης. Ο Πούτιν είναι ο ντε φάκτο ηγέτης της Ρωσίας από το 1999. Ο Ερντογάν κυριαρχεί στην Τουρκία ως πρωθυπουργός ή πρόεδρος για πάνω από δύο δεκαετίες. Αυτοί οι τύραννοι δεν θα γίνουν ποτέ «κουτσές πάπιες». Η εξουσία τους δεν τελεί υπό συνταγματικό χρονοδιακόπτη, αλλά βιολογικό. Μέχρι να τους χωρίσει ο θάνατος από την εξουσία.

Το λυκόφως του Τραμπ τον καθιστά απρόβλεπτο και επικίνδυνο. Επιμένει σε εξωφρενικές δηλώσεις, αποφεύγοντας διακριτικά οποιαδήποτε παραδοχή ότι γερνάει. Επαναφέρει διαρκώς το φάσμα μιας τρίτης θητείας. Αν και συχνά το παρουσιάζει ως «αστείο» για να προκαλέσει τους αντιπάλους του, η φαντασίωση αποκαλύπτει τη ματαιώσή του. Είναι μια επίθεση στα συνταγματικά όρια που τον περιορίζουν.

Ο κ. Μάρκος Κουνάλακης είναι καθηγητής στο Ινστιτούτο Χούβερ του Στάνφορντ.

Η εύφλεκτη σχέση ΗΠΑ - Ιράν

1953	1979	1980-88	2013	2020	2022	2025	2026
Το πραξικόπημα κατά του Μοχάμεντ Μοσαντέκ με την υποστήριξη της CIA οδηγεί στην εγκαθίδρυση του σάχη. Το 1967 οι ΗΠΑ παρέχουν στο Ιράν πυρηνικό αντιδραστήρα και εμπλουτισμένο ουράνιο.	Ισλαμική επανάσταση ανατρέπει τον σάχη και φέρνει στην εξουσία τον αγιατολάχ Χομεϊνί. Ιρανοί φοιτητές καταλαμβάνουν την αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη και κρατούν ομήρους 52 Αμερικανούς για 444 ημέρες.	Πόλεμος Ιράν - Ιράκ, στον οποίο οι ΗΠΑ στηρίζουν τον Σαντάμ Χουσεϊν. Το 1986 το σκάνδαλο Ιράν - Contra αποκαλύπτει τις μυστικές πωλήσεις όπλων της κυβέρνησης Ρέιγκαν στην Τεχεράνη.	Ο Μπαράκ Ομπάμα και ο Χασάν Ρουχανί υπογράφουν συμφωνία για το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα με αντάλλαγμα τη χαλάρωση των κυρώσεων. Τρία χρόνια μετά, ο πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ αποσύρεται από τη συμφωνία.	Οι ΗΠΑ δολοφονούν τον Ιρανό στρατηγό Κασέμ Σουλεϊμάνι.	Μαζικές διαδηλώσεις ξεσπούν μετά τον θάνατο της Μαχσά Αμνί στη διάρκεια της κράτησής της από την αστυνομία.	Τον Απρίλιο, ΗΠΑ και Ιράν πραγματοποιούν τις πρώτες πυρηνικές διαπραγματεύσεις εδώ και επτά χρόνια. Τον Ιούνιο, βομβαρδιστικά των ΗΠΑ πραγματοποιούν επιδρομές σε πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν.	Το εθνικό νόμισμα καταρρέει πυροδοτώντας διαδηλώσεις που αμφισβητούν τον ανώτατο θρησκευτικό ηγέτη Αλί Χαμενεΐ. Η καταστολή του καθεστώτος στοικίζει χιλιάδες ζωές και ο πρόεδρος απειλεί με πολύ σκληρά αντίποινα.

Καράκας, Αβάνα, Τεχεράνη

Η ιδέα αποκεφαλισμού τριών καθεστώτων είναι δελεαστική για τον Τραμπ. Το ιρανικό ρίσκο, όμως, είναι πολύ υψηλό

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Την περασμένη Τετάρτη, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν γιόρτασε τα 47 χρόνια από την ανατροπή του σάχη. Η επανάσταση του 1978-79 υπήρξε ιστορικό ορόσημο. Ένα τυραννικό καθεστώς με ισχυρό στρατό και αμέριστη υποστήριξη από τις ΗΠΑ κατέρρευσε μετά 13 μήνες γενικών απεργιών και μαχητικών διαδηλώσεων, που διογκώνονταν με ρυθμούς γεωμετρικής προόδου ύστερα από κάθε εκατόμβη θυμάτων. Ως προς τη μαζικότητα και τον παλλαϊκό χαρακτήρα της, η Ιρανική Επανάσταση ξεπερνούσε κατά πολύ τη γαλλική και τη ρωσική, αν και μοιράστηκε μαζί τους τη μοίρα όλων των μεγάλων επαναστάσεων: να καταβροχθίζουν, σαν άλλοι Κρόνοι, τα παιδιά τους – στη συγκεκριμένη περίπτωση τους αριστερούς και τους φιλελεύθερους, που αδυνατούσαν να πιστέψουν ότι τελικός νικητής θα ήταν το ισλαμικό ιερατείο.

Κύκνειο άσμα;

Οι κληρονόμοι του αγιατολάχ Χομεϊνί γιόρτασαν τα γενέθλια με τις καθιερωμένες τελετές, συγκεντρώνοντας εκατοντάδες χιλιάδες, ίσως και εκατομμύρια οπαδούς τους σε όλη τη χώρα. Όλοι αναρωτιούνταν, όμως, εντός και εκτός Ιράν, αν επρόκειτο για επίδειξη δύναμης ή για κύκνειο άσμα. Από τα τέλη Δεκεμβρίου - αρχές Ιανουαρίου, το φάντασμα μιας νέας επανάστασης, που απειλεί να ανατρέψει αυτή τη φορά το ισλαμικό καθεστώς, πλανιέται πάνω από τη χώρα. Αν και το κύμα των διαδηλώσεων σταμάτησε μετά την αιματηρή καταστολή – για 3.117 νεκρούς μιλούν οι Αρχές, ρίχνοντας την ευθύνη σε «ταραξίες» και «ξένους πράκτορες», ενώ μη κυβερνητικές οργανώσεις αντικαθεστωτικών ανεβάζουν τον μακάβριο απολογισμό σε τουλάχιστον 7.000– η ιρανική κοινωνία παραμένει ενεργό ηφαίστειο, που εγκυμονεί την επόμενη έκρηξη.

Η Ουάσιγκτον δεν έκρυψε τον ενεργό ρόλο της στην ιρανική κρίση, ούτε την επιδίωξη της για αλλαγή καθεστώτος. Από το βήμα του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ, στο Νταβός, ο Αμερικανός υπουργός Άμυνας Σκοτ Μπέσεντ υπερηφανευόταν ότι οι δράκοντες κυρώσεις των ΗΠΑ ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας που γιγάντωσε τη λαϊκή δυσανεμία. Οι κυρώσεις, είπε ο Μπέσεντ, ήταν μια «αποτελεσματική μορφή κρατικής πολιτικής» γιατί «οδήγησαν την οικονομία σε κατάρρευση. Μια μεγάλη τράπεζα χρεοκόπησε. Η κεντρική τράπεζα υποχρεώθηκε να τυπώσει χρήμα. Υπήρξε έλλειψη δολαρίων. Οι έμποροι δεν μπορούσαν να κάνουν εισαγωγές και ο λαός βγήκε στους δρόμους». Θα μπορούσε να μιλήσει κανείς για ιδεώδη εφαρμογή της στρατηγικής που χάραξε ο Ρίτσαρντ Νίξον στη Χιλή, αμέσως μετά τη νίκη της Λαϊκής Ενότητας Σοσιαλιστών-Κομμουνιστών. Σε μια σύσκεψη που οργάνωσε στο Οβάλ Γραφείο με ανώτατους αξιωματούχους, στις 15 Σεπτεμβρίου 1970, ο Αμερικανός πρόεδρος συνοψισε τη γραμμή του στην εντολή: «Make the economy scream» – κάντε την οικονομία να ουρλιάξει.

Ένα παιδί, κρατώντας την ιρανική σημαία και ένα ψεύτικο όπλο, στέκεται δίπλα σε πύραυλο που εκτίθεται στην Τεχεράνη κατά τους εορτασμούς της 47ης επετείου από την ανατροπή του σάχη. Από τα τέλη Δεκεμβρίου, το φάντασμα μιας νέας επανάστασης, η οποία απειλεί να ανατρέψει αυτή τη φορά το ισλαμικό καθεστώς, πλανιέται πάνω από το Ιράν.

Εως τα μέσα Ιανουαρίου, ο Ντόναλντ Τραμπ ήταν ακόμη μεθυσμένος από την εύκολη επιτυχία της αστραπιαίας στρατιωτικής επιχείρησης που οδήγησε στην απαγωγή του προέδρου της Βενεζουέλας Νικολάς Μαδούρο και της συζύγου του. Στις 13 του μηνός κάλεσε τους Ιρανούς να κλιμακώσουν τις διαδηλώσεις και να καταλάβουν τα βασικά κέντρα εξουσίας, διαβεβαιώνοντας ότι «η βοήθεια έρχεται». Παρότι σε πρώτο χρόνο δίστασε να εξαπολύσει τη στρατιωτική επίθεση που ο ίδιος είχε προαναγγείλει, έστειλε στον Περσικό Κόλπο ένα αεροπλανοφόρο με την αρμάδα του και αυτές τις μέρες απειλώς να στείλει και δεύτερο. Η συνάντησή του με τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Μπέντζαμιν Νετανιάχου στον Λευκό Οίκο, την περασμένη Τετάρτη, ενίσχυσε τις εικασίες για επικείμενη επίθεση, αν και Αμερικανοί και Ιρανοί αξιωματούχοι είχαν πρόσφατα στο Ομάν τις πρώτες διαπραγματεύσεις μετά τον «πόλεμο των 12 ημερών» που εξαπέλυσε το Ισραήλ εναντίον του Ιράν, με

τη συνδρομή και των ΗΠΑ, τον περασμένο Ιούνιο.

Το τρίγωνο

Οι εκπρόσωποι του πιο επιθετικού ιμπεριαλισμού στους κόλπους της κυβέρνησης Τραμπ γαλβανίζουν το υπερτροφικό του εγώ, ψιθυρίζοντάς του ότι έχει την ευκαιρία να περάσει με χρυσά γράμματα στην αμερικανική ιστορία χάρη σε τρεις σχετικά εύκολες, αλλά τεράστιες γεωπολιτικές και συμβολικές σημασίες, ανατροπές καθεστώτων. Πρώτα της Κούβας, η οικονομία της οποίας ήδη «ουρλιάζει», από τη στιγμή που διακόπηκε ο ορός που την κρατούσε μετά βίας στη ζωή: το πετρέλαιο από το Καράκας. Επειτα της Βενεζουέλας, όπου η ταπείνωση των συνεργατών του Μαδούρο –οι οποίοι κατά πάσα πιθανότητα θα διασωθούν οι ίδιοι– δεν είναι παρά το προλούδιό για την τελική τους εκπαράθωση. Τέλος, του Ιράν, όπου ο Τραμπ έχει την ευκαιρία να πετύχει ό,τι επι-

δίωξαν εις μάτην επτά διαδοχικοί προκάτοχοί του.

Ωστόσο, το καθεστώς του Ιράν είναι από πολλές απόψεις πιο σκληρό καρύδι για τα δόντια του Τραμπ. Η πολιτική του αντιμετώπισης, με μαζικές κινητοποιήσεις οπαδών του σε πολλές πόλεις ύστερα από την υποχώρηση της αντικαθεστωτικής παλίνρροιας, έδειξε ότι διατηρεί ακόμη κοινωνικές εφεδρείες. Απέναντι στην άμεση απειλή αμερικανικής και ισραηλινής επέμβασης, ηγετικές μορφές των μεταρρυθμιστών, όπως ο πρώην πρόεδρος Μοχάμεντ Χαταμί, πήραν αποστάσεις από την αντιπολίτευση στο όνομα της εθνικής ενότητας. Τις τελευταίες ημέρες, το καθεστώς προχώρησε σε συλλήψεις ηγετικών στελεχών του «Μετώπου της Μεταρρύθμισης», της πιο ριζοσπαστικής, αλλά νόμιμης αντιπολίτευσης στους κόλπους της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Το μήνυμα απευθυνόταν όχι τόσο προς τα Μέσα, όσο προς τις ΗΠΑ και έλεγε: «Μην τρέφετε φαντασιώσεις για επανάληψη του σεναρίου Βενεζουέλα. Δεν υπάρχει εναλ-

λακτική λύση μέσα από αυτό το καθεστώς. Με εμάς θα κουβεντιάσετε, το θέλετε, δεν το θέλετε».

Πέρα από αυτά, υπάρχουν τα αυτονόητα. Το Ιράν είναι μια μεγάλη χώρα, με πληθυσμό 93 εκατομμυρίων, έκταση 4,5 φορές μεγαλύτερη από της Γερμανίας και με τεράστιους ορεινούς όγκους, που καθιστούν παράτολμη κάθε ιδέα για κερσαία επέμβαση. Οι βαλλιστικοί του πύραυλοι μπορούν να πλήξουν τις αμερικανικές βάσεις στην περιοχή και να προκαλέσουν σοβαρές απώλειες και ζημιές στο Ισραήλ, όπως έδειξε ο πόλεμος των 12 ημερών, αν και τότε η απάντησή του ήταν σκόπιμα περιορισμένη. Αν κλείσει τα Στενά του Ορμούζ, απ’ όπου περνάει κάθε μέρα το 20% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου, θαβάλει φωτιά στις διεθνείς αγορές, με άμεσο αντίκτυπο στους Δυτικούς καταναλωτές. Όλα αυτά θα βαρύνουν στις τελικές αποφάσεις του Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος κλίνει προς αστραπιαίες επεμβάσεις χαμηλού κόστους, που υπόσχονται μεγάλα κέρδη, αλλά δεν θα ήθελε με τίποτα να χρεωθεί τον εγκλωβισμό της Αμερικής σε έναν περιφερειακό πόλεμο διαρκείας.

Αυτές οι αναστολές οδήγησαν τον Αμερικανό πρόεδρο να σφυγμομετρήσει την Τεχεράνη, ανοίγοντας νέο γύρο διαπραγματεύσεων στο Ομάν. Αν το θέμα αφορούσε μόνο το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα –το οποίο, για να μην ξεχνιόμαστε, δεν το ξεκίνησε ο Χομεϊνί, αλλά ο σάχης, με τις ευλογίες των ΗΠΑ και της Γαλλίας– δεν θα ήταν δύσκολο να βρεθεί λύση. Αλλωστε το Ιράν συνυπέγραψε με τις ΗΠΑ και τις άλλες μεγάλες δυνάμεις τη συμφωνία του 2015, την οποία ανατίναξε ο Ντόναλντ Τραμπ, το 2018. Θα μπορούσε να κάνει ακόμη μεγαλύτερες παραχωρήσεις στο εν λόγω θέμα σήμερα, εφόσον οι Αμερικανοί δεσμεύονταν να φουν τις ολέθριες για την ιρανική οικονομία κυρώσεις.

Παράγων «Μπίμπι»

Η μεγάλη δυσκολία έγκειται στο ότι ο Τραμπ και, σε ισχυρότερος τόνους, ο υπουργός Εξωτερικών Μάρκο Ρούμπιο θέτουν ως προϋπόθεση για διπλωματική λύση στην κρίση να περιορίσει το Ιράν τους βαλλιστικούς πυραύλους του και το βεληνικές τους, ευθυγραμμιζόμενοι με τις αξιώσεις του Ισραήλ. Με δεδομένη την υστέρηση του Ιράν στα πεδία της πολεμικής αεροπορίας και της αντιπυραυλικής άμυνας, οι βαλλιστικοί πύραυλοι είναι το πιο σοβαρό του αντίβαρο έναντι του Ισραήλ – μιας πυρηνικής δύναμης, για το οπλοστάσιο της οποίας οι Αμερικανοί δεν έχουν βέβαια, κανένα πρόβλημα. Μόνο μια κυβέρνηση κουίολινγκ θα δεχόταν τον μονομερή αφοπλισμό της χώρας και τέτοιους ηγέτες θα δυσκολευθούν να βρουν οι Αμερικανοί στους κόλπους της ιρανικής αντιπολίτευσης. Ο χρόνος θα δείξει αν στην πρόσφατη συνάντησή του με τον Τραμπ, ο Νετανιάχου κατάφερε να τον πείσει για την υπερφίαλη αξιότητά του. Αν ισχύει αυτό, τότε ο νέος, μεγάλος πόλεμος στον Περσικό Κόλπο θα έχει κιόλας δρομολογηθεί.

Αστραπιαίες επεμβάσεις

Ο Αμερικανός πρόεδρος κλίνει προς αστραπιαίες επεμβάσεις χαμηλού κόστους, που υπόσχονται μεγάλα κέρδη, αλλά δεν θα ήθελε να χρεωθεί τον εγκλωβισμό της Αμερικής σε έναν περιφερειακό πόλεμο διαρκείας.

Οι αξιώσεις του Ισραήλ

Η μεγάλη δυσκολία έγκειται στο ότι Τραμπ και Ρούμπιο θέτουν ως προϋπόθεση για διπλωματική λύση στην κρίση να περιορίσει το Ιράν τους βαλλιστικούς πυραύλους του, ευθυγραμμιζόμενοι με τις αξιώσεις του Ισραήλ.

2026

Ο Ντόναλντ Τραμπ στην τελετή υπογραφής της ιδρυτικής πράξης του Συμβουλίου Ειρήνης στο περιθώριο του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ στο Νταβός της Ελβετίας, στις 22 Ιανουαρίου. Το σήμα του νέου οργανισμού με μια πολεμική ασπίδα να πλαισιώνει έναν χάρτη που απεικονίζει αποκλειστικά το δυτικό ημισφαίριο, εκτεινόμενο περίπου από τη Γροιλανδία έως τη Βενεζουέλα, φαίνεται να υποδηλώνει ότι πέρα από τη Βόρεια Αμερική ελάχιστα έχουν πραγματική σημασία.

Όταν το νεοσύστατο Συμβούλιο Ειρήνης του Ντόναλντ Τραμπ παρουσίασε το λογότυπό του τον περασμένο μήνα στο Νταβός, το σχέδιο –με έναν χάρτη της υδρογείου να περιβάλλεται από δύο κλαδιά ελιάς– ήταν προφανώς εμπνευσμένο από τον ΟΗΕ. Μία διαφορά είναι ότι το στεφάνι είναι χρυσό και όχι λευκό· ακόμη πιο σημαντικό όμως είναι ότι και ο χάρτης διαφέρει.

Η εκδοχή του ΟΗΕ απεικονίζει τη Γη όπως φαίνεται από τον Βόρειο Πόλο, με προβολή που εκτείνεται έως τον 60ό παράλληλο νότιου γεωγραφικού πλάτους, επιτρέποντας σε όλες τις κατοικημένες ηπείρους να εκπροσωπούνται ισότιμα. Στη νέα εκδοχή, μια πολεμική ασπίδα πλαισιώνει έναν χάρτη που απεικονίζει αποκλειστικά το δυτικό ημισφαίριο, εκτεινόμενο περίπου από τη Γροιλανδία έως τη Βενεζουέλα. Αν το μήνυμα του σήματος του ΟΗΕ είναι ότι ολόκληρη η ανθρωπότητα μοιράζεται μια κοινή πλανητική μοίρα, το Συμβούλιο Ειρήνης φαίνεται να υποδηλώνει ότι πέρα από τη Βόρεια Αμερική ελάχιστα έχουν πραγματική σημασία.

Το Συμβούλιο, το οποίο δημιουργήθηκε πέρυσι με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ σχετικά με την εφαρμογή της κατάπαυσης του πυρός στη Γάζα, είναι επισήμως εξουσιοδοτημένο να υφίσταται μόνο έως το τέλος του 2027. Ωστόσο, ο καταστατικός του χάρτης δεν αναφέρει ούτε τη Γάζα ούτε τον ΟΗΕ και αναφέρεται με εξαιρετικά γενικούς όρους περί οικοδόμησης της ειρήνης σε περιοχές που πλήττονται ή απειλούνται από συγκρούσεις – γεγονός που υποδηλώνει φιλοδοξίες να λειτουργήσει ως διεθνής οργανισμός πολύ πέραν της Μέσης Ανατολής.

Αντι-ΟΗΕ με ισόβιο πρόεδρο

Ο πρόεδρος Τραμπ αναμένεται να φιλοξενήσει την πρώτη συνεδρίαση του Συμβουλίου στην Ουάσιγκτον στις 19 Φεβρουαρίου και η αντίδραση μέχρι στιγμής υπήρξε διπλωματικά συγκρατημένη. Η αβεβαιότητα σχετικά με το τι σημαίνει η ίδρυσή του για τον ΟΗΕ έχει ήδη οδηγήσει ορισμένους από τους προσκεκλημένους να αρνηθούν να παρευθύν. Άλλοι ενδέχεται να αποθαρρυνθούν από τον καταστατικό του χάρ-

τη, ο οποίος καθιστά τον Τραμπ ισόβιο πρόεδρο με εκτεταμένες εξουσίες σχεδόν σε κάθε πτυχή της λειτουργίας του. Ο ίδιος έχει δηλώσει πρόσφατα ότι βλέπει το Συμβούλιο Ειρήνης ως κάτι που ενδέχεται τελικά να αντικαταστήσει τον ΟΗΕ, ενώ έχει επικρίνει τον Οργανισμό για το ότι δεν ανταποκρίθηκε στις δυνατότητές του. Ωστόσο, έχει επίσης πει ότι «πρέπει να αφήσουμε τον ΟΗΕ να συνεχίσει, γιατί οι δυνατότητές του είναι τόσο μεγάλες».

Τέτοιες αμφισβησίες εγείρουν το ερώτημα πώς πρέπει να κατανοήσουμε τη σχέση μεταξύ αμερικανικής ισχύος και διεθνών οργανισμών στην εποχή Τραμπ. Υστερα από μερικούς ταραχώδεις μήνες, κατά τους οποίους η Ουάσιγκτον απαίτησε την παραχώρηση της Γροιλανδίας και προσήγαγε βίαια τον πρόεδρο της Βενεζουέλας για να δικαστεί στη Νέα Υόρκη, πολλοί παρατηρητές θεωρούν εύλογα ότι πλησιάζει το τέλος του διεθνούς συστήματος κανόνων που γνωρίζουμε εδώ και δεκαετίες.

Μια διαδεδομένη άποψη είναι ότι οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ και ο πρόδρομός του, η Κοινωνία των Εθνών, προέκυψαν από τη δυσανεμία για τις αιματηρές συνέπειες του ανταγωνισμού ισχύος του 19ου αιώνα – μιας εποχής κατά την οποία τα μεγάλα μπλοκ δυνάμεων διεκδικούσαν σφαίρες επιρροής βάσει καθαρά στρατηγικών αναγκών, οδηγώντας σε αλληπάλληλους πολέμους.

Αναγνωρίζοντας την ολοένα και πιο φονική φύση των συγκρούσεων στον 20ό αιώνα,

Του ΜΑΡΚ ΜΑΖΑΟΥΕΡ

Υστερα από μερικούς ταραχώδεις μήνες της δεύτερης θητείας του Ντόναλντ Τραμπ, πολλοί παρατηρητές θεωρούν εύλογα ότι πλησιάζει το τέλος του διεθνούς συστήματος κανόνων που γνωρίζουμε εδώ και δεκαετίες.

οι φιλελεύθεροι νικητές δύο Παγκοσμίων Πολέμων προώθησαν ένα εναλλακτικό όραμα και σχεδίασαν μόνιμους παγκόσμιους θεσμούς βασισμένους σε ανεξάρτητα εθνικά κράτη που συμβάλλονται ως κυρίαρχα και ισότιμα μέλη υπό συμφωνημένους κανόνες διεθνούς δικαίου. Αναδύθηκε ένα νέο τοπίο διακυβερνητικών οργανισμών και θεσμών: μέχρι το 2018, σύμφωνα με μία εκτίμηση, υπήρχαν περισσότεροι από 7.000 (ενώ το 1908 ήταν λιγότεροι από 50), ενώ οι πολυμερείς κανόνες, πρότυπα και νόμοι πολλαπλασιάστηκαν.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οδήγησε πολλούς να χαιρετίσουν τον παγκόσμιο θρίαμβο αυτής της φιλελεύθερης τάξης βασισμένης σε κανόνες: η ολοκληρωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία πριν από τέσσερα χρόνια αντιμετωπίστηκε ακριβώς με το επιχείρημα ότι συνιστούσε επιστροφή στις παλιές κακές ημέρες του ιμπεριαλισμού και του εδαφικού επεκτατισμού.

Το άγγελμα της ρήξης

Ωστόσο, το σοκ που προκάλεσαν οι μονομερείς ενέργειες των ΗΠΑ στη Γροιλανδία, στη Βενεζουέλα και αλλού τους τελευταίους μήνες έχει θέσει όλα αυτά υπό αμφισβήτηση. Στο Νταβός, ο Μαρκ Κάρνεϊ προειδοποίησε για «ρήξη στην παγκόσμια τάξη, το τέλος μιας ευχάριστης φαντασίωσης και την αρχή μιας σκληρής πραγματικότητας». Η ομιλία του Καναδού πρωθυπουργού χαιρέτιστηκε ως κάλεσμα αφύπνισης. Αλλά από τι

ακριβώς ξυπνάμε και τι πραγματικά είναι νέο στη σημερινή αμερικανική πολιτική;

Δεν είναι η πρώτη φορά που η λογική των σφαιρών επιρροής και η ρεαλιστική των μεγάλων δυνάμεων συγκρούονται με τον φιλελεύθερο οικουμενισμό. Ούτε είναι η πρώτη φορά που η ίδια η ιδέα του διεθνούς δικαίου δέχεται επίθεση.

Ισως η μεγαλύτερη πρόκληση για την παγκόσμια τάξη στην οποία έχουμε συνηθίσει –μία τάξη που εγκαταστάθηκε από την Κοινωνία των Εθνών μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και επεκτάθηκε δραστικά από τον ΟΗΕ μετά το 1945– υπήρξε ο ίδιος ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Όταν η Βέρμαχτ εισέβαλε στην Πράγα την άνοιξη του 1939, θέτοντας τους Τσέχους υπό ναζιστική κατοχή, το κύρος της Κοινωνίας των Εθνών καταρρακώθηκε. Το λαμπρότερο νομικό μυαλό του Τρίτου Ράιχ, ο Καρλ Σμιτ, υποδέχθηκε με ικανοποίηση τις εξελίξεις αυτές. Πρότεινε να απορριφθεί η ΚτΕ ως άχρηστη και να διαιεθεί ο κόσμος υπό λίγες μεγάλες δυνάμεις που θα λειτουργούσαν ως περιφερειακοί χωροφύλακες. Και είχε ένα παράδειγμα πρόχειρο: το Δόγμα Μονρόε.

Διατυπωμένο το 1823, όταν ο Αμερικανός πρόεδρος Τζέιμς Μονρόε προειδοποίησε τις ευρωπαϊκές δυνάμεις να μην επαναφέρουν τους Βουρβόνους μονάρχες στις αμερικανικές δημοκρατίες, που μόλις είχαν κερδίσει την ανεξαρτησία τους, το Δόγμα Μονρόε φαινόταν στον Σμιτ ως πρότυπο για ναζιστική ηγεμονία στην Ευρώπη. Το μόνο που χρεια-

ζόταν για διατλαντική ειρήνη, πρότεινε, ήταν η Ουάσιγκτον να παραχωρήσει στη Γερμανία αντίστοιχη ελευθερία κινήσεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Και ο ίδιος ο Χίτλερ έβλεπε θετικά ένα τέτοιο ενδεχόμενο. «Η Αμερική για τους Αμερικανούς, η Ευρώπη για τους Ευρωπαίους» ήταν η διατύπωσή του. Τον Σεπτέμβριο του 1940, το Τριμερές Σύμφωνο μεταξύ της Γερμανίας του Χίτλερ, της Ιταλίας του Μουσολίνι και της αυτοκρατορικής Ιαπωνίας πρότεινε να διαιεθεί ο κόσμος κατά τις γραμμές που είχε εισηγηθεί ο Σμιτ σε περιοχές υπό την ηγεσία μεγάλων δυνάμεων, με ελάχιστη μέριμνα για τις πολιτικές προσδοκίες της συντριπτικής πλειονότητας των πληθυσμών του. Στα χαρτιά διήρκεσε λίγα χρόνια.

Η ανάνηψη του Δόγματος Μονρόε από τον Σμιτ ήταν μια ακραία ερμηνεία ενός κειμένου που έχει ερμηνευθεί με πολύ διαφορετικούς τρόπους κατά καιρούς. Για ορισμένους, το δόγμα δικαιολογούσε τη βορειοαμερικανική επέμβαση στις υποθέσεις των γειτόνων· για άλλους, εξέφραζε την ανάγκη ρεπουμπλικανικής παναμερικανικής αλληλεγγύης απέναντι σε εξωτερικές πιέσεις. Ο Αργεντινός μελετητής Χουάν Πάμπλο Σκάφρι μας υπενθυμίζει ότι η νομική ιστορία του δυτικού ημισφαιρίου μπορεί να ιδωθεί ως μια μακρά ακολουθία εναλλασσόμενων προσπαθειών είτε να εμπεδωθούν είτε να χαλινωγυνθούν οι κατά διαστήματα περιφερειακές αξιώσεις της Ουάσιγκτον.

Η ιμπεριαλιστική υποκρισία

Σε αντίθεση με τον Σμιτ, η κυβέρνηση Ρούζβελτ δεν αντιλαμβάνονταν τη σχέση της με την υπόλοιπη αμερικανική ήπειρο ως σχέση ηγεμονίας – ούτε θεωρούσε δυνατό να διαχωρίσει τη μοίρα της από εκείνη του υπόλοιπου κόσμου. Ο Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ χαρακτήρισε την Παναμερικανική Ένωση «την αρχαιότερη και πιο επιτυχημένη ένωση κυρίαρχων κυβερνήσεων που υπάρχει σε ολόκληρο τον κόσμο». Καθώς η Δυτική Ευρώπη έπεφτε υπό γερμανική κυριαρχία, προειδοποιούσε εναντίον «εκείνων [που] επιδιώκουν να κυριαρχήσουν επί εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων σε τεράστιες ηπειρωτικές πε-

1945

Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρι Τρούμαν (αριστερά) και η αμερικανική αντιπροσωπεία παρακολουθούν καθώς ο γερουσιαστής Τομ Κόνλι υπογράφει τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών στο Σαν Φρανσίσκο. Η σκέψη της Ουάσινγκτον με τον ΟΗΕ περνάει τώρα τη χειρότερη φάση της.

ριοχές», διότι οι ορέξεις τους είναι ακόρεστες.

Η Κοινωνία των Εθνών δεν είχε αμφισβητήσει το Δόγμα Μονρόε· αντιθέτως, ο καταστατικός της χάρτης το είχε αναγνωρίσει ως περιφερειακή ρύθμιση στην οποία δεν θα παρενέβαινε. Δεν προκαλεί, συνεπώς, έκπληξη το ότι ο Σμιτ θεωρούσε την Κοινωνία φορέα μιας απατηλής οικουμενικότητας, ενός φύλλου συκής που κάλυπτε τη γυμνή πραγματικότητα της πολιτικής ισχύος. Κατά τη δική του αντίληψη, οι σφαίρες επιρροής δεν ήταν παρά μια πραγματικότητα, που αντανάκλασε την πρωτεύουσα σημασία της εδαφικής κτήσης.

Αλλο όμως ο ευσεβής πόθος και άλλο η υποκρισία. Ο Σμιτ υποστήριζε ότι η Κοινωνία αποτελούσε ουσιαστικά κατασκεύασμα των νικητών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι οποίοι μιλούσαν τη γλώσσα της ισότητας των δικαιωμάτων και της εθνικής κυριαρχίας, ενώ ταυτόχρονα δικαιολογούσαν τη συνέχιση της δικής τους αποικιοκρατίας. Πρώην γερμανικές και οθωμανικές κτήσεις μετατράπηκαν σε μεσοπολεμικές κρατικές οντότητες υπό την «προστασία» της Κοινωνίας· οι βρετανικές και γαλλικές αποικίες, αντιθέτως, παρέμειναν ανέγγιχτες.

Ο Σμιτ είχε δίκιο να επισημαίνει την ασυνέπεια: οι κανόνες του αυτοκρατορικού ανταγωνισμού ισχύος δεν είχαν ανασταλεί από τον φιλελευθερισμό και οι σφαίρες επιρροής παρέμεναν ενεργές. Οι Βρετανοί είχαν ήδη από τον 19ο αιώνα τελειοποιήσει την τέχνη της άσκησης εξουσίας μέσω κρατών - δορυφόρων: αναγνώριζαν την ανεξαρτησία χωρών όπως η Ελλάδα, και αργότερα τον Ιράκ και η Αίγυπτος, προσδοκώντας ωστόσο από τους βασιλείς τους να συμμορφώνονται προς τις υποδείξεις των Βρετανών πρεσβευτών. Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες συμπεριφέρθηκαν κατά τρόπο ανάλογο προς τις δημοκρατίες της Κεντρικής και της Νότιας Αμερικής. Και οι δύο δυνάμεις αποδέχονταν την τυπική ανεξαρτησία μικρότερων κρατών σε στρατηγικά κρίσιμες περιοχές, εφόσον μπορούσαν να τα ποδηγετούν πλαγίως.

Το λάθος των ναζί

Εκεί όπου οι Γερμανοί εσφαλμένως εξίσωσαν καταστάσεις,

ήταν στην πεποίθηση ότι δεν υφίστατο ουσιώδης διαφορά μεταξύ αυτής της μορφής έμμεσης κυριαρχίας και εκείνης που οι ίδιοι ονόμαζαν «ωμό ρεαλισμό» της ναζιστικής εκδοχής. Υπήρχε, αντιθέτως, άβυσσος μεταξύ τους. Η μορφή είχε σημασία. Μετά το 1940, οι ναζί αιφνιδιασθηκαν διαπιστώνοντας ότι οι κατακτημένοι ευρωπαίοι λαοί διατηρούσαν εθνική αξιοπρέπεια και αντιστέκονταν στην ταπείνωση. Ήταν σαν να μην αναγνώριζαν ότι και οι άλλοι λαοί διέθεταν πολιτικά αισθήματα – και εν τέλει αυτή η στάση συνέβαλε στην πτώση τους. Όταν ήλθε η ώρα να ζητήσουν βοήθεια έναντι του Κόκκινου Στρατού, η υπομονή της Ευρώπης είχε εξαντληθεί. Ελάχιστοι επιθυμούσαν να συνδράμουν ένα καθεστώς που περιφρονούσε τόσο απροκάλυπτα τις αξιώσεις των άλλων.

Τα διδάγματα που άντλησαν οι ιδρυτές του ΟΗΕ από την άνοδο και την πτώση του φασισμού φωτίζουν τους λόγους για τους οποίους ο οργανισμός που οικοδόμησαν αποδείχθηκε τόσο ανθεκτικός. Όταν ο φιλελεύθερος διεθνισμός απέκτησε δεύτερη ευκαιρία χάρη στη ναζιστική ήττα, είχε πλέον πληρ επιγνώση των ανισορροπιών ισχύος που χαρακτηρίζουν τη διεθνή ζωή. Τίποτε δεν είχε παραλύσει την Κοινωνία των Εθνών τόσο, όσο η αποτυχία των Ηνωμένων Πολιτειών να επικυρώσουν τη συμμετοχή τους· τίποτε, συνεπώς, δεν ήταν σημαντικότερο από το να διασφαλιστεί ότι όλες οι μεγάλες νικήτριες δυνάμεις θα υποστήριζαν τον διάδοχό της.

Οι δυνάμεις εντός του ΟΗΕ

Ο νέος Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών συνδύασε, έτσι, την υπόσχεση καθολικότητας και κυρίαρχης ισότητας όλων των μελών του με την αναγνώριση ότι οι μεγάλες δυνάμεις κατείχαν ιδιαίτερο βάρος. Αυτό εξασφάλισε την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης και εξηγεί γιατί οι Μεγάλες Δυνάμεις κατοχύρωσαν την ισχύ τους μέσω του δικαιώματος βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Η απόφαση δημιουργίας ενός είδους διευθυντηρίου εντός του Συμβουλίου Ασφαλείας συνιστούσε, κατ' ουσίαν, επάνοδο στην πολιτική των μεγάλων δυνάμεων του 19ου αιώνα, αλλά ήταν πο-

“

Δεν είναι η πρώτη φορά που η λογική των σφαιρών επιρροής και η ρεαλπολιτική των μεγάλων δυνάμεων συγκρούονται με τον φιλελεύθερο οικουμενισμό. Ούτε είναι η πρώτη φορά που η ίδια η ιδέα του διεθνούς δικαίου δέχεται επίθεση.

Εκείνο που έχει μεταβληθεί δραματικά είναι το ίδιο το κύρος των Ηνωμένων Πολιτειών. Στην επίθεση κατά της Βενεζουέλας και στην απειλή προσάρτησης της Γροιλανδίας δεν προβάλλεται κανένα μεγάλο ιδεώδες, κανένα πολιτισμικό ιδανικό.

λιτικά αναγκαία για τη θεμελίωση και την επιβίωση του ΟΗΕ.

Δεν αποτελεί, επομένως, έκπληξη το ότι το νέο σύστημα αποδείχθηκε συμβατό με την πολιτική επιβολής των μεγάλων δυνάμεων. Ήδη πριν από την πρώτη σύγκληση του ΟΗΕ, ο Τσώρτσιλ και ο Στάλιν είχαν συμφωνήσει στον διαμοιρασμό της Ανατολικής Ευρώπης σε σφαίρες επιρροής – ενταφιάζοντας έτσι κάθε ελπίδα για ελεύθερες εκλογές στην «απελευθερωμένη» ήπειρο. Όταν το Σιδηρούν Παραπέτασμα έπεσε, διαιρώντας την ήπειρο στα δύο, το έργο του ΟΗΕ περιορίστηκε, αλλά δεν ανεστάλη.

Κατά τη δεκαετία του 1950, ο Οργανισμός βρήκε μια νέα και ένδοξη αποστολή στην επιτάχυνση της ιστορικής εξάρθρωσης των ευρωπαϊκών υπερπόντιων αυτοκρατοριών. Η Γενική Συνέλευση ιδίως προσέφερε ένα φόρουμ αντίστασης στην αποικιακή κυριαρχία που δεν είχε προηγούμενο. Ταυτόχρονας, όμως, παρατηρήθηκε ραγδαία επέκταση της παγκόσμιας παρουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών, με τη δημιουργία ενός νέου δικτύου στρατιωτικών βάσεων και περιφερειακών συμμαχιών σχεδιασμένων στην Ουάσινγκτον. Η άσκηση ρόλου «παγκόσμιου χωροφύλακα» στον αγώνα κατά του κομμουνισμού εξελίχθηκε σε ευκαιρία τεράστιας ενίσχυσης της αμερικανικής οικονομικής και χρηματοποιοτικής ισχύος – και ο ΟΗΕ ουδόλως την παρεμπόδισε.

Αυτές οι δύο κοσμοϊστορικές μεταβολές –η ανάδυση ενός μετα-αποικιακού τρίτου κόσμου και η εξάπλωση της αμερικανικής παγκόσμιας επιρροής– λειτούργησαν αρχικώς συμπληρωματικά. Από τα τέλη όμως της δεκαετίας του 1960, το ρήγμα μεταξύ ΗΠΑ και ΟΗΕ διευρύνθηκε: πρώτα στο Βιετνάμ και κατόπιν στην υπερπόση του Ισραήλ, οι Ηνωμένες Πολιτείες βρέθηκαν ολοένα και περισσότερο αντιμέτωπες με κριτική από το διεθνές σώμα και αποξενώθηκαν από αυτό.

Με άλλα λόγια, η πολιτική ιστορία της σχέσης της Ουάσινγκτον με τον ΟΗΕ υπήρξε ιστορία διακυμάνσεων. Κατά περιόδους, τα αμερικανικά συμφέροντα την έφεραν πλησίον του Οργανισμού – όπως στα τέλη της δεκαετίας του 1940, όταν ο ΟΗΕ λειτουργούσε αποτελεσματικά ως ανάχωμα έναντι της ΕΣΣΔ, και εκ νέου τη δε-

1919

Η Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων, όπου «γεννήθηκε» η Κοινωνία των Εθνών. Από αριστερά: ο Ιταλός πρωθυπουργός Βιτόριο Ορλάντο, ο Βρετανός πρωθυπουργός Ντέιβιντ Λόιντ Τζορτζ, ο Γάλλος πρωθυπουργός Ζορζ Κλεμανσό και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Γούντροου Ουίλσον.

1938

Ο Αδόλφος Χίτλερ επιθεωρεί οχυρώσεις στο Κρόιτςμπουκε. Ο Φύρερ έβλεπε θετικά το ενδεχόμενο λίγες μεγάλες δυνάμεις να λειτουργούν ως περιφερειακοί «χωροφύλακες». «Η Αμερική για τους Αμερικανούς», ήταν η διατύπωση της.

κατία του 1990. Υπήρξε όμως και περίοδος, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, κατά την οποία, κατά την έκφραση του διανοουμένου και πολιτικού Ντάνιελ Πάτρικ Μόινικαν, η Ουάσινγκτον αποφάσισε «να περάσει στην αντιπολίτευση»· οι σχέσεις υπήρξαν κακές, για να το θέσουμε επεικώς, και κατά την εισβολή στο Ιράκ το 2003. Παρά ταύτα, οι Ηνωμένες Πολιτείες ουδέποτε εγκατέλειψαν τη συμμετοχή τους – ούτε καν την έθεσαν σοβαρά υπό αμφισβήτηση.

Αυτό μπορεί τώρα να αλλάξει. Ωστόσο, η απροθυμία της Ουάσινγκτον να δεσμευθεί από το διεθνές δίκαιο δεν αποτελεί καινοφανές φαινόμενο: ο ΟΗΕ επί μακρόν επέτρεπε σε ορισμένες μεγάλες δυνάμεις να λειτουργούν υπό διαφορετικούς κανόνες. Ούτε είναι η πρώτη φορά που οι διαμορφωτές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής εξέφρασαν περιφρόνηση ή απαξίωση προς τον Οργανισμό – αρκεί να ανακαλέσει κανείς μέρος της ρητορικής της κυβέρνησης Τζορτζ Μπους του νεότερου πριν από την εισβολή στο Ιράκ.

Ισως όμως είναι η πρώτη φορά που η Ουάσινγκτον βρίσκεται στα χέρια ακραιφνών ακολούθων του δόγματος «Πρώτα η Αμερική» και οι προειδοποιήσεις του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες περί της δεινής οικονομικής κατάστασης του Οργανισμού πρέπει να ιδωθούν υπό αυτό το πρίσμα. Πρόσφατα υπογράμμισε ότι η γνήσια πολυμερής συνεργασία αποτελεί τη μόνη οδό για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων και επέκρινε την ιδέα ότι η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων ή οι σφαίρες επιρροής θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως εναλλακτική. Πριν από ένα χρόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες ανακοίνωσαν την αποχώρησή τους από την UNESCO· τον περασμένο μήνα ο Τραμπ υπέγραψε διάταγμα για τον τερματισμό της αμερικανικής συμμετοχής σε περισσότερους από 30 άλλους οργανισμούς και υπηρεσίες του ΟΗΕ. Πιθανόν να ακολουθήσουν και άλλα μέτρα.

Παλιά εξίσωση και νέες συνθήκες

Κι όμως, η αμφιθυμία των πρόσφατων δηλώσεων του Τραμπ είναι ενδεικτική. Το Συμβού-

λιο Ειρήνης ενδέχεται να επιβιώσει πέραν της διετούς εντολής που του παρέχει ο ΟΗΕ. Πλην όμως, ένας οργανισμός που απαιτεί προσωπική αφοσίωση στον πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών δύσκολα θα εξασφαλίσει ευρεία διεθνή αποδοχή. Ταυτόχρονας, η μόνημ έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξακολουθεί να προσφέρει στην Ουάσινγκτον πλεονεκτήματα με ελάχιστο κόστος – όπως ακριβώς συνέβαινε πάντοτε· τίποτε δεν έχει μεταβληθεί ουσιωδώς ως προς αυτή την εξίσωση.

Εκείνο που έχει μεταβληθεί δραματικά είναι το ίδιο το κύρος των Ηνωμένων Πολιτειών. Στην επίθεση κατά της Βενεζουέλας και στην απειλή προσάρτησης της Γροιλανδίας δεν προβάλλεται κανένα μεγάλο ιδεώδες, κανένα πολιτισμικό ιδανικό. Δεν διατυπώνεται υπόσχεση εκδημοκρατισμού της Βενεζουέλας ούτε διακήρυξη ανεξαρτησίας της Γροιλανδίας. Για να χρησιμοποιήσουμε τη σμιτιανή ορολογία, απουσιάζει η «καθοδηγητική ιδέα». Ο ισχυρισμός ορισμένων εντός της κυβέρνησης Τραμπ ότι ο δυτικός πολιτισμός στην Ευρώπη πολιτοκεείται και ότι η αποστολή της Ουάσινγκτον είναι να τον περιφρουρήσει, εδράζεται σε μια φυλετική ιδεολογία με περιορισμένη απήχηση πέραν της άκρας δεξιάς. Ο ισχυρισμός αυτός δεν ανέκοψε την κάρταρευση της δημοτικότητας των Ηνωμένων Πολιτειών μεταξύ των παλαιότερων συμμάχων τους και ενδεχομένως συνέβαλε σε αυτήν.

Η χώρα που, περισσότερο από κάθε άλλη κατά τον περασμένο αιώνα, συνέβαλε στη συγκρότηση ενός ανθεκτικού συστήματος διεθνούς οργάνωσης φαίνεται να έχει εγκαταλείψει μια γόνιμη και ευέλικτη υποκρισία για χάρη της διψας για ισχύ και της λαχτάρας για νέες κτήσεις με κάθε κόστος. Εκείνο που έχει απολέσει δεν είναι απλώς δύναμη – είναι κάτι σπανιότερο: η σαγήνη της επιρροής.

Ο κ. Μαρκ Μαζούεερ είναι καθηγητής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης. Είναι συγγραφέας των βιβλίων «Το μαγεμένο παλάτι των Εθνών: Το τέλος της αυτοκρατορίας και οι ιδεολογικές αφετηρίες του ΟΗΕ» και «Κυβερνώντας τον Κόσμο: Η ιστορία μιας ιδέας».

AP PHOTO / J. SCOTT APPLEWHITE

Η Παμ Μπόντι καταθέτει στην Επιτροπή Δικαιοσύνης της Βουλής των Αντιπροσώπων, την Τετάρτη, με αφορμή τη δημοσιοποίηση των φακέλων Επσταϊν. Η γενική εισαγγελέας των ΗΠΑ επικρίθηκε για χειρισμούς της, που έβγαλαν από το «κάδρο» τον πρόεδρο Τραμπ.

Σε έγγραφο από τα «αρχεία Επσταϊν» που αποκαλύφθηκαν πρόσφατα, απεικονίζονται πρόσωπα που διαχειρίζονταν τις οικονομικές του υποθέσεις ή ανήκαν στον στενό κύκλο του. «Μέρος της αξίας του ήταν ότι παρείχε πρόσβαση. Οι άνθρωποι δεν ήθελαν να είναι ο Επσταϊν. Ηθελαν να βρίσκονται στον κύκλο των επαφών του», επισημαίνει ο Σέιμους Καν, καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πρίνστον.

Οι ελίτ είναι γυμνές

Απειλεί το σκάνδαλο Επσταϊν να φουντώσει τον αντισυστημικό θυμό; Ή είναι θόρυβος που θα κοπάσει;

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΓΓΗΤΡΙΑΔΗ**

Το σκάνδαλο Επσταϊν δεν είναι απλώς μια υπόθεση σεξουαλικής κακοποίησης με πρωταγωνιστή έναν δισεκατομμυριούχο με ομιλώδεις παρελθόν. Είναι και μια στιγμή αποκάλυψης για το πώς συναντιούνται πολιτική, χρήμα, επιστήμη, φιλανθρωπία και κοινωνικό κύρος μέσα στο ίδιο σαλόνι. Η υπόθεση φαίνεται να έχει διάρκεια και να αποδομεί ανθρώπους με τεράστια επιρροή και κοινωνικό υπόβαθρο. Μήπως η υπόθεση αυτή συνιστά τη χαριστική βολή για τις ήδη απονομιμοποιημένες ελίτ; Ή είναι απλώς ένα ακόμη «ροζ σκάνδαλο» που θα ξεχαστεί;

«Θα μπορούσε να πάρει και τους δύο δρόμους», απαντάει στην «Κ» ο Στάθης Καλύβας, καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στην Οξφόρδη. «Θα μπορούσε ενδεχομένως και να φαγωθεί από τον πάρα πολύ γρήγορο κύκλο της ενημέρωσης και να ξεπεραστεί από άλλα γεγονότα και να μην το θυμόμαστε, αλλά μπορεί και να πυροδοτήσει μία σειρά από άλλες εξελίξεις που να έχουν συνολικά και σερευτικά ένα πολύ έντονο αποτύπωμα και να αποτελέσουν ένα στοιχείο που μελλοντικά να θεωρηθεί, as πούμε, κομβικό. Δεν μπορούμε να το ξέρουμε, όμως, αυτή τη στιγμή».

Σε προηγούμενες δεκαετίες, παρόμοια σκάνδαλα θα μπορούσαν να απορροφηθούν από το σύ-

στημα. Σήμερα, όμως, οι δυτικές κοινωνίες βρίσκονται ήδη σε κατάσταση βαθιάς καχυποψίας και απόρριψης της άρχουσας τάξης. Η οικονομική κρίση του 2008, η πανδημία, οι ανισότητες, η τεχνολογική συγκέντρωση ισχύος και η αίσθηση πολιτικής αποξένωσης έχουν διαβρώσει τη βασική αφήγηση ότι «οι καλύτεροι κυβερνούν μια φάση όπου οι δημοκρατικοί θεσμοί δέχονται πολύ μεγαλύτερη επίθεση και πίεση απ' ό,τι παλαιότερα και πολύ εύκολα μπορεί να ενισχύσουν έναν κυνισμό ή έναν μηδενισμό, ότι δηλαδή όλοι είναι διεφθαρμένοι. Μία ισοπεδωτική αντίληψη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όσους αντιπαλεύουν τη δημοκρατία».

Μεγαλύτερη ορατότητα

Ο Σέιμους Καν, καθηγητής Κοινωνιολογίας και Αμερικανικών Σπουδών στο Πρίνστον και από τους πιο αναγνωρισμένους μελετητές των ελίτ και της κοινωνικής ανισότητας στις ΗΠΑ, μιλώντας στην «Κ» εμφανίζεται επιφυλακτικός στη συζήτηση για το εάν η αποκάλυψη του σκανδάλου ισοδυναμεί με τη συνολική απαξίωση της παγκόσμιας άρχουσας τάξης.

«Νομίζω ότι αυτό που βλέπουμε είναι αυξημένη ορατότητα, όχι απαραίτητα δομική αλλαγή», λέει και υπενθυμίζει ότι και μετά τον Μπέρνι Μάντοφ και την υπόθεση με τις οικονομικές ατασθαλίες του υπήρξε η αίσθηση πως «αυτή τη φορά το σύστημα θα καθαρίσει». Φυσικά η αίσθηση διαψεύτηκε πανηγυρικά.

«Για να καταλάβουμε την υπόθεση πρέπει πρώτα να καταλάβουμε τι ακριβώς “πουλούσε” ο Επσταϊν», εξηγεί ο Καν. «Μέρος της αξίας του Επσταϊν ήταν ότι παρείχε πρόσβαση. Οι άνθρωποι δεν ήθελαν να είναι ο Επσταϊν. Ηθελαν να βρίσκονται στον κύκλο των επαφών του. Ο Επσταϊν δεν ήταν απλώς ένας πλούσιος άνθρωπος. Ήταν διαμεσολαβητής ισχύος. Ήταν κάτι σαν θυρωρός της ελίτ. Κάποιος που μπορούσε να σε βάλει στο ίδιο δωμάτιο με τον Στίβεν Χόκινγκ και τον Μπιλ Κλίντον, κορυφαίους επιχειρηματίες, επιστήμονες, επενδυτές». Στον σπερμινό κόσμο, σημειώνει, η ισχύς είναι κατακερματισμένη. «Οι άνθρωποι της τεχνολογίας δεν είναι οι ίδιοι με τους ανθρώπους των χρηματοοικονομικών. Οι ακαδημαϊκοί δεν είναι οι ίδιοι με τους πολιτικούς. Αλλά ο ένας χρειάζεται τον άλλον. Σε αυτό το περιβάλλον, «κάποιος που μπορεί να τους φέρει όλους μαζί είναι εξαιρετικά πολύτιμος». Το σκάνδαλο, λοιπόν, κατά τον Καν, δεν

αποκάλυψε μόνο μια εγκληματική δραστηριότητα. Αποκάλυψε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα δίκτυα εξουσίας.

Διαφορετικές αντιδράσεις

Ο Μιχάλης Ιακωβίδης, καθηγητής Στρατηγικής στο London Business School, βλέπει στην υπόθεση μια έντονη θεσμική αντίθεση. «Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι η τεράστια διαφοροποίηση μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού», λέει σε συνομιλία του με την «Κ». Στη Βρετανία, η υπόθεση του πρίγκιπα Αντριου οδήγησε σε θεσμική απομάκρυνση και δημόσιο εξοστρακισμό. «Ο Αντριου δεν έχει καμία εξουσία και τον έχουν βγάλει απέξω», παρατηρεί. «Κινδυνεύει ο πρωθυπουργός να χάσει τη θέση του επειδή τοποθέτησε πρέσβη ο οποίος δεν του είχε αποκαλύψει ένα τέτοιο ατόπημα. Δηλαδή η διαφορά είναι τόσες τάξεις μεγέθους μεταξύ Αγγλίας και Αμερικής». Στις ΗΠΑ, αντιθέτως, «δεν ιδρώνει το αυτί κανενός», λέει. «Ανθρωποι που πέρασαν χρόνο σε εκείνους τους κύκλους παραμένουν σε θέσεις ισχύος. Και μιλάμε για ανθρώπους στους οποίους δίνουμε τεράστια δύναμη να αλλάζουν τη ζωή μας».

Αν κάτι κλονίστηκε επίσης από το σκάνδαλο Επσταϊν, δεν ήταν απλώς η

εικόνα συγκεκριμένων προσώπων. Ήταν η ίδια η ιδέα ότι οι ελίτ λειτουργούν με κάποια εσωτερική ηθική πυξίδα. Ο καθηγητής Καν επικαλείται έρευνες που δείχνουν ότι «όσο υψηλότερη είναι η κοινωνική τάξη, τόσο πιο πιθανό είναι να εμπλακεί κάποιος σε ανήθικη συμπεριφορά». Ο πλούτος, λέει, «ενισχύει μια ατομικιστική εστίαση στους δικούς σου στόχους». Παρατηρείται «μείωση της ενσυναίσθησης» και αυξημένη πιθανότητα παραβίασης κανόνων. «Οι πλούσιοι είναι πιο πιθανό να πουν ψέματα», σημειώνει. «Δεν έχουμε ελίτ με την έννοια έστω της πρόφασης της αριστοκρατίας», λέει ο Ιακωβίδης. «Έχουμε ομάδες που κατέχουν τη δυνατότητα να κατανέμουν πόρους και να προσεταιρίζονται ισχυρά συμφέροντα». Η παλιά ιδέα του noblesse oblige –ότι η ισχύς συνεπάγεται ευθύνη– μοιάζει να έχει υποχωρήσει.

Και τι μέλλει γενέσθαι; Ο Καν δεν πιστεύει ότι η υπόθεση Επσταϊν αποτελεί ιστορική τομή. «Θα συμβεί ξανά», λέει. «Ισως όχι με τον ίδιο τρόπο». Ο Ιακωβίδης, από την πλευρά του, βλέπει μια μικρή πιθανότητα πολιτικής ανατροπής. «Υπάρχει μια περίπτωση το σκάνδαλο Επσταϊν να ξετυλίξει το κουβάρι της αυξανόμενης οργής», τονίζει. Αν αυτό συμβεί, «θα μπορούσε να ενισχύσει τη δυνατότητα να έχουμε ένα στοιχειωδώς πιο στέρεο σύστημα κράτους δικαίου».

Δεν ιδρώνει αυτί

«Στις ΗΠΑ δεν ιδρώνει το αυτί κανενός. Ανθρωποι που πέρασαν χρόνο σε εκείνους τους κύκλους παραμένουν σε θέσεις ισχύος», επισημαίνει ο Μιχάλης Ιακωβίδης, καθηγητής Στρατηγικής στο London Business School.

Η βίαιη αποκαθήλωση ενός αγίου της Αριστεράς

Σοκ στους υποστηρικτές του, στις ΗΠΑ αλλά και στην Ελλάδα, έχουν προκαλέσει οι επαφές του Τσόμσκι με τον Επσταϊν

Του **ΘΟΔΩΡΗ ΛΕΝΝΑ**

«Είναι ευθύνη των διανοουμένων να λένε την βαριά σκιά τους, το επαναστατικό «φωτοστέφανο» του Τσόμσκι θαμπώνει. Η σχετική διερώτηση ταλαιπωρεί και την ελληνική Αριστερά. Μπορεί το έργο και η σκέψη του διανοητή να διαχωριστούν από την προσωπικότητά του; Στην περίοδο της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι δηλώσεις του μεταδίδονταν με αυξημένη συχνότητα στα ελληνικά ΜΜΕ. Ο Τσόμσκι στήριξε τον ΣΥΡΙΖΑ, τάχθηκε υπέρ του «κουρέματος» του ελληνικού χρέους, υποστήριξε ότι οι πολιτικές των Βρυξελλών καταστρέφουν την Ελλάδα και αυτόματως μετατράπηκε σε σημείο αναφοράς – ενίοτε σε αυθεντία που «τεκμηριώνει» την επάρκεια του πολιτικού σχεδίου της πρώτης φοράς Αριστερά.

Μερικά χρόνια μετά τη διάψευση του 2015, ο Τσόμσκι θα συνπύργαφε κείμενο το οποίο κατηγορούσε την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ για καταστολή κοινωνικών κινημάτων, ενώ κατόπιν ένωσε δυνάμεις

με το ΜέΡΑ25 του Γιάννη Βαρουφάκη υπό την ομπρέλα της «Προοδευτικής Διεθνούς» στην οποία συμμετείχε και ο Μπέρνι Σάντερς. Η αποτίμηση της προσωπικότητας του Τσόμσκι μετά τις αποκλύψεις των αρχείων Επσταϊν δεν είναι ενιαία. Όπως σχολιάζει στην «Κ» ο Κώστας Δουζίνας, καθηγητής Νομικής και Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Κολέγιο Birkbeck του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και πρώην βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ, «το ζήτημα που αφορά στον διαχωρισμό του έργου από τον δημιουργό συναντάται ιστορικά και σε πολλούς άλλους, σημαντικότερους στοχαστές». Χαρακτηριστική περίπτωση ο Χάντγκερ.

Πόσο αποδεκτό είναι ο στοχαστής που στα λόγια και στα γραπτά αντιμάχεται τις ελίτ, να προστρέχει σε «εξέχοντα» μέλη της, όπως ο Επσταϊν, για φιλοφρονήσεις,

οικονομική στήριξη και συμπάθεια; «Είναι απολύτως λογικό να γίνεται αυτό στον Τσόμσκι ή σε οποιονδήποτε άλλο εμφανίζεται επικριτικός στις σχέσεις εξουσίας και στις ελίτ», απαντάει ο κ. Δουζίνας. Ναι, μπορεί ο Επσταϊν να αναζητούσε στον Τσόμσκι και σε άλλους εκπροσώπους του πνεύματος και της διανόησης μια «ασπίδα προστασίας», όμως αυτό μπορεί να απαλλάξει τον –παράπλανημένο

«Το μεγάλο ερώτημα που αφορά πλέον –και– τον Νόαμ Τσόμσκι είναι αν μπορούν το έργο και η σκέψη ενός στοχαστή να διαχωριστούν από την προσωπικότητά του.

AP PHOTO / JAMIE MUSA/FILE

ρία» που αναπτυσσόταν γύρω από τις κατηγορίες για κακοποιήσεις γυναικών. «Ο Επσταϊν εκμεταλλεύτηκε τη δημόσια κριτική του

Νόαμ προς αυτό που έγινε γνωστό ως κουλτούρα της ακύρωσης για να παρουσιαστεί ως θύμα της», θα έγραφε στην «απολογία» της η Βαλέρια Τσόμσκι. «Υπάρχει μια λογική σε τμήματα της ριζοσπαστικής Αριστεράς που θέτει ως προτεραιότητα την ταξική πάλη και όχι την αντιμετώπιση της πατριαρχίας ή τη μέριμνα για έμφυλα ζητήματα», παρατηρεί σε αυτό το σημείο ο κ. Δουζίνας. «Τους ένωσαν τα προνόμια και ο σεξισμός», λέει η πιο σκληρή γραμμή.

«Η μαρτυρική ισωπία του Νόαμ Τσόμσκι», ήταν ο τίτλος δημοσιεύματος της Chicago Tribune προ διετίας με αφορμή την απουσία του από τον δημόσιο διάλογο για τις εξελίξεις στη Γάζα. Σήμερα, στα 97 του και ενώ βρίσκεται υπό 24ωρη ιατρική παρακολούθηση λόγω σοβαρού εγκεφαλικού, ο τίτλος μοιάζει οδυνηρά επίκαιρος.

Συνέντευξη στην **ΞΕΝΙΑ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Οι θεωρίες συνωμοσίας δεν δημιουργούνται στο κενό. Ερχονται να αναδείξουν κοινωνικές παθογένειες, γι' αυτό έχει αξία να τις μελετάμε. Αυτή είναι η γνώμη του ειδικού στο ζήτημα, Μίχαελ Μπούτερ, καθηγητή Αμερικανικής Λογοτεχνικής και Πολιτισμικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Τούμπινγκεν και συγγραφέα του βιβλίου «The Nature of Conspiracy Theories» (Polity, 2020) για τη φύση των θεωριών συνωμοσίας με αφορμή την υπόθεση Επστάιν.

– Ποιες νέες θεωρίες συνωμοσίας μάθαμε με τη δημοσιοποίηση των αρχείων Επστάιν;

– Δεν θα έλεγα ότι αναδύθηκαν νέες θεωρίες συνωμοσίας τις τελευταίες ημέρες και εβδομάδες. Απλώς επανέρχονται οι γνωστές, το Pizzagate (σ.σ.: ύπαρξη δικτύου παιδοφιλίας γύρω από τον συνεργάτη της πρώην ΥΠΕΞ, Χίλαρι Κλίντον, Τζον Ποντέστα με έδρα πιτοαρία στην Ουάσιγκτον) ή κάποια στοιχεία που κυκλοφορούσαν ήδη από το QAnon (σ.σ.: ακροδεξιά θεωρία συνωμοσίας που απορρόφησε το Pizzagate, αν και είναι διανθισμένη και με κανιβαλισμό και σατανισμό). Όπως και για τον Επστάιν επανήλθε η διαδεδομένη θεωρία ότι τον έβγαλαν από τη μέση για να μην μπορεί να «καρφώσει» κανέναν. Δεν προέκυψε όμως κάτι καινούργιο. Απλώς κάποιοι αισθάνονται δικαιωμένοι.

– Εχω ακούσει εσχάτως, ακόμη και από σοβαρούς ανθρώπους, ότι το Pizzagate ισχύει και ότι δεν πρόκειται για θεωρία συνωμοσίας.

– Δημοσιογράφοι με ρώτησαν αν επαληθεύονται όλα αυτά. Ελαβα επίσης μερικά e-mails από ανθρώπους που έλεγαν: «Κοίτα, τελικά ισχύει». Αν κοιτάσουμε πιο προσεκτικά, όμως, υπάρχουν σημα-

ντικές διαφορές. Το Pizzagate και η υπόθεση Επστάιν πηγάζουν από την ίδια δυσπιστία απέναντι στις ελίτ. Το Pizzagate, ωστόσο, ήταν κομματικά φορτισμένο. Αφορούσε τον ισχυρισμό ότι μόνο οι Δημοκρατικοί κάνουν τέτοια πράγματα. Και ακριβώς αυτό διαφεύστηκε από τις αποκαλύψεις για τον Επστάιν, αφού αποδείχθηκε ότι αυτά τα δίκτυα λειτουργούν πέρα από κομματικές γραμμές.

– Δεν αποτελεί η υπόθεση Επστάιν επαλήθευση όσων λένε οι θεωρίες συνωμοσίας; Οτι δηλαδή μια παγκόσμια ελίτ δρα αυθαίρετα και ατιμώρητα;

– Ναι, φυσικά. Οι θεωρίες συνωμοσίας δεν δημιουργούνται στο κενό. Θα πρέπει να τις παίρνουμε στα σοβαρά, επειδή, αν και συνήθως δεν είναι κυριολεκτικά αληθινές, υποδεικνύουν κοινωνικές κακοδαιμονίες ή προβλήματα που βλέπει ο κόσμος. Τα τελευταία 15-20 χρόνια έχουμε όντως μια ολοένα αυξανόμενη δυσπιστία απέναντι

Μίχαελ Μπούτερ, καθηγητής, συγγραφέας του «*The Nature of Conspiracy Theories*»

Οι θεωρίες συνωμοσίας έχουν πάντα υπόβαθρο

Μπορεί να μην είναι αληθινές, αντανακλούν όμως υπαρκτές κοινωνικές κακοδαιμονίες, όπως η δυσπιστία προς τις ελίτ

Επιρρεπείς οι άνδρες

Ο φεμινισμός ή άλλα μεταρρυθμιστικά κινήματα κλόνισαν τον κυρίαρχο ρόλο των ανδρών στις δυτικές κοινωνίες. Οι θεωρίες συνωμοσίας είναι μια απάντηση σ' αυτό, εξηγεί ο Μίχαελ Μπούτερ.

κοί, φτωχοί, πλούσιοι. Υπάρχουν ωστόσο στατιστικά σημαντικές αποκλίσεις στις δημοσκοπήσεις: οι άνδρες είναι πιο επιρρεπείς από τις γυναίκες.

– Γιατί άραγε;

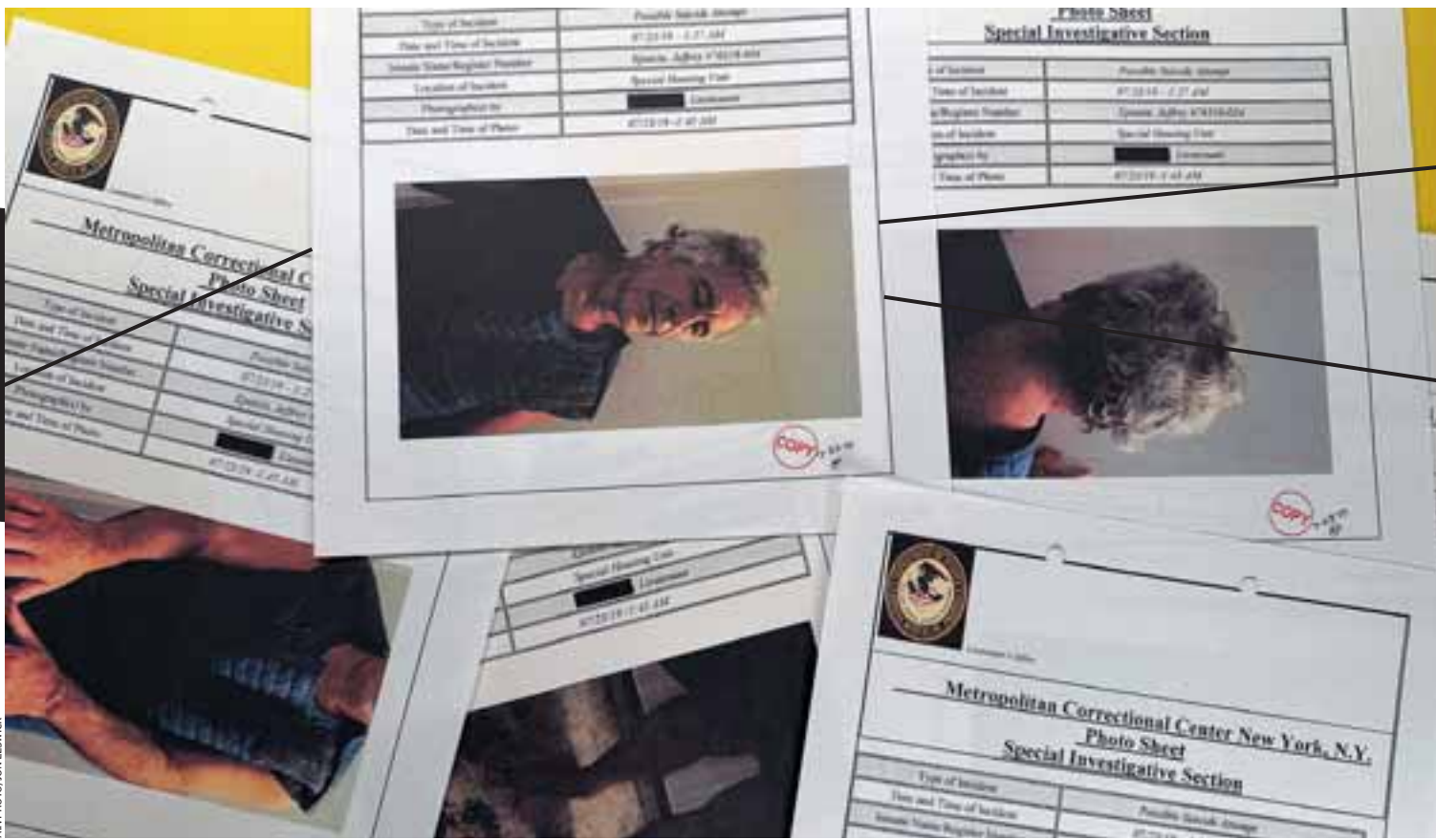
– Μια λογική εξήγηση είναι ότι πολλές θεωρίες συνωμοσίας αφορούν διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού των τελευταίων δεκαετιών, την παγκοσμιοποίηση, η οποία αμφισβήτησε τον ρόλο των ανδρών ως παρόχων και προστατών. Φυσικά και ο φεμινισμός ή άλλα μεταρρυθμιστικά κινήματα κλόνισαν τον κυρίαρχο ρόλο των ανδρών στις δυτικές κοινωνίες. Οι θεωρίες συνωμοσίας είναι, λοιπόν, μια απάντηση σε αυτό. Οι γυναίκες έχουν μάλλον ωφεληθεί από αυτές τις κοινωνικές αλλαγές, ενώ οι άνδρες συχνά τις αντιλαμβάνονται ως απειλή.

– Η άποψή σας είναι ότι οι θεωρίες συνωμοσίας μπορούν να παίξουν εποικοδομητικό ρόλο...

– Αυτό που λέω είναι ότι έχει σημασία να εξετάσουμε τις θεωρίες συνωμοσίας. Να σκεφτόμαστε πιο διαφοροποιημένα απ' ό,τι κάναμε μέχρι τώρα. Να μην τσουβαλιάζουμε απλώς τις θεωρίες συνωμοσίας. Να μην απορρίπτουμε τους ανθρώπους που πιστεύουν σ' αυτές ως τρελούς ή ακροδεξιούς και αντισημίτες, αλλά να κοιτάμε πιο προσεκτικά. Φυσικά υπάρχουν εξαιρετικά προβληματικές θεωρίες συνωμοσίας, αλλά αξίζει επίσης να εξετάσουμε ποια κοινωνικά προβλήματα υποδεικνύουν, έστω και με αυτή την εξαιρετικά διαστρεβλωμένη, αλλόκοτη μορφή. Ειδικά οι αποκαλύψεις για τον Επστάιν μας θυμίζουν ότι οι θεωρίες συνωμοσίας για τις ελίτ, ακόμη κι αν οι κατηγορίες είναι κυριολεκτικά παράλογες, δεν γεννιούνται στο κενό, αλλά μπορούν κάλλιστα να αναδεικνύουν κοινωνικά προβλήματα και παθογένειες.

Δεν είναι όλοι «τρελοί»

Να μην τσουβαλιάζουμε απλώς τις θεωρίες συνωμοσίας. Να μην απορρίπτουμε τους ανθρώπους που πιστεύουν σε αυτές ως τρελούς ή ακροδεξιούς και αντισημίτες, αλλά να κοιτάμε πιο προσεκτικά.

Σε έγγραφο των «αρχείων Επστάιν» απεικονίζεται ο ίδιος μετά την απόπειρα αυτοκτονίας του στο σωφρονιστικό κατάστημα Metropolitan Correctional Center, στις 23 Ιουλίου 2019. «Οι αποκαλύψεις για τον Επστάιν μας θυμίζουν ότι οι θεωρίες συνωμοσίας για τις ελίτ, ακόμη κι αν οι κατηγορίες είναι κυριολεκτικά παράλογες, δεν γεννιούνται στο κενό», επισημαίνει ο Μίχαελ Μπούτερ.

ΑΠΟΨΗ

Το κύρος των ελίτ ως παθογένεια

Του **ΗΛΙΑ ΝΤΙΝΑΣ**

Τι ακριβώς μας εξοργίζει στην περίπτωση του σκανδάλου Επστάιν; Σίγουρα οι ίδιες οι πράξεις. Το κύκλωμα εκμετάλλευσης, η συστηματικότητα, η συμμετοχή ανήλικων κοριτσιών. Όλα αυτά είναι από μόνα τους σκανδαλώδη. Υπάρχει όμως και κάτι βαθύτερο που εξηγεί γιατί η οργή είναι τόσο έντονη. Ας κάνουμε ένα νοητικό πείραμα. Αν αποκαλυπτόταν ότι μια ομάδα άγνωστων, εύπορων ανδρών διοργάνωνε παρόμοια πάρτι, θα υπήρχε αγανάκτηση – αλλά θα ήταν η ίδια; Ή, ακόμη και αν επρόκειτο για διάσημους ποδοσφαιριστές: θα ήταν ίδιο το σοκ; Πιθανότατα όχι. Η διαφορά, πιστεύω, βρίσκεται στο ποιοι ήταν οι εμπλεκόμενοι.

Αναμφίβολα, η φύση του σκανδάλου προκαλεί και αντιδρά-

σεις απέναντι στις αντιδράσεις – επιχειρήματα του τύπου: «είναι προσωπική ζωή», «είναι φθόνος απέναντι στους επιτυχημένους». Άλλοι θα πουν ότι υπάρχουν σοβαρότερα προβλήματα – ιδίως στους καιρούς που ζούμε. Αυτή η σχετικοποίηση είναι μάλλον σωστή και σίγουρα κάποιες από τις αντιδράσεις ενέχουν και τα χαρακτηριστικά που ανέφερα παραπάνω. Πιστεύω, παρ' όλα αυτά, πως η συγκεκριμένη υπόθεση ξεπερνάει κατά πολύ την ηδονοβλεψία των ελίτ και αγγίζει, νομίζω, κάτι πολύ πιο θεμελιώδες.

Οι **εξειδικευμένοι** ανθρωπολόγοι υποστηρίζουν ότι το κύρος εξελίχθηκε ως μηχανισμός κοινωνικής μάθησης. Οι άνθρωποι δεν μαθαίνουν τυχαία από την πληθώρα ιδεών και πρακτικών γύρω μας, τείνουμε να αντιγράφουμε αυτές που

θεωρούμε επιτυχημένες. Ακριβώς επειδή επιδιώκουμε να μιμηθούμε επιτυχημένα μοντέλα συμπεριφοράς, έλκουμε προς όσους θεωρούμε πιο επιτυχημένους και τους ανταμειβουμε με προσοχή, σεβασμό και επιρροή. Αλλά επειδή η επιτυχία είναι συχνά δύσκολο να μετρηθεί άμεσα, βασίζμαστε σε συντομεύσεις – κοινωνική θέση, προβολή, κοινωνική αναγνώριση. Έτσι, το κύρος ενισχύεται: όσοι είναι ήδη αναγνωρισμένοι γίνονται ακόμη πιο αναγνωρισμένοι. Και όταν κάποιος αναγνωριστεί ως επιτυχημένος σε έναν τομέα, τείνουμε να επεκτείνουμε αυτήν την εξουσία και σε άλλους. Διαβάζουμε τα βιβλία που συνιστά ο Ομπάμα. Δοκιμάζουμε τα μέρη που προτείνει μια ποπ σταρ. Με άλλα λόγια, εμπλεκόμαστε σε αυτό που οι ανθρωπολόγοι αποκαλούν διατομεακή συμπερασματολογία

(cross-domain inference): μεταφέρουμε το κύρος από έναν τομέα σε πολλούς άλλους.

Το **πρόβλημα** είναι ότι η επιτυχία σε έναν τομέα δεν εγγυάται ηθική επάρκεια ή ορθολογική κρίση σε άλλους. Και στην περίπτωση Επστάιν, δεν μιλάμε απλώς για διασημότητες. Μιλάμε για ανθρώπους που βρίσκονταν στην καρδιά της πολιτικής, οικονομικής και θεσμικής ελίτ. Ανθρώπους στους οποίους εκχωρήσαμε εξουσία. Όχι μόνο θαυμασμό, αλλά αρμοδιότητες, δικαιώματα, πρόσβαση σε αποφάσεις που επηρεάζουν εκατομμύρια ζωές. Εδώ λοιπόν συμβαίνει κάτι πιο ανησυχητικό από μια ατομική ηθική κατάρρευση. Για να δικαιολογήσουμε την εκχώρηση εξουσίας, χτίζουμε αφηγήματα: ότι οι «άριστοι» είναι άξιοι, ότι το κύρος αντανακλά ικανό-

τητα, ότι οι θεσμοί φιλτράρουν τους ακατάλληλους. Όταν αποκαλύπτεται ότι κάποιοι από αυτούς συμμετείχαν – ή σιωπηρά ανέχθηκαν – ένα τέτοιο σύστημα, δεν καταρρέει μόνο η εικόνα τους. Ραγίζει το αφήγημα.

Και **εδώ** έρχεται το πιο δυσάρεστο ενδεχόμενο: η εξουσία μπορεί να μην είναι απλώς άσχετη με την ηθική ποιότητα: είναι πιθανό να τη διαβρώνει. Η πρόσβαση, η ατιμωρησία, το κλειστό δίκτυο ομοίων, δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου τα όρια μετακινούνται. Όπου η επιτυχία μετατρέπεται σε ασπίδα. Όπου το πρεστίτζ λειτουργεί όχι ως δείκτης αξίας, αλλά ως μηχανισμός προστασίας, με καλά φυλαγμένους μόνο όσους μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτόν. Κάπως έτσι, η οργή γίνεται συστηματική. Δεν στρέφεται μόνο εναντίον

των προσώπων. Στρέφεται εναντίον της ίδιας της ιδέας ότι το κύρος, το στάτους και η εξουσία αποτελούν αξιόπιστους δείκτες ποιότητας. Και όταν αυτή η ιδέα καταρρέει, η δυσπιστία δεν περιορίζεται στους ενόχους: απλώνεται στους θεσμούς, στις ελίτ, στο ίδιο το σύστημα που τους ανέδειξε.

Μεταξύ όλων των ζητημάτων που δεν θα αλλάξουν το πεπρωμένο του κόσμου, η οργή που προκαλεί αυτό το σκάνδαλο φωτίζει μια βαθύτερη πλάνη: όταν ακολουθούμε το κύρος ως ένδειξη αξίας, κινδυνεύουμε, καμιά φορά, να καλλιεργούμε όχι αρετές, αλλά παθογένειες.

Ο κ. Ηλίας Ντίνας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και κάτοχος της ελβετικής έδρας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Λοζάνης της Φλωρεντίας.

Παλιοί «γνώριμοι» στον δρόμο των ελληνικών ομάδων

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-2,48%

Χ.Α.
-3,1%

Dow Jones
-1,08%

Nasdaq
0,32%

Nikkei
5,8%

Dax
1,48%

FTSE 100
0,90%

Πετρέλαιο
-1,27%

€/ \$
0,36%

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

JESSICA ROSWALL

Πολιτική προτεραιότητα της Ε.Ε. στο νερό Σελ. 6

ΑΝΘΟΥΛΑ ΣΑΒΒΙΔΗ

Υλοποίηση όλων των στόχων του ΣΑΑ μέχρι τον Αύγουστο Σελ. 4

ALPHA BANK

REAL ESTATE

Γρίφος για το στεγαστικό η ανακαίνιση

Αλutos παραμένει ο βασικός «γρίφος» που προκάλεσε τη στεγαστική κρίση, δηλαδή το πώς θα αυξηθεί η προσφορά κατοικιών στην αγορά, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου παρατηρούνται και τα μεγαλύτερα προβλήματα. Σελ. 12

ΞΕΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΕΠΙΛΕΓΟΥΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Επιχειρηματική απόβαση στη Λευκωσία

Επενδυτικό ενδιαφέρον από τρεις ηπείρους με έμφαση τη βιοτεχνολογία, την άμυνα και το περιβάλλον

Επιχειρηματική κάθοδο στη Λευκωσία προγραμματίζουν έξι διεθνείς εταιρείες το επόμενο εξάμηνο, επιβεβαιώνοντας τη σταδιακή ανάπτυξη της Κύπρου σε κόμβο καινοτομίας. Το νέο αφήγημα που προωθείται διε-

θνώς θέλει την Κύπρο να μεταβαίνει από έναν παραδοσιακό τουριστικό προορισμό σε έναν σύγχρονο κόμβο καινοτομίας και τεχνολογίας. Η χώρα εξελίσσεται σε πόλο έλξης για επιχειρήσεις από τρεις ηπείρους, με δρα-

στηριότητα στη βιοτεχνολογία, την άμυνα και τη βιωσιμότητα. Εταιρείες από την Αυστραλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Ινδία έως τις Ηνωμένες Πολιτείες, διαμορφώνεται σταδιακά ένα νέο innovation cluster στην πρωτεύουσα. Στο πλαίσιο

αυτό, η κυβέρνηση προετοιμάζει την επίσκεψη του Προέδρου της Δημοκρατίας στην Ινδία τον Μάιο, ενώ για το δεύτερο εξάμηνο προγραμματίζεται νέος κύκλος επαφών στις ΗΠΑ με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων. Σελ. 3

Σε κίνδυνο η Harley-Davidson

Η βιομηχανία που παράγει τις εμβληματικές μοτοσικλές Harley-Davidson κινδυνεύει από δραματική υποβάθμιση της πιστοληπτικής της αξιολόγησης από τον οίκο S&P Global Ratings και τα ομολόγά της να βρεθούν στην κατηγορία των λεγόμενων ομολόγων «σκουπιδιών». Η Harley-Davidson έχει βρεθεί επανειλημμένως στο επίκεντρο του πρώτου εμπορικού πολέμου του Τραμπ. Σελ. 11

ΑΝΑΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΟΠΙΑΖ

Εννέα χρήσεις συνολικού κόστους 389 εκατ.

Εννέα διακριτές χρήσεις, με συνολικό εκτιμώμενο κόστος €389 εκατ., περιλαμβάνει το προτεινόμενο masterplan για ανάπτυξη της περιοχής ΣΟΠΙΑΖ, το οποίο προβλέπει ζώνη καινοτομίας, σχολείο, συνεδριακό κέντρο, ξενοδοχείο, χώρους πρασίνου, στούντιο, κυβερνητικά κτήρια, φοιτητικές εστίες και οικιστική ανάπτυξη. Σελ. 6

ΧΡΥΣΗ ΒΙΖΑ

Οι πρωταθλητές των επενδύσεων στην Ελλάδα

Οι επενδυτές από Τουρκία, Ισραήλ, Κίνα, Ιράν και ΗΠΑ αποδείχθηκαν οι πιο δραστήριοι το 2025, με βάση τις εγκρίσεις αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν μέσω του προγράμματος «χρυσή βίζα». Σελ. 7

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ και ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ

Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: αξιολόγηση εφαρμογής

Η Ε.Ε. θεωρείται ότι δεν διαθέτει ευελιξία έγκαιρης προσαρμογής, λόγω του ιδιόμορφου πολιτειακού συστήματος και χρονοβόρων διαδικασιών λήψης αποφάσεων.

Η αντιμετώπιση της κρίσης της πανδημίας αποτέλεσε εξαίρεση, υπό την έννοια ότι η Ε.Ε. έδρασε έγκαιρα, δημιουργώντας το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), το οποίο εισήγαγε αριθμό καινοτομιών: (α) μεγάλο μέρος της βοήθειας αφορούσε κυρίως χορηγίες και όχι δάνεια, (β) χρηματοδοτήθηκε από κοινό δανεισμό της Ε.Ε., και (γ) τα κριτήρια ήταν η υλοποίηση συμφωνημένων εθνικών προγραμμάτων δράσης και η πρόδος στην ψηφιακή και ενεργειακή μετάβαση, αντί πολιτικές διόρθωσης των δημοσιονομικών (λιτότητα). Το κυπριακό πρόγραμμα περιελάμβανε, με-

ταξύ άλλων, δράσεις για αντιμετώπιση της ανεργίας, στήριξη επιχειρήσεων που κινδύνευαν με πτώχευση, ενίσχυση του συστήματος υγείας και προμήθεια εμβολίων.

Αν και η αρχική αντιμετώπιση του ΤΑΑ από αναλυτές ήταν ανάμεικτη, η πρόσφατη αξιολόγηση που παρουσιάστηκε σε διαδικτυακή ημερίδα της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ήταν θετική. Τόσο η εσωτερική αξιολόγηση, όσο και η ανεξάρτητη αξιολόγηση από εμπειρογνώμονες και ερευνητικά κέντρα, καταλήγουν ότι, το ΤΑΑ ανέτρεψε το αρνητικό κλίμα εμπιστοσύνης, όπως αντικατοπτρίστηκε σε μείωση των επιτοκίων δανεισμού και επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης, ακόμη και στις ευάλωτες οικονομίες. Παράλληλα, ενόψει την προώθηση διαρθρω-

τικών αλλαγών, ενώ οδήγησε σε σημαντική αύξηση επενδύσεων, ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες του Νότου, π.χ. Ελλάδα και Ιταλία. Στην Κύπρο, η απορρόφηση των κονδυλίων του ΤΑΑ ανήλθε περίπου στο 70% μέχρι τα τέλη του 2025, ποσοστό που θεωρείται ικανοποιητικό με βάση τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Οι εθνικές κυβερνήσεις και οι πολίτες αντιμετώπισαν με θετικό φακό τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων, σε αντίθεση με τα προγράμματα προσαρμογής της περιόδου 2010-2015, που δημιούργησαν έντονες πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις, παρά την επιτευχθείσα βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών. Το ΤΑΑ φαίνεται να έχει συμβάλει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην ικανότητα των ευρωπαϊκών κυβερ-

νήσεων να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε κρίσεις.

Περαιτέρω, και παρά τις αρχικές επιφυλάξεις, η εκτεταμένη κρατική παρέμβαση δεν φαίνεται να οδήγησε σε στρεβλώσεις στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Επίσης, αν και εντοπίστηκαν περιθώρια βελτίωσης, κυρίως σε σχέση με διοικητικό φόρτο και χρονοβόρες διαδικασίες, οι εγκρίσεις κονδυλίων ήταν βελτιωμένες σε σύγκριση με καθιερωμένες πρακτικές.

Συνολικά, οι θετικές εμπειρίες από την εφαρμογή των ΤΑΑ οδηγούν σε ανάλογες προσαρμογές στη διαμόρφωση του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου για την περίοδο 2028-2034, που αποτελεί βασική προτεραιότητα της Κυπριακής Προεδρίας.

Μία από τις προκλήσεις που δημιούργησε το ΤΑΑ είναι η επι-

βάρυνση των προϋπολογισμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε μια περίοδο που οι δαπάνες για τεχνολογική αναβάθμιση, ενεργειακή μετάβαση και ασφάλεια παρουσιάζονται αυξημένες, θέμα που αναμένεται να αποτελέσει αγκάθι στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων για τον Προϋπολογισμό 2028-2034.

Η ανεξάρτητη εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση των ΤΑΑ συνιστά άριστη πρακτική, που θα ήταν χρήσιμο να διεξαχθεί και στην Κύπρο. Ενδεικτικά, οι σχετικές εκθέσεις είναι διαθέσιμες στις ιστοσελίδες των ανεξάρτητων αξιολογητών, επιτρέποντας στους ενδιαφερόμενους να ανατρέξουν σε περαιτέρω ανάλυση και δεδομένα.

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος και ο Όμιλος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι και οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

pwc

We accelerate what's possible
so you can
turn vision into value

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Εγωισμοί και μισαλλοδοξίες

Η προοπτική να εισέλθει η CYTA στην ενέργεια, εκτός από τους ιδιώτες παραγωγούς τρομάζει και την ΑΗΚ. Σε δηλώσεις του, ο Πρόεδρος διατύπωσε ενστάσεις και συνέχισε λέγοντας ότι οι δύο ημικρατικοί οργανισμοί μπορεί να συνεργαστούν και να προσφέρουν παράλληλα τις υπηρεσίες τους, ο ένας στις τηλεπικοινωνίες και ο άλλος στην ενέργεια ως πακέτο, αλλά ξεχωριστά. Αντιλαμβανόμαστε την απογοήτευση της ΑΗΚ και το θέμα ντροπής που προκύπτει. Ναι, θα ήταν αλλιώς αν η ΑΗΚ έμπαινε στην τηλεφωνία, αλλά ως χώρα είναι στην ενέργεια που αποτύχαμε και ο βαρύς κλήρος πέφτει στην ΑΗΚ. Η ενέργεια είναι το μεγαλύτερο αγκάθι της οικονομίας και όσοι μπορούν να συνδράμουν με αξιοπιστία καλώς θα το πράξουν. Το ζήτημα είναι εθνικό και δεν χωρούν εγωισμοί και μισαλλοδοξίες.

Κάντο όπως με τις εστίες

Δεν έχει την αναμενόμενη δημοφιλία το σχέδιο ανακαινίζω-ενοικιάζω, και αναζητούνται τρόποι βελτίωσης. Την ευθύνη υλοποίησης ανέλαβε ο ΚΟΑΓ που αποτελεί τον εκτελεστικό βραχίονα της κυβέρνησης για το μείζον ζήτημα της στεγαστικής πολιτικής. Σύμφωνα με τις ενδείξεις το σχέδιο δεν θεωρείται ελκυστικό για τους ιδιοκτήτες και έχει συγκεντρώσει χαμηλό ενδιαφέρον. Την ίδια στιγμή, όμως, ένα άλλο έργο, αυτό με τις φοιτητικές εστίες στην παλιά πόλη ολοκληρώθηκε, ασχέτως αν δεν υπάρχουν φοιτητές στην εντός των τειχών Λευκωσία λόγω ζητημάτων ασυνενοπισίας και κακού προγραμματισμού. Συνεπώς, για να προχωρήσει το σχέδιο χρειάζεται να προσφερθούν οι χαλαρώσεις και τα κίνητρα που επέτρεψαν την ολοκλήρωση των φοιτητικών εστιών στην εντός των τειχών πόλη.

Η περίπτωση του Οργανισμού Χρηματοδοτήσεως Στέγης αποδεικνύει ότι η ΕΤΥΚ μπορεί να προκαλεί κινητικότητα ακόμα και εκεί όπου η δύναμη της αδράνειας είναι κυρίαρχη.

Φλερτάροντας με την αποτυχία

Το πρόβλημα με τις άδειες των ξενοδοχείων είναι γνωστό. Η συντριπτική πλειονότητα των ξενοδοχειακών μονάδων λειτουργούν χωρίς άδεια λειτουργίας λόγω αδυναμίας εξασφάλισης των απαραίτητων πιστοποιητικών. Το πρόβλημα αρχικά αναδείχθηκε όταν η κυβέρνηση πρόσφερε χορηγίες στους ξενοδόχους προκειμένου να αποκτήσουν ιδιότητες μονάδες ασφαλήσης. Ξενοδοχεία χωρίς άδεια λειτουργίας όμως δεν είχαν δικαίωμα στη χορηγία. Το πρόβλημα προσπάθησε να επιλύσει η Βου-

λή με πρόταση νόμου, η οποία όμως αναπέμπεται από τον Πρόεδρο και σωστά κατά τη γνώμη μας. Το ζήτημα όμως παραμένει και μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: πώς γίνεται μια χώρα με σημαντική εξάρτηση στον τουρισμό να επιτρέπει να συνεχίζεται αυτή η ανωμαλία θέτοντας την οικονομία σε κίνδυνο;

Ο Μάιος κρύβει εκπλήξεις

Η φορολογία δεν είναι εργαλείο άσκησης κοινωνικής πολιτικής, λένε οι εργοδότες αναφερόμενοι στις προθέσεις των

κομμάτων ΑΚΕΛ και ΕΛΑΜ να προωθήσουν επιπλέον φόρους για τις τράπεζες. Επειδή όμως βασικός ρόλος της φορολογίας είναι να μειωθούν οι οικονομικές ανισότητες μέσω της αναδιανομής του εισοδήματος, εδώ οι εργοδότες μάλλον δεν το έχουν πιάσει σωστά. Η προσδευτική φορολόγηση που εφαρμόζεται στην Κύπρο στόχο έχει οι πλούσιοι να πληρώνουν περισσότερα και τα λεφτά αυτά να χρησιμοποιούνται για επιδόματα ανεργίας, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, επιδόματα τέκνων και άλλα, καθιστώντας τη φορολογία εργαλείο άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Το χειρότερο, όμως, είναι ότι οι επερχόμενες εκλογές μπορεί να

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης

Η εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης αναφέρεται στο βαθμό αντίδρασης/ανταπόκρισης της ζήτησης ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας στις αυξομειώσεις του εισοδήματος των καταναλωτών και υπολογίζεται συγκρίνοντας την ποσοστιαία μεταβολή στη ζήτηση ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας με την ποσοστιαία μεταβολή στο εισόδημα των καταναλωτών.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

«δώσουν» μια νέα Βουλή κατά πλειοψηφία λιγότερο φιλική προς τις τράπεζες και τότε τα προβλήματα θα είναι μεγάλα και σοβαρά.

Θα επαναληφθούν

Κάποιοι αξιολογητές έχουν παραβεί κατάφωρα τόσο το γράμμα, όσο και το πνεύμα του συστήματος αφού εξακολουθούν να το εφαρμόζουν σε πλήρη απόκλιση. Η αναφορά γίνεται για το νέο σύστημα αξιολόγησης στη Δημόσια Υπηρεσία. Της Δημόσιας Υπηρεσίας, της οποίας το κόστος αποτελεί τη μεγαλύτερη δαπάνη του κρατικού προϋπολογισμού. Το νέο σύστημα αξιολόγησης εφαρμόστηκε το 2024 και στέφθηκε με παταγώδη αποτυχία, αφού οι αξιολογήσεις σκαρφάλωσαν ψηλότερα από προηγούμενως, σε αντίθετη πορεία από τις επιδιώξεις. Φέτος, είναι η δεύτερη χρονιά εφαρμογής του νέου συστήματος και όπως προκύπτει από την εγκύκλιο της ΕΔΥ τα πεrusiana δεν θα πρέπει να επαναληφθούν. Θα επαναληφθούν όμως, γιατί το νέο σύστημα δεν έχει στη φιλοσοφία του τη συγκριτική αξιολόγηση, κάτι που θα επέτρεπε μια κανονικότερη κατανομή των αξιολογήσεων.

Πάνω από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι παγκοσμίως αναζητούν τρόπους ανακούφισης από τις ημικρανίες, με την επιστήμη να προσπαθεί να δώσει τις δικές της λύσεις και διεξόδους αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος, δοκιμάζοντας νέες –ακόμη και αντισυμβατικές– θεραπευτικές προσεγγίσεις. Το να πάσχει κάποιος από ημικρανίες δεν είναι σπάνιο ή ασυνήθιστο, ωστόσο οι λόγοι που τις προκαλούν εξακολουθούν να αποτελούν σε μεγάλο βαθμό «μυστήριο» για τους επιστήμονες.

Οι περισσότεροι ασθενείς που υποφέρουν από ημικρανίες νιώθουν κάποια μορφή πονοκεφάλου στη μία πλευρά του κεφαλιού. Μερικές φορές αυτοί οι πόνοι συνοδεύονται από ναυτία, τάσεις για έμετο και υπερευαισθησία σε ερεθίσματα (φώτα, ήχους, οσμές, κινήσεις), ενώ περίπου τα τρία τέταρτα όσων πάσχουν από ημικρανίες είναι γυναίκες.

Η θεραπεία των ημικρανιών διαφέρει από ασθενή σε ασθενή, πράγμα το οποίο καθιστά την αντιμετώπισή τους δύσκολη, σημειώνει η BBC σε μακροσκελές δημοσίευσμά του. Αν και έχουν αναπτυχθεί φάρμακα ειδικά για την ημικρανία, που στοχεύουν στα αιμοφόρα αγγεία του εγκεφάλου και στους δέκτες σεροτονίνης, τα φάρμακα αυτά δεν λειτουργούν σε όλους, αφού δεν ανταποκρίνονται όλοι σε αυτά κατά τον ίδιο τρόπο. Επειτα από πολλές πρακτικές δοκιμές μέσα στα χρόνια, οι γιατροί διαπίστωσαν ότι υπάρχουν αρκετά φάρμακα που έχουν αναπτυχθεί για άλλες παθήσεις –για την καρδιά, αντικαταθλιπτικά και αντιεπιληπτικά– τα οποία τυχαίνει επίσης να προλαμβάνουν και να καταπραίνουν τις ημικρανίες όταν οι δοσολογίες τους τροποποιούνται.

Όπως επισημαίνει η BBC, όμως, αυτά τα φάρμακα τείνουν να συνοδεύονται από ισχυρές παρενέργειες, αλλά και από ενίοτε αμφίβολα αποτελέσματα, αφού, όπως προαναφέρθηκε, δεν ανταποκρίνονται όλοι με τον ίδιο τρόπο στους ίδιους τύπους φαρμάκων.

Οι περισσότεροι ασθενείς που υποφέρουν από ημικρανίες νιώθουν κάποια μορφή πονοκεφάλου στη μία πλευρά του κεφαλιού. Ωστόσο, η θεραπεία διαφέρει από ασθενή σε ασθενή, πράγμα το οποίο καθιστά την αντιμετώπιση της πάθησης δύσκολη.

Πολεμώντας την ημικρανία

Με μπότοξ, νευροτροποποιητικές συσκευές και μπαλόνια

Οι θεραπείες που δοκιμάζονται έχουν, πάντως, πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, ενώ μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν πια και ορισμένες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν αντισυμβατικές. «Όταν ξεκίνησα την πρακτική μου πριν από περίπου μία δεκαετία, οι θεραπείες που υπήρχαν τότε ήταν μόνον ένα κλάσμα αυτών που έχουμε τώρα», σχολιάζει ο Ναραγιάν Κισούν, νευρολόγος στην κλινική Mayo στη Μινεσότα των ΗΠΑ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρου-

Οι θεραπείες που δοκιμάζονται έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, ενώ μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν και ορισμένες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν αντισυμβατικές.

στάζει, για παράδειγμα, το γεγονός ότι ασθενείς που δοκίμασαν να κάνουν μπότοξ είδαν άμεσα αλλαγές σε σχέση και με τις ημικρανίες από τις οποίες ταλαιπωρούνταν. Το μπότοξ χρησιμοποιεί ένα βακτήριο (κλωστροϊδίου της αλλαντίαςης) το οποίο παράγει μια εξαιρετικά δραστική νευροτοξίνη, την αλλαντική τοξίνη, που όταν εισάγεται με ένεση στον οργανισμό προκαλεί μείωση της συχνότητας των ημικρανιών. Αρχικά, οι επιστήμονες θεωρούσαν πως το μπό-

τοξ καταπράυνε τις ημικρανίες επειδή αυτή η τοξίνη χαλάρωνε τα νεύρα του προσώπου και του κεφαλιού, τελικά όμως διαπίστωσαν ότι αυτή μπλοκάρει τα νευροπεπτίδια CGRP που «πρωταγωνιστούν» στους πονοκεφάλους.

Αυτή είναι μία από τις «πιο αποτελεσματικές» θεραπείες που έχουμε να προσφέρουμε στους ασθενείς», τονίζει ο Κισούν, ο οποίος κάνει στους ασθενείς του 25 με 33 ενέσεις γύρω από το κεφάλι και τον λαιμό, δύο ή τρεις φορές στη διάρκεια ενός έτους. Όσο για τα αποτελέσματα αυτής της θεραπείας, όπως σημειώνει η BBC, υπήρξαν περιπτώσεις ασθενών που έπασχαν από χρόνιες ημικρανίες και τις είδαν να μειώνονται κατά 50%. Αλλά και πέρα από το μπότοξ, θετικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση των ημικρανιών παρουσιάζεται να έχει η χρήση νευροτροποποιητικών συσκευών που χρησιμοποιούν ηλεκτρικούς ή μαγνητικούς παλμούς, οι οποίοι διεγείρουν τη λειτουργία των νεύρων που συνδέονται με τον πονοκέφαλο.

Το BBC κάνει λόγο συγκεκριμένα για την περίπτωση μιας 35χρονης Βρετανίδας ονόματι Μέγκαν Ντάνιελς από το Λίβερπουλ, η οποία χρησιμοποιεί καθημερινά μια τέτοιου τύπου συσκευή και έχει δει σημαντική βελτίωση. Κάθε πρωί, η Ντάνιελς κοιτάζεται στον καθρέφτη και κάνει μασάζ στο πλάι του λαιμού της με μια μικρή συσκευή που μοιάζει με μεγάλο φορητό τηλέφωνο. Την κινεί ακριβώς κάτω από το σαγόνι της, κρατώντας την εκεί μέχρι να νιώσει ένα μούδιασμα. «Είναι αρκετά καταπραυντικό, νιώθεις σαν να στέλνει κύματα στον εγκεφαλό σου», δηλώνει η ίδια. Κάθε μέρα, επαναλαμβάνει αυτό το μασάζ το μεσημέρι και ξανά το βράδυ. Παράλληλα, το BBC αναφέρεται και σε μια άλλη –ιδιαιτέρη– συσκευή, που αποτελείται από ένα μικρό μπαλόνι που δονείται μέσα στα ρουθούνια του ασθενούς και συμβάλλει, κατά αυτόν τον τρόπο, στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ημικρανιών.

Ανακριβείς οι ιατρικές συμβουλές εφαρμογών AI

Ανακριβείς και ενίοτε αντικρουόμενες ιατρικές συμβουλές προσφέρουν τα bots συνομιλίας (chatbots) τεχνητής νοημοσύνης, σύμφωνα με νέα μελέτη του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Η έρευνα έδειξε ότι όσοι αναζητούν ιατρικές συμβουλές μέσω τεχνητής νοημοσύνης εξασφάλισαν μείγμα καλών και κακών απαντήσεων, καθιστώντας δυσχερή την επιλογή των σωστών προτιμήσεων. Η επιστημονική ομάδα διαπίστωσε ότι τα chatbots δεν ήταν καλύτερα στην καθοδήγηση χρηστών προς τη σωστή διάγνωση από τη μηχανή αναζήτησης Google, η οποία ήδη έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί προβληματική πηγή ιατρικών συμβουλών. Η τεχνητή νοημοσύνη εμφανίζει κάποιες φορές ψευδείς πληροφορίες ή αλλάζει ριζικά τις απαντήσεις της, ως αποτέλεσμα μικρών αλλαγών στη διατύπωση των ερωτήσεων. «Κανένα από τα μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης που δοκιμάστηκαν στο πείραμα δεν αποδείχθηκε έτοιμο να συνδιαλλαγεί με ασθενείς», καταλήγουν οι ερευνητές.

Ο Ανταμ Μάντι, καθηγητής στην Οξφόρδη και επικεφαλής της νέας έρευνας, εξηγεί: «Η Ιατρική δεν είναι μια σειρά από θεωρητικές ερωτήσεις και απαντήσεις. Η Ιατρική είναι ατελής και στοχαστική επιστήμη». Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι μόλις οι μισοί συμμετέχοντες στο πείραμα επέλεξαν τις «σωστές» κινήσεις, σύμφωνα με ιατρικό πάνελ. Οι χρήστες προχώρησαν στη σωστή διάγνωση, όπως πέτυχαν στη κολή ή αραχνοειδής αιμορραγία, σε ποσοστό 34% των περιστατικών. Ανάλογο σκορ σημείωσε και η ομάδα ελέγχου που πραγματοποίησε αναζητήσεις μέσω Google.

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Επιχειρηματική απόβαση στη Λευκωσία προγραμματίζουν έξι διεθνείς εταιρείες το επόμενο εξάμηνο. Πόλος έλξης έχει καταστεί η Κύπρος για εταιρείες ξένων συμπερόντων από τρεις ηπείρους με επίκεντρο των δραστηριοτήτων τους τη βιοτεχνολογία, την άμυνα και το περιβάλλον. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», σε φάση μετεγκατάστασης βρίσκονται εταιρείες από την Αυστραλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Ινδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ.

Όπως πληροφορούμαστε, το νέο αφήγημα της Κύπρου εστιάζει στη μετάβασή της από έναν παραδοσιακό τουριστικό προορισμό σε έναν σύγχρονο κόμβο καινοτομίας και τεχνολογίας. Αυτό μάλιστα προωθείται κατά τις παρουσιάσεις της χώρας στο εξωτερικό από τους αρμόδιους φορείς όπως ο επικεφαλής επιστήμονας Δημήτρης Σκουρίδης και ο Invest Cyprus.

Αξίζει ακόμα να αναφέρουμε ότι η κυβέρνηση στην παρούσα φάση επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στην προετοιμασία του επόμενου ταξιδιού του Προέδρου της Δημοκρατίας Νίκου Χριστουδουλίδη στην Ινδία που θα λάβει χώρα τον Μάιο. Ο Πρόεδρος θα συνοδεύεται και από επιχειρηματική αποστολή, ενώ θα διοργανωθεί και ένα επιχειρηματικό φόρουμ. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους προγραμματίζεται ο δεύτερος γύρος του επενδυτικού σαφάρι του προέδρου Χριστουδουλίδη στις ΗΠΑ με στόχο την προσέλκυση των επενδύσεων.

Αλλάζουμε πίστα

Από την Αυστραλία έως το Άμπου Ντάμπι και από την Ινδία στις ΗΠΑ, η Λευκωσία δημιουργεί το δικό της innovation cluster. Σύμφωνα με αρμόδιες πηγές μια αθόρυβη αλλά βαθιά μεταβολή διαμορφώνεται στο κυπριακό τεχνολογικό οικοσύστημα. Το επόμενο εξάμηνο, η Κύπρος αναμένεται να υποδεχθεί τουλάχιστον έξι νέες διεθνείς εταιρείες τεχνολογίας από την Αυστραλία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ενώ παράλληλα προχωρούν σε ώριμο στάδιο επαφές με μεγάλους ομίλους από την Ινδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ. Οι εταιρεί-

Στρατηγική επιχειρηματική επέκταση από τρεις ηπείρους

Νέο κύμα ξένων επενδύσεων στη Λευκωσία το επόμενο εξάμηνο – Στο επίκεντρο η βιοτεχνολογία, το περιβάλλον και η άμυνα

ες που βρίσκονται σε φάση μετεγκατάστασης στη χώρα μας δραστηριοποιούνται, σύμφωνα με πληροφορίες, στον τομέα της βιοτεχνολογίας, της άμυνας και της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος (ESG). Αυτό που καθίσταται πλέον σαφές είναι ότι η χώρα μας έχει αλλάξει επίπεδο καθώς δεν προβάλλει πλέον προς τα έξω αποκλειστικά το αφήγημα του ήλιου και της θάλασσας, αλλά και εκείνο της σταδιακής της μετεξέλιξης σε έναν κόμβο καινοτομίας και τεχνολογικής ανάπτυξης, προσθέτουν οι ίδιες πηγές.

Η Αυστραλία

Η δυναμική προσπάθεια με στόχο την αγορά της Αυστραλίας, ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο, σε αποστολή στο World Congress of Chambers, το κορυφαίο διεθνές φόρουμ για επιμελητήρια όπου πραγματοποιήθηκαν στοχευμένες επαφές με startups και τεχνολογικούς οργανισμούς.

Σήμερα, ήδη μια εταιρεία από την Αυστραλία έχει προχωρήσει σε εγκατάσταση έδρας, ενώ τρεις ακόμα βρίσκονται σε προχωρημένες διαδικασίες. Ειδικότερα, οι δυο αφορούν τον τομέα της βιοτεχνολογίας όπου εντοπίζονται συγκεκριμένες προοπτικές συνεργασίας με τοπικούς φορείς υγείας και πανεπιστήμια.

Αρμόδια πηγή τόνισε, εξάλλου, ότι η άλλη εταιρεία που πρόκειται μέχρι τον Ιούνιο να εγκαταστήσει έδρα στην Κύπρο και συγκεκριμένα τη Λευκωσία, δραστηριοποιείται στον τομέα του ESG. Ο ιδρυτής της συγκεκριμένης εταιρείας είναι Κύπριος της διασποράς, τονίζεται αρμοδίως.

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Οι προοπτικές για την προώθηση μιας νέας φάσης συνεργ-

Εξι εταιρείες από την Αυστραλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Ινδία, τις ΗΠΑ και το Ισραήλ δημιουργούν βάση στην Κύπρο.

Το νέο αφήγημα της Κύπρου, από τουριστικός προορισμός σε innovation hub.

γασίας μεταξύ Κύπρου και ΗΑΕ διαγράφονται ιδιαίτερα θετικές, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η συνεχής ενίσχυση των διμερών σχέσεων, σε συνδυασμό με τις γεωστρατηγικές συγκλίσεις και τα κοινά συμφέροντα σε ζητήματα ασφάλειας, ενέργειας και εμπορίου, δημιουργούν γόνιμο έδα-

φος για περαιτέρω συνεργασία. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρήθηκε και η επίσημη επίσκεψη του προέδρου των ΗΑΕ στην Κύπρο, Mohammed bin Zayed al Nahyan, τον περασμένο Δεκέμβριο, η οποία έθετε στο επίκεντρό της το επιχειρείν με στόχο την περαιτέρω ενδυνάμωση της οικονομικής συνεργασίας και την προώθηση αμοιβαίων επενδύσεων. Η πρόσφατη επίσκεψη του προέδρου των ΗΑΕ στην Κύπρο φαίνεται να ενεργοποίησε το ενδιαφέρον δύο καινοτόμων νεοφυών εταιρειών, οι οποίες εξετάζουν πλέον σοβαρά τη δυνατότητα εγκατάστασης στη χώρα, στους τομείς των logistics και των blockchain τεχνολογιών.

Ήδη, όπως πληροφορούμαστε, ο ιδιοκτήτης της μιας εκ των δυο εταιρειών από τα ΗΑΕ έχει μετακομίσει στην Κύπρο με την οικογένειά του και εκκρεμεί η μεταφορά της επιχειρηματικής του έδρας η οποία υπολογίζεται να διαρκέσει έξι περίπου μήνες.

Η Ινδία και ο ανταγωνισμός

Στον τομέα της προσέλκυσης εταιρειών τεχνολογίας και άμυνας, η Ινδία θεωρείται στρατηγική αγορά για τη χώρα μας. Ο ανταγωνισμός ωστόσο είναι σκληρός καθώς η Ινδία το τελευταίο διάστημα έχει καταστεί μάλλον της έριδος για συνέργειες από Ιταλούς, Έλληνες, Κροάτες, Φιλανδούς. Η Κύπρος, όπως μας εξηγούν οι ειδικοί, διατηρεί ένα σημαντικό προβάδισμα καθώς έχει ήδη σημειωθεί κάθοδος εταιρειών με εκατέρωθεν επισκέψεις. Παράλληλα, μέσω της συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου Ε.Ε.-Ινδίας που συμφωνήθηκε πρόσφατα, δίνεται νέα ώθηση στις εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις των δυο χωρών. Η Κύπρος επιδιώκει να αξιοποιήσει τη θέση της στον οικονομικό διάδρομο Ινδίας-Μέσης Ανατολής-Ευρώπης, λειτουργώντας ως πύλη εισόδου για ινδικές επιχειρήσεις προς την Ε.Ε.

Την ίδια ώρα, η επίσκεψη του Ινδού πρωθυπουργού στην Κύπρο και η επερχόμενη επίσκεψη του προέδρου Χριστουδουλίδη στην Ινδία τον Μάιο, ενισχύουν ακόμη περισσότερο το επιχειρηματικό και εμπορικό περιβάλλον συνεργασίας των δυο χωρών. Ένα ακόμη στρατηγικό πλεονέκτημα που φαίνεται να διαθέτει η Κύπρος έναντι άλλων χωρών που διεκδικούν μερίδιο από την ινδική επιχειρηματική εξωστρέφεια, αφορά το γεγονός ότι η κυπριακή αγορά προσφέρεται ως

ιδανικό πεδίο δοκιμών για νεοφυείς επιχειρήσεις. Ο λόγος είναι ότι αποτελεί μια ευέλικτη και μικρής κλίμακας αγορά, στην οποία μια startup μπορεί να δοκιμάσει ένα προϊόν ή υπηρεσία πριν το λανσάρι σε ευρύτερες αγορές της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής.

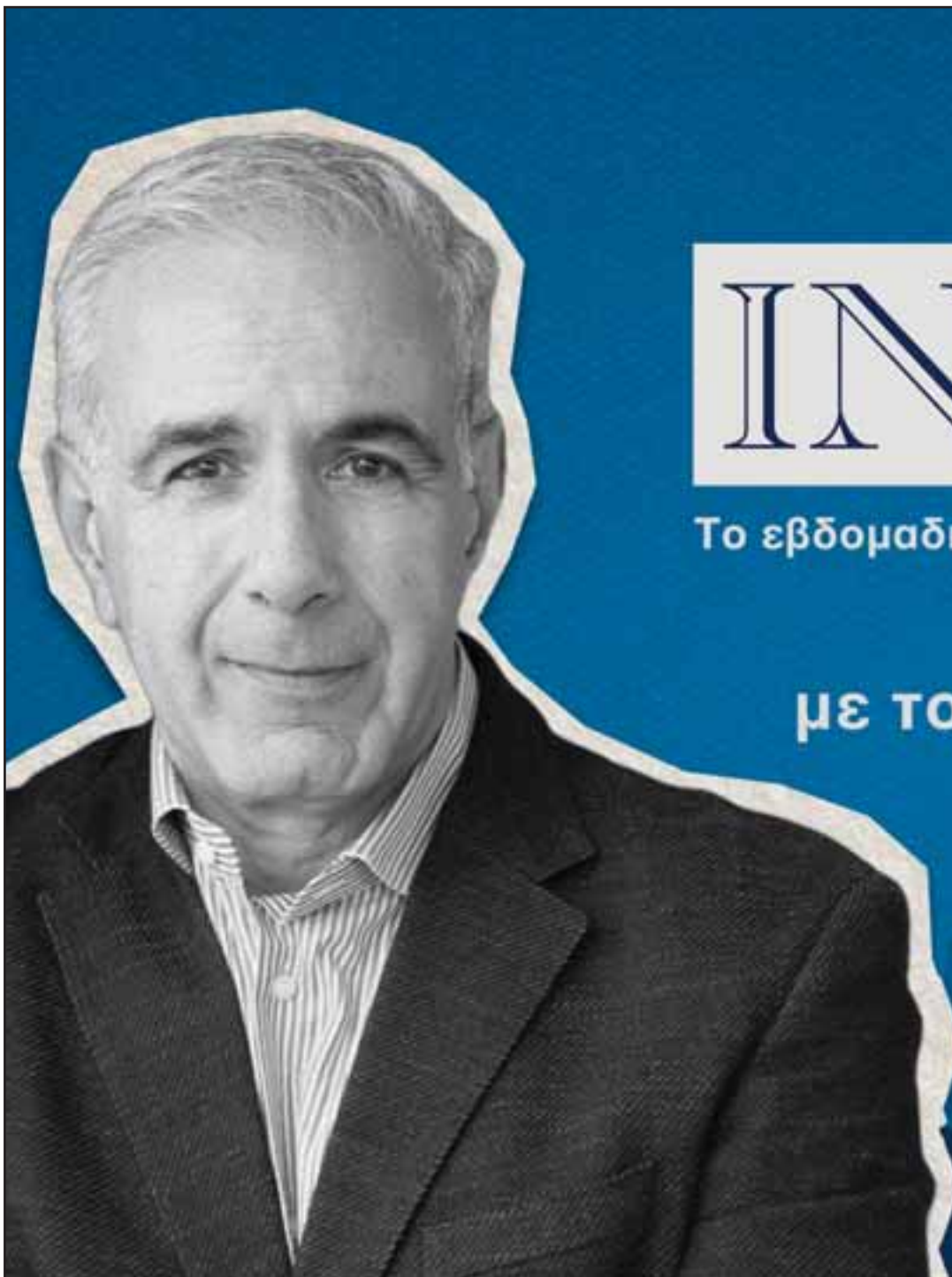
Την ίδια στιγμή, σημαντικό – αν και προς το παρόν μη απτό– ενδιαφέρον εκδηλώνεται από τη βιομηχανία του Bollywood (και συγκεκριμένα από μια εταιρεία) για την Κύπρο, το οποίο όμως δεν έχει ακόμη μετουσιωθεί σε συγκεκριμένες επενδυτικές ή παραγωγικές κινήσεις. Χτίζεις τη διαδρομή, προσελκύεις τις πρώτες μεγάλες εταιρείες και μετά ακολουθούν και οι υπόλοιπες, εξηγούν οι αρμόδιοι φορείς.

Οι ΗΠΑ και το Ισραήλ

Επαφές με τους τεχνολογικούς κολοσσούς Amazon, Google, Nvidia, OpenAI, Tenstorrent και Plug and Play πραγματοποίησε η κυβέρνηση τον περασμένο Απρίλιο κατά τη διάρκεια του επενδυτικού σαφάρι σε Νέα Υόρκη, Σαν Φρανσίσκο και Χιούστον, με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων σε κρίσιμους τομείς όπως η ναυτιλία, η τεχνολογία και η ενέργεια.

Σύμφωνα με τον πρόσφατο απολογισμό που έγινε από την κυβέρνηση, η Nvidia θα προχωρήσει σε αναβάθμιση της εθνικής της υποδομής μέσω ενός υπερυπολογιστή, ο οποίος θα τεθεί σε λειτουργία τον Ιούνιο του 2026. Παράλληλα, η εταιρεία Tenstorrent έχει ήδη προχωρήσει με άνοιγμα γραφείου στη Λεμεσό και μέχρι το 2027 αναμένεται να εργοδοτήσει 15 άτομα. Ταυτόχρονα, η Google θα προωθήσει το πρόγραμμα experience AI το οποίο θα εφαρμοστεί στα σχολεία το επόμενο διάστημα. Η εταιρεία OpenAI βρίσκεται σε συζητήσεις προκειμένου να εφαρμόσει πιλοτικά σε 5.000 μαθητές τεχνικών σχολών το πρόγραμμα της Chat GPT 5 EDUCATION με κόστος μισό εκατομμύριο.

Αναφορικά με την εταιρεία Plug and Play, έχει προχωρήσει σε δραστηριοποίηση στην Κύπρο μέσω επιταχυντή καινοτομίας (accelerators) για startups, ο οποίος θα αποτελέσει γέφυρα μεταξύ των νεοφυών επιχειρήσεων και των επίδοξων επενδυτών.

The INSIDER

Το εβδομαδιαίο podcast ανάλυσης της επικαιρότητας

με τον Ανδρέα Χατζηκυριάκο

Διαθέσιμο στο kathimerini.com.cy

 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Συνέντευξη στη **ΔΩΡΙΤΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Η διευθύντρια Διεύθυνσης Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Διεύθυνσης Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομικών, Ανθούλα Σαββίδη, αναλύει στην «Κ» την πορεία υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τα έργα που υλοποιήθηκαν, τα ορόσημα που απομένουν και τις μεταρρυθμίσεις που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Αναφορικά με τη συνεισφορά του ΣΑΑ στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας τονίζεται ότι έγινε πρόβλεψη για αύξηση της απασχόλησης κατά περισσότερο από 2,5% κατά την περίοδο 2021-2026, που αντιστοιχεί σε περίπου 11.000 νέες θέσεις εργασίας. **-Σε ποια φάση υλοποίησης του ΣΑΑ βρίσκόμαστε;** **-Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ)** θεσπίστηκε το 2021 με στόχο την ανάκαμψη και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικονομιών των κρατών-μελών της Ε.Ε. και ολοκληρώνεται το 2026, όπως και τα εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΣΑΑ). Το Κυπριακό ΣΑΑ εγκρίθηκε από το Συμβούλιο (ECOFIN) της Ε.Ε. τον Ιούλιο του 2021 και σήμερα, λίγους μήνες πριν τη λήξη του, βρίσκόμαστε σε φάση ολο-

σεως του Υπουργικού Συμβουλίου, επίσης έχουν ληφθεί στην πλειονότητά τους.

-Ποιο είναι το ύψος του ποσού που αντλήσαμε μέχρι σήμερα για όλα τα ορόσημα που καταφέραμε να υλοποιήσουμε; Πόσα αιτήματα πληρωμής απομένουν;

-Μέχρι σήμερα έχει εισπραχθεί από τον ΜΑΑ συνολικό ποσό ύψους €568 εκατ. που αφορά στο «καθαρό» ποσό πέντε δόσεων κορηγίας συν τις προκαταβολές που δόθηκαν με την έγκριση του ΣΑΑ, οι οποίες αποσβένονται/συμψηφίζονται στη συνέχεια μέσω των πληρωμών των δόσεων. Έχουν υποβληθεί εντός του 2025 αιτήματα πληρωμών για άλλες δύο δόσεις (6η και 7η) για εισπραξη ακόμη €180 εκατ. περίπου («καθαρό» ποσό). Οι δόσεις ήταν αρχικά δέκα, με την τελευταία όμως τροποποίηση συμπτύχθηκαν δόσεις και υποβλήθηκαν μαζί το 2025. Επομένως, απομένουν μόνο δύο αιτήματα πληρωμής για τις τελευταίες δύο δόσεις κορηγίας (8η και 9η) που θα υποβληθούν το 2026 για εισπραξη του εναπομείναντος ποσού της κορηγίας, που συνολικά μέχρι και το τέλος του 2026 θα ανέλθει σε €1,02 δισ. υπό μορφή κορηγίας.

-Δεδομένου ότι στόχος είναι να μην χαθεί ούτε ένα σεντ από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, εκτιμάτε ότι θα καταστεί δυνατόν να υλοποιήσουμε όλες τις δράσεις του ΣΑΑ και να αντλήσουμε ολόκληρο το ποσό;

-Η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης σε συνδυασμό με τις στοχευμένες τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν, θεωρούμε ότι διασφαλίζουν την πλήρη απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι θα ληφθούν οι αποφάσεις για τη μεταρρύθμιση που αφορά και σε ανά χώρα σύσταση, σχετικά με την πράσινη φορολογία, όπως και η υιοθέτηση των τελευταίων νομοσχεδίων. Οι τελευταίες δύο δόσεις που θα υποβληθούν το 2026 αφορούν σε 85 ορόσημα και στόχους, εκ των οποίων 25 ήδη ολοκληρώθηκαν και τα υπόλοιπα συνδέονται με παρεμβάσεις και σχέδια σε εξέλιξη των οποίων οι συμβάσεις ολοκληρώνονται μέχρι τα μέσα 2026. Με τη δέσμευση, την αποφασιστικότητα, τη συνέπεια, και τη μέχρι σήμερα εξαίρετη συνεργασία όλων των θεσμών και των εμπλεκόμενων φορέων στο ΣΑΑ, θεωρούμε ότι θα επιτευχθεί η υλοποίηση όλων των στόχων και οροσίων μέχρι τον Αύγουστο του 2026 που είναι η καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης.

-Ποιες είναι οι βασικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις που έχει υλοποιήσει η χώρα μέσω του ΣΑΑ;

-Το ΣΑΑ Κύπρου με την ένταξη και του νέου Κεφαλαίου για το RePowerEU το 2023 και τις δύο «διευρυμένες» τροποποι-

ήσεις που ακολούθησαν, περιλαμβάνει τώρα 128 μέτρα, 61 μεταρρυθμιστικά και 67 επενδυτικά, τα οποία ολοκληρώνονται με την επίτευξη 222 οροσίων και στόχων (αρχικά ήταν 271). Σε ό,τι αφορά στις μεταρρυθμίσεις, που προϋποθέτουν νομοθετική ρύθμιση και αποτελούν ορόσημα στο ΣΑΑ, ποσοστό 95% έχει ήδη ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ενδεικτικά, σημειώνονται η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και του εκπαιδευτικού έργου, η επέκταση της προσχολικής εκπαίδευσης, η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης,

Μεγάλος αριθμός επενδυτικών έργων έχει ήδη ολοκληρωθεί, ενώ τα υπόλοιπα ολοκληρώνονται μέχρι τα μέσα του 2026. Το 42% των έργων του ΣΑΑ αφορά την πράσινη μετάβαση και 30% τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Ανθούλα Σαββίδη, διευθύντρια Διεύθυνσης Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Στο τελευταίο μίλι υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Θα επιτευχθεί η υλοποίηση όλων των στόχων και οροσίων μέχρι τον Αύγουστο του 2026 που είναι η καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης

ήσεις που ακολούθησαν, περιλαμβάνει τώρα 128 μέτρα, 61 μεταρρυθμιστικά και 67 επενδυτικά, τα οποία ολοκληρώνονται με την επίτευξη 222 οροσίων και στόχων (αρχικά ήταν 271). Σε ό,τι αφορά στις μεταρρυθμίσεις, που προϋποθέτουν νομοθετική ρύθμιση και αποτελούν ορόσημα στο ΣΑΑ, ποσοστό 95% έχει ήδη ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ενδεικτικά, σημειώνονται η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και του εκπαιδευτικού έργου, η επέκταση της προσχολικής εκπαίδευσης, η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης,

η μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης, η διευκόλυνση των στρατηγικών επενδύσεων, η αύξηση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος και η αντιμετώπιση του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού. Με αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου εγκρίθηκαν εθνικές στρατηγικές, όπως για παράδειγμα η στρατηγική για την έρευνα και καινοτομία και σχέδια δράσης και οδικό χάρτες, όπως για παράδειγμα αυτό που αφορά στις συγχωνεύσεις και εξαγορές. Σε ό,τι αφορά στις επενδύσεις, αναφέρεται η ολοκλήρωση αξιολόγησης έργων υποδομής όπως η αναβάθμιση του Γενικού Νοσοκομείου Πάφου και νέα μο-

νάδα αιμοκάθαρσης, η επέκταση του τμήματος Επεμβατικής Ακτινολογίας Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας, το νέο κέντρο Ψυχικής Υγείας, το παγκύπριο κέντρο αίματος, το περιφερειακό Κέντρο Υγείας Ακακίου, τα κέντρα φροντίδας παιδιών, η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων σε 405 σχολεία, η δημιουργία υδατοδεξαμενών, φοιτητικές εστίες στην εντός των τοίχων Λευκωσία, αντιπλημμυρικά έργα σε Δήμους, εγκατάσταση και λειτουργία υποδομής έξυπνων μετρητών νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, ανάπτυξη βιώσιμων συστημάτων μεταφορών, η κατασκευή δύο σχολών ειδικής αγωγής, το σύστημα διαχείρισης αγοράς (MMS)

για τη διευκόλυνση του ανοίγματος της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στον ανταγωνισμό, η επέκταση Επαρχιακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου, η ψηφιοποίηση σε διάφορα υπουργεία/υπηρεσίες της κεντρικής κυβέρνησης. Επίσης, πολλά άλλα έργα υλοποιούνται και ολοκληρώνονται μέχρι τα μέσα 2026, όπως η επέκταση δικτύων πολύ υψηλής χωρητικότητας σε υποεξοπλισμένες περιοχές, η μαζική εγκατάσταση έξυπνης υποδομής μέτρησης, η αγορά πυροσβεστικού εξοπλισμού, η επέκταση του παγκύπριου Δικτύου Πράσινων Σημείων. Επίσης, αναφέρονται τα περίπου 40 σχέδια κορηγίων με προϋπολογισμό €450 εκατ. περίπου προς επιχειρήσεις, φυσικά πρόσωπα και άλλους φορείς που υλοποιούνται από το 2021 και ολοκληρώνονται φέτος. Για παράδειγμα το Σχέδιο Προώθησης Επενδύσεων Ενεργειακής Απόδοσης από Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, το Σχέδιο Ενθάρρυνσης Χρήσης ΑΠΕ και Εξοικονόμησης Ενέργειας σε κατοικίες, το Σχέδιο Προώθησης Ηλεκτροκίνησης, το Σχέδιο Κορηγίων για Δημιουργία, Εξοχυχρονισμό και Ψηφιακή Αναβάθμιση Μονάδων Μεταποίησης ή και Εμπορίας Γεωργικών Προϊόντων, Σχέδιο για Αναβίωση περιοχών της υπαίθρου, ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών μέσω Δημιουργίας Αυθεντικών Εμπειριών για Εμπλουτισμό και Αναβάθμιση του Τουριστικού Προϊόντος. **-Σε ποιους τομείς έχει δοθεί η μεγαλύτερη προτεραιότητα και γιατί; Πώς κατανέμονται οι πόροι μεταξύ πράσινης μετάβασης, ψηφιακού μετασχηματισμού και κοινωνικής συνοχής;**

-Οι προτεραιότητες του ΣΑΑ οργανώθηκαν γύρω από συγκεκριμένους άξονες πολιτικής, ευθυγραμμισμένους με τις στρατηγικές κατευθύνσεις του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Συγκεκριμένα, το ΣΑΑ είναι δομημένο γύρω από τους εξής βασικούς άξονες:

- Ανθεκτικό και αποτελεσματικό σύστημα υγείας.
- Ταχεία μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία.
- Ενίσχυση ανθεκτικότητας και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- Ψηφιακός μετασχηματισμός.
- Απασχόληση, εκπαίδευση και ανθρώπινο δυναμικό – σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα και κοινωνικό κράτος.
- Κεφάλαιο Repower EU.

Το συνολικό ποσό των €1,02 δισ. του Σχεδίου αφορά σε ποσοστό 42% την πράσινη μετάβαση και 30% τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Για την απασχόληση, εκπαίδευση, ανθρώπινο δυναμικό και κοινωνικό κράτος διατίθεται ποσό €91 εκατ. (9%) για εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος, αναβάθμιση και ενίσχυση δεξιοτήτων, στήριξη αγοράς εργασίας, κοινωνική ευημερία και ενσωμάτωση.

Προέκυψαν καθυστερήσεις λόγω της ενεργειακής κρίσης

-Ποιοι μηχανισμοί διασφαλίζουν ότι τα κονδύλια θα χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά;

-Οι διαδικασίες του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, διασφαλίζουν την αποτελεσματική χρήση των πόρων. Κατ' αρχήν οι πόροι ανακτώνται μόνο αφού επιτευχθούν αποτελέσματα και όχι με βάση διενεργηθείσες δαπάνες. Προϋπόθεση, δηλαδή, είναι η επίτευξη συγκεκριμένων οροσίων και στόχων για κάθε μέτρο, τα οποία κατανέμονται σε δόσεις. Η υποβολή αιτήματος πληρωμής γίνεται αφού αυτά ολοκληρωθούν στο σύνολό τους ανά δόση. Επίσης, η επιλογή των μέτρων έγινε με βάση έντεκα κριτήρια αξιολόγησης που καθορίζονται στον Κανονισμό που εξετάζουν την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, τη συνάφεια και τη συνοχή του ΣΑΑ.

-Υπάρχουν τομείς όπου παρατηρούνται καθυστερήσεις ή δυσκολίες απορρόφησης των κονδυλίων; Έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις όπου αναδύθηκαν κίνδυνοι ή προκλήσεις που θα

μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ομαλή υλοποίηση και την τελική επιτυχία του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας;

-Καταρχήν πρέπει να σημειωθεί ότι καθυστερήσεις προέκυψαν από το 2022 λόγω της ενεργειακής κρίσης, η οποία επέφερε σημαντικές αυξήσεις κόστους και σοβαρές διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα. Λόγω των αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων που επιβάλλει ο Μηχανισμός παρατηρήθηκαν δυσκολίες και στη συνέχεια, οι οποίες οφείλονται σε συνδυασμό παραγόντων και προέκυψαν από αντικειμενικές δυσκολίες. Για παράδειγμα, σε ορισμένα σχέδια κορηγίων δεν υπήρχε επαρκές ενδιαφέρον από την αγορά, ως εκ τούτου έγινε επαναπροκήρυξη κάποιων σχεδίων με διαφοροποίηση κριτηρίων και προϋποθέσεων για ανταπόκριση στη ζήτηση και νέες ανάγκες. Σε κάποια σχέδια κορηγίων έγινε απλή μείωση στόχων σύμφωνα με την ανταπόκριση που υπήρχε, διοχετεύοντας τα σχετικά ποσά μείωσης σε άλλα

σχέδια κορηγίων με μεγάλη ζήτηση. Στις καθυστερήσεις συνέβαλαν επίσης τα γνωστά διαδικαστικά ζητήματα δημοσίων προσφορών που σχετίζονται με προσφυγές στην Αναθεωρητική Αρχή Προσφορών. Επίσης, ορισμένες μεταρρυθμίσεις αποδείχθηκαν ιδιαίτερα σύνθετες, απαιτώντας ουσιαστικές και χρονοβόρες διαβουλεύσεις με τους εμπλεκόμενους φορείς, όπως για παράδειγμα η μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση και σύστημα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών. Επομένως, οι καθυστερήσεις δεν σχετίζονται με συγκεκριμένους τομείς, αλλά με αντικειμενικές δυσκολίες, που με τη σωστή τεκμηρίωση και διαβούλευση με την Επιτροπή έγιναν αποδεκτές τροποποιήσεις στο ΣΑΑ, οι οποίες εγκρίθηκαν από το ECOFIN, όπου αφαιρέθηκαν έργα και σχέδια που παρουσάζαν αυξημένο κίνδυνο μη έγκαιρης ολοκλήρωσής τους. Ενδεικτικά, σημειώνονται τα μεγάλα έργα που αφαιρέθηκαν, λόγω του ότι κυρίως δεν θα ήταν δυνατόν να ολοκληρωθούν μέχρι

τον Ιούνιο 2026 GSI (Great Sea Interconnector), κατασκευή της συλλογικής υποδομής θαλάσσιας υδατοκαλιέργειας στο Πεντάκωμο και η Τεχνική Σχολή στη Λεμεσό. Μέσω των τροποποιήσεων, ο Κανονισμός για τον ΜΑΑ παρέχει ευελιξία για την αντιμετώπιση αντικειμενικών δυσκολιών, που ήταν αναπόφευκτο να

Η Κύπρος, όπως και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, υπέβαλε αιτήματα για τροποποιήσεις, ώστε το ΣΑΑ να καταστεί πιο υλοποιήσιμο.

προκύψουν στα εθνικά σχέδια που εγκρίθηκαν από το 2021. Η Κύπρος, όπως και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, υπέβαλε αιτήματα για τροποποιήσεις, ώστε το ΣΑΑ να καταστεί πιο υλοποιήσιμο, διατηρώντας όμως την αρχική στόχευση για ενίσχυση της οι-

κονομίας μας και του δυναμικού του τόπου μας.

-Ποιες αναμένεται να είναι οι επιπτώσεις στην αγορά εργασίας από το ΣΑΑ;

-Στην εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων του ΣΑΑ είχε προβεί το 2021 το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου, παρέχοντας εκτιμήσεις για τον μακροοικονομικό αντίκτυπο του Σχεδίου. Έγινε εκτίμηση ότι το ΣΑΑ μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας, οδηγώντας σε αύξηση του ΑΕΠ κατά περίπου 7% μεσοπρόθεσμα (2022-2026), σε σύγκριση με τη βασική ανάπτυξη της οικονομίας χωρίς το ΣΑΑ. Παράλληλα, έγινε πρόβλεψη για αύξηση της απασχόλησης κατά περισσότερο από 2,5% κατά την περίοδο 2021-2026, που αντιστοιχεί σε περίπου 11.000 νέες θέσεις εργασίας. Η πραγματική συνεισφορά του Σχεδίου στην οικονομία μπορεί να καταγραφεί μέσω της πραγματοποίησης αντίστοιχης μελέτης μετά την ολοκλήρωση όλων των στόχων

και οροσίων, ώστε να φανούν τα πραγματικά οφέλη.

-Υπάρχει σχεδιασμός ώστε οι μεταρρυθμίσεις να συνεχιστούν μετά το 2026;

-Το ΣΑΑ περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα σημαντικών μεταρρυθμίσεων, που αφορούν, μεταξύ άλλων, την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και ανθεκτικότητας της οικονομίας, την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω δημοκρατίας της Αρχής κατά της Διαφθοράς, καθώς και την ενίσχυση της παιδείας, της υγείας και της κοινωνικής συνοχής. Οι μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν, είτε μέσω νομοθετημάτων είτε αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, βεβαίως συνεχίζονται και γίνεται ανάλογα πρόνοια στον κρατικό προϋπολογισμό για την εφαρμογή τους. Για παράδειγμα, οι δαπάνες για τη λειτουργία της Αρχής κατά της Διαφθοράς καλύπτονται πλέον από τον κρατικό προϋπολογισμό, όπως επίσης η παροχή δωρεάν παιδείας από την ηλικία των 4 ετών αντί 4 και 8 μηνών.

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

ΜΙΚΤΕΣ αναπτύξεις συνολικού κόστους €389 εκατ. σε 270 στρέμματα γης προτείνει η KPMG για την αναδιάρθρωση της περιοχής ΣΟΠΑΖ. Ο διεθνής οίκος που ανέλαβε την εκπόνηση της μελέτης βιωσιμότητας για την περιοχή του ΣΟΠΑΖ προτείνει έναν αναπτυξιακό σχεδιασμό που περιλαμβάνει εννέα διακριτές χρήσεις / λειτουργικές ενότητες, οι οποίες συνθέτουν έναν σύγχρονο, πολυδιάστατο αστικό κόμβο.

Σύμφωνα με την έκθεση βιωσιμότητας που αποκαλύπτει η «Κ», εξετάζεται η δυναμική αναδιάρθρωση της περιοχής ΣΟΠΑΖ μέσω της ανάπτυξης πολλαπλών χρήσεων, όπως ζώνες καινοτομίας, οικιστικές αναπτύξεις, εκπαιδευτικές υποδομές και άλλες συμπληρωματικές λειτουργίες. Όπως πληροφορηθήκαμε, το masterplan της KPMG παρουσιάστηκε ήδη ενώπιον της Ομοσπονδίας Εργοδοτών & Βιομηχάνων (ΟΕΒ), παρουσία του δημάρχου Λευκωσίας, Χαράλαμνου Προυντζού, με στόχο την καταγραφή και διερεύνηση του ενδιαφέροντος δυναμικών επενδυτών που επιδιώκουν να συμμετάσχουν στον ανασχεδιασμό και την αναπτυξιακή αξιοποίηση της περιοχής ΣΟΠΑΖ. Μάλιστα οι ίδιες πληροφορίες αναφέρουν ότι σε επαφές που πραγματοποιήσε ο Δήμος Λευκωσίας με φορείς και ενδιαφερόμενους, τόσο εντός όσο και εκτός Κύπρου, διαφαίνεται ενδιαφέρον από επιδοχείους επενδυτές.

To masterplan

Ο Δήμος, σημειώνεται στη μελέτη της ΚΡΜΚ, προτείνει ένα σχέδιο μικτής ανάπτυξης εννέα βασικών χρήσεων, με συντελεστή δήμου 130%, ενσωματώνοντας κυβερνητική γη με στόχο τη δημιουργία ενός σύγχρονου, πολυλειτουργικού κόμβου για την ευρύτερη επαρχία Λευκωσίας. Στην αρχική του αξιολόγηση και κατόπιν διαβουλεύσεων, ο Δήμος κατέληξε σε ένα μοντέλο ανάπτυξης που περιλαμβάνει ζώνη καινοτομίας, σχολείο, οικιστική ανάπτυξη, συνεδριακό

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΜΕ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΠΑΖ

Προτείνονται εννιά
χρήσεις συνολικού
κόστους €389 εκατ.

Ζώνες καινοτομίας, συνεδριακό κέντρο, ξενοδοχείο, σχολείο, χώροι πρασίνου και κινηματογραφικό στούντιο

Στο ψάξιμο για επενδυτές τόσο εντός όσο και εκτός Κύπρου για τη μικτή ανάπτυξη - Πραγματοποιήθηκε παρουσίαση στην επιχειρηματική κοινότητα της χώρας.

και εκθεσιακο κέντρο, ξενοδο-
χειο, κινηματογραφικο στούντιο,
χώρος πρασινο, κυβερνητικο
τήμηματα και φοιτητικες εστίες. Ο
σχεδιασμος βασίζεται στη λογι-
κή της αλληλοσυμπλήρωσης των
χρησεων, ώστε να δημιουργηθει
ένα ζωντανό και ανθεκτικό αστι-
κό περιβάλλον, που θα λειτουργεί
καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Ο συνδυασμός εκπαίδευσης, επιχειρηματικότητας, πολιτισμού, διαμονής και αναψυχής καθιστά την περιοχή ελκυστική για ευρύ φάσμα χρηστών, υπογραμμίζει ο διεθνής οίκος. Για την επιτυχία του εγχειρήματος της αναδιόρφωσης της περιοχής ΣΟΠΑΖ κρι-

νεται καθοριστική η ενσωμάτωση της κρατικής γης, οποία ανέρχεται στα 166 στρέμματα. Το έργο φιλοδοξεί να μετατρέψει την περιοχή ΣΟΠΑΖ σε κόμβο ευκαιριών, ανάπτυξης και βιωσιμότητας για ολόκληρη τη Λευκωσία, σημειώνει η KPMG.

Οι χρήσεις

Η οικιστική ανάπτυξη με επιδιωξη την αναπτυξιακή αναγέννηση της περιοχής ΣΟΠΙΑΣ, αποτελεί την ακριβότερη εκ των εννέα χρήσεων που συμπεριλαμβάνονται στη μελέτη του διεθνούς οικου. Πιο συγκεκριμένα, η οικιστική ανάπτυξη ύψους €109 εκατ. αφορά την

ανάπτυξη εκτεταμένου οικιοτικού έργου, με στόχο την κάλυψη της αυξημένης ζήτησης για σύγχρονη στέγαση στη Λευκωσία. Στα €65 εκατ. υπολογίζεται η επένδυση για την ανάπτυξη ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου σχεδιασμένου για να καλύπτει όλες τις βαθμίδες, από νηπιαγωγείο έως και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το σχολείο έχει σχεδιαστεί για να μπορεί να φιλοξενήσει 1.500 μαθητές.

Αναφορικά με την πολυσυζητημένη ζώνη καινοτομίας, η οποία επιδιώκει την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου τεχνολογικού οικοσυστήματος, η KPMG υπολογίζει ότι θα στοιχίσει €48 εκατ. Όπως

αναφέρεται στη μελέτη βιωσιμότητας, στοχεύει στην προσέλκυση επιχειρήσεων ICT, τεχνικής νομοσύνης (AI) και κυβερνοασφάλειας. Οι φοιτητικές εστίες που συμπεριλαμβάνονται στον σχεδιασμό της KPMG για επανασχεδιασμό της περιοχής ΣΟΠΑΖ περιλαμβάνουν την ανάπτυξη σύγχρονου συγκροτήματος φοιτητικών στέγης το οποίο θα αποτελείται από περίπου 700 αυτόνομα στούντιο. Το έργο ύψους €40 εκατ. διαμορφώνεται ως ένα μεγάλος κλίμακας «φοιτητικό χωριό», που θα συνδυάζει ιδιωτικούς χώρους διαμονής με κοινόχρηστες εγκαταστάσεις. Στόχος είναι η εξυπηρέτηση τόσο Κύπριων όσο και διεθνών φοιτητών, που φοιτούν στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και σε άλλα γειτονικά πανεπιστήμια, αντιμετωπίζοντας τη διαρθρωτική έλλειψη οργανωμένων φοιτητικών εστιών στη Λευκωσία. Στα €34 εκατ. υπολογίζεται η ανάπτυξη σύγχρονης, εξειδικευμένης υποδομής κινηματογραφικής και οπτικοακουστικών παραγωγών, με στόχο την καθιέρωση της περιοχής ως κορυφαίου κέντρου παραγωγής ταινιών στην Κύπρο. Όπως τονίζεται, θα πρέπει να εξευρεθεί ο κατάλληλος επενδυτής/ διαχειριστής, για το κινηματογραφικό στούντιο, καθώς αποτελεί μια δραστηριότητα/ εγκατάσταση για την οποία σήμερα δεν υπάρχει κατί συγκρίσιμο στην Κύπρο. Το ξενοδοχείο με προϋπολογισμό €30 εκατ. θα είναι σύμφωνα με τον σχεδιασμό δυναμικότητας περίπου 250 δωματίων, το οποίο θα λειτουργήσει ως προορισμός για την ευρύτερη περιοχή. Παράλληλα, θα λειτουργεί υποστηρικτικά στις δραστηριότητες του παρακείμενου συνεδριακού κέντρου, της ζώνης καινοτομίας και των θεσμικών χρήσεων. Η πρόταση για συνεδριακό και εκθεσιακό κέντρο αφορά την ανάπτυξη ενός συνεδριακού και εκθεσιακού κέντρου, σε 15.000 τ.μ., σχεδιαζόμενο να φιλοξενεί διεθνή και εθνικά συνέδρια, εμπορικές εκθέσεις, εκδηλώσεις εταιρικού χαρακτήρα και μεγάλες διοργανώσεις. Το συνεδριακό κέντρο

κοστολογείται στα €26 εκατ. και στοχεύει να προσελκύσει διεθνείς και εγχώριους διοργανωτές εκδηλώσεων και πολυεθνικές εταιρείες. Τέλος, προνοείται η ανέγερση νέων κυβερνητικών γραφείων για μεταστέζηση των υφιστάμενων υπηρεσιών που βρίσκονται στα τεμάχια υπό εξέταση αλλά και, δυνητικά, επιπρόσθετων κυβερνητικών υπηρεσιών ύψους €24 εκατ.

Κίνητρα

Η επιτυχής υλοποίηση μιας μεγάλης κλίμακας αστικής ανάπτυξης, όπως το έργο της περιοχής ΣΟΠΑΖ, προϋποθέτει ένα ολοκληρωμένο και λειτουργικό πλαίσιο στήριξης σε θεσμικό και επενδυτικό επίπεδο. Κεντρικό στοιχείο αυτής της προσέγγισης αποτελεί η διαμόρφωση ενός σαφούς και διαφανούς πλαισίου διακυβέρνησης, με τον ορισμό ενός ενιαίου δημόσιου φορέα υλοποίησης, ο οποίος θα αναλάβει τον συντονισμό, την εποπτεία και την επιτάχυνση της εφαρμογής του έργου, τονίζεται στη μελέτη.

Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω διερεύνηση της δυνατότητας αξιοποίησης του ακραίου ποσοπίου των τμήματων της κρατικής γης μέσω ενδεχομένων αύξησης του συντελεστή δόμησης. Καθοριστικές σημασίας είναι επίσης ο προκαθορισμός στρατηγικών χρηστών-άγκυρας (anchor occupants), με την έγκαιρη δέσμευση δημόσιων, θεσμικών ή άλλων στρατηγικών οργανισμών εντός της ανάπτυξης.

Η συμμετοχή του δημόσιου τομέα μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω τη χρηματοδοτική ελκυστικότητα του έργου. Την ίδια στιγμή, η επιτάχυνση των πολεοδομικών και αξιοδοτικών διαδικασιών μέσω μηχανισμών προτεραιότητας (fast-track) θα συμβάλει ουσιαστικά στη μείωση των χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης.

Τέλος, η υιοθέτηση ευνοϊκών ρυθμίσεων παραχώρησης γης στο πλαίσιο των πολιτικών διαχείρισης δημόσιας περιουσίας, μπορεί να λειτουργήσει ως ισχυρό επενδυτικό κίνητρο.

The Black Range Nutrients

Pharma
LEAD®
PHARMACY
CARE PRODUCTS

MULTIVITAMIN 50+
PLUS GREEN BARLEY GRASS
Fresh Freeze-dried
with micronutrients sustained release
No Sugar • Salt • GMO
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives
Food Supplement
30 vegan tablets

MULTIVITAMIN ADVANCE
PLUS SUPERFOODS
Fresh Freeze-dried
with micronutrients sustained release
No Sugar • Salt • GMO
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives
Food Supplement
30 vegan capsules

MULTIVITAMIN ONE A DAY
PLUS REISHI MUSHROOM
Fresh Freeze-dried
with micronutrients sustained release
No Sugar • Salt • GMO
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives
Food Supplement
30 vegan tablets

Ισχυρή σύνθεση για την ενίσχυση του οργανισμού
Μέγιστη Απόδοση - Ενέργεια - Τόνωση

fama
PHARMACEUTICAL LTD
fama Pharmaceutical LTD

www.pharmalead.gr

Συνέντευξη στον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Σε μια περίοδο που η Κύπρος βιώνει μία από τις πιο έντονες κρίσεις λειψυδρίας των τελευταίων δεκαετιών, το νερό αναδεικνύεται σε ζήτημα στρατηγικής σημασίας για την ασφάλεια, την οικονομία και την κοινωνική συνοχή. Στη συνέντευξη στην «Κ», η Ευρωπαϊκή Επίτροπος Περιβάλλοντος, Ανθεκτικότητας των Υδάτων και Ανταγωνιστικής Κυκλικής Οικονομίας, Jessika Roswall, αναλύει τις προτεραιότητες της Ε.Ε., τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες για την Κύπρο και τη σημασία της ευρωπαϊκής συνεργασίας απέναντι σε μια κλιματική και γεωπολιτική πραγματικότητα που αλλάζει.

Η Επίτροπος Roswall τονίζει πως, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα επενδύσει 15 δισεκατομμύρια ευρώ τα επόμενα τρία χρόνια σε τομείς που σχετίζονται με το νερό, ενώ παράλληλα υπενθυμίζει ότι, όσον αφορά την περιβαλλοντική συνεργασία, η κλιματική αλλαγή και οι περιβαλλοντικές προκλήσεις δεν σταματούν στα σύνορα.

- Πώς μπορεί η Κύπρος να αξιοποιήσει στο έπακρο τα οφέλη της νέας στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανθεκτικότητα στον τομέα του νερού;

- Λοιπόν, από πολλές απόψεις, πρώτα απ' όλα, θα έλεγα ότι το νερό είναι μία από τις προτεραιότητες που έχουμε στην Επιτροπή για πολλούς, πολλούς λόγους. Είμαι ο πρώτος Επίτροπος με το «νερό» στον τίτλο μου, κάτι που δείχνει επίσης την πολιτική προτεραιότητα που πρέπει να δώσουμε στο νερό, ειδικά σε αυτή τη δύσκολη περίοδο που διανύουμε, με τον πόλεμο, τους εμπορικούς πολέμους και

ρούμε να χρησιμοποιούμε το νερό πιο αποδοτικά. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουμε θέσει στόχους αποδοτικότητας, έχοντας παράλληλα υπόψη ότι η κατάσταση διαφέρει πολύ από τόπο σε τόπο.

Όσον αφορά τα οφέλη για την Κύπρο, ένα σημαντικό στοιχείο είναι η χρηματοδότηση. Στη στρατηγική, και μετά την ενδιάμεση επανεξέταση του Ταμείου Συνοχής από την Επιτροπή πέρυσι, υπάρχει η δυνατότητα χρήσης των κονδυλίων συνοχής από τον τρέχοντα μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό για επενδύσεις και υποδομές στον τομέα του νερού. Αυτό είναι κάτι που μπορεί να αξιοποιηθεί η Κύπρος. Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα επενδύσει 15 δισεκατομμύρια ευρώ τα επόμενα τρία χρόνια σε τομείς που σχετίζονται με το νερό. Ταυτόχρονα, πρέπει να επικεντρωθούμε στην καινοτομία στον τομέα αυτό. Υπάρχουν πολλές καινοτομίες στις τεχνικές, την ψηφιοποίηση και τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, και πρέπει να τις επεκτείνουμε. Αυτό απαιτεί χρηματοδότηση, αλλά και ιδιωτικές επενδύσεις, ως μέρος της πορείας που έχουμε χαράξει. Σε αυτό το σημείο η στρατηγική είναι επίσης σημαντική για την Κύπρο.

Ανταλλαγή εμπειριών

- Δεδομένης της πρόσφατης εμπειρίας του πιο ξηρού έτους του αιώνα, ποια συγκεκριμένη στήριξη της Ε.Ε. ή βέλτιστες πρακτικές μπορούν να αξιοποιηθούν για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα του νερού στην Κύπρο;

- Όσον αφορά τις βέλτιστες πρακτικές, αυτό είναι κάτι στο οποίο πρέπει να γίνουμε καλύτεροι στην ανταλλαγή εμπειριών. Η Κύπρος έχει μακρά εμπειρία με την έλλειψη νερού, την οποία μοιράζεται με άλλα νησιά, και αυτή η εμπειρία, σε συνδυασμό με την καινοτομία και τις υπάρχουσες τεχνικές, είναι σημαντική. Το βασικό ερώτημα είναι πώς θα τις επεκτείνουμε, ειδικά για ένα μέρος όπως η Κύπρος. Οι ευρωπαϊκές επενδύσεις στον τομέα του νερού θα ωφεληθούν όλους, αλλά ιδιαίτερα τις χώρες που αντιμετωπίζουν αυτές τις προκλήσεις. Δημιουργούμε επίσης διάφορες συμμαχίες και πλατφόρμες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικά για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών.

- Πώς αξιολογεί και αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση τις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σε θέματα ύδρευσης οι ημι-άνυδρες νησιωτικές περιοχές, όπως η Κύπρος, και ποια μέτρα έχουν ληφθεί για

Jessika Roswall
Ευρωπαϊκή Επίτροπος Περιβάλλοντος, Ανθεκτικότητας των Υδάτων και Ανταγωνιστικής Κυκλικής Οικονομίας

Το νερό αποτελεί ζήτημα ασφάλειας

Το περιβάλλον είναι ένας τομέας στον οποίο η συνεργασία μεταξύ κρατών είναι απαραίτητη

Στην Ε.Ε. πρέπει να γίνουμε καλύτεροι στην ανταλλαγή εμπειριών.

να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση σε χρηματοδότηση και καινοτόμες λύσεις;

- Η Κύπρος, ως νησί, αντιμετωπίζει φυσικά συγκεκριμένες προκλήσεις. Ταυτόχρονα, όλα τα κράτη-μέλη αντιμετωπίζουν προκλήσεις όσον αφορά το νερό. Διαθέτουμε εκτενή νομοθεσία στον τομέα αυτό, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας-πλαίσου

διότι η εφαρμογή των υφιστάμενων κανονισμών είναι θεμελιώδης. Έχουμε αυτούς τους κανονισμούς επειδή πρέπει να διασφαλίσουμε ότι διαθέτουμε νερό και ότι το νερό είναι καθαρό. Αυτό είναι σημαντικό διότι το νερό αποτελεί ζήτημα ασφάλειας και διότι οι άνθρωποι ενδιαφέρονται πραγματικά και ανησυχούν για αυτό. Συνεργαζόμαστε με την Κύπρο σε θέματα στρατηγικής και συνεργασίας. Όπως ανέφερα νωρίτερα, η καινοτομία είναι επίσης βασική. Η αύξηση των επενδύσεων στην έρευνα, την καινοτομία και την επέκταση των λύσεων αποτελεί γενική πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά είναι ιδιαίτερα σημαντική για το νερό. Η Ευρώπη διαθέτει έναν φανταστικό τομέα ύδρευσης, ο οποίος παράγει περίπου το 40% όλων των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον τομέα του νερού παγκοσμίως. Πρέπει να αξιοποιήσουμε αυτό το πλεονέκτημα και να επεκτείνουμε αυτές τις τεχνικές, κάτι που αποτελεί επίσης προτεραιότητα της στρατηγικής, και αυτό θα ωφεληθεί όλους, ειδικά μια χώρα όπως η Κύπρος που αντιμετωπίζει σοβαρή κρίση νερού.

«Focus» στην ενιαία αγορά

- Ποιες ευκαιρίες έχουν οι κυπριακές επιχειρήσεις, οι αγρότες και οι δήμοι να συμμετάσχουν και να επωφεληθούν από τις επικείμενες πρωτοβουλίες της Ε.Ε., όπως ο νόμος για την κυκλική οικονομία;

- Έχουμε μια φανταστική ενιαία αγορά, η οποία είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους η Ευρώπη είναι οικονομικά ισχυρή, με 450 εκατομμύρια κατοίκους. Πρέπει να επικεντρωθούμε στην ενιαία αγορά και στην κυκλικότητα, επειδή είναι σημαντικές για την ανθεκτικότητα, την ασφάλεια, τη δράση για το κλίμα και το περιβάλλον. Αυτά πάνε χέρι-χέρι. Αν θέλουμε να επιτύχουμε να γίνουμε πιο «κυκλικοί», κάτι που δεν είμαστε σήμερα, πρέπει να βελτιωθούμε πολύ. Το ποσοστό κυκλικότητας στην Ε.Ε. είναι περίπου 12% και είναι ακόμη χαμηλότερο στην Κύπρο. Πρέπει να ξεκινήσουμε από τον σχεδιασμό των προϊόντων, καθιστώντας τα πιο κυκλικά, ώστε να μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν, να ανακατασκευαστούν και να ανακυκλωθούν, με τα ίδια πρότυπα σε όλους τους τομείς. Αυτό θα ωφεληθεί τις επιχειρήσεις, διότι ο σχεδιασμός των προϊόντων πρέπει να γίνεται σε συνεργασία με τους διάφορους τομείς, και χρειαζόμαστε επίσης κοινούς ορισμούς, όπως για παράδειγμα τι συνιστά απόβλητο. Σήμερα έχουμε 27 διαφορετικούς ορι-

σμούς, για παράδειγμα για τα συστήματα διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού. Οι πολίτες της Κύπρου και όλης της Ευρώπης θα ωφεληθούν από τη μεγαλύτερη κυκλικότητα και την καλύτερη λειτουργία της ενιαίας αγοράς.

- Μπορεί η περιβαλλοντική συνεργασία με το κατεχόμενο τμήμα του νησιού να συμβάλει στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και στην υποστήριξη των προπαθειών επανένωσης και, αν ναι, με ποιον τρόπο;

- Όσον αφορά την περιβαλλοντική συνεργασία, η κλιματική αλλαγή και οι περιβαλλοντικές προκλήσεις δεν σταματούν στα σύνορα. Το νερό, ειδικότερα, συχνά διασχίζει τα σύνορα. Μερικές φορές το νερό μπορεί να προκαλέσει συγκρούσεις, αλλά μπορεί επίσης να συνδέσει, διότι η συνεργασία είναι απαραίτητη για την εξεύρεση των βέλτιστων λύσεων. Για μένα, το περιβάλλον είναι ένας τομέας στον οποίο η συνεργασία είναι απαραίτητη, διότι καμία χώρα δεν μπορεί να λύσει μόνη της αυτά τα ζητήματα. Πρέπει να συνεργαστούμε, διότι η φύση και το κλίμα δεν αναγνωρίζουν σύνορα, και αυτή η συνεργασία είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης της φύσης.

Επένδυση στη φύση

- Με ποιους τρόπους μπορεί η Ευρώπη να μετατρέψει τις προκλήσεις που αφορούν το νερό και το περιβάλλον σε ευκαιρίες για ένα ευημερούμενο και ανθεκτικό μέλλον;

- Η Επιτροπή εστιάζει στην ασφάλεια και την ανταγωνιστικότητα, και πιστεύω ότι το περιβάλλον ταιριάζει πολύ καλά και στα δύο. Δεν βλέπω καμία αντίφαση μεταξύ της επένδυσης στη φύση και το περιβάλλον και της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Αντιθέτως, αυτό αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Χωρίς νερό, δεν έχουμε ανταγωνιστικότητα, βιομηχανίες ή αγρότες. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο, από την ΕΚΤ, δείχνει ότι το 74% όλων των εταιρικών δανείων στην Ευρώπη εξαρτώνται από τουλάχιστον ένα οικοσύστημα. Αυτό σημαίνει ότι το υγιές έδαφος, το καθαρό νερό και ο καθαρός αέρας είναι απαραίτητα, διαφορετικά υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι. Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ έχει επίσης εντοπίσει κινδύνους που συνδέονται στενά με το νερό, τη φύση και το κλίμα. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων είναι απαραίτητη για την ανταγωνιστικότητα. Ταυτόχρονα, πρέπει να εργαστούμε για την απλούστευση, διότι γνωρίζουμε ότι ορισμένοι κανονισμοί είναι υπερβολικά περίπλοκοι και μπορούν να εμποδίσουν την ανταγωνιστικότητα. Επομένως, εργαζόμαστε παράλληλα σε διάφορα θέματα.

- Τέλος, σας ανησυχεί το επίπεδο αποθήκευσης νερού των φραγμάτων στην Κύπρο, το οποίο είναι 26% φέτος, σε σύγκριση με σχεδόν 50% πέρυσι;

- Το επίπεδο αποθήκευσης των φραγμάτων, που είναι 26% φέτος, σε σύγκριση με σχεδόν 50% πέρυσι, είναι φυσικά μια πολύ σοβαρή πρόκληση. Αργότερα σήμερα θα επισκεφθώ το εργοστάσιο αφαλάτωσης, αλλά πρέπει επίσης να εξετάσουμε και άλλες λύσεις. Αυτές περιλαμβάνουν την αποδοτικότερη χρήση του νερού, την ανάπτυξη νέων τεχνικών και τη διασφάλιση των απαραίτητων επενδύσεων. Πρέπει επίσης να αντιμετωπίσουμε ζητήματα όπως οι παλιές υποδομές και οι διαρροές, που αποτελούν πρόβλημα στην Ευρώπη. Δεν υπάρχει μία και μοναδική λύση. Πρόκειται για ένα ευρύ πρόβλημα και μια πραγματική κρίση νερού στην Κύπρο, και πρέπει να το αντιμετωπίσουμε από κοινού. Για τον λόγο αυτό, προωθήσαμε τη στρατηγική για την ανθεκτικότητα στον τομέα του νερού και τώρα εργαζόμαστε για τη χρηματοδότηση, τη λήψη άλλων μέτρων και την εφαρμογή των κανονισμών που ήδη διαθέτουμε.

Οι πρωταθλητές του προγράμματος «χρυσή βίζα»

Από Τούρκους, Ισραηλινούς, Κινέζους, Ιρανούς και Αμερικανούς έχουν υποβληθεί οι περισσότερες αιτήσεις

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Οι επενδυτές από την Τουρκία, το Ισραήλ, την Κίνα, το Ιράν και τις ΗΠΑ αποδείχθηκαν οι πιο δραστήριοι το 2025, με βάση τις εγκρίσεις αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν μέσω του προγράμματος «χρυσή βίζα». Κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους εγκρίθηκαν συνολικά 8.879 νέες άδειες, μια αύξηση κατά 95% σε σχέση με τις 4.535 που είχαν εγκριθεί το 2024, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να καταλήγει τελικά στα χέρια των παραπάνω εθνικοτήτων. Οι συγκεκριμένες χώρες προέλευσης των επενδυτών από τρίτες χώρες εξηγούν εν πολλοίς και τους λόγους για τους οποίους προγράμματα επενδυτικής μετανάστευσης, όπως το ελληνικό, συχνά αξιοποιούνται από όσους αναζητούν «καταφύγιο» σε χώρες όπως η Ελλάδα. Κατά κύριο λόγο οι άνθρωποι αυτοί έχουν ως κίνητρο όχι μόνο τη διαφύλαξη της προσωπικής τους περιουσίας, αλλά επιλέγουν τα προγράμματα αυτά και για λόγους πολιτικούς, ή και ασφάλειας των ιδίων και των μελών των οικογενειών τους.

Για παράδειγμα, όπως αναφέρουν πηγές της αγοράς, η μεγάλη αύξηση των επενδυτών από την Τουρκία είναι μια τάση που έχει αρχίσει να καταγράφεται ήδη από το 2023, αλλά κορυφώθηκε το 2024 και φυσικά και πέρυσι λόγω της εκτίναξης του πληθωρισμού στην Τουρκία. Η εξέλιξη αυτή ώθησε πολλούς Τούρκους υψηλότερων εισοδημάτων να αναζητήσουν επιλογές εκτός της χώρας τους, για να περιορίσουν τις απώλειες της αξίας των κεφαλαίων τους. Η τοποθέτηση σε ακίνητα σε μια γειτονική χώρα,

Πέρυσι εγκρίθηκαν συνολικά 8.879 νέες άδειες, αύξηση κατά 95% σε σχέση με τις 4.535 που είχαν εγκριθεί το 2024.

όπως η Ελλάδα, που ταυτόχρονα προσφέρει και προοπτικές μελλοντικών υπεραξιών και φυσικά της άμεσης απόδοσης μέσω της εκμετάλλευσης, αποδείχθηκε ιδιαίτερα δημοφιλής επιλογή, εξη-

γώντας την κατά 160% αύξηση των αδειών που χορηγήθηκαν το 2025. Έτσι, οι επενδυτές από την Τουρκία αποτελούν πλέον τη δεύτερη «δύναμη» στο ελληνικό πρόγραμμα «χρυσή βίζα», με 3.291 άδειες και συνολικό μερίδιο 15,9%. Άλλοι λόγοι που έχουν φέρει αρκετούς Τούρκους επενδυτές στην ελληνική αγορά ακινήτων είναι ασφαλώς πολιτικού χαρακτήρα, παράλληλα φυσικά με το πλεονέκτημα της εξασφάλισης άδειας διαμονής και ως εκ τούτου και της ελεύθερης μετακίνησης εντός των χωρών της Ζώνης Σένγκεν. Πολύ μεγάλη αύ-

ξηση κατά 91,5%, σε 636 άδειες, παρατηρήθηκε το 2025 και από τους επενδυτές με προέλευση το Ισραήλ. Στην προκειμένη περίπτωση ο βασικός λόγος αυτής της ανόδου ήταν ασφαλώς η πολεμική σύρραξη στη Γάζα και η ανάγκη πολλών Ισραηλινών να αποκτήσουν τη δυνατότητα μετακίνησης των οικογενειών τους σε μια πιο ασφαλή χώρα. Η εγγύτητα της Ελλάδας με το Ισραήλ, η παρουσία πολλών Ισραηλινών επενδυτών ήδη στην ελληνική αγορά ακινήτων και, όπως αναφέρουν και οι ίδιοι, η ύπαρξη κοινών στοιχείων κουλτούρας με τους Ελ-

λινες, εξηγούν την επιλογή της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Κάπως έτσι, οι επενδυτές από το Ισραήλ διαθέτουν μερίδιο 3,1% επί του συνόλου των αδειών (αρχική χορήγηση τα τελευταία πέντε χρόνια) και βρίσκονται στην έκπη θέση συνολικά. Στην κορυφή της σχετικής κατάταξης παραμένουν οι επενδυτές από την Κίνα, με μερίδιο 47,9% και συνολικά 9.926 άδειες, μια αύξηση κατά 53,7% σε σχέση με το 2024. Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι το σχετικό ποσοστό φθίνει τα τελευταία χρόνια, έχοντας φτάσει στο απόγειό του

σε ποσοστό μεγαλύτερο του 70%. Η αύξηση του 2025 αποδίδεται κυρίως στις αιτήσεις για άδειες που είχαν πραγματοποιηθεί την περίοδο 2023-2024, όταν λόγω των διαδοχικών αλλαγών στους όρους χορήγησης του προγράμματος, και συγκεκριμένα εξαιτίας της αύξησης του ελάχιστου ορίου επένδυσης, πολλοί Κινέζοι κινητοποιήθηκαν, θέλοντας να κατοχυρώσουν την άδεια διαμονής, καταβάλλοντας το χαμηλότερο δυνατό ποσό των 250.000 ευρώ. Αλλωστε, σύμφωνα με πηγές της αγοράς, οι επενδυτές από την Κίνα, κατά κανόνα, δεν είναι υψηλών εισοδημάτων. Ως εκ τούτου εκτιμάται ότι το μερίδιό τους θα συνεχίσει να υποχωρεί τα επόμενα χρόνια, καθώς οι νέες αιτήσεις λήψης άδειας διαμονής κινούνται πτωτικά, ειδικά σε σχέση με άλλες χώρες.

Τα πρόσφατα γεγονότα και οι ταραχές στο Ιράν εξηγούν έως ένα βαθμό και τη σημαντική αύξηση που έχει σημειωθεί και στις άδειες διαμονής προς πολίτες από τη συγκεκριμένη χώρα. Πέραν τυχόν πολιτικών διαφορών, η ανασφάλεια που έχει δημιουργηθεί στη χώρα την τελευταία διετία, λόγω της έντασης και της ανταλλαγής χτυπημάτων με το Ισραήλ και πιο πρόσφατα και με τις ΗΠΑ, έχει ωθήσει πολλούς Ιρανούς στην αναζήτηση καταφυγίου στην Ελλάδα, αξιοποιώντας το πρόγραμμα «χρυσή βίζα». Το 2025 σημειώθηκε αύξηση κατά 52,5% στον αριθμό των αδειών που χορηγήθηκαν, φτάνοντας πλέον τις 816, με το Ιράν να αποτελεί την τέταρτη πιο δυναμική αγορά (στην τρίτη θέση βρίσκεται ο Λίβανος με 994 άδειες και αύξηση κατά 30% το 2025).

Friday
27 February 2026
9:00 - 15:00

Filoxenia
Conference
Centre, Nicosia

20

EUROPEAN CONFERENCE
ON SUSTAINABLE TOURISM

YEARS OF CSTI

Leadership in Sustainability 2006-2026

INVITATION

The Cyprus Sustainable Tourism Initiative (CSTI) invites you to the
EUROPEAN CONFERENCE ON SUSTAINABLE TOURISM-
CELEBRATING 20 YEARS OF CSTI LEADERSHIP IN SUSTAINABILITY

Friday, 27th February 2026, 09:00 - 15:00
Filoxenia Conference Centre, Nicosia

Simultaneous interpretation will be
provided in both English and Greek

Registration

Organiser:

CYPRUS
SUSTAINABLE
TOURISM
INITIATIVE

Under the Auspices:

CY2026.EU
CYPRUS PRESIDENCY
OF THE COUNCIL OF THE EU

Gold Sponsor:

easyJet
holidays

Silver Sponsors:

KKP

Auditors, Accountants and Tax advisors

HERMES

PMT

Supporters:

ExxonMobil

Bank of Cyprus

TUI

TUI CARE
FOUNDATION

theTravel
Foundation

AQUA CRYSTAL

UNIVERSITY
OF NICOSIA

Academic partner:

SCHOOL OF
BUSINESS

Communication Sponsors:

PIK

KATHIMERINI

CyprusMail80

BATTLEFIELD REDEFINED
2026

EUROPEAN
UNION

Conference & Exhibition

Modern Technologies
with dual-use potential
for Security, Defence
& Space Resilience.

Advancing Europe's strategic autonomy through
dual-use innovation.

REGISTER NOW

Contact us:

info@cd-multimedia.com
+357 25 256 959

battlefieldredefined.com

Under the Auspices

CY2026.EU
CYPRUS PRESIDENCY
OF THE COUNCIL OF THE EU

European
Commission

Cyprus
Chamber of
Commerce &
Industry

CARIE
CYPRUS ASSOCIATION OF RESEARCH
AND INNOVATION ENTERPRISES

Organised by

cd
multimedia

H KATHIMERINI

militär

SIGMA

«Καζάν καζάν» για κοινοπραξίες Ελλήνων-Τούρκων επιχειρηματιών

Συμφωνία για δύο μεγάλα επενδυτικά συνέδρια σε Αθήνα και Κωνσταντινούπολη

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Με τη διοργάνωση δύο μεγάλων επενδυτικών συνεδρίων συμφώνησαν οι υπουργοί Οικονομικών Ελλάδας και Τουρκίας, Κυριάκος Πιερρακάκης και Μεχμέτ Σιμσέκ, να δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών, σε συνέχεια των συνομιλιών στην Αγκυρα στο πλαίσιο του Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας.

Το πρώτο συνέδριο, σύμφωνα με πηγές που συμμετείχαν στις επαφές στην Αγκυρα, θα γίνει στην Κωνσταντινούπολη πιθανώς τον Ιούνιο και θα ακολουθήσει το επόμενο στην Αθήνα πριν από το τέλος του έτους. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν ότι η προσπάθεια για ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων πρέπει να αναληφθεί σε επίπεδο ιδιωτικού τομέα και τα δύο συνέδρια εκτιμήθηκε ότι θα συμβάλουν σ' αυτή την κατεύθυνση.

Ο στόχος

Ο στόχος είναι, όπως αναφέρουν οι πηγές, να συμμετάσχει μεγάλος αριθμός μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων και από τις δύο χώρες, οι οποίες θα μπορέσουν να αναπτύξουν εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις ή να προχωρήσουν σε κοινοπραξίες. Στο επίτελείο του Κυριάκου Πιερρακάκη εκτιμούν ότι τα περιθώρια συνεργασίας είναι μεγάλα, καθώς υπάρχει μεγάλη συμπληρωματικότητα στις δύο οικονομίες, που θα επέτρεπε κοινή επιχειρηματική δράση. Επίσης, ευνοείται η συνεργασία με τρίτες χώρες, είτε της περιοχής των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής είτε αλλού, π.χ. στην Ουκρανία, στο πλαίσιο της ανοικοδόμησης που αναμένεται, μέσω συνεργασιών τεχνικών και κατασκευαστικών εταιρειών των δύο πλευρών. «Η Ουκρανία, αν ανοίξει, θα είναι το μεγάλο στοίχημα», αναφέρουν οι πηγές. «Θα μπορούσαμε να δραστηριοποιηθούμε από κοινού εκεί».

Υπάρχουν πολλοί τομείς στους οποίους τα περιθώρια συνεργασίας εμφανίζονται μεγάλα. Στις κατασκευές, στον τραπεζικό τομέα, στην τεχνολογία, στα φάρμακα, καθώς και στην ενέργεια. Όπως αναφέρεται στην κοινή δήλωση, οι δύο χώρες «εξέφρασαν την αποφασιστικότητά τους να αξιολογήσουν τις υφιστάμενες δυνατότητες συνεργασίας στον τομέα

Το 2024 οι τουρκικές εξαγωγές στην Ελλάδα ανήλθαν σε 3,2 δισ. ευρώ, ενώ οι εξαγωγές της Ελλάδας ήταν 1,5 δισ. ευρώ, με αποτέλεσμα ο όγκος εμπορίου να ανέρχεται σε 4,7 δισ. ευρώ. Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν κατά κανόνα πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας την προηγούμενη 10ετία, αλλά η εικόνα αντιστράφηκε την τελευταία 5ετία.

Υπάρχουν πολλοί τομείς στους οποίους τα περιθώρια συνεργασίας εμφανίζονται μεγάλα. Σε κατασκευές, τραπεζικό τομέα, τεχνολογία, φάρμακα και ενέργεια.

της ενέργειας –ιδίως στη διασύνδεση ηλεκτρικής ενέργειας και στις ανανεώσιμες πηγές– με στόχο την ενίσχυση της περιφερειακής σταθερότητας».

Το εμπορικό ισοζύγιο

Η επιχειρηματική συνεργασία υπηρετεί βεβαίως και τον στόχο που έθεσαν οι δύο ηγέτες Κυριάκος Μητσοτάκης και Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στο πλαίσιο της κοινής δήλωσης για αύξηση του όγκου του διμερούς εμπορίου στα δέκα δισ. ευρώ μέχρι το 2030. Το 2024 οι τουρκικές εξαγωγές στην Ελλάδα

ανήλθαν σε 3,2 δισ. ευρώ, ενώ οι εξαγωγές της Ελλάδας ήταν 1,5 δισ. ευρώ, με αποτέλεσμα ο όγκος εμπορίου να ανέρχεται σε 4,7 δισ. ευρώ. Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν κατά κανόνα πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας την προηγούμενη 10ετία, αλλά η εικόνα αντιστράφηκε την τελευταία 5ετία. Τα ορυκτά καύσιμα κυριαρχούν στις εμπορικές συναλλαγές και προς τις δύο κατευθύνσεις και ακολουθούν στις μεν εξαγωγές το βαμβάκι, τα ελάσματα και τα φάρμακα, στις δε εισαγωγές τα επιβατικά αυτοκίνητα, τα πλαστικά προϊόντα έλασπς σιδήρου και τα ψάρια.

Στον τουρισμό, καθώς και ευρύτερα στο εμπόριο των υπηρεσιών, η εικόνα είναι διαφορετική, με το ισοζύγιο να είναι σταθερά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας στην τελευταία πενταετία. Το 2024 οι εισπράξεις έφτασαν το 1,1 δισ. ευρώ και οι πληρωμές τα 529 εκατ. ευρώ. Το 2025 υπολογίζεται ότι οι αφίξεις Τούρκων τουριστών στην Ελλάδα έφτασαν τα 1,4 εκατ., έναντι

1,2 εκατ. το 2024 και 877.000 το 2023. Ο αντίστοιχος αριθμός Ελλήνων επισκεπτών στην Τουρκία είναι λιγότερος από τον μισό. Η ειδική βίζα-εξπρές για τους Τούρκους που επισκέπτονται 12 ελληνικά νησιά έχει δώσει ώθηση στην κατεύθυνση αυτή. Σημειώνεται ότι το ειδικό αυτό πρόγραμμα χορήγησης βίζας για τα νησιά είχε συμφωνηθεί στο προηγούμενο (5ο) Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας των δύο πλευρών, τον Δεκέμβριο του 2023 στην Αθήνα.

Η «χρυσή βίζα»

Από την άλλη, η «χρυσή βίζα» έχει καταστήσει τους Τούρκους μεγάλους επενδυτές σε ακίνητα. Οι σχετικές άδειες αυξήθηκαν κατά 160% το 2025.

Η συνεργασία στην οικονομία, θεωρούν στο οικονομικό επίτελείο της κυβέρνησης, επιτρέπει να ξεκινήσει η ανάπτυξη των σχέσεων των δύο χωρών με τρόπο που δεν στοιχίζει πολιτικά σε κανέναν και διευκολύνει τη μετάβαση σε άλλα επίπεδα στη συνέχεια.

Ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ της Ελλάδας αναμένεται να μειωθεί κάτω από αυτόν της Ιταλίας έως το 2028, σημειώνει η Goldman Sachs.

ώνει παράλληλα ότι το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ανέρχεται σήμερα σε περίπου 10%, το χαμηλότερο από το 2010, αν και υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικευμένων και νέων εργαζομένων που εξακολουθεί να είναι εκτός εργατικού δυναμικού. Επιπλέον, το πρωτογενές ισο-

ζύγιο της Ελλάδας παραμένει από τα υψηλότερα στην Ευρώπη, καθώς η χώρα συνεχίζει την πορεία της προς τη δημοσιονομική εξυγίανση. Ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί κάτω από αυτόν της Ιταλίας έως το 2028 χάρη στην πρόοδο στη φερολογική συμμόρφωση και στις

Χωρίς τέλος οι αυξήσεις τιμών στα τρόφιμα

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Ανεπαρκή αποδεικνύονται τα έως τώρα μέτρα για την καταπολέμηση της ακρίβειας, ειδικά στα τρόφιμα, καθώς οι ανατιμήσεις στην κατηγορία επανήλθαν δριμύτερες και μάλιστα όχι μόνο σε προϊόντα από τα οποία η εξάρτηση από το εξωτερικό είναι υψηλή. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε χθες η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), η μεν ετήσια αύξηση του εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ήταν ελαφρώς ηπιότερη τον Ιανουάριο του 2026 σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2025 (2,5% έναντι 2,6%), όμως ο επιμέρους δείκτης τιμών στα τρόφιμα, ο λεγόμενος «πληθωρισμός των τροφίμων», εκτοξεύθηκε σε 4,5%.

Πίσω από την αξιοσημείωτη αναθέρμανση του «πληθωρισμού των τροφίμων» δεν βρίσκονται μόνο οι «συνθήκες ύποπτοι» των τελευταίων μηνών, δηλαδή το μοσχαρίσιο κρέας και η σοκολάτα, αλλά και σειρά άλλων βασικών ειδών διατροφής όπως ψωμί, γαλακτοκομικά, ψάρια, φρούτα, λαχανικά, αλλά και όλα τα άλλα είδη κρέατος. Πιο συγκεκριμένα, η τιμή του μοσχαρίσιου κρέατος έχει αυξηθεί σε ετήσια βάση κατά 25,4%, της σοκολάτας κατά 20,3%, του καφέ κατά 17,7%, των φρούτων κατά 11,8%, της μαργαρίνης - φυτικών λιπών κατά 9,5%, του αρνιού και του κατσικιού κατά 8,5%, των γαλακτοκομικών - αυγών κατά 4,7%, των ψαριών κατά 4,1%, των πουλερικών κατά 3,5%, του ψωμιού κατά 3,3%. Ακόμη και σε μηνιαία βάση, τον Ιανουάριο του 2026 σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2025, καταγράφηκαν σημαντικές ανατιμήσεις στα τρόφιμα (1,8% συνολικά στην ομάδα «Διατροφή») με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα την αύξηση των τιμών στα λαχανικά κατά 8,2%, της σοκολάτας κατά 6,2%, των ψαριών κατά 4,5%, των πουλερικών κατά 1,6%, αλλά και των αλκοολούχων ποτών κατά 3%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην

πρώτη της τηλεοπτική εμφάνιση η διοικήτρια της νεοσύστατης Αρχής Ελέγχου της Αγοράς κατέρριψε εν μέρει τους ισχυρισμούς της κυβέρνησης περί «εισαγόμενου πληθωρισμού», ακόμη και σε ό,τι αφορά το μοσχαρίσιο κρέας. Σύμφωνα με όσα δήλωσε η κ. Δέσποινα Τσαγγάρη, μιλώντας προχθές στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΪ, οι ανατιμήσεις στο μοσχάρι είναι μεν ευρωπαϊκό πρόβλημα, στην Ελλάδα όμως έχουμε ανατιμήσεις μεγαλύτερες από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο, με την ίδια να «φωτογραφίζει» ως υπεύθυνους τους ενδιάμεσους κρίκους της εφοδιαστικής αλυσίδας και να προαναγγέλλει σχετική συνεργασία με την ΑΑΔΕ. Αναφερόμενη στις ανατιμήσεις στη σοκολάτα, η ίδια επισήμανε ότι στο διάστημα Ιουλίου 2025 - Ιανουαρίου 2026 έχει πέσει η διενθής τιμή του κακάο κατά 54%. «Παρατηρούμε πως όταν συμβαίνει κάτι οι τιμές εκτοξεύονται

Η τιμή του μοσχαρίσιου κρέατος έχει σημειώσει άνοδο σε ετήσια βάση κατά 25,4%, της σοκολάτας 20,3%, του καφέ 17,7% και των φρούτων 11,8%.

γρήγορα, αλλά όταν υποχωρούν, οι μειώσεις γίνονται με αργό ρυθμό», πρόσθεσε με νόημα.

Εκτός από τα τρόφιμα σημαντικές ανατιμήσεις καταγράφονται σε ετήσια βάση στα αεροπορικά εισιτήρια (15,9%), στα ενοίκια κατοικιών (8,7%, αλλά και 0,9% σε μηνιαία βάση), στην εστίαση (7,5%), στην επισκευή - συντήρηση κατοικίας (6,9%).

Από την άλλη, η μείωση των τιμών σε ενεργειακά προϊόντα (φυσικό αέριο και πετρέλαιο, αλλά όχι στο ηλεκτρικό ρεύμα) συγκρατεί μεγαλύτερες πληθωριστικές πιέσεις.

Ενώ ο εθνικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε κατά 2,5% τον Ιανουάριο, ο επιμέρους δείκτης τιμών στα τρόφιμα, ο λεγόμενος «πληθωρισμός των τροφίμων», εκτοξεύθηκε σε 4,5%.

Goldman: Στην καλύτερη περίοδο των τελευταίων 15 ετών η ελληνική οικονομία

Της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Ισχυρή ψήφο εμπιστοσύνης στην Ελλάδα δίνει η Goldman Sachs, επισημαίνοντας σε νέα της έκθεση ότι η ελληνική οικονομία είναι ισχυρότερη από ό,τι ήταν ποτέ τα τελευταία 15 χρόνια, ενώ οι ελληνικές τράπεζες είναι μεταξύ των πιο αποδοτικών στην Ευρώπη.

Ειδικότερα, όπως σημειώνει η αμερικανική τράπεζα, παρόλο που το ονομαστικό ΑΕΠ είναι κάτω από τα υψηλά του 2008, αυξάνεται με μέσο ρυθμό περίπου 5% από το 2017, με την Κομισιόν να εκτιμά ότι φέτος η ανάπτυξη θα κινηθεί στο 2,2% και το 2027 στο 1,7%. Παράλληλα, η ποιότητα του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών έχει επίσης βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων σε καταναλωτικά, στεγαστικά και επιχειρηματικά δάνεια έχει μειωθεί από ένα ευρώς 40%-60% πριν από δέκα χρόνια σε 2%-6%, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία.

Οι ελληνικές τράπεζες είναι μεταξύ των πιο αποδοτικών στην Ευρώπη, σημειώνει σε έκθεσή της η αμερικανική τράπεζα.

Την ίδια στιγμή, η αγορά κατοικίας στην Ελλάδα έχει επιστρέψει σε μια υγιή τροχιά ανάπτυξης, σημειώνει η Goldman. Οι τιμές των κατοικιών έφτασαν στο κατώτατο σημείο τους το 2017, ενώ τον Οκτώβριο του 2024 ξεπέρασαν την κορύφωση που καταγράφηκε το 2008. Η προσφορά κατοικιών, τόσο για οικιστικά όσο και για επαγγελματικά ακίνητα, παραμένει κάπως περιορισμένη πάντως, όπως προσθέτει, ως αποτέλεσμα ετών υποεισόδων (οι επενδύσεις σε κατασκευές και κατοικίες μειώθηκαν σχεδόν κατά 80% μετά την οικονομική κρίση) και της μειωμένης ζήτησης.

Η αμερικανική τράπεζα σημει-

ώνει παράλληλα ότι το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ανέρχεται σήμερα σε περίπου 10%, το χαμηλότερο από το 2010, αν και υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικευμένων και νέων εργαζομένων που εξακολουθεί να είναι εκτός εργατικού δυναμικού.

Επιπλέον, το πρωτογενές ισο-

ζύγιο της Ελλάδας παραμένει από τα υψηλότερα στην Ευρώπη, καθώς η χώρα συνεχίζει την πορεία της προς τη δημοσιονομική εξυγίανση. Ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί κάτω από αυτόν της Ιταλίας έως το 2028 χάρη στην πρόοδο στη φερολογική συμμόρφωση και στις

συνετές δημοσιονομικές πολιτικές, ακόμη και καθώς το Ταμείο Ανάκαμψης πλησιάζει στο τέλος του, εκτιμά η Goldman.

Πέραν του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, ισχυρό παραμένει και το στόρι των ελληνικών τραπεζών, τονίζει η Goldman. «Το επενδυτικό αφήγημα των μετοχών των ελληνικών τραπεζών έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια από την εστίαση στην κεφαλαιακή επάρκεια και την ποιότητα του ενεργητικού σε μια σημαντική ευκαιρία οργανικής ανάπτυξης με στρατηγική ευελιξία, τόσο για την αύξηση των πληρωμών μετόχων όσο και για την επιδίωξη εξαγορών», όπως σημειώνει.

Όσον αφορά τη συνέχεια, η αμερικανική τράπεζα εκτιμά ότι η αύξηση των δανείων θα παραμείνει ο βασικός «μοχλός» της πορείας των οικονομικών αποτελεσμάτων του κλάδου, με υγιείς ροές εταιρικών δανείων και σταδιακή βελτίωση της ζήτησης από τα νοικοκυριά. Αναμένει ότι αυτό θα συνδυαστεί με γενικά ανθεκτικά καθαρά επιτοκιακά

περιθώρια, καθώς οι επιπτώσεις από τις μειώσεις των επιτοκίων της ΕΚΤ απορροφώνται πλέον σε μεγάλο βαθμό, ενώ η μέτρια ανατιμολόγηση των προθεσμιακών καταθέσεων βοηθάει στην αντιστάθμιση της περαιτέρω διάβρωσης του spread στις εταιρικές χορηγήσεις. Παράλληλα με την αύξηση των καθαρών επιτοκιακών εσόδων, η Goldman «βλέπει» μια διευρυνόμενη εστίαση στη διαφοροποίηση των εσόδων και στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, με στοχευμένη αύξηση των προμηθειών τόσο οργανικά όσο και μέσω κοινοπραγιών και εξαγορών.

Οι ελληνικές τράπεζες είναι ήδη από τις πιο αποδοτικές στην Ευρώπη –με δείκτες κόστους-εσόδων κοντά στο 35% έναντι περίπου 50% στις ευρωπαϊκές τράπεζες– και η Goldman εκτιμά ότι η ποιότητα του ενεργητικού θα συνεχίσει να βελτιώνεται, ενώ προβλέπει σημαντική περαιτέρω βελτίωση και των επιπέδων κερδοφορίας, σε συνδυασμό με την αύξηση των διανομών (payouts) προς τους επενδυτές.

Αλματα της κινεζικής ΑΙ, αλλά το χάσμα με ΗΠΑ παραμένει

Αιτία η περιορισμένη πρόσβαση που έχει στα τοιπ τελευταίας τεχνολογίας

Ενα χρόνο μετά τον αιφνιδιασμό της κινεζικής εταιρείας τεχνητής νοημοσύνης DeepSeek που κυριολεκτικά κατέλαβε εξαιτίας τη Silicon Valley και με τον βομβαρδισμό που μεσολάβησε έκτοτε από προηγμένα μοντέλα κινεζικών εταιρειών του κλάδου, η Κίνα μοιάζει ασταμάτητη. Σε ό,τι αφορά, όμως, τη φιλοδοξία της να φτάσει και να υπερβεί τις ΗΠΑ στη νέα τεχνολογία, τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα. Στη συνάντηση που είχαν τον περασμένο μήνα οι μεγαλύτερες εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης της Κίνας, η εκτίμηση των σημαντικότερων επιστημόνων του κλάδου ήταν σαφώς απογοητευτική.

Ο Τζάστιν Λιν, επικεφαλής της Qwen ΑΙ, μονάδας τεχνητής νοημοσύνης του τεχνολογικού κολοσσού της Alibaba, τόνισε πως δεν δίνει παρά «λιγότερο και από 20%» πιθανότητα να μπορέσει μια κινεζική εταιρεία να υπερβεί τις αμερικανικές μέσα στα επόμενα τρία έως πέντε χρόνια. Χαρακτήρισε μάλιστα «ήδη πολύ αισιόδοχο ακόμη και το 20%». Η απαισιοδοξία του φαίνεται να έρχεται σε οξεία αντίθεση με την έκρηξη τεχνητής νοημοσύνης που σημειώθηκε τους τελευταίους 12 μήνες στην Κίνα. Οσο θορυβώδης κι αν ήταν, όμως, αυτή η έκρηξη, πολλοί κορυφαίοι επιστήμονες της Κίνας προειδοποιούν επανειλημμένως πως η Κίνα όχι απλώς δεν έχει πλησιάσει περισσότερο τις ΗΠΑ, αλλά ίσως έχει χάσει έδαφος και έχει μείνει πιο πίσω στην ανάπτυξη προηγμένων μοντέλων τεχνητής

Ο Τζάστιν Λιν, επικεφαλής της Qwen ΑΙ, μονάδας τεχνητής νοημοσύνης του τεχνολογικού κολοσσού της Alibaba, τόνισε πως δεν δίνει παρά «λιγότερο και από 20%» πιθανότητα να μπορέσει μια κινεζική εταιρεία να υπερβεί τις αμερικανικές μέσα στα επόμενα τρία έως πέντε χρόνια.

νοημοσύνης. Και ο λόγος είναι η περιορισμένη πρόσβαση που έχει στους μικροπεξεργαστές τελευταίας τεχνολογίας, όπως και τα περιορισμένα κεφάλαια που μπορεί να διαθέσει στον φιλόδοξο στόχο της και πολλών άλλων ειδών περιορισμοί της.

Ο Λιν δεν ήταν ο μόνος που εξέφρασε απαισιοδοξία. Ο Τανγκ Τζι, ιδρυτής ενός εκ των πλέον προβεβλημένων νεοφυών τεχνητής νοημοσύνης, της Z.ai, εξέφρασε την εκτίμηση πως «ενδεχομένως διευρύνεται» το χάσμα απόδοσης ανάμεσα στα κινεζικά και στα αμερικανικά μοντέλα. Τίποτε από αυτά δεν σημαίνει,

πάντως, πως έχει καθηλωθεί η κινεζική βιομηχανία τεχνητής νοημοσύνης. Κατ' αρχάς οι περιορισμοί της Κίνας σε ό,τι αφορά την πρόσβασή της σε μικροπεξεργαστές τελευταίας τεχνολογίας και σε κεφάλαια έχει οδηγήσει τη βιομηχανία της στην ανάπτυξη ανοικτών μοντέλων διαθέσιμων για χρήση κάθε ενδιαφερομένου. Η στρατηγική αυτή, την οποία το Πεκίνο και οι ειδικοί του κλάδου βλέπουν ως μέθοδο για να επιταχύνουν την πρόοδο και να ανταγωνιστούν τις ΗΠΑ, έχει όντως βοηθήσει τις κινεζικές επιχειρήσεις να σημειώσουν επιτεύγματα.

Οι κινεζικές εταιρείες ανταγωνίζονται επιθετικά και βάσει αυτών των μοντέλων παρουσιάζουν διαρκώς νέες εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης για χρήση στην πραγματική ζωή. Το αποτέλεσμα είναι ότι τις υιοθετούν οι βιομηχανίες και τις ενσωματώνουν στη διαδικασία της βιομηχανικής παραγωγής, στο ηλεκτρονικό εμπόριο και στη ρομποτική. Σε τηλεοπτικό του διάγγελμα για το νέο έτος, ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ εγκωμίασε τις ραγδαία αυξανόμενες καινοτομίες της χώρας επικαλούμενος τα μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης που «τρέχουν μπροστά», όπως και τα «άλματα» στην παραγωγή εγχώριων μικροπεξεργαστών. Και στην αγορά του Χονγκ Κονγκ καταγράφεται ένα άνευ προηγουμένου κύμα αρχικών δημόσιων εγγραφών από κινεζικές εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης.

Τον Ιανουάριο οι νεοφυείς Z.ai και MiniMax που αναπτύσσουν ανταγωνιστικά ανοικτά μοντέλα, στην αρχική δημόσια εγγραφή τους άντλησαν 560 εκατ. δολ. και 620 εκατ. δολ. αντιστοίχως και οι μετοχές τους έχουν πάρει την ανιούσα. Οι μεγάλες τεχνολογικές τα βλέπουν όλα αυτά και τον Δεκέμβριο η Meta ανακοίνωσε ότι εξαγοράζει τη Manus που ιδρύθηκε στην Κίνα και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στη Σιγκαπούρη. Έχει παρέμβει το Πεκίνο που εξετάζει εξονυχιστικά τη διαδικασία, αλλά η εξέλιξη προδίδει πόσο έχει προοδεύσει η κινεζική τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης.

Έκρηξη επενδύσεων στην τεχνητή νοημοσύνη

Είναι ακριβότερο εγχείρημα από το κολοσσιαίο έργο της επέκτασης των αμερικανικών σιδηροδρόμων τη δεκαετία του 1850, από το πρόγραμμα «Apollo» της NASA, που έστειλε αστροναύτες στο φεγγάρι τη δεκαετία του 1960, αλλά και από την πολυετή κατασκευή του ομοσπονδιακού δικτύου αυτοκινητοδρόμων των ΗΠΑ, που ολοκληρώθηκε τη δεκαετία του 1970. Ο λόγος για τα data centers που κατασκευάζονται και χρηματοδοτούνται

για ένα ολόένα και πιο δαπανηρό εγχείρημα, το οποίο οι εταιρείες χρηματοδοτούν με τα έσοδα ύψους δισεκατομμυρίων δολαρίων που αντλούν από διαφήμιση, υπηρεσίες cloud και συνδρομές. Αν οι δαπάνες αυτές συγκριθούν με ορισμένες από τις μεγαλύτερες επενδυτικές προσπάθειες στην ιστορία των ΗΠΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το μέγεθος είναι εντυπωσιακό.

Στην πραγματικότητα, τις επενδύσεις αυτές ξεπερνά μόνο η αγορά της Λουιζιάνας το 1803, η οποία όμως διπλασίασε το μέγεθος της χώρας τότε. Σήμερα, τα εδάφη που αγοράστηκαν με αυτή τη συμφωνία αντιστοιχούν στο 26% της συνολικής έκτασης των ΗΠΑ.

Στα 670 δισ. δολάρια φέτος οι δαπάνες Microsoft, Meta, Amazon και Alphabet - Μεγαλύτερο το εγχείρημα από το πρόγραμμα Apollo της NASA.

σήμερα από ορισμένες εκ των μεγαλύτερων εταιρειών του κόσμου, στο πλαίσιο της έκρηξης του κλάδου της τεχνητής νοημοσύνης.

Τέσσερις αμερικανικοί τεχνολογικοί κολοσσοί, η Microsoft, η Meta Platforms, η Amazon και η Alphabet (μητρική της Google), σκοπεύουν να δαπανήσουν έως και 670 δισ. δολάρια μόνο φέτος για την ανάπτυξη υποδομών τεχνητής νοημοσύνης, με στόχο να ενισχύσουν την υπολογιστική ισχύ που απαιτείται για τη λειτουργία και την αύξηση των δραστηριοτήτων τους. Πρόκει-

ται για ένα ολόένα και πιο δαπανηρό εγχείρημα, το οποίο οι εταιρείες χρηματοδοτούν με τα έσοδα ύψους δισεκατομμυρίων δολαρίων που αντλούν από διαφήμιση, υπηρεσίες cloud και συνδρομές. Αν οι δαπάνες αυτές συγκριθούν με ορισμένες από τις μεγαλύτερες επενδυτικές προσπάθειες στην ιστορία των ΗΠΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το μέγεθος είναι εντυπωσιακό. Στην πραγματικότητα, τις επενδύσεις αυτές ξεπερνά μόνο η αγορά της Λουιζιάνας το 1803, η οποία όμως διπλασίασε το μέγεθος της χώρας τότε. Σήμερα, τα εδάφη που αγοράστηκαν με αυτή τη συμφωνία αντιστοιχούν στο 26% της συνολικής έκτασης των ΗΠΑ.

Αντιθέτως, οι επενδύσεις της Amazon δεν αντέδρασαν θετικά στα σχέδια για αύξηση των κεφαλαιουχικών δαπανών κατά σχεδόν 60%, στα 200 δισ. δολάρια φέτος. Την περασμένη Παρασκευή, μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων τετάρτου τριμήνου, η εταιρεία έχασε 124 δισ. δολάρια σε χρηματιστηριακή αξία.

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΜΕ ΑΠΟΨΗ

Η CAMPOS CULTURE AND ARTS ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ

Τούηλα

Θεατρική παράσταση

Κείμενο: Διομήδης Κουφτερός
Έλενα Αγαθοκλέους

Photo credit: Choreography for Three Dresses - Τούλα Λισαή ©

Τετάρτη 25/2/2026
Πέμπτη 26/2/2026
Παρασκευή 27/2/2026
Σάββατο 28/2/2026
20:30

ARTos House
Λεωφ. Αγίων Ομολογητών 64, Λευκωσία

Κρατήσεις: more.com

Ιδέα - Σκηνοθεσία: Διομήδης Κουφτερός
Κείμενο: Διομήδης Κουφτερός και Έλενα Αγαθοκλέους
Ερμηνεία: Έλενα Αγαθοκλέους
Σκηνογραφία – Ερευνητική συνεργάτης: Ελένη Ιωάννου
Κινηματογράφηση: Volume Films
Χειρισμός: Βαγγέλης Κονιώτης
Γραφιστικά: Poise Design Studio

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗΣ:
MITOS

ΧΟΡΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

Ποιος χάνει και ποιος κερδίζει από τα εμπορικά deals Τραμπ

Τα προνόμια Βρετανίας, Αργεντινής και το χαλαρό πλαίσιο με Ε.Ε. και Ινδία

Ο Ντόναλντ Τραμπ είχε υποσχεθεί πως θα κλείσει 90 διμερείς εμπορικές συμφωνίες σε 90 ημέρες και επέδειξε πράγματι μεγάλη κινητικότητα για να το επιτύχει, αν και οι ολοκληρωμένες συμφωνίες που έκλεισε ήταν πέντε. Οι συμφωνίες με σημαντικούς εταίρους της Ουάσιγκτον, όπως η Ε.Ε. και η Ινδία, έχουν κάποιο πολύ πιο χαλαρό «πλαίσιο εργασιών». Σε ό,τι αφορά τους όρους των συμφωνιών και το κατά πόσον επέτυχε όντως ο Τραμπ να εξυπηρετήσει επαρκώς τα συμφέροντα των ΗΠΑ, η εικόνα είναι σαφής. Για όσους θεωρούν πως στο εμπόριο τα ελλείμματα ισοδυναμούν με αποτυχία και τα πλεονάσματα με επιτυχία, ο Τραμπ υπήρξε σαφώς νικητής.

Με τον Τραμπ διαπραγματευτή, η Αμερική διασφάλισε μεγαλύτερη πρόσβαση στις αγορές του κόσμου για τις εξαγωγές της, υποσχέσεις για κατάργηση άλλων περιορισμών πέραν των δασμών και για εκτεταμένες επενδύσεις εντός των ΗΠΑ. Σε ό,τι αφορά το πόσα έχασαν οι εμπορικοί εταίροι της υπερδύναμης, η εικόνα είναι περίπλοκη. Οι χώρες που κατόρθωσαν να διασφαλίσουν τη μεγαλύτερη πρόσβαση στην αμερικανική αγορά και παράλληλα να παραχωρήσουν τα λιγότερα ήταν η Αργεντινή

και η Βρετανία. Διασφάλισαν αρκετά χαμηλούς δασμούς, συγκεκριμένα 10%, και ορισμένα προνόμια, όπως το να μπορούν να πουλούν στους Αμερικανούς μεγάλες ποσότητες βοδινού κρέατος που δεν θα υπόκειται σε δασμούς. Οι βρετανικές εταιρείες θα μπορούν να πουλούν 100.000 αυτοκίνητα ετησίως με δασμούς 10% και θα έχουν μειωμένους

Οι χώρες που θα υποστούν τις μεγαλύτερες ζημιές είναι η Μαλαισία και η Καμπότζη, που, προκειμένου να περιοριστούν οι δασμοί τους στο 19%, προσέφεραν σαρωτικές παραχωρήσεις.

δασμούς στα εξαρτήματα αυτοκινήτων και στον χάλυβα. Σε αντάλλαγμα προσέφεραν στις αμερικανικές επιχειρήσεις αυξημένη πρόσβαση στις αγορές τους και απέφυγαν τους σκληρούς όρους που έθεσε ο Ντόναλντ Τραμπ σε άλλες χώρες. Με σημαντικούς εταίρους της

Ε.Ε., Ιαπωνία, Νότια Κορέα και Ταϊβάν μπόρεσαν να περιορίσουν τους δασμούς στο 15%, αλλά και να προστατεύσουν από τέλη σημαντικά προϊόντα τους όπως τα αυτοκίνητα, τα φάρμακα και οι μικροεπεξεργαστές. Σε αντάλλαγμα συμφώνησαν να ελαχιστοποιήσουν ή και να καταργήσουν τους δασμούς σε πολλά βιομηχανικά και αγροτικά προϊόντα των ΗΠΑ, ενώ παράλληλα έδωσαν κάποιες υπερβολικές υποσχέσεις, που μάλλον είναι απίθανο να τηρήσουν.

Ουάσιγκτον, όπως η Ε.Ε. και η Ινδία, έχει συμφωνήσει πολύ πιο χαλαρό «πλαίσιο εργασιών». Όπως σχολιάζει σε σχετικό δημοσίευσμά του ο Economist, η έκτασή τους είναι μικρή, μέχρι οκτώ σελίδες, ενώ είναι γεμάτες νεφελώδεις διακηρύξεις όπως ότι «οι χώρες προτίθενται να συζητήσουν» περαιτέρω. Και καμία δεν έχει λάβει έως τώρα την έγκριση του Κογκρέσου. Γενικότερα είναι γεγονός ότι οι σημαντικότεροι και ισχυρότεροι εμπορικοί εταίροι της υπερδύναμης, Ε.Ε., Ιαπωνία, Νότια Κορέα και Ταϊβάν, δεν παραχώρησαν και τόσο πολλά. Οι συγκεκριμένες χώρες ελέγχουν από κοινού τα πάντα, από τις εφοδιαστικές αλυσίδες των βιομηχανιών μέχρι τους ιδιαιτέρως προηγμένους μικροεπεξεργαστές και κατά συνέπεια είχαν και περισσότερα περιθώρια για ουσιαστική διαπραγμάτευση.

Μπόρεσαν, έτσι, να περιορίσουν τους δασμούς στο 15%, αλλά και να προστατεύσουν από τους δασμούς σημαντικά προϊόντα τους όπως τα αυτοκίνητα, τα φάρμακα και τους μικροεπεξεργαστές.

Σε αντάλλαγμα, συμφώνησαν να ελαχιστοποιήσουν ή και να καταργήσουν τους δασμούς σε πολλά βιομηχανικά και αγροτικά προϊόντα των ΗΠΑ, αλλά και να χαλαρώσουν τους εκτός των δασμών περιορισμούς στις εξαγωγές αμερικανικών οχημάτων. Και παράλληλα, έδωσαν κάποιες υπερβολικές υποσχέσεις, που μάλλον είναι απίθανο να τηρήσουν. Όπως, για παράδειγμα, η υπόσχεση της Ε.Ε. πως θα εισαγάγει αμερικανική ενέργεια αξίας 750 δισ. δολ. ή η υπόσχεση της Ταϊβάν πως θα επενδύσει 250 δισ. δολ. στην αμερικανική αγορά. Κάτι παρόμοιο έγινε και με την Ινδία, μια μέτρια συμφω-

νία δηλαδή, καθώς η ραγδαία αναπτυσσόμενη ασιατική χώρα διαπραγματεύθηκε από θέσεως μερικής εξάρτησης. Προέβη, έτσι, σε μερικές επιμέρους αλλά όχι σαρωτικές υποχωρήσεις και αυξημένη πρόσβαση στην αγορά της για τα αμερικανικά βιομηχανικά προϊόντα, αλλά και για ορισμένες πολιτικά ευαίσθητες εξαγωγές των ΗΠΑ όπως το γενετικάς τροποποιημένο καλαμπόκι. Διασφάλισε, πάντως, αμοιβαίους δασμούς 18% αλλά και εξαιρέσεις σε ορισμένα γενόσημα φάρμακα, σε αεροσκάφη και εξαρτήματα αυτοκινήτων.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι χώρες που θα υποστούν τις μεγαλύτερες ζημιές είναι η Μαλαισία και η Καμπότζη, οι οποίες μιν έχοντας εναλλακτικές αγορές για τα προϊόντα τους και μοχλό άσκησης πίεσης στην υπερδύναμη, έσπευσαν τάχιστα να

κλείσουν συμφωνίες. Προκειμένου να περιοριστούν οι δασμοί τους σε ένα διόλου ευκαταφρόνητο 19% και να διασφαλίσουν κάποιες εξαιρέσεις, οι δύο χώρες προσέφεραν σαρωτικές παραχωρήσεις όπως η κατάργηση των δασμών σε αμερικανικά προϊόντα και η χαλάρωση ορισμένων κανόνων για την προστασία της δημόσιας υγείας. Ορισμένοι οικονομικοί αναλυτές εκτιμούν πάντως πως πρόκειται για πύρρειο νίκη του Τραμπ. Όπως τονίζουν, τους δασμούς τους πληρώνουν οι Αμερικανοί καταναλωτές και οι αμερικανικές επιχειρήσεις, ενώ πρακτικά οι δασμοί μειώνουν τον ανταγωνισμό. Και οι εμπορικοί εταίροι των ΗΠΑ αναγκάζονται να ανοίξουν τις αγορές τους και μακροπρόθεσμα μπορεί να έχουν το μεγαλύτερο όφελος όσες χώρες παραχώρησαν τα περισσότερα.

Μεγαλώνει η εξάρτηση της Ευρώπης από τις εισαγωγές ενέργειας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει τα πλούσια ενεργειακά κοιτάσματα της Μέσης Ανατολής ή των ΗΠΑ και η εξάρτησή της από εισαγωγές αυξάνεται, καθώς οι εγκώριοι πόροι εξαντλούνται και οι κλιματικές πολιτικές οδηγούν σε στοδιακή απανθρακοποίηση. Το μπλοκ, όμως, διαπιστώνει με σκληρό τρόπο ότι δεν μπορεί να εξαρτάται από το εξωτερικό για την κάλυψη των ενεργειακών του αναγκών.

Σύμφωνα με σχετική ανάλυση της Fed, οι εισαγωγές ως ποσοστό των ενεργειακών αναγκών της Ε.Ε. αυξήθηκαν από 50% το 1990 σε 58% σήμερα. Άλλες χώρες που εισάγουν μεγάλες ποσότητες, όπως η Κίνα και η Ινδία, καλύπτουν το 24% και το 37% αντίστοιχα των ενεργειακών τους αναγκών. Μάλιστα, ακόμη και σε αυτό το χαμηλότερο ποσοστό, το Πεκίνο θεωρεί ότι η εξάρτηση από εισαγωγές αποτελεί σημαντική ευαλωτότητα. Η Κίνα έχει δημιουργήσει στρατηγικά αποθέματα πετρελαίου και επεκτείνει την αιολική και ηλιακή ενέργεια, για να ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια. Παράλληλα, έχει τη δυ-

νατότητα να αξιοποιήσει την κυριαρχία της στις σπάνιες γαίες ως μοχλό πίεσης στο εξωτερικό.

Απεναντίας, η εξάρτηση της Ευρώπης από εισαγωγές έχει ήδη γυρίσει μπουμερανγκ αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια. Η Ρωσία διέκοψε τις ροές φυσικού αερίου προς την Ε.Ε. μέσω αγωγών λίγο μετά την εισβολή στην Ουκρανία, πυροδοτώντας μία μεγάλη κρίση. Εκείνη τη χρονιά, η Ε.Ε. υποχρεώθηκε να δαπανήσει 3,8% του ΑΕΠ της για εισαγωγές ενέργειας, μετά την εκτίναξη των τιμών πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Το περασμένο καλοκαίρι, ο Λευκός Οίκος εκμεταλλήθηκε την εξάρτηση αυτή για να απαιτήσει από την Ε.Ε. πρόσθετες αγορές αμερικανικής ενέργειας με αντάλλαγμα χαμηλότερους δασμούς. Επίσης, το Κατάρ απείλησε να περιορίσει τις προμήθειες LNG αν οι Βρυξέλλες δεν χαλάρναν τους κλιματικούς κανόνες.

Μετά τη ρήξη με τη Μόσχα, η εξάρτηση από τις ΗΠΑ έχει αυξηθεί. Το αμερικανικό μερίδιο στις εισαγωγές LNG εκτινάχθηκε στο 60% το τρίτο τρίμηνο του 2025, από 28% την ίδια περίοδο

Οι εισαγωγές ως ποσοστό των ενεργειακών αναγκών της Ε.Ε. αυξήθηκαν από 50% το 1990 σε 58% σήμερα, σύμφωνα με ανάλυση της Fed.

Υποκατέστησε το ρωσικό αέριο με αμερικανικό LNG, πλέον καλείται να αποφασίσει αν θα στραφεί προς τις ΗΠΑ ή την Κίνα.

του 2021. Η υποκατάσταση του ρωσικού αερίου με αμερικανικό LNG ήταν λογικό βήμα εκείνη την περίοδο, καθώς η κατασκευή τερ-

ματικών σταθμών ήταν ο ταχύτερος τρόπος αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης. Η Ε.Ε. θεωρούσε επίσης αυτονόητο ότι οι ΗΠΑ αποτελούν αξιόπιστο εταίρο. Ωστόσο, η πρόσφατη απειλή του Ντόναλντ Τραμπ για προσάρτηση της Γροιλανδίας κλόνισε την εμπιστοσύνη στις διατλαντικές σχέσεις. «Νομίζω ότι η Γροιλανδία ήταν ένα καμπανάκι αφύπνισης», είπε στη Wall Street Journal ο Γιαν Ρόζενουο, καθηγητής ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

«Υπάρχει περισσότερη συζήτηση (στις Βρυξέλλες) για την αντικατάσταση μιας εξάρτησης με μια άλλη», συμπλήρωσε.

Πλέον, η Ευρώπη καλείται να αποφασίσει αν θα στραφεί προς τις ΗΠΑ ή την Κίνα, για να διασφαλίσει την ενεργειακή της επάρκεια. Αν η ήπειρος αυξήσει την παραγωγή από ηλιακή και αιολική ενέργεια, θα χρειαστεί να προμηθευτεί το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού από την Κίνα, η οποία αποτελεί το παγκόσμιο «εργοστάσιο» τεχνολογιών καθαρής ενέργειας.

Στο Νταβός, ο Αμερικανός υπουργός Εμπορίου Χάουαρντ Λούντικ είπε ότι σε αυτό το σενάριο η Ευρώπη θα γινόταν υποτελής του Πεκίνου. Ωστόσο ούτε οι ΗΠΑ συμπεριφέρονται ως απόλυτα αξιόπιστος σύμμαχος. Ο Τραμπ απείλησε με αύξηση δασμών αν η Ευρώπη εμπόδιζε την απόκτηση της Γροιλανδίας.

Πέρα από την πολιτική διάσταση, η Ευρώπη πρέπει να μειώσει το ενεργειακό κόστος για να προστατεύσει τη βιομηχανία της. Σύμφωνα με την τελευταία αξιολόγηση ανταγωνιστικότητας της

Κομισιόν, οι επιχειρήσεις στην Ευρώπη πληρώνουν διπλάσια τιμή για ηλεκτρισμό σε σύγκριση με τις ΗΠΑ. Η εγκώρια ηλεκτροπαραγωγή θα μπορούσε να τη θωρακίσει από τις έντονες διακυμάνσεις τιμών που προκαλούνται από γεωπολιτικές εντάσεις.

Πέρυσι, πάντως, η ηλεκτρική ενέργεια από ΑΠΕ ξεπέρασε την παραγωγή από ορυκτά καύσιμα στην Ε.Ε. Επίσης, αρκετές ευρωπαϊκές χώρες συμφώνησαν πρόσφατα να κατασκευάσουν ένα γιγαντιαίο υπερκτίο αιολικό πάρκο στη Βόρεια Θάλασσα, το οποίο θα παράγει έως και 100 γιγαβάτ ενέργειας. Αν και μεγάλο μέρος του εξοπλισμού εισάγεται από την Κίνα, μέρος της παραγωγής μπαταριών και ανεμογεννητριών πραγματοποιείται εντός Ευρώπης.

Τέλος, οι ανησυχίες για το κλίμα εξακολουθούν να επηρεάζουν τις πολιτικές επιλογές στην Ευρώπη. Η μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα φαίνεται να αποτελεί την καλύτερη ευκαιρία της Ευρώπης για να προστατεύσει τη βιομηχανική της βάση και να αποτρέψει την πίεση από ξένες κυβερνήσεις.

Σημαντική αύξηση της απασχόλησης στις ΗΠΑ

Η αύξηση της απασχόλησης ήταν ισχυρότερη από το αναμενόμενο στις αρχές του 2026, καθώς οι θέσεις εργασίας στις ΗΠΑ αυξήθηκαν τον Ιανουάριο κατά το μεγαλύτερο ποσοστό εδώ και πάνω από ένα χρόνο και το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε απροσδόκητα, καθιστώντας τους αναλυτές σχετικά με την εικόνα της αγοράς εργασίας στη χώρα.

Οι μη γεωργικές μισθοδοσίες αυξήθηκαν κατά 130.000 τον Ιανουάριο, πάνω από την εκτίμηση των αναλυτών του Dow Jones για 55.000, σύμφωνα με τα εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία που δημοσίευσε την Τετάρτη το Γρα-

φείο Στατιστικών του υπουργείου Εργασίας. Πρόκειται, επίσης, για βελτιωμένη μέτρηση σε σχέση με τον Δεκέμβριο, οπότε είχε καταγραφεί αύξηση κατά 48.000

Απροσδόκητη μείωση της ανεργίας στο 4,3% στις αρχές του 2026.

έπειτα από μια μικρή προς τα κάτω αναθεώρηση.

Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε ελαφρώς στο 4,3%, κάτω από την πρόβλεψη που έδειχνε ότι θα

παρέμενε αμετάβλητο στο 4,4% από τον προηγούμενο μήνα.

Η έκθεση, η οποία καθυστέρησε σχεδόν μια εβδομάδα λόγω της μερικής διακοπής λειτουργίας της κυβέρνησης, που έληξε στις 3 Φεβρουαρίου, επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις για μια αγορά εργασίας σε κατάσταση χαμηλής ανάπτυξης με κάποιες διάσπαρτες ενδείξεις αύξησης των απολύσεων.

Εκτός από τα μηνιαία στοιχεία δημοσιεύθηκαν οι τελικές αναθεωρήσεις των δεικτών αναφοράς για το έτος πριν από τον Μάρτιο του 2025, στο πλαίσιο των στοιχείων με την ονομασία «Τριμηνιαία απογραφή απασχό-

λησης και μισθών». Τα στοιχεία αυτά έδειξαν ότι οι αρχικές μετρήσεις αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω κατά συνολικά 898.000 σε εποχικά προσαρμοσμένη βάση. Η πρώτη εκτίμηση του Σεπτεμβρίου ήταν για 911.000.

Παρότι οι οικονομολόγοι αναμένουν ευρέως ότι η αγορά εργασίας θα παραμείνει υποτονική το 2026, η μεγαλύτερη σαφήνεια σχετικά με τον αντίκτυπο των οικονομικών πολιτικών του Ντόναλντ Τραμπ και το χαμηλότερο κόστος δανεισμού θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν ορισμένους εργοδότες να αυξήσουν το προσωπικό τους.

Οι μη γεωργικές μισθοδοσίες αυξήθηκαν κατά 130.000 τον Ιανουάριο, πάνω από την εκτίμηση των αναλυτών του Dow Jones για 55.000.

Πτώση πωλήσεων και κίνδυνος υποβάθμισης για Harley-Davidson

Στο στόχαστρο της S&P η βιομηχανία των εμβληματικών μοτοσικλετών

Η **βιομηχανία** που παράγει τις εμβληματικές μοτοσικλές Harley-Davidson κινδυνεύει από δραματική υποβάθμιση της πιστοληπτικής της αξιολόγησης από τον οικο S&P Global Ratings και τα ομόλογά της να βρεθούν στην κατηγορία των λεγόμενων ομολόγων «σκουπιδιών». Αιτία, τα αποτελέσματα που ανακοίνωσε η αμερικανική βιομηχανία τα οποία ήταν κατώτερα των προσδοκιών. Τυχόν υποβάθμισή της στο επίπεδο των ομολόγων «σκουπιδιών» υποδηλώνει πως ο οικοσ αξιολόγησης συνιστά στους πελάτες της να μη δανείσουν τη βιομηχανία. Παράλληλα, συνεπάγεται βέβαιη αύξηση του κόστους του δανεισμού της καθώς είναι σημαντικά μικρότερος ο αριθμός των επενδυτών που αγοράζουν απαξιωμένα ομόλογα με υψηλές αποδόσεις. Σύμφωνα με τις τελευταίες ανακοινώσεις της, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του περασμένου έτους η Harley-Davidson είχε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ομόλογα συνολικού ύψους περίπου 3 δισ. δολ.

Η Harley-Davidson έχει βρεθεί επανειλημμένως στο επίκεντρο του πρώτου εμπορικού πολέμου του Τραμπ, όταν οι Βρυξέλλες απειλίσαν να αντεπιτεθούν στην επιθετική εμπορική πολιτική του Ντόναλντ Τραμπ επιβάλλοντας επιθετικούς δασμούς στις δημοφιλείς μοτοσικλές. Τώρα, όμως, αντιμετωπίζει καιρά οικονομικά προβλήματα, καθώς καταγράφει σοβαρές μειώσεις πωλήσεων ενώ αδυνατεί μέχρι στιγμής να περιορίσει τα έξοδά της. Σύμφωνα με τη S&P, οι πωλήσεις της Harley-Davidson το περασμένο έτος ήταν μειωμένες κατά 12% σε σύγκριση με το 2024 και η βιομηχανία δεν έχει έως τώρα περιορίσει τα λειτουργικά της έξοδα. Έχει

Μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του περασμένου έτους, η Harley-Davidson είχε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ομόλογα συνολικού ύψους περίπου 3 δισ. δολαρίων, ενώ οι πωλήσεις της το περασμένο έτος ήταν μειωμένες κατά 12% σε σύγκριση με το 2024.

Ο διεθνής οίκος εξετάζει κατά πόσον θα υποβαθμίσει το χρέος της εταιρείας στην κατηγορία των λεγόμενων ομολόγων «σκουπιδιών».

βρεθεί, έτσι, στο στόχαστρο του διεθνούς οίκου αξιολόγησης, που ανακοίνωσε ότι θα εξετάσει και θα αποφασίσει κατά πόσον θα υποβαθμίσει το χρέος της τον Μάιο, όταν η βιομηχανία θα έχει ανακοινώσει το νέο στρατηγικό σχέδιό της. Από την πλευρά του,

ο Αρτι Στάρς, διευθύνων σύμβουλος της Harley-Davidson από τις αρχές Οκτωβρίου, προσπαθεί να μειώσει το πλεόνασμα αποθεμάτων, αλλά και να αποκαταστήσει τις σχέσεις της βιομηχανίας με τους αντιπροσώπους. Η συγκυρία παραμένει, πάντως, αρνητική για την εταιρεία, αφού έχει μειωθεί αισθητά η ζήτηση για τις εμβληματικές μοτοσικλές που θεωρούνται σύμβολα μιας άλλης εποχής.

Όπως ανέφερε ο Αρτι Στάρς κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της την Τρίτη, η βιομηχανία του Μιλγουόκι εκτιμά πως στη διάρκεια του τρέχοντος έτους οι πωλήσεις της θα κυμανθούν από 130.000 έως 135.000 μοτοσικλές. Εν

ολίγοις, θα παραμείνουν ουσιαστικά στα ίδια επίπεδα με το περασμένο έτος, όταν ανήλθαν σε 132.500 κομμάτια. Βάσει των οδηγιών που παρείχε η ίδια η Harley-Davidson, αναλυτές της S&P προβλέπουν ένα επίπεδο κερδοφορίας της τάξης του 3% με 4%. Πρόκειται για επίπεδο κερδοφορίας σαφώς κατώτερο από αυτά που περιμένει ο οικοσ αξιολόγησης από μια εταιρεία όπως η Harley-Davidson, η οποία έχει τη βαθμολογία του BBB-, την κατώτερη βαθμίδα επένδυσης δηλαδή. Ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας εκτιμά, ωστόσο, πως θα καταφέρει να μειώσει τα ετήσια λειτουργικά έσοδα κατά 150 εκατ. δολ., ώστε το 2027 να σημειώσει αυξημένα έσοδα.

Υπό πίεση τα κέρδη της Mercedes το 2026 λόγω Κίνας και δασμών

Τα περιθώρια κέρδους της θα παραμείνουν υπό πίεση φέτος, προειδοποίησε η Mercedes-Benz Group, εν μέσω δασμών και έντονου ανταγωνισμού στην Κίνα. Η αυτοκινητοβιομηχανία προβλέπει το περιθώριο στον τομέα αυτοκινήτων στο 3% έως 5%, σε σύγκριση με 5% πέρυσι. Για να ενισχύσει τα κέρδη, η Mercedes σχεδιάζει να μειώσει τα έξοδα και να περιορίσει την παγκόσμια παραγωγική της ικανότητα κατά περισσότερο από 10%, σε 2,2 εκατ. μονάδες. Η αυτοκινητοβιομηχανία ανακοίνωσε λειτουργικά κέρδη 5,8 δισ. ευρώ για το σύνολο του έτους 2025, μια πτώση 57% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Το αποτέλεσμα ήταν σημαντικά χαμηλότερο από τις προβλέψεις των αναλυτών για κέρδη 6,6 δισ. ευρώ. Ο όμιλος Mercedes-Benz δήλωσε ότι τα αποτελέσματά του επηρεάστηκαν από τις δυσμενείς συναλλαγματικές συνθήκες και τον ανταγωνισμό στην Κίνα, καθώς και από την αύξηση των δασμολογικών εξόδων κατά 1 δισ. ευρώ.

«Σε ένα δυναμικό περιβάλλον αγοράς, τα οικονομικά μας αποτελέσματα παρέμειναν εντός των προβλέψεών μας, χάρη στην έντονη εστίασή μας στην αποδοτικότητα, την ταχύτητα και την ευελιξία», δήλωσε σε ανακοίνωσή του ο Ολα Καλένιους, πρό-

δρος του διοικητικού συμβουλίου και CEO του ομίλου Mercedes-Benz. Η φετινή χρονιά θα είναι μια δοκιμασία για τη στρατηγική του Ολα Καλένιους ως προς την προσπάθειά του να προωθήσει τη μάρκα σε υψηλότερες κατηγορίες αγοράς, μειώνοντας παράλληλα τα πιο φθηνά μοντέλα. Η κίνηση αυτή αύξησε τα έσοδα ανά όχημα, αλλά κατέστησε τη

Σχεδιάζει να περιορίσει την παγκόσμια παραγωγική της ικανότητα κατά περισσότερο από 10%.

Mercedes πιο ευάλωτη στη μειωμένη ζήτηση για πιο ακριβά αυτοκίνητα, ιδίως στα ηλεκτρικά μοντέλα. Καθοριστική αγορά θα είναι η Κίνα, όπου οι πωλήσεις της Mercedes μειώθηκαν περίπου κατά 20% πέρυσι. Η ζήτηση για πολυτελή αυτοκίνητα στη μεγαλύτερη αγορά παγκοσμίως παραμένει υποτονική, ενώ οι εγχώριες μάρκες –όπως η BYD και η Xiaomi– κερδίζουν συνεχώς μερίδια. Τέλος, η εταιρεία πρότεινε τη μείωση του μερίσματος στα 3,50 ευρώ ανά μετοχή, από 4,30 ευρώ που είχε διανεμηθεί πέρυσι.

H Mercedes-Benz Group ανακοίνωσε λειτουργικά κέρδη 5,8 δισ. ευρώ για το 2025, μια πτώση 57% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Προς πώληση το ιστορικό Waldorf Astoria

Το αγόρασαν για 1,95 δισ. δολάρια, σε μία από τις ακριβότερες αγοραπωλησίες ξενοδοχείων όλων των εποχών. Ξόδεψαν περισσότερα από 2 δισ. δολάρια για να το ανακαινίσουν και, μερικούς μήνες αφότου άνοιξε και πάλι τις πόρτες του, το βγάσουν προς πώληση. Οι Κινέζοι ιδιοκτήτες του φημισμένου Waldorf Astoria της Νέας Υόρκης φέρεται να αναζητούν αγοραστή, αλλά δεν αναμένεται να ανακτήσουν τα κεφάλαια που επένδυσαν.

Το ξενοδοχείο, που καλύπτει ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο στην Πέμπτη Λεωφόρο του Μανχάταν, ανήκει στην κινεζική ανασφαλιστική εταιρεία Anbang Insurance Group από το 2014. Όταν εξαγοράστηκε, το ξενοδοχείο διέθετε 1.400 δωμάτια, αλλά έπειτα από μια υπερπολυτελή ανακαίνιση 1 δισ. δολαρίων, που βγήκε τουλάχιστον πέντε χρόνια εκτός προγραμματισμού, πλέον μετράει 375 δωμάτια για πελάτες και 372 διαμερίσματα προς πώληση.

Μόλις λίγους μήνες αφότου το Waldorf Astoria άνοιξε και πάλι τις πόρτες του, οι Κινέζοι ιδιοκτήτες του θα το βγάλουν προς πώληση μέσω της επενδυτικής τράπεζας που εστιάζεται στο real estate, Eastdil Secured, σύμφωνα με τη Wall Street Journal. Τα εστιατόρια, τα καταστήματα και οι άλλοι χώροι του θα συμπεριληφθούν στη συμφωνία, όμως τα διαμερίσματα θα συνεχίσουν να πωλούνται ξεχωριστά.

Αν και η Hilton, που έχει συμφωνία 100 ετών για τη διαχείριση του ξενοδοχείου,

H ανακαίνιση του Waldorf Astoria της Νέας Υόρκης κόστισε περισσότερα από 2 δισ. δολ., ενώ η εξαγορά του το 2014 έφτασε σε 1,95 δισ. δολ.

Οι Κινέζοι ιδιοκτήτες αναζητούν αγοραστή λίγους μήνες αφότου άνοιξε και πάλι τις πόρτες του.

δεν ανακοινώνει τα οικονομικά στοιχεία του, το βέβαιο είναι ότι η αγορά των πολυτελών ξενοδοχείων στις ΗΠΑ εί-

ναι πολύ ισχυρή. Σύμφωνα με στοιχεία της CoStar, η μέση τιμή διανυκτέρευσης σε αυτό το κομμάτι της αγοράς ξεπέρασε τα 580 δολάρια πέρυσι, με τα έσοδα ανά διαθέσιμο δωμάτιο να διαμορφώνονται πάνω από τα 450 δολάρια, νούμερα που βρίσκονται σε ιστορικό υψηλό.

Η σχεδιαζόμενη πώληση του Waldorf έρχεται την ώρα που οι Κινέζοι αποχωρούν σταθερά από την αμερικανική αγορά real estate, καθώς η πολιτι-

κή ένταση μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου δημιουργεί ένα απρόβλεπτο περιβάλλον.

Ο διευθύνων σύμβουλος της Anbang Insurance Γου Σιαοχουί είχε εξαγοράσει το Waldorf Astoria το 2014, σε μια εποχή που οι Κινέζοι επενδυτές εκμεταλλεύονταν τους νέους κανόνες στη χώρα τους, που διευκόλυναν τις επενδύσεις στο εξωτερικό. Οι αγοραστές αυτοί δεν δίσταζαν να βάλουν βαθιά το χέρι στην τσέπη, καθώς αναζητούσαν κτίρια-τρόπαια, που θα τους έδιναν υπεραξίες σε βάθος χρόνων. Όμως ο Γου συνελήφθη από τις κινεζικές αρχές και δικάστηκε για απάτη και κατάχρηση εξουσίας. Σύμφωνα με τη WSJ, πιστεύεται ότι βρίσκεται στη φυλακή.

Το κινεζικό κράτος πήρε τον έλεγχο της εταιρείας του και ανέθεσε στην κρατική Dajia Insurance Group τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων της. Πέραν του Waldorf Astoria, η κινεζική κυβέρνηση έχει αναθέσει στην Eastdil να βρει αγοραστές για ένα χαρτοφυλάκιο δώδεκα αμερικανικών ξενοδοχείων, μεταξύ των οποίων το JW Marriott Essex House κοντά στο Σέντραλ Παρκ και το Four Seasons στην Ουάσιγκτον.

Με δεδομένη την πολύ υψηλή αξία του, το Waldorf εκτιμάται πως απευθύνεται μόνο σε πολύ λίγους πιθανούς αγοραστές, δηλαδή κυρίως τα κρατικά επενδυτικά ταμεία της Μέσης Ανατολής και της Ασίας. Κρατικά funds του Κατάρ έχουν ήδη αγοράσει τα φημισμένα St Regis Hotel και Plaza Hotel στο Μανχάταν.

Η εταιρεία P. Smilas Trading Ltd με Αριθμό Μητρώου Εργοδότη (ΑΜΕ) 796731/5/4669 ζητά να προσλάβει Αποθηκάριο με αρκετά καλούς όρους εργοδότησης, όχι χαμηλότερους από αυτούς που ισχύουν για το υπόλοιπο προσωπικό με βάση τις Συμφωνίες Εργοδότησής τους.

Οι ενδιαφερόμενοι να αποστεινώνται στο Επαρχιακό Γραφείο Εργασίας Λεμεσού στο τηλέφωνο 25827350.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η Νο1
ενημερωτική
εφαρμογή
στην Κύπρο

Μείνετε ενημερωμένοι!

Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής στο κινητό σας

Η ακριβή ανακαίνιση εντείνει το στεγαστικό

Οι μισοί από τους ιδιοκτήτες που έχουν κλειστά τα σπίτια τους δεν αντέχουν το κόστος της ανακατασκευής τους

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Αλυτός παραμένει μέχρι και σήμερα ο βασικός «γρίφος» που προκαλεί σε τη στεγαστική κρίση, δηλαδή το πώς θα αυξηθεί η προσφορά κατοικιών στην αγορά, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, όπου παρατηρούνται και τα μεγαλύτερα προβλήματα. Σύμφωνα με τη φετινή έρευνα που πραγματοποίησε η Alpha Bank, σοβαροί λόγοι που περιορίζουν την προσφορά κατοικιών είναι το υψηλό ποσοστό κενών ακινήτων, η προχωρημένη ηλικία του υφιστάμενου οικιστικού αποθέματος, κάτι που μεταφράζεται σε ανάγκη διάθεσης σημαντικών κεφαλαίων για την ανακαίνισή του με σκοπό την πώληση ή την ενοικίαση, αλλά και η μειωμένη επενδυτική δραστηριότητα για νέες κατοικίες.

Για παράδειγμα, μόλις το 2,6% του υφιστάμενου αποθέματος κατοικιών της χώρας κατασκευάστηκε την τελευταία 15ετία (από την έναρξη της οικονομικής κρίσης μέχρι σήμερα), κάτι που οφείλεται στην απότομη πτώση της κατασκευαστικής δραστηριότητας την περίοδο αυτή. Το αποτέλεσμα είναι η μέση ηλικία των κατοικιών να ξεπερνά κατά πολύ τα 30 χρόνια, ενώ μεγάλος αριθμός παλαιών κατοικιών χρήζει ανακαίνισης.

Την ίδια στιγμή, με βάση την απογραφή κτιρίων του 2021, 35% των κατοικιών της χώρας δεν κατοικούνται, ποσοστό που είναι το τρίτο υψηλότερο στην Ε.Ε. Από αυτό το 35%, το 12% αφορά εντελώς κενές κατοικίες και το υπόλοιπο 22,5% εξοχικές/δευτερεύουσες κατοικίες. Παρότι σε σχέση με την απογραφή του 2011, οι εξοχικές

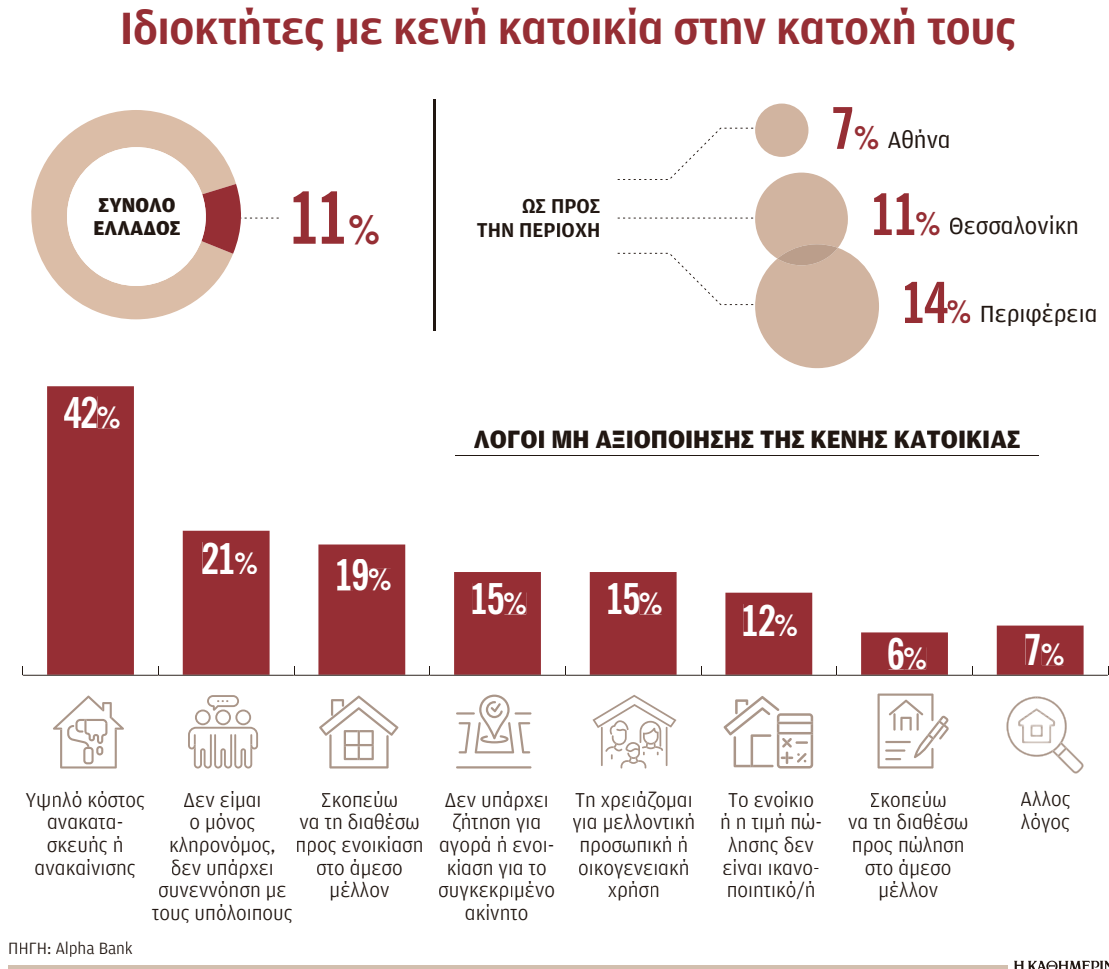
κατοικίες είναι αυξημένες κατά σχεδόν 10% και οι κενές κατοικίες έχουν μειωθεί κατά 11,6%, εντούτοις ο αριθμός τους παραμένει υψηλός, και σήμερα αυτό είναι περισσότερο εμφανές. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, ο αριθμός των κενών κατοικιών στο σύνολο της χώρας υπολογίζεται σε 794.000, με το 1/3 αυτών ή περίπου 262.000 κατοικίες, να εντοπίζεται στην Αττική. Πρόκειται για ποσοστό που αφορά το 11,8% του υφιστάμενου οικιστικού αποθέματος του λεκανοπεδίου, που υπολογίζεται σε περίπου 2,2 εκατ. κατοικίες.

Εν τω μεταξύ, σύμφωνα με την Alpha Bank, οι διαθέσιμες προς πώληση κενές κατοικίες έχουν μειωθεί κατά 1/3 σε σύγκριση με το 2011, όταν ενδεχομένως ήταν

Η πτώση των πωλούμενων κενών κατοικιών το 2021, συγκριτικά με το 2011, αγγίζει το 50% στην Κεντρική Μακεδονία και το 40,4% στην Αττική.

περισσότεροι οι ιδιοκτήτες που θέλησαν να πωλήσουν τα ακίνητά τους, φοβούμενοι τη μείωση της αξίας τους.

Σε κάθε περίπτωση, η πτώση των πωλούμενων κενών κατοικιών το 2021, συγκριτικά με το 2011, αγγίζει το 50% στην Κεντρική Μακεδονία, το 40,4% στην Αττική και το 37,6% στο Νότιο Αιγαίο. Αντίστοιχα, οι κενές δια-

θέσιμες κατοικίες προς ενοικίαση την ίδια περίοδο έχουν καταγράψει πτώση κατά 10% στην Αττική, κατά 24,5% στην Κεντρ. Μακεδονία και κατά 35% στα νησιά του Ιονίου. Στην εξέλιξη αυτή, εκτιμάται πως συνέβαλε και η άνοδος της απάχνης των βραχυχρόνιων μισθώσεων, που ώθησε αρκετούς ιδιοκτήτες στην αξιοποίηση των ακινήτων τους με αυτό τον τρόπο,

αντί για τη μακροχρόνια μίσθωση.

Στο πλαίσιο αυτό, ενδιαφέρον έχει η διαπίστωση της έρευνας ότι το 11% των ερωτηθέντων (σύνολο δείγματος) δηλώνει ιδιοκτήτης αναξιποίητης/κενής κατοικίας. Το ποσοστό των ιδιοκτητών κενών κατοικιών είναι υψηλότερο στην περιφέρεια (14%) σε σύγκριση με τις δύο μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, δηλαδή την Αθήνα

(7%) και τη Θεσσαλονίκη (11%). Μεταξύ των ιδιοκτητών αυτών, το 42% αναφέρει ως λόγο που κρατάει κλειστό το σπίτι του το υψηλό κόστος ανακατασκευής ή ανακαίνισης. Ένα πρόσθετο 21% τονίζει τα κληρονομικά ζητήματα και την πολυιδιοκτησία. Θετικό όμως είναι και το ότι σχεδόν ένας στους πέντε ιδιοκτήτες (που κρατάει κλειστό το ακίνητό του) δη-

λωσε πρόθεση να το αξιοποιήσει στο μέλλον μέσω μακροχρόνιας μίσθωσης, ενώ ένα πρόσθετο 6% σκοπεύει να το πουλήσει. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την Alpha Bank, θα πρέπει να γίνει πρόσθετη έρευνα προκειμένου να διαπιστωθεί το ποσοστό κενών κατοικιών ανά δήμο, ώστε να σχεδιαστούν πιο στοχευμένες παρεμβάσεις πολιτικές.

Παράλληλα, ένας πρόσθετος παράγοντας που έχει συμβάλει στη στεγαστική κρίση, είναι ο υψηλός βαθμός αστικοποίησης. Περισσότεροι από επτά στους δέκα κατοίκους στην Ελλάδα ζουν σε πόλεις, κωμοπόλεις και προάστια, ενώ σχεδόν το ήμισυ του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις δύο μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Κατά συνέπεια, το ζήτημα στην Ελλάδα αποκτά έντονη περιφερειακή διάσταση, καθώς το παλιό και μερικώς αναδιοποίτητο απόθεμα κατοικιών, ιδίως στις εν λόγω περιοχές, δεν επαρκεί ώστε να καλύψει την υψηλή ζήτηση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Αθήνα είναι μεταξύ των πρωτεύουσών της Ε.Ε. με τα υψηλότερα ποσοστά συγκεντρώσεως πληθυσμού και μεριδίου στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας. Συγκεκριμένα, το 35% του πληθυσμού της χώρας ζει στη μητροπολιτική περιοχή της πρωτεύουσας. Το ποσοστό των απασχολούμενων που εργάζονται στην Αθήνα είναι σχεδόν το ίδιο (36% της συνολικής απασχόλησης), ενώ σε όρους ΑΕΠ αυξάνεται σημαντικά σε 46%. Συνυπολογίζοντας τη Θεσσαλονίκη, τα ποσοστά αυτά ανέρχονται στο 45% για τον πληθυσμό και την απασχόληση και στο 54% για το ΑΕΠ.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Η στρατηγική σημασία του Real Estate για τις επιχειρήσεις

Η Κύπρος έχει μια ιδιαιτερότητα: είναι μικρή αγορά, με έντονη γεωγραφική συκέντρωση, υψηλή εξάρτηση από τον τουρισμό και σημαντική παρουσία ξένων εταιρειών. Αυτό σημαίνει ότι το real estate δεν είναι απλώς λειτουργικό εργαλείο – είναι στρατηγικός παράγοντας επιβίωσης και ανάπτυξης.

Ας δούμε πιο αναλυτικά τους στρατηγικούς άξονες του real estate σε σχέση με την κυπριακή επιχείρηση και πώς αποκτούν ξεχωριστή σημασία στην κυπριακή πραγματικότητα.

1. Κόστος και οικονομική σταθερότητα στην κυπριακή αγορά

Στην Κύπρο, το κόστος ακινήτων και ενοικίων έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, ειδικά σε Λεμεσό, Πάφο και Λάρνακα και αυτό σημαίνει ότι: • Το real estate αποτελεί κρίσιμο λειτουργικό κόστος για επιχειρήσεις που χρειάζονται φυσική παρουσία. • Οι επιχειρήσεις που εξασφαλίζουν ιδιόκτητους χώρους αποκτούν μεγαλύτερη οικονομική σταθερότητα, καθώς αποφεύγουν τις συνεχείς αυξήσεις ενοικίων. • Η ιδιοκτησία ακινήτου λειτουργεί ως κεφαλαιουχικό πλεονέκτημα, ειδικά σε περιοχές με αυξημένη ζήτηση. • Σε μια μικρή αγορά, η αύξηση του κόστους μπορεί να πλήξει δυσανάλογα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις – άρα η σωστή στρατηγική στο real estate είναι συχνά θέμα βιωσιμότητας.

2. Λειτουργική αποτελεσματικότητα σε ένα νησί με περιορισμένο χώρο

Η Κύπρος έχει περιορισμένη γη προς αξιοποίηση, δεδομένων και των όποιων περιορισμών στις

Το real estate δεν αποτελεί απλώς λειτουργική ανάγκη, αλλά είναι εργαλείο branding, επενδυτικό asset, παράγοντας ανταγωνιστικότητας, μέσω προσέλκυσης ταλέντου και μοχλός οικονομικής σταθερότητας.

χρήσεις γης που καθορίζονται από τα Τοπικά Σχέδια και του χρονοβόρου της αναθεώρησής τους. Αυτό κάνει τη λειτουργική αποτελεσματικότητα ακόμη πιο σημαντική: • Οι επιχειρήσεις πρέπει να αξιοποιούν κάθε τετραγωνικό με τρόπο που ενισχύει την παραγωγικότητα. • Η τοποθεσία επηρεάζει άμεσα την πρόσβαση εργαζομένων, ειδικά σε πόλεις με έντονα κυκλοφοριακά προβλήματα όπως η Λεμεσός. • Για logistics, αποθήκες και βιομηχανικές μονάδες, η εγγύτητα ή η ευκολία πρόσβασης σε λιμάνια ή/και αεροδρόμια είναι στρατηγικό πλεονέκτημα. • Ο σωστός χώρος μπορεί να μειώσει το κόστος λειτουργίας σε μια χώρα όπου η ενέργεια είναι (εγκληματικά) ακριβή.

3. Εταιρική εικόνα και brand σε μια αγορά με έντονο διεθνές χαρακτήρα

Η Κύπρος φιλοξενεί χιλιάδες διεθνείς εταιρείες (τεχνολογίας, forex, ναυτιλίας). Γι' αυτές: • Η επιλογή γραφείων σε premium περιοχές (π.χ. παραλιακό μέτωπο Λεμεσού) λειτουργεί ως σήμα αξιοπιστίας. • Ο χώρος επηρεάζει την ικανότητα προσέλκυσης ταλέντου, ειδικά ξένων επαγγελματιών, που αναζητούν σύγχρονα περιβάλλοντα εργασίας. • Στον τουρισμό και στην εστίαση, η τοποθεσία είναι μέρος του προϊόντος – ένα ξενοδοχείο ή εστιατόριο σε prime σημείο έχει τεράστιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. • Η εικόνα του χώρου συνδέεται με την ποιότητα υπηρεσιών, κάτι που στην Κύπρο επηρεάζει άμεσα την πελατειακή εμπιστοσύνη.

4. Ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια αγορά με μεγάλες ανισορροπίες ζήτησης

Η Κύπρος έχει περιοχές με υπερβολική ζήτηση (π.χ. Λεμεσός) και άλλες με σταθερότερη αγορά (π.χ. Λευκωσία). Αυτό δημιουργεί: • Πλεονέκτημα σε όσους εξασφαλίζουν χώρους σε περιοχές υψηλής ζήτησης, όπου η προσφορά είναι περιορισμένη. • Επιχειρήσεις σε στρατηγικά σημεία (π.χ. κοντά σε μαρίνες, τουριστικές ζώνες, εμπορικούς δρόμους) αποκτούν αυξημένη ορατότητα και προσβασιμότητα. • Η τοποθεσία μπορεί να λειτουργήσει ως φραγμός εισόδου για ανταγωνιστές, ειδικά σε περιοχές όπου η γη είναι σπάνια. • Για logistics και διανομή, η εγγύτητα σε λιμάνια, αυτοκινητό-

δρομους κύριες εμπορικές οδικές αρτηρίες, μειώνει το κόστος και χρόνους παράδοσης.

5. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα σε μια οικονομία που αλλάζει γρήγορα

Η κυπριακή οικονομία επηρεάζεται έντονα από: • Τουρισμό • Ξένες επενδύσεις • Διεθνείς εταιρείες • Μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις χρειάζονται χώρους που να μπορούν να προσαρμοστούν: • Η ζήτηση για ευέλικτα γραφεία (co-working, serviced offices) αυξάνεται, ειδικά σε Λευκωσία και Λεμεσό. • Οι επιχειρήσεις που επιλέγουν χώρους με δυνατότητα επέκτασης μπορούν να ανταποκριθούν σε περιόδους αυξημένης ζήτη-

σης (π.χ. τουριστική σεζόν). • Η ευελιξία (αν μπορεί να υπάρξει) στα συμβόλαια ενοικίασης, είναι κρίσιμη σε μια αγορά όπου οι τιμές μπορούν να αλλάζουν γρήγορα. • Modular ή multi-use χώροι βοηθούν επιχειρήσεις να προσαρμοστούν σε νέες ανάγκες χωρίς μετακόμιση.

6. Επενδυτική αξία σε μια αγορά με σταθερή ανοδική πορεία

Το real estate στην Κύπρο έχει ιστορικά ισχυρή συνολική επενδυτική απόδοση: • Οι τιμές των ακινήτων έχουν αυξηθεί την τελευταία δεκαετία μετά το σοκ του 2013. • Οι επιχειρήσεις που κατέχουν ακίνητα σε περιοχές υψηλής ζήτησης αποκτούν κεφαλαιουχικά κέρδη με την πάροδο του χρόνου. • Η δυνατότητα ενοικίασης πλεονάζοντος χώρου δημιουργεί παθητικό εισόδημα. • Η Κύπρος παραμένει ελκυστική για ξένους επενδυτές, κάτι που αυξάνει τη ρευστότητα της αγοράς. • Η ιδιοκτησία ακινήτου λειτουργεί ως ασφαλές περιουσιακό στοιχείο σε μια χώρα με σταθερό νομικό πλαίσιο και χαμηλή φορολογία. Συμπερασματικά, λοιπόν, το real estate δεν αποτελεί απλώς λειτουργική ανάγκη, αλλά είναι εργαλείο branding, επενδυτικό asset, παράγοντας ανταγωνιστικότητας, μέσω προσέλκυσης ταλέντου και μοχλός οικονομικής σταθερότητας. Σε μια μικρή, δυναμική και γεωγραφικά περιορισμένη αγορά όπως η κυπριακή, η στρατηγική διαχείριση του real estate μπορεί να καθορίσει την επιτυχία ή την αποτυχία μιας επιχείρησης.

Ανάμεσα στα χαλάσματα των σπιτιών του οικισμού Κατσούρης αναζήτησα τους ήρωες του συγγραφέα και ξεναγού μου, Αντρέα Χειμωνίδη και από μία γωνιά του Κατσούρη άφησα το βλέμμα μου να ταξιδέψει απ’ άκρη σε άκρη της Λαπήθου.

Η Λάπηθος με τα πολλά της μυστικά

Ένας τόπος που αναβλύζει ιστορία και που η φύση τον έχει προικίσει με χρώματα πολλών λογιών

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Διαβάζοντας το βιβλίο του Αντρέα Χειμωνίδη «Η πρώτη ακτίδα του ήλιου» (εκδ. Ηλία Επιφανίου, Λευκωσία 2025) ταξίδεψα νοερά στη γενέτειρα του συγγραφέα, ακολουθούσα τα βήματα των πρώων του, και μύριζα τον καθαρό αέρα του Πενταδάκτυλου. Μία τόσο μεγάλη κωμόπολη θα μου ήταν δύσκολο να την εξερευνήσω μόνος μου, θα μου έπαιρνε μέρες πολλές, ίσως και εβδομάδες, οπότε με την πρώτη ευκαιρία θα συνόδευα τον Αντρέα Χειμωνίδη σε κάποια από τις επισκέψεις του στην αγαπημένη του Λάπηθο. Τύχη αγαθή και αφότου είχα διαβάσει το βιβλίο του, με προσκάλεσε ο ίδιος. Φυσικά, τέτοιες ευκαιρίες δεν είναι για να τις χάνει κανείς.

Στη σχετικά σύντομη απόσταση από τη Λευκωσία ως τη Λάπηθο, ο Αντρέας μού μιλούσε για τις αρχαίες θέσεις που έχουν ανασκαφεί, για την πλούσια ιστορία της πολυφίλιτης κωμόπολης του. Πρώτη μας στάση στον αρχαιολογικό χώρο Πηγάδες, λίγο έξω από τη Μύρτου. Είχαμε πάρει τον παλιό δρόμο για τη Λάπηθο, περάσαμε τον Άγιο Βασίλειο, τη Σκυλούρα, τον Κοντεμένο, τη Μύρτου, τη Πάναγρα, τη Βασιλεία, και φτάσαμε στη Λάπηθο, με πρώτη μας στάση την εκκλησία του Αγίου Θεοδώρου. Στη νότια πλευρά του ναού η βρύση, με την ημερομηνία 1952, και την ένδειξη ER, δηλαδή «Elizabeth Regina» και ο ελιόμυλος της εκκλησίας. Στη νότια όψη του κτηρίου, στο ανώφλιο της θύρας, αναγράφεται το έτος 1911. Όπως μου αναφέρει ο Αντρέας ο αὐλεις χώρος της εκκλησίας ήταν κοιμητήριο ως το 1896, οπότε και

Κοντά στον πολύ όμορφο και μεγάλο μύλο του Κεφαλόβρουσου βρίσκεται κρυμμένος ο μικρός, μονόχωρος ναός του Αγίου Ανδρονίκου.

μεταφέρθηκε στην Παναγία την Απρκώτισσα, που είναι και ο επιμόνος μας σταθμός.

Στη δυτική είσοδο του ναού συναντά κανείς ανάγλυφα με γοτθίζοντα στοιχεία, όπου αναγράφονται οι χρονολογίες της ανακαίνισης, ΙΣ ΧΣ ΝΙΚΑ <1894> και σε άλλη 1896 και διάφορα αρχιγράμματα... χειάζεται κόπο και χρόνο η αποκρυπτογράφηση τους... Ο ναός βρίσκεται σε μία ειδυλλιακή τοποθεσία, με το κοιμητήριο της ενορίας του Αγίου Θεοδώρου να βρίσκεται ακριβώς δίπλα του. Διάσπαρτα ονόματα, Αγαμέμνων Ελληνόπουλος, Οικόγενειακός τάφος Κουκουβίνου και άλλα πολλά και αναρωτιέμαι τι ιστορίες οικογενειακές κρύβουν τα ονόματα αυτά. Επόμενος σταθμός μας η εκκλησία του Αγίου Μάμα (όπου και το κοιμητήριο του Αγίου Λουκά), και στεκόμαστε στη νοτιοανατολική γωνιά της εκκλησίας, και μου λέει ο Αντρέας πως από

Στη νότια πλευρά της αυλής του ναού του Αγίου Θεοδώρου υπάρχει ακόμα το κτήριο του ελιόμυλου της εκκλησίας. Στο ανώφλιο της νότιας θύρας διαβάζουμε τη χρονολογία 1911.

εκείνο το σημείο περίπου και ο Λίντρος, ο Σουηδός αρχαιολόγος το 1927, είχε βγάλει τη γνωστή φωτογραφία. Μία σύντομη στάση, και αμέσως, ξεκινάμε για να μου δείξει τοποθεσίες που αναφέρονται στο βιβλίο του... και ανηφορίζουμε στις πάνω γειτονιές της Λαπήθου.

Από τον Προστεμένο στον Κατσούρη

Η περιήγηση στα στενά δρομάκια των πάνω ενοριών της Λαπήθου είναι ένα ταξίδι στον χρόνο, παντού πηγές νερού, ο Αντρέας μού λέει τα ονόματά τους, όσο ανηφορίζουμε τόσο απλώνεται ο κάμπος της Λαπήθου στα πόδια μας. Φτάνουμε στον Προστεμένο, η θέα κόβει την ανάσα, στην περιοχή αυτή έχει βρεθεί αξιόλογος τάφος

Γεωμετρικής Περιόδου, με πληθώρα κτερισμάτων. Αυτό που μαγνιτίζει το βλέμμα πάντως είναι η υποβλητική φυσική ομορ-

φιά του τόπου, που αν το συνδυάσεις με ό,τι κρύβει η γη στα έγκατά της, τότε το μείγμα συναισθημάτων γίνεται εκρηκτικό. Φεύγουμε από τον Προστεμένο, και αν δεν με απατά η μνήμη μου προχωράμε για την περιοχή Μάλι, αλλά πριν φτάσουμε σταματάμε για να δούμε τον Κεφαλόβρουσο, όπου γίνονται έργα... Λίγο πιο κάτω συναντάμε τον Άγιο Ανδρόνικο, απ’ όπου θαυμάζουμε και τον πολύ όμορφο μύλο του Κεφαλόβρουσου. Ο Άγιος Ανδρόνικος είναι κρυμμένος, πρόκειται για ένα μικρό, μονόχωρο ναό, άγνωστης χρονολογίας. Συνεχίζουμε για τον εγκαταλελειμμένο οικισμό Κατσούρη, του Αγίου Θεοδώρου, αλλά πριν φτάσουμε εκεί, και αν δεν με απατά η μνήμη μου, σταματάμε για να δούμε τους περίφημους «πετεινούς», ανεμώνες, κόκκινοι και κιτρινοί δεν υπήρχαν, πράγμα που στενοχωρεί ιδιαίτερα τον Αντρέα, ο οποίος μου λέει πόσο όμορφο είναι το θέαμά τους. Και από εκείνο το σημείο

η θέα μαγική, ολόκληρη η Λάπηθος στα πόδια μας, η θάλασσα μοιάζει οροπέδιο... απέναντι η ακτή της Καραμανιά. Ο ήλιος λούζει τον Πενταδάκτυλο, ο αέρας πεντακάθαρος... τα στοιχεία της φύσης εν πλήρη δόξη! Στον δρόμο μας και το κοιμητήριο της ενορίας της Αγίας Παρασκευής, στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας του Αρχαγγέλου. Σταματάμε για λίγο, περιεργαζόμαστε τον τόπο και τη μικρή εκκλησία. Σιγή. Μετά τη σύντομη στάση μας στον Αρχάγγελο, φτάνουμε στον τελευταίο σταθμό της εξορμήσεώς μας, που είναι ο οικισμός Κατσούρης. Ο Αντρέας Χειμωνίδης τον αναφέρει συχνά στο βιβλίο του –είναι ο τόπος καταγωγής του στρατηγού Ιωάννη Τσαγαρίδη (1887-1933). Ενίωσα όπως οι δύο ξένοι της ιστορίας του Χειμωνίδη: «Κανένας δεν κατάλαβε ακριβώς τι ψάχνουν, πάντως γυρνούν σε κάθε γειτονιά και σε κάθε τοποθεσία, στον κάμπο και στες πλαγιές και ψηλότερα στο βουνό [...] άφησαν πίσω τους το Κεφαλόβρουσο και περιπάτησαν στο Μάλι δυτικά. Πέρασαν τη Χάλαντρα, κατέβηκαν στην Ασπρογή, πέρασαν στον Κρεμμουχά, να φτάσουν στον Κατσούρη»... Οι αμυγδαλιές είχαν ανθίσει και ανάμεσα στα χαλάσματα των σπιτιών του οικισμού Κατσούρης αναζήτησα τους ήρωες του συγγραφέα και ξεναγού μου, Αντρέα Χειμωνίδη και από μία γωνιά του Κατσούρη άφησα το βλέμμα μου να ταξιδέψει απ’ άκρη σε άκρη της Λαπήθου. Το ταξίδι μου αυτό στη Λάπηθο ήταν απλώς ένα κλείσιμο του ματιού στις άρρηπτες ομορφιές του τόπου... Θέλω να δω κι εγώ από κοντά τους «πετεινούς».

Η περιήγηση στα στενά δρομάκια των πάνω ενοριών της Λαπήθου είναι ένα ταξίδι στον χρόνο, παντού πηγές νερού, και όσο ανηφορίζουμε τόσο απλώνεται ο κάμπος της Λαπήθου στα πόδια μας.

Orthodoxou Employment

Ideal staff from third countries for your needs!

 +357 24 841 111 orthodoxouemployment.com

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

15.2-21.2.26

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakis@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Marty Supreme»
στο Πάνθεον

Προβάλλεται στον κινηματογράφο Πάνθεον στη Λευκωσία η νέα ταινία του Josh Safdie, «Marty Supreme», με τονTimothee Chalamet στον πρωταγωνιστικό ρόλο, είναι ένα εκρηκτικό, φρενήρες και βαθιά ανθρώπινο πορτρέτο του ενός νεαρού ονειροπόλου που αρνείται να αποδεχτεί τη θέση που του επιφυλάσσει ο κόσμος. Τοποθετημένη στη Νέα Υόρκη του 1952, η ταινία ακολουθεί τον Marty Mause, έναν 23χρονο πωλητή παπουτσιών στο Lower East Side, ο οποίος έχει μια φιλοδοξία που κανείς δεν παίρνει στα σοβαρά: να γίνει ο μεγαλύτερος παίκτης πινγκ-πονγκ στον κόσμο. **Προβολές 14 (δύο προβολές 5:00 μ.μ. και 8:30 μ.μ., 15, 17, 18, 24, 25 Φεβρουαρίου, ώρα 8:30 μ.μ.**

ΘΕΑΤΡΟ

«Δωδέκατη νύχτα» του Σαίξπηρ στον ΘΟΚ

Παρουσιάζεται στην Κεντρική Σκηνή «Εύης Γαβριλίδης» του ΘΟΚ το έργο «Δωδέκατη νύχτα» του Ουίλλιαμ Σαίξπηρ, σε σκηνοθεσία Owen Horsley. Η διασκευή του Owen Horsley παντρεύει τη θλίψη και τη χαρά σε μια κωμική και αλλόκοτη δημιουργία, με τον λόγο να έχει δύο όψεις, αφού τότε υπηρετεί την αλήθεια και τότε το ψέμα. Ο Horsley συντονίζει μια ομάδα ταλαντούχων ηθοποιών και συντελεστών με το ευφάνταστο υλικό του συγγραφέα, όπου κίνηση, μουσική και τραγούδι συγχорδίζονται με τα καμώματα και τον συναισθηματικό αναβρασμό των πρώων. Η ρομαντική ιστορία των μεταμρφώσεων, της παρενδυσίας και της ρευστότητας των

ταυτοτήτων μεταπλάθεται σε μια υπέροχη γιορτή αγάπης, κατακλυσμένη από έρωτα, ευαισθησία, μυστήριο, γέλιο, δάκρυα, ειρωνεία και τρέλα. Παίζουν οι: Άθως Αντωνίου, Χάρης Αττώνης, Νεκτάριος Θεοδώρου, Χάρης Κκολός, Μάριαν Κυπριανού, Παντελίτσα Λοΐζου, Μαριλύ Μήλια, Χρήστος Παπαγεωργίου, Παναγιώτα Παπακυριακού, Ελένη Σιδερά, George Siena, Κωνσταντίνος Τσιτίσιος, Στέλα Φυρογένη. Μουσικοί επί σκηνής: Θωμάς Δασκαλάκης, Ανδρέας Παντελή. Θέατρο ΘΟΚ, Κεντρική Σκηνή «Εύης Γαβριλίδης», Παρασκευή, Σάββατο, 8:00 μ.μ. και Κυριακή 6:00 μ.μ. **Πληροφορίες, Εισιτήρια** **τηλέφωνο 7777217, www.thoc.org.cy**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Keffiyeh / Made in China» από το Θέατρο ΑντίΛογος

Το Θέατρο ΑντίΛογος παρουσιάζει το έργο της παλαιστίνιας συγγραφέως Ντάλια Τάχα, «Keffiyeh / Made in China» το οποίο παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην ελληνική γλώσσα, σε σκηνοθεσία της Ελένης Αναστασίου. Η Ντάλια Τάχα φτιάχνει ένα κολλάζ ανθρώπινων ιστοριών, ένα σπονδυλωτό έργο με μικρές βινιέτες, καλύπτοντας όλες τις φάσεις της ζωής σε μια εμπόλεμη ζώνη. Σπαρακτικές, κάποτε και χιουμοριστικές, καθημερινές στιγμές, στις οποίες καθημερινοί άνθρωποι είναι αντιμέτωποι με δεκαετίες καταπίεσης, εκτοπισμού και προσπάθειας αφανισμού. Η συγγραφέας είναι γνωστή για τα συγκινητικά θεατρικά της έργα

που εμβαθύνουν στην καθημερινή ζωή ανθρώπων σε ζώνες σύγκρουσης και ιδιαίτερα στην Παλαιστίνη. Τα έργα της διεισδύουν στο συναίσθημα και στην έντασή του, αποδίδοντας έτσι ταυτόχρονα την ανθρώπινη εμπειρία της πολιορκίας, του πολέμου και της εξόντωσης. Παίζουν: Δημήτρης Αντωνίου, Έλσα Παλάτου, Φώτης Φωτίου, Χριστίνα Χριστόφια. Θέατρο Μασκαρίνι, Αθαλάσσης 4, Λασιά. Σάββατα, 8:00 μ.μ. και Κυριακές 7:00 μ.μ. Παραστάσεις: 15, 28 Φεβρουαρίου και 1, 7, 8, 14, 15 Μαρτίου. Πάφους Μαρκίδειο Θέατρο, Τετάρτη 5 Μαρτίου, ώρα 8:00 μ.μ. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 99251331.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

«Layers of Love» του Αλέξανδρου Γιωρκάτζη

Η γκαλερί Stand In Line παρουσιάζει την ατομική έκθεση του Κύπριου καλλιτέχνη, Αλέξανδρου Γιωρκάτζη, με τίτλο «Layers of Love». Αυτή η έκθεση φέρνει σε διάλογο μια συλλογή έργων που διερευνούν τις πολλαπλές εκφράσεις της αγάπης, από την οικειότητα της ερωτευμένης καρδιάς έως εκτεταμένες μεταφυσικές καταστάσεις πνευματικής έκστασης, καθώς και τις ήσυχες χειρονομίες που φωτίζουν την καθημερινή ζωή. Στον πυρήνα της, η έκθεση αυτή γιορτάζει τη χαρά της καλλιτεχνικής δημιουργίας, προσφέροντας μοναδικούς στοχασμούς πάνω στην ανθρώπινη εμπειρία – από το

προσωπικό έως το συλλογικό. Τα έργα κινούνται μέσα από μεταβαλλόμενες καταστάσεις που είναι, ταλαντευόμενα ανάμεσα στην παρουσία και τη μεταμόρφωση. Τα διαφορετικά επίπεδα συνείδησης αποκαλύπτονται μέσα από μια πλούσια ποικιλία καλλιτεχνικών γλωσσών και τεχνικών: μνημειακά γλυπτά, οικείες τερακώτινες φόρμες και ζωγραφικά έργα που εκτείνονται από το μεταφυσικό έως παιγνιώδεις, χιουμοριστικές ερμηνείες των «σχημάτων λόγου». γκαλερί Stand In Line, Μετοχίου 26Α, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία. Διάρκεια έως 6 Μαρτίου. **Πληροφορίες <https://standinlineartspace.com>**

ΕΚΘΕΣΗ

Ατομική έκθεση Γιώργου Κοτσώνη

Η Γκαλερί Γκλόρια παρουσιάζει στη Λευκωσία τη νέα ατομική έκθεση ζωγραφικής, γλυπτικής και ψηφιδωτού του Κύπριου εικαστικού Γιώργου Κοτσώνη. Στο έργο του Κοτσώνη συναντώνται δημιουργικά δυτικοευρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα και βυζαντινές επιδράσεις, σε μια ώριμη εικαστική γλώσσα που ισορροπεί ανάμεσα στο σύγχρονο και το διαχρονικό. Η μορφοπλαστική ισορροπία, η σχεδιαστική δεξιοτεχνία και η πολυπρωματική επεξεργασία του χρώματος συνθέτουν μια εικαστική πρόταση υψηλής αισθητικής συνοχής. Γεννημένος στο Παλαι-

χώρι το 1940, σπούδασε ζωγραφική στο Saint Martins School of Art στο Λονδίνο. Το 1960 έλαβε υποτροφία για σπουδές στην Κίνα, όπου φοίτησε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών με τον Ai-Choun Sin. Το 1963 τιμήθηκε με νέα υποτροφία για σπουδές στην Τσεχοσλοβακία και φοίτησε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Πράγας, αποφοιτώντας το 1967 με τον τίτλο του Ακαδημαϊκού Καλλιτέχνη. Σήμερα ζει και εργάζεται στην Πάφο. Γκαλερί Γκλόρια, Ζήνωνος Σώζου 3, Λευκωσία. Διάρκεια έως 10 Μαρτίου. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22762605, www.gloriagallery.com**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Ολα τα άδεια δωμάτια

«**Ήταν** ένα ηλιόλουστο πρωινό Πέμπτης. Ετοιμαζόταν να αγοράσει εισιτήριο για τον πρώτο της χορό στο λύκειο. Την Παρασκευή ήθελε να ψωνίσει το φόρεμά της. Δυστυχώς δεν έκανε τίποτε από τα δυο». Η αφήγηση αφορά τη 15χρονη Γκρέισι από τη Σάντα Κλάρα της Καλιφόρνιας, η οποία σκοτώθηκε το 2019 σε ένοπλη επίθεση στο λύκειό της, αλλά θα μπορούσε να επαναλαμβάνεται αενάως, με μικρές παραλλαγές, για εκατοντάδες μαθητές στην Αμερική που έχουν χάσει τη ζωή τους με τον ίδιο τρόπο.

Το 1997 ανατέθηκε για πρώτη φορά στον δημοσιογράφο Στιβ Χάρτμαν να καλύψει μια ένοπλη επίθεση σε σχολείο. Εκτοτε, αυτά τα περιστατικά αυξήθηκαν από 17 σε 132 τον χρόνο. Ο Χάρτμαν έκανε αυτό το ρεπορτάζ δεκάδες φορές με αποτέλεσμα να νιώθει ότι επαναλαμβάνεται και χρησιμοποιεί, κάθε φορά, τα ίδια λόγια. Η Αμερική συνέρχοταν, ύστερα από κάθε περιστατικό, όλο και πιο γρήγορα. Σκέφτηκε ότι μιλάμε πολύ για τους δράστες και όχι για τα παιδιά που δεν είναι πια εδώ. Αποφάσισε, λοιπόν, να προσεγγίσει το θέμα διαφορετικά. Τα τελευταία επτά χρόνια μάζευε υλικό για τα άδεια δωμάτια παιδιών που σκοτώθηκαν σε επιθέσεις. Επισκεπτόταν τα σπίτια τους μαζί με τον φωτογράφο Λου Μπομπ, ακολουθούμενοι από τον σκηνοθέτη Τζόσουα Σέφτελ. Η μικρού μήκους ταινία «All the empty rooms», που προέκυψε, περιλαμβάνεται στις φετινές υποψηφιότητες για Όσκαρ ντοκιμαντέρ και προβάλεται στο Netflix. Ως εδώ, οι πληροφορίες κυλούν μάλλον αβίαστα. Πώς προχωράει όμως κανείς στον πυρήνα; Πώς συναντάει τους γονείς, πώς βρίσκεται στον ιδιωτικό χώρο ενός παιδιού που τον άφησε ένα πρωί, με τα ρούχα στην κρεμάστρα, τα παιχνίδια στο πάτωμα ή πάνω στο κρεβάτι, για να μην επιστρέψει ποτέ;

«Βασικά παραμένει το ίδιο», λέει η μητέρα του μικρού Ντόμινικ. Ακόμη και τα άπλυτα είναι στην ίδια θέση, εδώ και πέντε χρόνια. «Δεν θέλαμε να χάσουμε τη μυρωδιά του, γιατί η μυρωδιά του είναι ο ίδιος». Η φωνή του, όπως και οι φωνές όλων των άλλων παιδιών, είναι παρούσα: οι ερασιτεχνικές βιντεοεγγραφές διαφυλάσσουν εκτός από τις στιγμές και τους ήχους.

«Είναι περίεργο πώς λειτουργεί η μνήμη. Θυμάμαι κάθε λεπτομέρεια, λεπτό προς λεπτό εκείνη τη Δευτέρα. Μετά κάνω το νήμα», διηγείται ο πατέρας της Χάι, που σκοτώθηκε το 2023 στο σχολείο Covenant, στο Νάσβιλ του Τενεσί. Το άδαιο δωμάτιο είναι γεμάτο από κοριτσιίστικα μπικλμπιπία, λούτρινα ζωάκια, κοχύλια που μάζευε. «Το δωμάτιο βοηθάει γιατί πολλές φορές θέλεις να είσαι λυπημένος. Μέσω της θλίψης ερχόμαστε σε επαφή μαζί της», ομολογούν οι γονείς, βουρκώνοντι και καθλωτικά ειλκρινείς.

Το 2022 ο Ρομπ, εννέα ετών, σκοτώθηκε σε επίθεση στο σχολείο του. Η 10χρονη Τζάκι, που ήθελε να γίνει κτηνίατρος γιατί λάτρευε τα ζώα, είχε στολίσει το δωμάτιό της με μικρά φωτάκια στο περίγραμμα του ταβανιού. Εκτοτε παραμένουν αναμμένα. Ο Λου Μπομπ φωτογραφίζει το πόμολο της πόρτας με τα χρωματιστά λαστιχάκια για τα μαλλιά, μια ανοιγμένη οδοντόκρεμα, σκύβει κάτω από το κρεβάτι και ανακαλύπτει ό,τι με ευκολία σπρώχνουμε είτε για να το αποθηκεύσουμε είτε για να το προστατέψουμε από τα μάτια των άλλων. Ο Λου Μπομπ, όμως, κάνει και κάτι ακόμη: βγάζει κάθε μέρα μια φωτογραφία της έφηβης κόρης που πριν πάει στο σχολείο, γιατί θέλει να αποτυπώσει την εξέλιξη της ζωής. «Δεν ξέρεις τι μπορεί να συμβεί», υποστηρίζει.

Την περασμένη Τετάρτη, σε σχολείο του Καναδά, σε μια απομονωμένη κοινότητα στους πρόποδες των Βραχυσών Ορέων, καταμετρήθηκαν δέκα νεκροί και δεκάδες τραυματίες. Τα παιδικά δωμάτια δεν σταματούν να αδειάζουν.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Για μια Αντιγόνη, για ένα βίντεο, για ένα τραγούδι αδειανό

Το ζήτημα της στήλης δεν είναι απλώς το τραγούδι που το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου θα στείλει στον Ευρωπαϊκό Διαγωνισμό Τραγουδιού, γνωστό και ως Eurovision. Είναι η αμχανία και ο θυμός που αισθανόμαστε, για το ότι έγινε το αλάι-μαλί για ένα τραγούδι, αλλά όλα για όλα τα άλλα που ταλανίζουν τον Πολιτισμό, πετάνε κάποιο χαρταετό (αξιολόγηση προγραμμάτων Πολιτισμός, εν μια νυκτί μετονομασίες, προθεσμίες που δεν τηρούνται, βλ. Αποθήκες ΘΟΚ, καθεστώς Καλλιτέχνη κτλ.) και επίσης ότι δυστυχώς ζητείται η απόσυρση ενός τραγουδιού, όταν πριν από λίγο καιρό συζητούσαμε την αστοχία του υφυπουργείου Πολιτισμού να ζητήσει την απόσυρση του βιβλιαριδίου της κυπριακής συμμετοχής στην Μπενάλε Αρχιτεκτονικής.

Πάντως, ως τραγούδι είναι ό,τι πρέπει για να γίνει χαμούλης το καλοκαίρι στον Πρωτάρα και την Αγία Νάπα, και ίσως και εκτός Κύπρου. Δεν νομίζω να πιστεύει κάποιος ότι ο διαγωνισμός της Eurovision δεν είναι παρά ένα πολύ ακριβό πάρτι και δεν είναι βήμα για μουσικά διακρίσεις και για ανάδειξη της κληρονομιάς ενός τόπου.

Το δε βίντεο κλιπ που συνοδεύει το τραγούδι είναι φυσικά το απαύγασμα του kits –οξύμωρο να χρησιμοποιείται

η λέξη απαύγασμα δίπλα από το kits!, τέλος πάντων–, είναι βέβαια ό,τι χαρκτηρίζει εν πολλοίς την κοινωνία μας και as μη θέλουμε να το πιστεύουμε. Βέβαια για να είμαι ειλικρινής παρακολουθώντας το βίντεο, ένιωσα αυτό που λένε ετεροντροπή.

Ένιωσα άβολα, στεναχωρήθηκα γ' αυτόν τον τόπο και για αυτούς που σκέφτηκαν να παρουσιάσουν με αυτόν την Κύπρο ως το απόλυτο ντεκαντάνς, για να θυμηθώ και τη μαντάμ Σουσου. Βέβαια οι Κύπριοι του εξωτερικού ίσως γελάσουν και αισθανθούν πως αυτή είναι η Κύπρος, σούβλα, γιαγιάδες, χρήμα, και γλάντι ξέφρενο, σαν να είναι η χώρα σε διάθεση «Καρναβάλι Λεμεσού» ολόχρονα. Αλλά αμέσως σκέφτηκα πως πάει στη Eurovision, και δεν είναι ότι το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου έχει και μεγάλη σχέση με τη σύγχρονη αισθητική, δηλαδή –και για να μην παρεξηγηθώ– εννοώ να βλέπει τα πράγματα με σύγχρονη ματιά, παρακολουθόστε μερικές ψυχαγωγικές εκπομπές του και θα με καταλάβατε. Ούτε επίσης τα περασμένα χρόνια είχαμε στείλει κομμάτια που πρόβαλλαν τον πολιτισμό μας ή που ήταν στα ελληνικά. Τι στο Diablo συνέβη τώρα και έχουν πάρει fuego τα μέσα κοινωνικής δικτύω-

ons; Και αντί να Running να ξεφύγουμε από τον διαγωνισμό, μπας και γλυτώσουμε μερικά χρήματα του φορολογούμενου πολίτη, και με αυτά το ΡΙΚ χρηματοδοτήσει κανένα ντοκιμαντέρ της προκοπής, εμείς επιμένουμε, και πατάμε Replay για να συμμετάσχουμε και στο τέλος όλοι μας σκεφτόμαστε πώς να Break a Broken Heart και αντί για One Thing I [we] Should Have Done, να μη συμμετέχουμε σε αυτή την παρωδία μουσικής, που υποτίθεται ότι ενώνεται η Ευρώπη διά της μουσικής, αλλά δεν τολμά να αποβάλλει το Ισραήλ που η κυβερνήσή του δημιουργεί μουσική τρόπον με τις βόμβες στη Γάζα και με ριπές στη Δυτική Όχθη, τώρα η Antigoní, με το τραγούδι «Jalla» θυμήθηκαν δημοσία πρόσωπα (πολλά από τα οποία εκτός ιδιαίτερα, ορφαίω να ομολογήσω) το πολιτιστικό μας αποτύπωμα, τη γλώσσα, τη διάλεκτο και όλα αυτά στο πανηγύρι που λέγεται Eurovision.

Και θυμήθηκαν τα παραπάνω και απαιτούν να αποσυρθεί. Μα δεν πρέπει να υπάρχουν οι λέξεις απόσυρση και απαγόρευση στο λεξιλόγιο κανενός πνευματικού ανθρώπου (εκτός και αν μιλάμε για ποινικά κολάσιμα αδικήματα), γιατί είναι επικίνδυνο, η απόσυρση φέρνει εύκολα την απαγόρευση και η μία φορά γίνεται

κανονικότητα και στο τέλος το «δεν μου αρέσει, το απαγορεύω» μοιάζει φυσιολογικό και όπως λένε και στην Κρήτη, «καιρός λαγού, καιρός λαγουδινάς» και δεν θέλει πολύ να αντιστραφούν οι όροι ή να αρχίσει να οπισθοδρομεί η χώρα και να καθυστερεί πνευματικά και δημιουργικά. Δεν θέλω να σας τρομάξω, αλλά ήδη υπάρχουν σημάδια πνευματικής κόπωσης και πνευματικής στάσης, αρχίζουν ολοένα και εκλείπουν προσωπικότητες, όπως ο Κώστας Κατσώνας, που έφυγε από τη ζωή την περασμένη εβδομάδα.

Κλείνοντας, ήταν απολαυστικό πάντως να βλέπεις από τη μία τους υπερασπιστές του Jalla και από την άλλη τους αντιπάλους του, και να αναρωτιέται κάποιος, καλά αλλού μας τρώει και αλλού ξυνόμαστε; Πάντως, ο χειρότερος εχθρός μας είναι ο ίδιος μας ο εαυτός, γιατί δεν θέλουμε να ξέρουμε ούτε ποιοι είμαστε, ούτε πού πατάμε, ούτε ποιος είναι ο τόπος μας πραγματικά. Περισσότερο τον φαντασιωνόμαστε.

Υγ. Χρειάζεται προσοχή. Θυμάστε κάποτε, παλιά τι είχε γίνει με την παράσταση του ΘΟΚ «Cocks», ελπίζω να μην το ξαναζήσουμε με την παραγωγή πάλι του ΘΟΚ «Η Δωδεκάτη Νύχτα», διότι αν επιστρέψουμε σε εκείνα τα χρόνια, μαύρο φίδι που μας έφαγε.

3 π.μ., με Βαρβακάρη

Αριστερά, φοιτητές διασκεδάζουν στον «Ιμερο» τραγουδώντας επιτυχίες των '50s και '60s, με μερικά τσιγάρα να ανάβουν την ώρα που ανάβει και η διάθεση. Επάνω, ο «Αγιος», στην οδό Διδότου στα Εξάρχεια, είναι ένα από τα μπαρ που γεμίζουν με άτομα της γενιάς Z, τα οποία αγαπούν την παλιά λαϊκή μουσική. Δεξιά, το θρυλικό «Μπάτμαν», στον Νέο Κόσμο, για το οποίο οι νέοι, και όχι μόνο, κάνουν ουρές απέξω τα Σαββατοκύριακα.

Οχι πια τραπ. Μόνο Στράτο

Στα μπαρ όπου οι 25άρηδες ξενυχτούν με τη μουσική των γονιών τους. Τι τους «λένε» αυτοί οι στίχοι;

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

Μικρή, όταν έπαιζε τυχαία κάποιο παλιό λαϊκό στο ραδιόφωνο, αλλάζα σταθμό πριν καν προλάβουν οι γονείς μου να πουν «ας' το, είναι ωραίο κομμάτι». Και αν κατάφερναν να δυναμώσουν την ένταση, εγώ γινόμουν έξαλλη και τους κοιτούσα με εκείνο το εφηβικό βλέμμα που λέει «μα καλά, αυτό σας διασκεδάζει;». Τα λαϊκά του '50 και του '60, δεκαετίες που ούτε οι ίδιοι έζησαν, μου φαίνονταν τότε βαριά και ξεπερασμένα και μου έδιναν την αίσθηση μιας εποχής αλλόκοτης, που δεν είχα καμία διάθεση τότε να καταλάβω.

Αυτό όμως άρχισε σταδιακά να αλλάζει. «Γύρω στις 11 το βράδυ πιας καφέ καλύτερα, γιατί σε κάνα δίσκο έχει «Μπάτμαν»», μου είχε πει το 2023 μία φίλη από το πανεπιστήμιο. Αν και κατάλαβα ότι μιλούσε για ξενυχτάδικο, δεν περίμενα ότι θα πηγαίναμε σε ένα μέρος που θα έπαιζε κατά κύριο λόγο Στέλιο Καζαντζίδη και Στράτο Διονυσίου.

«Τραγουδία για όλους»

Και όμως, εκείνο το βράδυ ήταν η αρχή. Κάθε φορά που ακολουθούσα την παρέα του πανεπιστημίου, που συχνά κατέληγε στο θρυλικό αυτό αφτερράδικο του Νέου Κόσμου, συνειδητοποιούσα ότι με τον καιρό γέμιζε όλο και περισσότερο με άτομα της γενιάς Z. «Πρώτη φορά άκουσα αυτή τη μουσική στα 15 μου. Γοητεύθηκαν τόσο από το λαϊκό όσο και από το ρεμπέτικο. Δεν είναι μουσι-

κή “για τους παλιούς”, αλλά για όλους», μου λέει ο 29χρονος Νίκος Ντούσκας, που τα τελευταία χρόνια εργάζεται στο «Μπάτμαν». Τον συναντήσαμε το προηγούμενο Σάββατο, ημερώματα, την ώρα που δύο παρέες, οι οποίες δεν ξεπερνούσαν την ηλικία των 25 ετών, περίμεναν υπομονετικά το σήμα του για να μπουν στο μικροσκοπικό μπαρ. «Ακούω τη συγκεκριμένη μουσική γιατί είναι αυθεντική και οι στίχοι αφιλοφρονιστοί, τις περισσότερες φορές. Αν μπορούσα να ξεχωρίσω ένα τραγούδι τότε αυτό θα ήταν “Οι φυλακές του Ωρωπού” του Γιώργου Μπάττη», μου λέει και συνεχίζει: «Μου έκανε εντύπωση πώς υπάρχει σε αυτό το κομμάτι το παραβατικό στοιχείο. Διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που η σημερινή μουσική μιλάει για την παραβατικότητα».

Δεν μπορεί να μην τον ρωτήσω πώς γίνεται στην εποχή του πολιτικώς ορθού, νέοι που μεγαλώνουν με μια πιο woke κουλτούρα να τραγουδούν στίχους που ανήκουν σε μια εντελώς διαφορετική εποχή. «Αυτό δεν σημαίνει ότι οι νέοι υιοθετούν όλα όσα λένε οι στίχοι. Για τη δική μας γενιά αυτή η μουσική είναι vintage. Την βλέπουμε σαν ένα παράθυρο σε έναν κόσμο που δεν ζήσαμε, κάτι που την κάνει ελκυστική», αναφέρει και τονίζει ότι «παρ’ όλα αυτά υπάρχουν τραγουδία που δεν θα τραγουδήσω, συνειδητά, όπως για παράδειγμα το “Λέγε λέγε” του Διονυσίου ή το “Αράπης” του Ζαμπέτα».

Από την άλλη πλευρά, η 24χρονη Μαριαλένα Συκιώτη θα τραγουδήσει το «Μη βροντοχτυπάς τις χάντρες/ η δουλειά κάνει τους άντρες» και εξηγεί γιατί ως νέα γυναίκα δεν θα νιώσει υποτιμητικά με στίχους σαν αυτόν. «Γιατί δεν μπορώ να τους κρίνω με σημερινούς όρους. Το πρόβλημα είναι τι είδους στίχοι γράφονται σήμερα, ειδικά στην τραπ σκηνή, υποτίθεται σε μια κοινωνία περισσότερο προοδευτική». Την Μαριαλένα την πετυχαίνουμε έξω από τον «Αγιο», ένα ακόμη στέκι για τους φίλους των παλιών λαϊκών, στην οδό Διδότου, στα Εξάρχεια, που κάθε Σαββατοκύριακο γεμίζει ασφυκτικά από νέους. «Είμαι φαν αυτής της μουσικής, γιατί μου θυμίζει κάτι πολύ οικείο. Τα λαϊκά του '50 και του '60 συνόδευσαν πάντα τα τραπέζια, τις χαλαρές, αλλά και πιο εορταστικές περιστάσεις, που θυμάμαι από μικρή ηλικία. Επίσης, είναι μαγικό το γεγονός ότι τα περισσότερα μιλούν για καταστάσεις θλιβερές, αλλά όλοι τα τραγουδάμε με χαμόγελο», σχολιάζει.

Συζητώντας μαζί της μια παρέα αγοριών, όλοι τους 22 ετών και φοιτητές στην Αθήνα, μας ρωτούν αν υπάρχει χώρος στο μπαρ για να μπουν μέσα. «Κατά κύριο λόγο ακούμε αυτή τη μουσική και συγκεκριμένα Βοσκόπουλο, Πουλόπουλο, Μπιθικώτση και φυσικά Καζαντζίδη», μου λέει ο Γιώργος, εκείνος που, όπως μου αποκαλύπτουν οι υπόλοιποι της παρέας γελώντας, τους «σέρνει» στον «Αγιο» κάθε εβδομάδα. «Οι καλλιτέχνες

αυτοί κατάφεραν μέσα από τη μουσική τους να μιλήσουν για ζητήματα που παραμένουν επίκαιρα μέχρι σήμερα. Η εκμετάλλευση και οι δύσκολες συνθήκες εργασίας δεν ανήκουν στο παρελθόν. Η “Δραπετσώνα” είναι το αγαπημένο μου τραγούδι. Ο στίχος “εμείς θα ζήσουμε κι ως είμαστε φτωχοί” μου θυμίζει ότι η δύναμη και η ελπίδα βρίσκονται μέσα μας, ακόμη και όταν οι συνθήκες είναι δύσκολες», υπογραμμίζει η 26χρονη Νικολέτα Λελεδάκη, η οποία χορεύει με τις φίλες της στον ρυθμό του «Κρίμα το μπόι σου» της Μαρινέλλας και παρακινούν κι εμένα να τις ακολουθήσω.

Το ρεπερτόριο είναι το ίδιο και στο μπαρ «Ιμερος», που βρίσκεται στην αρχή της λεωφόρου Αλεξάνδρας, στη γωνία με τη Μαυρομματαιών. Φτάνουμε περίπου στις 3 το πρωί και στριμωχνόμαστε ανάμεσα σε δεκάδες φοιτητές που εκείνη τη στιγμή τραγουδούν «Τα ματόκλαδά σου λάμπουν». «Σπουδάζουμε εδώ δίπλα στην ΑΣΟΕΕ και έτσι μάθαμε για αυτό το μπαρ. Αν και τα λαϊκά ή τα ρεμπέτικα δεν είναι κάτι που θα επιλέξουμε να ακούσουμε σαν παρέα, παραδόξως, όποτε θα βγούμε θα καταλήξουμε εδώ πριν πάμε σπίτι μας. Ακόμη και αν προηγουμένως ήμασταν σε τέκνο πάρτι», μου λένε οι 20χρονης Μυρτώ και Ειρήνη.

Κομμάτι συλλογικής μνήμης

Για τον καθηγητή στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και συγγραφέα, μεταξύ άλλων, δύο βι-

βλίων για τον Στέλιο Καζαντζίδη και το έργο του, Λεωνίδα Οικονόμου, πρόκειται για ένα φαινόμενο «πολυπαραγοντικό». «Οι άνθρωποι έλκονται από κάτι οικείο που μπορεί να μην το έχουν ζήσει, αλλά το αναγνωρίζουν ως κομμάτι μιας συλλογικής μνήμης. Το λαϊκό τραγούδι λειτουργεί και ως πεδίο αναζήτησης ταυτότητας, γιατί εξακολουθεί να αποτελεί εκέγγυο ελληνικότητας, αυθεντικότητας και αισθητικής αξίας. Διατηρεί ιδιαίτερο κοινωνικό και πολιτισμικό κύρος, ενώ προβάλλεται διαρκώς από πολλά μέσα, επιτρέποντάς του να παραμένει συνεχώς παρόν». Παράλληλα, όπως εξηγεί ο κ. Οικονόμου, ο τρόπος διασκέδασης και ο χορός που συνδέονται με το λαϊκό τραγούδι έχουν διάρκεια και αντοχή. «Είναι ένα μοντέλο νυχτερινής εμπειρίας στο οποίο δύσκολα εντάσσονται νέα τραγούδια, γεγονόδες που ενισχύει τη διαχρονικότητά του».

Ο κ. Οικονόμου επισημαίνει, επίσης, ότι η συζήτηση γύρω από το πολιτικώς ορθόν συχνά απλουστεύεται, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για κάτι πολύ πιο σύνθετο. «Δεν πρόκειται για ένα συμπαγές σύστημα κανόνων, που οι νεότερες γενιές προσβούν. Οι πολιτισμικές στάσεις γύρω από το φύλο, τις σχέσεις και την κοινωνική συμπεριφορά δεν είναι ομοιογενείς: συνυπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις και ευαισθησίες. Οι νέοι δεν κινούνται μέσα σε ένα μονολιθικό πλαίσιο που τους υπαγορεύει τι επιτρέπεται και τι όχι», καταλήγει.

Τραγουδάμε με χαμόγελο

«Τα λαϊκά συνόδευαν πάντα τα τραπέζια, τις χαλαρές, αλλά και πιο εορταστικές περιστάσεις. Είναι μαγικό το γεγονός ότι τα περισσότερα μιλούν για καταστάσεις θλιβερές, αλλά όλοι τα τραγουδάμε με χαμόγελο», λέει η Μαριαλένα Συκιώτη.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΙΔΗΣ

«ΔΕΝ ΘΑ ΞΑΝΑ ΑΓΑΠΗΣΩ»

Το άκουσα πρώτη φορά στα 10 μου. Μου κόλλησε, χωρίς να κατανοώ τότε απόλυτα τους στίχους. Ήταν μία μελωδία μαγική.
ΑΓΓΕΛΟΣ, 20 ΕΤΩΝ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΙΘΙΚΩΤΣΗΣ

«ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑ»

Ο στίχος «εμείς θα ζήσουμε κι ως είμαστε φτωχοί» μου θυμίζει ότι μπορούμε να ελπίζουμε ακόμη κι όταν οι συνθήκες είναι δύσκολες.
ΝΙΚΟΛΕΤΑ, 27 ΕΤΩΝ

Τα λαϊκά της Gen Z

Σε τρία μπαρ της Αθήνας που παίζουν κυρίως λαϊκά των δεκαετιών '50 και '60 συναντήσαμε δεκάδες νέους. Μερικοί μας είπαν τα αγαπημένα τους τραγουδία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

«ΑΓΑΛΜΑ»

Μου δημιουργεί μία πολύ χαρακτηριστική εικόνα, σαν παραμύθι. Με βάζει σε εκείνη τη «μακρή την πλατεία», τα μεσάνυχτα.
ΓΙΩΡΓΟΣ, 22 ΕΤΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΑΝΟΣ

«ΕΡΩΤΑΣ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ»

Μου θυμίζει κάτι οικείο και δεν μπορώ να εντοπίσω τι. Επίσης, μου βγάζει ένα γεμάτο συναίσθημα και με κάνει να θέλω να το χορέψω.
ΚΥΡΙΑΚΟΣ, 22 ΕΤΩΝ

«**Ητο 28 Δεκεμβρίου** του σωτηρίου έτους 1859, οπότε ήρξατο της λειτουργίας αυτού το Παρθεναγωγείον τούτο της πόλεως» αναφέρει στη λογοδοσία της η διευθύντριά του Ελένη Χρήστου, που το διηύθυνε για 35 χρόνια (1901-1936).

«Δεν θα εγκαταλειφθῇ τούτο δι’ αλλότριους σκοπούς»

Παρθεναγωγείο της Φανερωμένης: Εκπαιδευτικός φάρος της Λευκωσίας για 172 χρόνια – Η απόφοιτος του 1952 Ρίτα Κουρούπη αναθυμάται τα ανέμελα χρόνια της

“

‘Όπως λέει η διευθύντρια του Παρθεναγωγείου, Ελενη Χρήστου, το 1904: «**Ητο 28 Δεκεμβρίου του σωτηρίου έτους 1859, οπότε ήρξατο της λειτουργίας αυτού το Παρθεναγωγείον τούτο της πόλεως**».

«Καταλληλότερα χρησιμοποιήσεις του ευλογημένου ταμείου της Φανερωμένης δεν νδύνατο να γίνη. Αιωνία ευγνωμοσύνη θα οφείλεται εις αυτήν όχι μόνον εκ μέρους της κοινότητος Λευκωσίας αλλά και εξ όλης της Κύπρου».

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης και αργότερα Παγκύπριον Γυμνάσιον Θηλέων Φανερωμένης στον καιρό του ήταν σχεδόν ένα σχολείο πρότυπο. Ιδρύθηκε ως αλληλοδιδασκτικό σχολείο το 1849 από την εκκλησία της Φανερωμένης, ιδίαις δαπάναις, στην ομώνυμη ενορία, πίσω από τον ναό. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1852, ανεγέρθηκε ένα πιο κατάλληλο κτήριο, και στις 28 Δεκεμβρίου 1859 λειτούργησε ως Παρθεναγωγείο Φανερωμένης, και όπως το περιγράφει η διευθύντριά του το 1904 Ελενη Χρήστου: «**Ητο 28 Δεκεμβρίου του σωτηρίου έτους 1859, οπότε ήρξατο της λειτουργίας αυτού το Παρθεναγωγείον τούτο της πόλεως**». Αργότερα, και εφόσον οι εκπαιδευτικές ανάγκες είχαν αυξηθεί, το 1924, ξεκινάνε οι εργασίες και οι σχεδιασμοί για το νέο, υποβλητικό κτήριο του Παρθεναγωγείου, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Θεόδωρου Φωτιάδη. Μία συζήτηση που είχε αρχίσει πολλά χρόνια πριν, άδη από το 1904, «επιβάλλεται υπό λόγων υγιεινής και ευπρεπείας η εξεύρεσις μέσων προς ανοικοδόμωσιν του όλου Παρθεναγωγείου», και αργότερα, το 1912: «**Την Επιτροпеiαν απασχόλησε πάντοτε ζωρώς το ζήτημα της ανεγέρσεως του Παρθεναγωγείου Φανερωμένης όπως δεικνύει πρακτικόν αυτής συνταχθέν την 22/7/1912 διά του οποίου ανετίθετο εις τον Αρχιτέκτονα κ. Φωτιάδην η εκπόνησις σχεδίου, αν δε δεν επραγματώθη τούτο έκτοτε, ο λόγος είνε διότι η Επιτροпеiα ενέτεινε τας δυνάμεις της όπως αυξηθούν αισθητώσ αι πρόσοδοι του ναού, διά να δυνηθή βραδύτερον ν’ ανεγείρη καλλιμάρμαρον το Παρθεναγωγείον το οποίον πάντως θ’ απήτει μεγάλην δαπάνην**».

Το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης θα λειτουργήσει ευδόκιμα για ως εκπαιδευτικό κέντρο, αρχικά για κορίτσια, και αργότερα ως μεικτό ως το 2021, οπότε και θα τερματίσει τη λειτουργία του ως σχολείο, και θα μπει στο ζύγι της ανάπτυξης, της παλιάς Πόλης της Λευκωσίας. Αρχικά θα στεγάσει την Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου Κύπρου, και στο τέλος αποφασίστηκε η μεταφορά του Τμήματος Ιστορίας και

Αρχαιολογίας, γιατί συνάδει με την ιστορία του κτηρίου. Μακάρι το κλειστό εδώ και χρόνια Παρθεναγωγείο να λάμψει ξανά, ως φάρος παιδευτικός, αλλά και ως πολύβουο μελίσσι.

Εκπαιδευτικός πνεύμονας

Με τις ιδιαιτερότητες της εποχής, το Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Παρθεναγωγείο της Φανερωμένης βρισκότουσαν στην εμπροσθοφυλακή της εκπαίδευσης, αυτά που άλλα σχολεία, μόνο ονειρευόντουσαν στο Παγκύπριο και τη Φανερωμένη ήταν πραγματικότητα. Διά του λόγου το αληθές, το 1907, που ο κινηματογράφος ήταν στα σπάργανά του, στο θέατρο Παπαδοπούλου «εδόθη απογευματινή του κινηματογράφου των Ολυμπιακών Αγώνων [...] χάριν των μαθητών του Π. Γυμνασίου, της Αστικής Σχολής και των μαθητριών του Παρθεναγωγείου». Αλλά και η σπουδαία διευθύντριά του Ελένη Χρήστου, στη λογοδοσία της, το 1924 υπέδειξε «**την μεταρρύθμισιν των σχολικών προγραμμάτων και την αναδιοργάνωσιν της παιδείας επί υγιεστέρων βάσεων, ίνα αποφευγῇται η υπερκόπωσις των μαθητευομένων, ήτις καθιστά την σχολήν μισοτήν, και ίνα αι εξερχόμεναι εκ του παρθεναγωγείου αποφέρωσιν εφόδια αρτίας διδασκαλίσσης και καλής οικοκυράς**», πάντοτε μέσα στο πνεύμα της εποχής βέβαια. Όσο για το κτήριο που και σήμερα ακόμα θαυμάζουμε και ερίζουν πολλοί για τούτο, η Ελένη Χρήστου, λέει: Ευτυχώς το τέως ανυπέρβλητον κώλυμα της ανοικοδομήσεως του παρθεναγωγείου εκ βάθρων ήρθη διά της αποφάσεως της φιλομούσου επιτροпеiάς του ναού Φανερωμένης. Καταλληλότερα χρησιμοποιήσεις του ευλογημένου ταμείου της Φανερωμένης δεν νδύνατο να γίνη. Αιωνία ευγνωμοσύνη θα οφείλεται εις αυτήν όχι μόνον εκ μέρους της κοινότητος Λευκωσίας αλλά και εξ όλης της Κύπρου». Βέβαια, τα προβλήματα δεν έλειπαν, ούτε και τότε, και ένας ενορίτης το 1925, γράφει, μεταξύ άλλων, προς τον αρχιεπίσκοπο Λευκωσίας, με αφορμή διάφορα ζητήματα που ετίθεντο για το πού θα κτιστεί

Η Ρίτα Κουρούπη αποφοίτησε από το Παγκύπριον Γυμνάσιον Θηλέων Φανερωμένης το 1952, έχοντας ζήσει στους χώρους του στιγμές που έχουν χαραχθεί ανεξίτηλα στη μνήμη της. Μερικές από αυτές τις μοιράζεται με την «Κ».

τελικά το Παρθεναγωγείο: «**Το Παρθεναγωγείον Φανερωμένης έχει ιστορίαν, εν αυτόν εγαλυνό τεισάρων ετών η οικογένειά της γενεαί γενεών, και ουδείς, ουδείς απολύτως ενορίτης Φανερωμένης θα επέτρεπε να εγκαταλειφθῇ τούτο δι’ αλλότριους σκοπούς**». Τελικά μετά από 172 χρόνια, από την εποχή που ήταν αλληλοδιδασκτικό, το σχολείο αυτό σίγησε και αναμένει πια να γίνει μια νέα φωλιά παιδείας.

Ο κ. «Πατάτας» και ο «Mr sits»

Η κα Ρίτα Κουρούπη, το γένος Καλλίνικου, γεννήθηκε στο Λευκόνειο το 1932. Σε ηλικία τεσσάρων ετών η οικογένειά της μετακόμισε στη Λευκωσία, και εκείνη συνέχισε το σχολείο της στο Δημοτικό Παλλουριώτισσας, όπου έψαλλαν τον εθνικό ύμνο της Αγγλίας, «God Save the King», τότε. και συνέχισε στο Γυμνάσιο

Παλλουριώτισσας, αλλά το 1948 μετακόμισε στην πόλη της Λευκωσίας, οπότε συνέχισε το γυμνάσιο στον Άγιο Κασσιανό για την Α΄ και Β΄ Τάξη του Γυμνασίου, όπως ήταν τότε. Από την τρίτη τάξη του Γυμνασίου ξεκίνησε το σχολικό της ταξίδι στο Παγκύπριον Γυμνάσιον Θηλέων Φανερωμένης, και αυτή τη διαδρομή της μοιράστηκε μαζί μας. Απόφοιτη του 1952, μετά από 70 και πλέον χρόνια, η κα Κουρούπη αναθυμάται εκείνα τα ανέμελα χρόνια, τα οποία σήμερα περιγράφει με ενάργεια, «υπήρχε αυστηρότητα, αλλά και μάθηση» λέει και καθ’ όλη την κουβέντα μας νιώθω ότι έχω απέναντί μου τη Ρίτα, την εκταία μαθήτριά της Φανερωμένης, και όχι την κα Κουρούπη...

«Η Φανερωμένη ήταν από την τρίτη τάξη του Γυμνασίου και πάνω, γυμνασιάρχης ήταν ο Χριστόδουλος Παπαχρυσόστομος, σπουδαίος φιλόλογος» μου λέει και αμέσως συμπληρώνει: «Υπήρχε αυστηρότητα, αλλά και μάθη-

ση. Όλη την εβδομάδα είχαμε Αρχαία Ελληνικά, και Νέα Ελληνικά πέντε ημέρες. Τότε σχολείο είχαμε και το Σάββατο, τέσσερις ή πέντε ημέρες κάναμε Αγγλικά. Κάναμε δύο φορές τη βδομάδα Γαλλικά και δύο, αν θυμάμαι καλά, Λατινικά, διδασκόμασταν επίσης Λογική, Κοσμογραφία... Κάναμε ολόκληρο το σύμπαν τα Χριστούγεννα, με τους αστερισμούς όλους» και συνεχίζει, «Το σύστημα εκπαίδευσης τα πρώτα χρόνια ήταν ένας “παπαγαλισμός”, αλλά αργότερα ήλθαν καθηγητές, όπως ο Φρίξος Πετρίδης, ο οποίος ανέτρεψε τα πάντα. Θυμάμαι, ήμασταν στην τρίτη τάξη του Γυμνασίου και έβαλε μία μαθήτριά να πει μάθημα. Εμείς είχαμε μάθει να ξεκινάμε από την αρχή... έτσι και εκείνη... η απάντησή όμως ήταν στη μέση του κεφαλαίου, τότε ο καθηγητής τη ρώτησε, “διάβασες, κόρη μου;”... εκείνη απαντούσε ναι... αλλά, δεν μπορούσε να απαντήσει...». Η κα Κουρούπη δεν έχει ξεχάσει, τόσα χρόνια μετά, τους καθηγητές της, την κα Δέσποινα Βοσταντζή φιλόλογο και τον επίσης φιλόλογο σύζυγό της Νικόλαο Βοσταντζή, τον κ. Κοκκώνη που δίδασκε Λογική, τον φιλόλογο Ιωάννη Παπαϊωάννου, με το κομμάτι από την αρχή... έτσι και εκείνη... η απάντησή όμως ήταν στη μέση του κεφαλαίου, τότε ο καθηγητής τη ρώτησε, “διάβασες, κόρη μου;”... εκείνη απαντούσε ναι... αλλά, δεν μπορούσε να απαντήσει...». Η κα Κουρούπη δεν έχει ξεχάσει, τόσα χρόνια μετά, τους καθηγητές της, την κα Δέσποινα Βοσταντζή φιλόλογο και τον επίσης φιλόλογο σύζυγό της Νικόλαο Βοσταντζή, τον κ. Κοκκώνη που δίδασκε Λογική, τον φιλόλογο Ιωάννη Παπαϊωάννου, με το κομμάτι από την αρχή... έτσι και εκείνη... η απάντησή όμως ήταν στη μέση του κεφαλαίου, τότε ο καθηγητής τη ρώτησε, “διάβασες, κόρη μου;”... εκείνη απαντούσε ναι... αλλά, δεν μπορούσε να απαντήσει...». Η κα Κουρούπη φοίτησε στο Παγκύπριον Γυμνάσιον Θηλέων Φανερωμένης πριν από τον Αγώνα της ΕΟΚΑ, και εξ όσων μπορούσαν να γνωρίζουν δεν υπήρχαν έξωθεν παρεμβάσεις στη διδασκαλία των μαθημάτων. «Δεν απαγορεύτηκε τίποτε, απ’ όσο μπορούσαμε να ξέρουμε. Βέβαια, μετά που άρχισε ο Αγώνας το 1955 και οι Άγγλοι αντιλήφθηκαν πως το Παγκύπριο ήταν χώρος όπου καλλιεργείτο η εθνική συνείδηση είναι άλλη ιστορία...» μου λέει.

Η Πίτα Κουρούνη αναθυμάται τα ανέμελα χρόνια της Φανερωμένης. Στη φωτογραφία απόφοιτες του Γυμνασίου φορούν ανάποδα τα καπέλα τους, κάνοντας τον Ναπολέοντα.

Το Παγκύπριο
Γυμνάσιο, τον
Ιούνιο του 1952
ανέλασε «υπό
μαθητών και μα-
θητριών της Στ'
τάξης» στην αυλή
του σχολείου την
«Εκέβη» του Ευ-
ριπίδη, σε μετά-
φραση Μελαχρι-
ού, διδασκαλία
Θ. Σοφοκλέους,
σκηνογραφία και
κοστούμια Αδα-
μάντιου Διαμαντί-
ου και χορογραφί-
ες Κ. Μικελλίδου.
Η κα Κουρούνη
συμμετείχε στον
χορό.

Αφήσαμε εποχή

Από τα χρόνια της Φανερωμένης η κα Κουρούπη θυμάται ευχάριστα την ανεμελιά, και ως υπήρχε η αυστηρότητα. «Από την άλλη πολλοί καθηγητές μας μάς έδειχναν και κατανόηση», λέει, έχοντας στον νου της την πορεία της ζωής της. Θυμάται επίσης, τις απογευματινές δραστηριότητες, εκείνη ήταν μέλος της χορωδίας και της ορχήστρας της Φανερωμένης, έπαιζε πρώτο μαντολίνο, ήταν μέλος της ομάδας Βόλεϊ του Γυμνασίου.

Θυμάται τον περίπατο, στην περιοχή Λυκαβηττού, στην Αγία Παρασκευή, όπου τότε βρισκόταν το Άσυλο των Φρενοβλαβών, όπως ονομαζόταν τότε. Μου δείχνει φωτογραφίες και βλέπουμε μία όπου φορούν τα καπέλα τους ανάποδα, κάνοντας τον Ναπολέοντα, και ξυπνούν οι ατσαθάλιες του παρελθόντος, από εκείνη την εκδρομή στην Αγία Παρασκευή, είχαν πρωτόπαρει εκείνα τα καπέλα.

Θυμάται τη διήμερη εκδρομή της πέμπτης τάξης στον Απόστολο Ανδρέα, μαζί με τους καθηγητές. «Για να καταλάβεις πόσο προοδευτικοί ήταν κάποιοι από τους καθηγητές μας θα σου πω

για ιστορία, ο γυμναστήρχης μας, ο Παπαχρυσοστόμου, είχε πολύ ωραία φωνή, έπαιζε κιθάρα και την είχε μαζί του, σε εκείνη την εκδρομή. Η νύχτα ήταν ολόφωτη, και είχαμε καθίσει στη βεράντα του Αποστόλου Ανδρέα. Μαζί μας ήταν και η μαθηματικός κα Καραγιώργη, η οποία μάς έκανε και Κοσμογραφία, και ενώ τραγουδούσαμε και περνούσαμε ωραία, είπε, “παιδιά, να μου βρείτε τη Μικρή και τη Μεγάλη Αρκτο, δι-στι είναι πολύ ωραία η βραδιά”, τότε ο γυμναστήρχης μας τς λέει “άσε, βρε Καλλιόπη, τα παιδιά...”. Μπορεί να φαίνεται απλό για τα σημερινά δεδομένα, αλλά αν πά-με πίσω στις αρχές της δεκαετι-ας του 1950... Θυμάται επίσης τς σκανδαλιά που έκαναν στον γυμναστήρχη τους, που του έραψαν τς πυτζάμες του με τα σεντόνια, και εκείνη στην κα Καραγιώργη, είχαμε προθυμοποιηθεί να στρώ-σουμε τα κρεβάτια στα δωμάτια

τους και γελάμε, ξαναζώντας εκείνα τα ξέγνοιαστα χρόνια. Στην έκτη Γυμνασίου η εκδρομή ήταν στην Πάφο, τετραήμερη, την πρώτη βραδιά μείναμε στις Πλάτρες, μετά πήγαμε στη Χρυσορρογιά-

τισσα, και «το πήραν χαμπάρι τα Παφитоύθκια ότι ήλθαν οι χωραί-
τουδες και ξεκίνησαν... καραού-
λι οι καθηγνείς μας (γέλια). Έτσι
γνωρίσαμε και την Κύπρο ολόκλη-
ρη. Ήταν ωραία χρόνια». Θυμάται
τη μεγάλη εκδρομή στην Ελλάδα,
όταν φοιτούσε στην πέμπτη τά-
ξη, «πήγαμε για ένα μήνα, επισκε-
φθήκαμε πολλά μέρη, Ακρόπολη,
Δελφούς».

Οι αναμνήσεις πολλές, και καθώς φτάνουμε στο τέλος της κουβέντας μας, μου λέει με υπερφάνεια: «Είμαστε μια χρονιά που άφησε εποχή, οι απόφοιτοι του 1952, ανεβάζαμε την “Εκάβη” με το Παγκύπριο Γυμνάσιο, εγώ ήμουν στον χορό. Μας τη διδασε ο φιλόλογος Θεόκλητος Σοφοκλέους των Αρχαίων Ελληνικών και η κ Μικελίδου έκανε τη χορογραφία. Ο Αδαμάντιος Διαμαντής έκανε τα κοστούμια και τα σκηνικά. Ο Έλληνας πρόεδρος που είχε δει την παράστα-

οη ζήτησε να παίξουμε και στην Ελλάδα, αλλά δυστυχώς εξαιτίας του οικονομικού δεν καταφέραμε να πάμε» μου λέει. Ένας κριτικός της εποχής γράφει για την «Εκάβη»: «Η Διδασκαλία της Εκάβης ήτο μία αρκετά σοβαρά επιτυχία των μαθητών και των μαθητριών. [...] Εκείνο όμως το οποίον ιδιαιτέρως μας έκαμε εντύπωσι είναι ο ρυθμός και αι κινήσεις του χορού, πράγμα το οποίον μάς πείθει ότι η διδάξασα τούτον κ. Μικελήλινου έχει εργασθή σκληρά για την τόσο καλή κινήσι του. Πιστεύομεν ότι ο διδακτικός σκοπός διά τον οποίο ανεβιβάσθη η Εκάβη επέτυχε πλήρως».

Κλείνοντας την κουβέντα μας για τη Φανερωμένη, η κα Κουρούπη λέει πως δεν πρέπει για κανέναν λόγο να αλλάξει το όνομα του κτηρίου. Σίγουρα το να μείνει ανεργό το κτήριο δεν προσφέρει τίποτε, μου λέει, αλλά θα πρέπει οποιαδήποτε αλλαγή να σεβαστεί την ιστορία του σχολείου. Ας ελπίσουμε πως θα επιδείξουν την απαραίτητη ευαισθησία και δεν θα «εγκαταλειφθή τούτο δι' αλόγιστους σκοπούς».

Η Τράπεζα Κύπρου ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ο ΑΟΡΑΤΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ

Του Οριόλ Πάουλο
Σκηνοθεσία: Σοφία Σπυράτου

Παττίχειο θέατρο Λεμεσού
Σάββατο 28 Φεβρουαρίου 18.00 & 21.00
Κυριακή 1η Μαρτίου 18.00 & 21.00

Δημοτικό θέατρο Λευκωσίας
Τρίτη 3 Μαρτίου 21.00
Τετάρτη 4 Μαρτίου 18.00 & 21.00
Πέμπτη 5 Μαρτίου 21.00

Κάτια Δανδουλάκη
Χρήστος Πλαίνης
Θανάσης Πατριαρχέας
Μελίνα Λεφαντζή
Ντίνος Σπυρόπουλος
Χλόη Μάντζαρη

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ: [ticketmaster.cy](#) | [ACS](#) | 7777 7040

ΜΕΤΑΛΛΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ:

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ:

ΧΟΡΗΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ:

ΕΠΙΣΗΜΟΣ
ΑΕΡΟΜΕΤΑΦΟΡΕΑΣ:

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

MATIEΣ ΚΟΣΜΟ
ΣΤΟΝ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΜΑΔΡΙΤΗ

Αποκατάσταση Βελάσκεθ

Ενα από τα επιδραστικότερα έργο του Βελάσκεθ, το πορτρέτο του Πάμπλο ντε Βαγιαδολίδ (π. 1635) θα υποστεί τη διαδικασία της σωστικής αποκατάστασης. Ηδη, το εκ των κορυφαίων εκθεμάτων του Μουσείου Πράδο μεταφέρθηκε από την Αίθουσα 15 στα εργαστήρια της συντήρησης. Το πρόγραμμα αποκατάστασης υποστηρίζεται από το Ίδρυμα Iberdrola Espra, μακροχρόνιο εταίρο του μουσείου. Πριν αρχίζει η παρέμβαση στον πίνακα, θα προηγηθεί εις βάθος ανάλυση.

ΑΜΒΟΥΡΓΟ

Νέα Όπερα

Το αρχιτεκτονικό γραφείο BIG από τη Δανία επελέγη να αναλάβει την ανέγερση της Νέας Κρατικής Όπερας του Αμβούργου. Το φιλόδοξο σχέδιο προβλέπει τη μεταφορά της νέας Όπερας προς το λιμάνι, όπου ήδη υπάρχει η έδρα της Φιλαρμονικής του Αμβούργου. Στο νέο κτίριο θα συστεγάζονται η Όπερα και το Μπαλέτο. Με τη νέα Όπερα θα σταματήσει η λειτουργία του το παλιό κτίριο της Όπερας στο κέντρο της πόλης από το 1954.

ΒΙΕΝΝΗ

Ονορέ Ντομιέ

Το Αλμπερτίνα της Βιέννης παρουσιάζει αφιέρωμα στον Ονορέ Ντομιέ (Honoré Daumier, 1808-1879), ο οποίος με τις καρικατούρες, τα ζωγραφικά έργα και τα γλυπτά του στήριζε τη γαλλική κοινωνία του 19ου αιώνα. Παρουσιάζεται και ένα φιλμ animation, πάνω σε μια ιδέα του Πολ και της Λίντα Μακάρτνεϊ. Με δάνεια από το μουσείο Stadel της Φρανκφούρτης, η έκθεση εικονογραφεί και τα μεγάλα γεγονότα από τα έτη 1830, 1848 και 1870.

ΟΞΦΟΡΔΗ

Ανθοφορία

Το Μουσείο Ασμόλεαν της Οξφόρδης έχει αναγγείλει την έκθεση «Ανθοφορία» (In Bloom), που θα εγκαινιαστεί στις 19 Μαρτίου. Είναι ένα ταξίδι έως τα πέρατα του κόσμου με ιστορίες πίσω από τα πιο αγαπημένα και γεμάτα συμβολισμούς άνθη, όπως ρόδα και τουλίπες, καμέλιες κ.ά. Θα παρουσιαστούν πάνω από 100 έργα τέχνης και αντικείμενα, σχέδια, χαρακτηριστικά και κεραμικά, που θα επικειμήσουν να αφηγηθούν μια οικουμενική σχέση με τον φυσικό κόσμο.

ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Τουγκάν Σοχίεφ

Ο Ρώσος μάστερς Τουγκάν Σοχίεφ (γενν. 1977) θα διευθύνει τη Φιλαρμονική του Βερολίνου σε δύο συναυλίες μέσα στον Φεβρουάριο, συνδέοντας την πορεία του με μεγάλα γεγονότα στη Δύση. Στο Βερολίνο (26, 27/2) θα διευθύνει τη Φανταστική Συμφωνία του Μπερλιόζ. Εχει επίσης επιλεγεί από τη Φιλαρμονική της Βιέννης για τη συναυλία της Πρωτοχρονιάς 2027. Στην Αθήνα, είχε εμφανιστεί στο παρελθόν στο Μέγαρο Μουσικής.

Το Municipal Building στο Μανχάταν (1909-1914) σε καρτ ποστάλ εποχής.

Η γοντεία της παλιάς Νέας Υόρκης

Αρχαιακές φωτογραφίες και καρτ ποστάλ από τη Νέα Υόρκη των πρώτων τεσσάρων δεκαετιών του 20ού αιώνα γεννούν τα τελευταία χρόνια κύματα νοσταλγίας, αλλά και περιέργειας, για την παλιά μορφή της πόλης. Στο κοινωνικά δίκτυα κάνουν θραύση οι λογαριασμοί με τις χρωμολιθόγραφες καρτ ποστάλ ή τις φωτογραφίες που είχαν καταγράψει εκείνα τα θαύματα τέχνης και τεχνικής που είχαν υψωθεί στον ορίζοντα της Νέας Υόρκης ανάμεσα στο 1880 και στο 1920. Πολλά από αυτά τα οικοδομήματα είχαν σύντομο βίο, καθώς αντικαταστάθηκαν από μεγαλύτερα και πιο προηγμένα τεχνολογικά κτίρια ήδη από την εποχή του βωβού κινηματογράφου.

Μια παλιά κάρτα δείχνει ένα από τα διασωθέντα κτίρια εκείνης της γενιάς. Το Municipal Building (1909-1914) στο Μανχάταν απεικονίζεται εδώ στην πρώτη έκδοσή του, χωρίς τις επεκτάσεις που γνώρισε αργότερα και χωρίς, φυσικά, τα μεταγενέστερα κτίρια που το κύκλωσαν. Αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς η σύγχρονη, νοσταλγική, αναπαραγωγή του στα κοινωνικά δίκτυα μας οδηγεί στη βαθύτερη ιστορική στρωματογραφία της Νέας Υόρκης. Αρχιτέκτων ήταν ο Ουίλιαμ Μίτσελ Κένταλ (1856-1941), που είχε δράση από τα τέλη του 19ου αιώνα έως και τον Μεσοπόλεμο. Δικό του έργο είναι η κομψή Casa Italiana (1927) του Πανεπιστημίου Κολούμπια στη Νέα Υόρκη.

Το Municipal Building χτίστηκε ως ένα υβρίδιο ρυθμών, τάση γενικευμένη στις αρχές του 20ού αιώνα, και αργότερα, υποτιμημένη από τους μοντερνιστές. Σήμερα, που έχουν παρέλθει τόσες δεκαετίες και που τα θέματα των πόλεων είναι εξαιρετικά σύνθετα, κτίρια μιας τέτοιας ταυτότητας αποκτούν υπεραξία. Το Municipal Building σχεδιάστηκε ως μια μείξη μορφολογικών ρευμάτων που εξασκούσαν γοντεία εκείνη την εποχή, αντλώντας από μοτίβα γαλλικής αναγέννησης, ρωμαϊκής δημόσιας αρχιτεκτονικής και εκλεκτικιστικής Beaux-Arts σε μια ελεύθερη, και προφανώς αυθαίρετη, σύνθεση. Εκεί, κρινόταν ο καλός αρχιτέκτων: αν μπορούσε να δώσει προβάδισμα στην κομψότητα, στη χάρη και στο κύρος έναντι της ασυμμετρίας, της ψευδούς αναπαραγωγής και του kits. Ενδιαφέρον έχει επίσης ότι οι πρώτες γενιές ουρανοξυστών –που παρά τη νέα τεχνολογία συντηρούσαν στοιχεία του ιστορισμού στις μορφές τους– είχαν επιρροές από το αισθητικό και κοινωνικό Κίνημα για Ωραίες Πόλεις (City Beautiful Movement) που είχε άνοδο την περίοδο 1890-1910. Συνδεόταν όχι μόνο με τη μορφή αλλά και με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η αστική κληρονομιά της Νέας Υόρκης, όπου συχνά κτίρια ακόμη και 20 ετών κατεδαφίζονταν, προσφέρεται έως σήμερα για σκέψη και δράση.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Με τον γλυκό τρόπο του Μπιλ Εβανς

Κάποτε ο κύριος Γκρι είχε γράψει το κομμάτι, «Κυρίες και κύριοι, ο Μπιλ Εβανς στο πιάνο» (25.11.2018): «Το 1956 στη Νέα Υόρκη, ο κλαρινετίστας Τόνι Σκοτ συστήνει στο κοινό του Βίλατζ Βανγκάρντ έναν νεαρό, ταλαντούχο πιανίστα ονόματι Μπιλ Εβανς. Είκοσι επτά χρόνων τότε ο Εβανς, κάθεται στο πιάνο και παίζει το “Round Midnight”, τη θρυλική σύνθεση του Τελόνιους Μονκ. (...) Απρόσιτος, σιωπηλός, μελαγχολικός και βυθισμένος στην αμφιβολία για τις ικανότητές του, έπειτα από τρία χρόνια στρατιωτικής θητείας που του άφησαν εφιάλτες, και στις απαρχές του εθισμού του στις ουσίες, ο Εβανς, λάτρης του Φρόιντ και κλασικών

φιλοσοφικών κειμένων, μόλις που είχε αρχίσει να ανατέλλει με το άστρο του στο μουσικό στερέωμα της εποχής. Πίσω του είχε μερικές συνθέσεις δικές του –μελοποιημένη ποίηση του Ουίλιαμ Μπλέικ– αλλά και ένα από τα πιο δημοφιλή κομμάτια του, το “Βαλς για την Ντέμμι”, που είχε γράψει το 1953, εμπνευσμένο από την ανιψιά του».

Ξαναβρήκε το τόσο τρυφερό, γλυκό μουσικό θέμα του «Βαλς για την Ντέμμι» στη «Σουίτα Μπιλ Εβανς» που ο Δανός τρομπιτίστας Πάλε Μίκελμποργκ (1941) έγραψε για εκείνον το 1969: συμφωνική σουίτα έξι μερών, για πιάνο και ορχήστρα, απ’ όπου περνούν και άλλα αγαπημένα θέματα του

Σε ένα νέο άλμπουμ της, η εταιρεία Pentatone παρουσιάζει σειρά συνθέσεων αφιερωμένων στον μεγάλο Μπιλ Εβανς.

Εβανς. Μια ωραία εναλλαγή ανάμεσα στον ήχο του κλασικού, μελωδικού όσο και ρυθμικού τριό του Εβανς (πιάνο, μπάσο, κρουστά) και στον άκρως ατμοσφαιρικό ήχο ενός μετρ του συμφωνικού-τζαζ arrangement, του Γκιλ Εβανς (απλή συνωνυμία).

Η σουίτα περιλαμβάνεται σε ένα νέο άλμπουμ της Pentatone, «Symbiosis. Tribute to Bill Evans», «Symbiosis. Tribute to Bill Evans», μαζί με το υποβλητικό «Για την Πι» του Τόμας Κλάουσεν: μπαλάντα για πιάνο στο ύφος του Εβανς που ο Κλάουσεν έγραψε 14 ακριβώς χρόνια μετά την αυτοκτονία των πρώην συζύγου του και μητέρας των κοριτσιών του.

Ο κύριος Γκρι ξαναβρίσκει στο άλμπουμ το περιήρημο «Συμβί-

ωσις»: κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα του Κλάους Ογκερμαν (1930-2016), με τον οποίο ο Εβανς είχε συνεργαστεί αρκετές φορές. Είχε σταθεί τότε ιδιαίτερος στο δεύτερο μέρος (Largo - Andante - Maestoso - Largo): «Αργόσυρτο ερωτικό όσο και στοχαστικό κομμάτι, στο οποίο ο διάλογος του πιάνου με την ορχήστρα, κυρίως με τα έγχορδα αλλά και με τα ξύλινα πνευστά, προκαλεί ρίγη συγκίνησης – όπως κι όταν ξεκινά η πιο τζαζ συνομιλία του πιάνου με τα κρουστά και το μπάσο».

ΥΓ.: Με χαρά είχε «συναντήσει» τη μουσική αυτή ο κύριος Γκρι σε μια σκηνή της ταινίας «Πλαγίως» (2004) του Αλεξάντερ Πένιν...

Symbiosis
Tribute to Bill
Evans
Palle Mikkelsen
& Claus Ogerman
Thomas Clausen
Trio
Singapore
Symphony
Orchestra
Jean Thorel
Pentatone

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ

Γυναίκες κρυμμένες μέσα στα λόγια τους

Αναζητώντας ένα πολιτισμικό υπόβαθρο για να κατανοήσουμε τις εξεγέρσεις των γυναικών στο Ιράν, ως κεντρική συνιστώσα της πρόσφατης γενικευμένης εξέγερσης του ιρανικού λαού εναντίον του θεοκρατικού καθεστώτος, το βρίσκουμε με το παραπάνω στην υπό συζήτηση ανθολογία γυναικείας ιρανικής ποίησης από τον Μεσαίωνα μέχρι τις μέρες μας. Είναι ένα έξυπνο βιβλίο, που συνθέσαν δύο ποιήτριες, οι Άννα Γρίβα (γεν. 1985) και Μάνια Μεζίτη (γεν. 1965), εκπρόσωποι οι ίδιες της καινούργιας ελληνικής ποίησης, του 21ου αιώνα.

Αποκαλυπτικά και ταυτόχρονα απολαυστικά, μέσα από τους λιγοστούς στίχους των 54 Ιρανών ποιητριών, το βιβλίο μας ταξιδεύει στους αιώνες με έναν μίτο, που οδηγεί στο σήμερα εμπλέκοντάς μας σε μια περιπέτεια γνωριμίας με το θηλυκό Ιράν.

Οι ανθολόγοι επέλεξαν και απέδωσαν μέσω ευρωπαϊκών γλωσσών (αγγλικά και ιταλικά) τα ποιήματα στα ελληνικά. Η ανθολογία κυκλοφόρησε το 2023, στον απόηχο της εξέγερσης του Σεπτεμβρίου 2022, που έσχισε το πέπλο της σιωπής όσον αφορά τα δικαιώματα των γυναικών στο Ιράν, με αφορμή τη δολοφονία, από το καθεστώς, της νεαρής Μάκσα Αμίνι.

Σφαιρές

«Σφαιρές! / αγαπτιές σφαίρες, / παρακαλώ / επιστρέψτε στους κάλυκες / κι εμείς / θα επιστρέψουμε σπιτί», γράφει η Σαμπνάμ Αζάρ (γεν. 1977), που ζει πλέον στη Γερμανία. Διακρίνει, πιστεύει, η αναγνώστρια και ο αναγνώστης την ανατολίτικη χροιά στον τόνο: ακόμη και στην πολιτική ποίηση με το στεγνό, σκληρό περιεχόμενο, το ύφος είναι πολύ διαφορετικό από εκείνο με το οποίο είμαστε εξοικειωμένες/οι στη Δύση της σύγχρονης εποχής. Λαμπεροί

στίχοι θαρραλέων γυναικών, με σαφή αλλά και ρητά, όχι υπαινικτικά εκφρασμένα, συνείδηση του φύλου, της σεξουαλικής επιθυμίας, του έρωτα αλλά και της λογοτεχνικής τους υπόστασης, του ποιητικού τους ρόλου, συγκροτούν τη διαδρομή. Μια πληθωρική θηλυκότητα ξεχειλίζει σαν καταρράκτης που αρδεύει τον καιρό, θρέφει τη σκέψη, το αίσθημα, το φρόνημα, χωρίς να χάνει τη μουσικότητα και τον αισθησιασμό.

Εχουμε να μάθουμε πολλά από αυτές τις γυναίκες που υπήρξαν άλλοτε, κι ακόμα καταφέρνουν να είναι «όνειρο γεμάτο ζωή σε χρόνια λιμού» (Φατεμέ Σαμς, γεν. 1983, διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο της Πενσιλβανίας).

ΓΥΜΝΗ ΣΑΝ ΜΑΧΑΙΡΙ
Ανθολογία ποιημάτων
Ιρανών ποιητριών
(10ος-21ος αι.)
εισαγωγή - απόδοση: Άννα Γρίβα, Μάνια Μεζίτη, εκδ. Συρτάρι, 2023, σελ. 132

Δύο νέες γυναίκες δίχως μαντίλες διασταυρώνονται με δύο άλλες που φορούν τσαντόρ, στο παζάρι της Τεχεράνης. Η εξέγερση των γυναικών του Ιράν εναντίον της καταπίεσης και της ωμής βίας του θεοκρατικού καθεστώτος των μουλάδων ενέπνευσε τη Σαμπνάμ Αζάρ, που ζει πλέον στη Γερμανία. «Σφαιρές! / αγαπτιές σφαίρες, / παρακαλώ / επιστρέψτε στους κάλυκες / κι εμείς / θα επιστρέψουμε σπιτί», γράφει.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΑΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Πριν από τη μόδα του queer

Το μυθιστόρημα του Παναγιώτη Ευαγγελίδη πρωτοκυκλοφόρησε το 1997 σε έναν άλλο κόσμο. Είναι ευτυχής η απόφαση των εκδόσεων Γεννήτρια να επανεκδώσουν το βιβλίο, καθώς στη σημερινή πεζογραφία η ομοφυλοφιλία είτε γαρνίρεται στην αφήγηση σαν επιπρόσθετο αλλά μοδάτο υλικό είτε περιορίζεται σε μια εξημενέα προκλητική έκφραση σεξουαλικότητας. Γράφοντας για έναν μυθώδη εραστή, τον Κωνσταντίνο, ο Ευαγγελίδης διερευνά τυραννικές πτυχές της σεξουαλικής επιθυμίας, την ντροπή, την ταπεινότητα, τον θυμό και τον πόνο. Ο Κωστής, ο αφηγητής, συνονόματος του ιδεατού εραστή, βρίσκεται διαρκοώς ενώπιον ενός κατόπτρου, άλλοτε κολακευτικού και άλλοτε εκχυδαϊστικού. Στον Κωνσταντίνο αντικρίζει ένα σκοτάδι που τον έλκει, διότι εμπεριέχει το είδωλό του. Αλλωστε, ο δεσμός τους ανάθαλλε στο σκοτάδι, ανάμεσα στα δέντρα στο Πεδίο του Αρεως, που τα έκρυβε η νύχτα.

Οι συνενυρέσεις των δύο εραστών γίνονται σε ημίφως. Το στρώμα ακονοφάνει στην ανταύγεια ενός κεριού ή μιας μισοκρυμμένης λάμπας. Ο Ευαγγελίδης δείχνει άμεσα ότι το πρόσωπο από το οποίο απορρέει ο πόθος είναι πάντοτε φασματικό, ένα ισκίωμα της φαντασίας. Όταν ο Κωστής συναντά στο άλσος τον Κωνσταντίνο είχε ήδη δημιουργήσει στο μυαλό του μια μυθολογία γύρω από εκείνον, μέσα από

αφηγήσεις άλλων εραστών του. Ο Κωνσταντίνος εμφανίζεται εξαρχής πλασμένος από μυθεύματα και φαντασιώσεις. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι μέχρι την οριστική απομάκρυνσή του από τις σελίδες, ο Κωνσταντίνος παραμένει αόριστος, θαμπός και συγκεχυμένος σαν παραισθήση, σκιασμένος από «το βάρος μιας σκοτεινιάς». Η κύρια υπόστασή του είναι εκείνη του εραστή, ποτέ δεν αποκαλύπτεται ως ολοκληρωμένο πρόσωπο.

«Οι διηγήσεις των φίλων του για τον Κωνσταντίνο, που μέχρι χθες ήταν σπαρμένες μέσα του ακίνδυνα, γονιμοποιούνται τώρα από την παρουσία και τα λόγια, γονιμοποιούνται απ' τις χειρονομίες της νύχτας μ' έναν πρώτο υπόκωφο πόνο». Ο Κωστής ζει τον έρωτά του ερήμην του εραστή του.

Η αρρώστια υποβόσκει στο σμιζίμο των δύο ανδρών. Αφενός ο Κωνσταντίνος συστήνεται ως γιατρός, αφετέρου ο «αρρωστομανής» Κωστής αφοσιωνόταν ολόψυχα στις νόσους των άλλων. Ο έρωτάς τους διαμεμβόταν στη μεθόριο του θανάτου. Λίγο μακριά τους, σε ένα διαμέρισμα στη Νέα Ιωνία, πέθαινε από AIDS ένας κοινός τους φίλος, ο Παναγιώτης. Το βάνασσο, παρατεταμένο ψυχομαχητό του Παναγιώτη προοικίζει το μυθιστόρημα με ένα συνταρακτικό ψυχογράφημα, όπου ο κυνισμός αντιμάχεται λυσσαλέα την απόγνωση.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ
Κωνσταντίνος
εκδ. Γεννήτρια, 2025
σελ. 342

νια). Το θαυμαστό είναι προπάντων η αδιάσπαστη συνέχεια τόνου και ύφους, μέσα από την οποία οι σύγχρονες Ιρανές ποιήτριες ανάγονται στους εμβληματικούς για τις ίδιες (μα και για κάθε έναν και καθεμιά που γράφει ποίηση) στίχους της Μάχ-βι (1638-1701): «Είμαι κρυμμένη μες στα λόγια μου, σαν άρωμα στο πέταλο του ρόδου./ Όποιος θέλει να με δει, μέσα στα λόγια μου θα το μπορέσει».

Η αντοχή αυτής της χειραφετημένης συνείδησης και η εξέλιξη της μέσα στους αιώνες, παρά την τρομερή καταπίεση που υπέστη το γυναικείο φύλο και την άγρια κορύφωσή της στα χρόνια του θεοκρατικού καθεστώτος, που εγκαθιδρύθηκε το 1979, είναι

αξιοσημείωτη. Κάτι πολύ συγγενές στο δυτικό πνεύμα εκφράζεται εδώ με απρόσμενα ανατολίτικους τρόπους.

«Διψασμένη είμαι...»

Συγγενές στο δυτικό πνεύμα, είπα; Διαθέτει άραγε ο Μεσαίωνας της Δύσης ποιήτριες τόσο συνειδητές και ελεύθερες ως προς τη σεξουαλικότητά τους, όπως π.χ. η Τζαχάν Μαλέκ Χά-τούν (1324-1382), που γράφει «Περιπλανήθηκες στον κήπο μου γυμνός και μόνος/ (Τα τριαντάφυλλα φοβήθηκαν βλέποντας να ξεπερνάς την ομορφιά τους);/ Ή η Μεχρί, που με τους στίχους της καταγγέλλει την ανικανότητα του γυναικού συζύγου (που της επέβαλαν) να την ικανοποιήσει: «Κοιμόμαστε μαζί, αλλά ποτέ ικανοποίηση δεν μου προσφέρεις./ Σου μιλώ τη νύχτα – και οι σιωπές σου με αγνοούν./ Διψασμένη είμαι, κι εσύ θαρρείς πως είσαι η Πηγή της Ζωής - / Για όνομα του Θεού, που είναι λοιπόν το νερό που μου αρνείσαι;» Κι αν διαθέτει, πάντως δεν βρίσκονται σε πρώτη ζήτηση.

Ακόμη σημαντικότερη όμως είναι η ατσάλινη συνείδηση της θηλυκής γενεαλογίας, μέσα στην οποία εγγράφονται οι Ιρανές. Όταν η ποιήτρια του 19ου αιώνα, Σαντόχτ, από το Μαλάγιερ του δυτικού Ιράν, γράφει «Είμαι ένα κορίτσι που γνωρίζει από ποίηση/ Είμαι η Μαχσάτι της γενιάς μου», αναφέρεται στη θρυλική Μαχσάτι (περίπου 1089-1159) του περσικού Μεσαίωνα! Έγραφε, ανάμεσα σε άλλα, αυτή η μορφωμένη ποιήτρια, που, όπως γράφουν στις χρήσιμες εισαγωγικές για κάθε ποιήτρια σημειώσεις τους οι ανθολόγοι, «πιθανολογείται πως εργάστηκε ως γραφέας στην αυλή του Σελτζούκου βασιλιά Σαντζάρ»: «Ψάξε την ηδονή σ' αυτόν τον κόσμο τώρα, για όσο μπορείς ακόμη».

στον καθρέφτη του». Ο Ευαγγελίδης παρουσιάζει τον αφηγητή της ιστορίας του μετέωρο ανάμεσα στην ταυτότητα και την ετερότητα. Από το αντίκρισμα των δύο Κωνσταντίνων απορρέει ένα πρόσωπο διχοτομημένο σε δύο ανεστραμμένες όψεις. Η μία είναι θελκτική, ενώ η άλλη αποκρουστική.

Το βιβλίο είναι πάνω απ' όλα ένα εμπύρετο ερωτογράφημα. Η γλωσσική παραφορά, το ιδίωμα του ήμερου, κατακλύζει τις σελίδες. Οι φράσεις παραφρονούν μες στην αγωνία τους να ανταποκριθούν σε συναισθηματικά μεγέθη και εντάσεις που τις υπερβαίνουν. Δεν λείπουν, βέβαια, οι άστοχες εξάρσεις και τα οπερετικά αναφωνήματα. Ακόμη και όταν αυτοσαρκάζεται, η γλώσσα τελεί σε θερμοκρασία υπερθετικού βαθμού. Αυτές οι εκτραχύσεις, όμως, δεν απομειώνουν τη συγγραφική δουλειά του Ευαγγελίδη, ο οποίος λέξη τη λέξη αξιώνει για τη γραφή του μια ποιητική ποιότητα, που παρασύρει τον αναγνώστη στους ζοφερούς δαιδάλους διακαών συναισθημάτων.

Σε κάθε περίπτωση, το μυθιστόρημα του Ευαγγελίδη αξίζει να ξαναδιαβαστεί, αν μη τι άλλο επειδή υπενθυμίζει ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι μόδα, αλλά συνιστά μία μόνο, και σίγουρα όχι αξιοπερίεργη, από τις πολλές εκφάνσεις του ερωτικού πόθου, όπου εσωκλείονται θεμελιακές καταστάσεις της ύπαρξης.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΤΗΣ
ΕΒΔΟΜΑΔΑΣΕπιμέλεια:
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ«Ακτιή»
Περιοδικό Λογοτεχνίας
και Κριτικήςτεύχος 145
(Χειμώνας του 2025:
Δεκέμβριος 2025
Ιανουάριος-
Φεβρουάριος 2026)

Το λευκωσιτικό περιοδικό λογοτεχνίας και κριτικής «Ακτιή» κυκλοφόρησε πριν από λίγες μέρες το νέο του τεύχος. Οι συνεργάτες του περιοδικού, από την Κύπρο και την Ελλάδα, καταθέτουν και στο τεύχος αυτό συνεργασίες με πλούσια θεματολογία. Ποιήματα: Δημήτρης Κοσμόπουλος, Κώστα Θ. Ριζάκης, μοναχή Μαρία Δαπεργόλα, Αλέξανδρος Αηδώνης, Σπύρος Ξυγκάς-Ευθυμίου, Νίκη Ορφανίδου, Ανδρέας Σισμάνης. Πεζοζή κείμενα από τους Χρήστο Σάββα, Χρήστο Χατζηκωνσταντή, Στέλιο Κούκος, Αρχ. Ανανία Κουστένι. Μελέτες-Παραμβάσεις: Λεωνίδας Γαλάης, «Η σχέση Ανθρώπου-Φύσης στην ποίηση του Άντι Κανάκ». Χρίστος Χατζηκωνσταντίου, «Η Κυπριακή Έκθεση του 1901: Ποιήματα, μία έκκληση και άλλα τινά». Καίτη Χρίστη, «π. Γεώργιος Φλωρόφωσκ (1893-1979)». Από τον ποιητή Κώστα Θ. Ριζάκη ανθολογείται στο ποιητικό ένθετο «Ελληνομουσειών», ο εξ Αθηνών ποιητής Χάρης Ψαρράς, με ποιήματα από πέντε προσωπικές συλλογές που εξέδωσε ο ποιητής από το 2002 (και μία ομαδική-2020). Σημειώματα και σχόλια ενσωματώνουν ο Ν. Ορφανίδης και ο Δημήτριος Δ. Τριανταφυλλόπουλος στα «Έτερα κεφάλαια»: «Ελάχιστα για την σφαγή των νηπίων στον τόπο της Ιστορίας». «Νηστείας υπέρβαση και διακρίσεις ευλογία». Στη στήλη «Ψηφίδες» κριτικά σημειώματα των: Δημήτρης Αεζέντι («Τα διηγήματα της ζωής του Κώστα Λυμπούρη»), Βασίλη Πανδή («Έλενα Κουρή, Παρακαταθκίων Και Δανειών»). Στα «Σημεία» επιλέγονται αποσπάσματα από κείμενα και βιβλία των: π. Αντ. Χαράλαμπος, Χ. Μάρκου Λεμονοφίδη, Α. Βαρναργιώτη, Α. Κάλφα, Α. Τσώνη, Γ. Ζώτου, Α. Μαλόρη, Μικ. Παπαδόπουλου, Θ. Κουτλή, Χρ. Καραντώνη, Αναξ. Παφίτη, Γ. Μαρκόπουλου, Θ. Ε. Μαρκόπουλου. Το τεύχος κοσμείται από την εικαστική συνεργασία του Αθηναίου ζωγράφου Απόστολου Πλακούρη.

Ο Ευθύμης Φιλίππου στον καναπέ του γραφείου του, ενός χώρου πλιόλουστου και απείριπτου, όπου πλάθει τους ήρωές του. «Είναι μια περίεργη περίοδος για το σινεμά», λέει στην «Κ». «Δεν υπάρχει πια το “βάζω το μπουφανάκι μου και πάω στην αίθουσα”. Τώρα είναι “βγάζω το μπουφανάκι μου, κάθομαι στον καναπέ και όλα είναι προσβάσιμα”».

Ευθύμης Φιλίππου, σεναριογράφος

Βαριέμαι τα ψυχογραφήματα

Η διασκευή μιας ιταλικής ταινίας του '65, η αφηγηματική αξία των παπουτσιών και η σχέση με τον Λάνθιμο

Της **ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΣΚΑΡΑΚΗ**

Το ισόγειο γραφείο του στο κέντρο της Αθήνας, ένας χώρος απλός, από αυτούς που δύσκολα θα αποσπούσαν την προσοχή σου αν περνούσες απ' έξω, ήταν πλιόλουστο τη μέρα που συναντηθήκαμε. Εκεί είναι ο χώρος του σεναριογράφου Ευθύμη Φιλίππου, ένα περιβάλλον μάλλον ταιριαστό για κάποιον που η γραφή του αποφεύγει συστηματικά κάθε μορφή επίδειξης.

Σεναριογράφος ταινιών όπως ο «Κυνόδοντας», οι «Αλπεις», ο «Αστακός», ο «Θάνατος του ιερού ελαφιού», που σκηνοθέτησε ο στενός συνεργάτης του Γιώργος Λάνθιμος, υποψήφιος για Όσκαρ, βραβευμένος στις Κάννες, ο Φιλίππου δεν χρειάζεται πολλές συστάσεις. Παράλληλα με τον κινηματογράφο έχει αναπτύξει πλούσια συγγραφική και θεατρική δραστηριότητα, με έργα όπως τα «Κάποιος μιλάει μόνος του κρατώντας ένα ποτήρι γάλα», «Σκηνές», «Απολογίες 4 και 5», «Αίματα» και «Ετυμολογίες». Επιπλέον, έχει δημοσιεύσει συλλογές κειμένων, όπως η αγγλόφωνη Noon, σε μια συνολική εξερεύνηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και του παραλόγου.

Δύο χρόνια μετά την κυκλοφορία του φιλμ «Ιστορίες καλοσύνης», στο οποίο συνυπέγραψε το σενάριο με τον Λάνθιμο, ο Φιλίππου επιστρέφει στη μεγάλη οθόνη αυτή τη φορά με μια διεθνή παραγωγή, το «Rosebush Pruning», σε συνεργασία με τον πολυβραβευμένο Βραζιλιάνο σκηνοθέτη Καρίμ Αϊνούζ. Η ταινία βασίζεται στην ιταλική «Fists in the Pocket» του Μάρκο Μπελόκιο, από το 1965. «Ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία για μένα, γιατί ήταν η πρώτη φορά που μου ζητήθηκε να γράψω μια ταινία η οποία να βασίζεται σε μια άλλη ταινία», μας λέει ο Φιλίππου, σπεύδοντας να εξηγήσει ότι είναι επιφυλακτικός με διασκευές ή αναπροσαρμογές. «Υπάρχει πάντα αυτό το “αν κάτι είναι πολύ ωραίο, γιατί να το πειράξεις; Κι αν κάτι δεν είναι ωραίο, γιατί να ασχοληθείς;”».

Παγκόσμια πρεμιέρα

Το «Rosebush Pruning» έκανε παγκόσμια πρεμιέρα στο Φεστιβάλ Βερολίνου χθες, διεκδικώ-

ντας τη Χρυσή Αρκτο. Πρόκειται για μια σάτιρα που ξεσκεπάζει τον παραλογισμό της παραδοσιακής πατριαρχικής οικογένειας: οι ζωές τεσσάρων εύπορων αδερφών από την Αμερική, που βρίσκονται απομονωμένοι σε μια ισπανική βίλα, ανατρέπονται όταν ο μεγαλύτερος αδερφός φεύγει, αποκαλύπτοντας σκοτεινά μυστικά και πυροδοτώντας ένα θανάσιμο σχέδιο ενάντια στην προβληματική τους οικογένεια.

Αυτό ακριβώς το πεδίο έντασης είναι που τον απασχολεί όταν γράφει, όπως λέει ο ίδιος. Ένα μοτίβο γνώριμο από προηγούμενες δουλειές του, όπως ο «Κυνόδοντας». «Το ενδιαφέρον για μένα πάντα βρίσκεται στις συμπεριφορές των ανθρώπων και στη δυναμική που μπορεί να δημιουργήσει μια απλή κίνηση του χεριού ή μία μόνο λέξη. Είναι φαντάζομαι ακατόρθωτο, αλλά τους ανθρώπους προσπαθώ να περιγράψω, με ή χωρίς επιτυχία, αυτός είναι ο σκοπός. Ακόμη κι αυτούς με τους οποίους διαφωνώ», λέει.

Και συμπληρώνει: «Δηλαδή ενώ είμαι ένας άνθρωπος που δεν συμπαθώ καθόλου την ένταση, τη χειροδικία, τη δυνατή φωνή και φοβάμαι όσο τίποτα το μίσος, ταυτόχρονα οφείλω να κατανόησω και να περιγράψω όλα τα παραπάνω σαν αναπόσπαστο

κομμάτι της ανθρώπινης φύσης».

Εκτός από τη σάτιρα, η ταινία δανείζεται πολλά και διαφορετικά στοιχεία από την κωμωδία, το δράμα και το θρίλερ. «Κάθε σκηνή έχει τον δικό της τόνο – η μια πιο δραματική, η άλλη πιο κωμική. Αλλά το πώς θα παρουσιαστεί το δράμα ή το αστειό προκύπτει με έναν τρόπο συγκεκριμένο, όπως πάντα όταν γράφω: χωρίς να υπάρχει κάτι προκαθορισμένο πίσω από αυτό».

Το σενάριο του Ευθύμη Φιλίππου πλαισιώνει ένα αξιοπρόσεκτο καστ, ανάμεσά τους η Ελ Φάνινγκ, η Ράιλι Κίου, ο Τζέιμι

Ο Ευθύμης Φιλίππου είναι Έλληνας σεναριογράφος, συγγραφέας και θεατρικός δημιουργός, διεθνώς αναγνωρισμένος για τη συνεργασία του με τον Γιώργο Λάνθιμο σε ταινίες όπως ο «Κυνόδοντας» (2009), οι «Αλπεις» (2011), ο «Αστακός» (2015), ο «Θάνατος του ιερού ελαφιού» (2017) και οι «Ιστορίες καλοσύνης» (2024). Έχει αναπτύξει πλούσια θεατρική δραστηριότητα με έργα όπως «Αίματα», «Ρομπ», «Απολογίες 4 και 5» και «Ετυμολογίες», ενώ έχει δημοσιεύσει συλλογές κειμένων, όπως η αγγλόφωνη Noon.

Ελ Φάνινγκ, Τζέιμι Μπελ, Κάλουμ Τέρνερ, Λούκας Κέιτζ (πίσω), Ράιλι Κίου και Τρέισι Λετς παίζουν στο φιλμ «Rosebush Pruning», σε σενάριο του Ευθύμη Φιλίππου και σκηνοθεσία του Καρίμ Αϊνούζ, το οποίο διεκδικεί τη Χρυσή Αρκτο στο Φεστιβάλ του Βερολίνου.

Μπελ και η Πάμελα Αντερσον, δίνοντας στους χαρακτήρες βάθος και πολυπλοκότητα. Ο Φιλίππου σημειώνει ότι η επιλογή των ηθοποιών συχνά τον εκπλήσσει, καθώς οι χαρακτήρες που είχε στο μυαλό του αποκτούν νέα διάσταση μέσα από τις ερμηνείες τους.

Όσον αφορά τη δουλειά του με τον Καρίμ Αϊνούζ –ο οποίος έχει διακριθεί σε μεγάλα φεστιβάλ όπως οι Κάννες και το Βερολίνο–, ο Φιλίππου περιγράφει μια άριστη συνεργασία. «Με τον Καρίμ δεν γνωριζόμασταν: συναντηθήκαμε με αφορμή την ταινία. Είναι ένας κατά τη γνώμη μου πολύ γλυκός και ευχάριστος άνθρωπος. Επίσης έχει μια ιδιαίτερη σχέση με την Ελλάδα, την επισκέπτεται συχνά, πράγμα που βοήθησε πολύ και σε πρακτικό επίπεδο, αλλά και σε συναισθηματικό κατά τη διάρκεια της συγγραφής».

Καθώς προχωράει η συζήτηση, ο σεναριογράφος μάς περιγράφει πώς εξελίσσεται μια ιδέα σε ολοκληρωμένο σενάριο. Όταν ολοκληρώνει ένα έργο, είτε σενάριο είτε ιστορία, αυτό που τον ενδιαφέρει είναι να αποδώσει μια συνθήκη. «Δεν είμαι πολύ καλός με τη θεωρία ούτε με την ανάλυση των κειμένων και ειδικά των δικών μου», λέει. «Βαριέμαι τα γραπτά ψυχογραφήματα των χαρακτήρων και είμαι πολύ κακός σ' αυτό. Αν θέλω να περι-

γράψω έναν χαρακτήρα θα προσπαθήσω να το κάνω φορώντας του κάποια συγκεκριμένα παπούτσια, βάζοντάς τον να μένει σε ένα συγκεκριμένο σπίτι και να αντιδρά με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Κι αυτός ο χαρακτήρας για κάποιους θα είναι εγωιστής και για κάποιους όχι, κι αυτό είναι που έχει ενδιαφέρον».

Τον ρωτάω αν θα μπορούσε να συνοψίσει τον τρόπο γραφής του σε μερικές λέξεις. Η απάντησή του έρχεται άμεσα: «Θέλω να περιγράψω και όχι να υποδεικνύω», υποστηρίζει, τονίζοντας ότι θα ήθελε αυτό που γράφει να αφήνει μόνο ένα αίσθημα, οποιοδήποτε. «Επίσης θα ήθελα να αποκτήσει το σενάριο και όσοι ασχολούνται με αυτό μια καλύτερη θέση στο μεγάλο, σε μέγεθος, βάθος του κινηματογραφικού στίβου. Κανείς δεν ασχολείται να μάθει ποιος έχει γράψει “Τα σαγόνια του καρχαρία” και το έχει δει δεκα φορές. Και το πιο τραγικό είναι ότι ούτε κι εγώ ασχολούμαι να μάθω».

«Ένας συνδυασμός τύχης»

Μιλάμε για τη συνεργασία του με τον Λάνθιμο, με τον οποίο είναι συνοδοιπόροι στο σινεμά, μια σχέση που χαρακτηρίζεται από διαρκή ανταλλαγή ιδεών. Τι την κάνει τόσο καρποφόρα όλα αυτά τα χρόνια; «Όπως όλα τα πράγματα, είναι ένας συνδυασμός τύχης. Βρίσκεσαι με ανθρώπους με τους οποίους έχεις κοινή άποψη για το τι είναι ωραίο και τι όχι, τι λειτουργεί και τι όχι», τονίζει ο ίδιος.

«Με τον Γιώργο, πέρα από το ότι ήταν η αφορμή να ασχοληθώ με το σενάριο –κι αυτό από μόνο του δημιουργεί έναν ισχυρό δεσμό– συμφωνούσαμε στα περισσότερα όταν συζητούσαμε για χαρακτήρες, σκηνές ή ιστορίες. Νομίζω αυτό μας κράτησε». Υπήρχε επίσης εκτίμηση, εμπιστοσύνη και θαυμασμός. Ακόμη και στις διαφωνίες, η υποχώρηση ήταν πιο εύκολη και η επαγγελματική σχέση εξελίχθηκε σε φιλία. «Επειδή έχουμε τελείως διαφορετικούς χαρακτήρες, η συνεργασία λειτουργήσε συμπληρωματικά. Ο Γιώργος είναι στοχοπροσπλωμένος, οργανωτικός, ξεκάθαρος: εγώ πιο χαοτικός και ανοργάνωτος. Εκεί που χάνει ο ένας, συμπληρώνει ο άλλος».

“

Η πρώτη διασκευή

Πρώτη φορά μου ζητήθηκε να γράψω μια ταινία η οποία να βασίζεται σε μια άλλη ταινία. Υπάρχει πάντα αυτό το «αν κάτι είναι πολύ ωραίο, γιατί να το πειράξεις; Κι αν κάτι δεν είναι ωραίο, γιατί να ασχοληθείς;».

“

Μια θέση στο βάθος

Θα ήθελα να αποκτήσει το σενάριο και όσοι ασχολούνται με αυτό μια καλύτερη θέση στο βάθος του κινηματογραφικού στίβου. Κανείς δεν ασχολείται να μάθει ποιος έχει γράψει «Τα σαγόνια του καρχαρία».

Ο περφόρμερ που μίλησε στην Αμερική

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΜΒΑΚΑ**

ΟΙ ΗΠΑ για πολύ μεγάλο διάστημα στον 20ό αιώνα είχαν θεωρηθεί η παραδειγματική περίπτωση της «κοινωνίας του θεάματος», εκείνης δηλαδή της δημόσιας σφαίρας όπου επικρατούν συνθήκες έμμεσης χειραγώγησης ή αλλοτρίωσης των συνειδήσεων. Η μουσική, κινηματογραφική και αργότερα τηλεοπτική «βιομηχανία» αποτελούσε το συνώνυμο της εμπορικής, εξισωτικής και ευτελούς πολιτιστικής παραγωγής, και αντιμετώπιζόταν (πολλές φορές με ισοπεδωτική αυθαιρεσία) από διανοούμενους και κοινωνικούς επιστήμονες ως βασικός μηχανισμός υποβολής συντηρητικών αντιλήψεων και αποπολιτικοποιήσης.

Η εμφάνιση της ροκ υποκουλτούρας και η γρήγορη μετεξέλιξη της σε κοινότοπη-δημοφιλή κουλτούρα από το 1960 κι έπειτα, το άνοιγμα του Χόλιγουντ από τη δεκαετία του 1970 στο σινεμά του δημιουργού, καθώς και η εποχή της συνδρομητικής τηλεόρασης και πλατφόρμας (βλ. HBO, Netflix) από το 2000 και μετά, έφεραν μεγάλες μετατοπίσεις στην πολιτιστική βιομηχανία, που εθεωρείτο «εργαλείο» ιδεολογικής ηγεμονίας του κοινωνικού κατεστημένου. Ένα πολύ μεγάλο μέρος της «κοινωνίας του θεάματος», αν όχι η πλειονότητα, έγινε το συνώνυμο μιας κουλτούρας αμφισβήτησης, μιας κουλτούρας κοσμοπολιτικής συμπερίληψης, μιας κουλτούρας που διαμόρφωνε περισσότερο αντισυμβατικά κοινωνικά πρότυπα παρά συντηρητικά στερεότυπα. Δημοφιλείς σταρ, ανεξάρτητα από το εάν είχαν ξεκάθαρο πολιτικό λόγο και στίγμα, μέσα από

το περιεχόμενο των έργων τους και τη γενικότερη καλλιτεχνική στάση τους εξέπεμπαν μια πολιτικότητα προοδευτική ή και ριζοσπαστική, που σταδιακά εκτόπιζε σε επιρροή εκείνους που ευαγγελίζονταν πιο παραδοσιακές αξίες.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο τραμπισμός ανάγει σε σημαντικό εκθρό του την κλασική κοινωνία του θεάματος, τα μίντια που παρήγαγαν τον αμερικανικό πολιτισμό του τελευταίου αιώνα, θεωρώντας τα θερμοκήπιο του φιλελεύθερου ριζοσπαστισμού. Υπερασπίζεται αντιθέτως την ταμπλόντ κουλτούρα, στην οποία χρωσάει

Ο τραμπισμός ανάγει σε σημαντικό εκθρό του την κλασική κοινωνία του θεάματος, τα μίντια που παρήγαγαν τον αμερικανικό πολιτισμό του τελευταίου αιώνα, θεωρώντας τα θερμοκήπιο του φιλελεύθερου ριζοσπαστισμού.

τη δύναμή του, η οποία μετοικεί όλο και περισσότερο στα social media. Δεν είναι τυχαίο επίσης που πολλοί μεγάλοι αστέρες εναντιώνονται συχνά-πυκνά στο περιεχόμενο και στο ύφος εξουσίας του Τραμπ με σφοδρότητα και επιδραστικότητα μεγαλύτερη της πολιτικής αντιπολίτευσης των Δημοκρατικών. Η πόλωση αυτή έχει φτάσει στην κορύφωσή της την περίοδο διακυβέρνησης Τραμπ, αλλά ουσιαστικά έχει ξε-

Η σημαία με το γαλάζιο τρίγωνο που σήκωσε ο Bad Bunny κατά τη διάρκεια του σόου του, στο ημίχρονο του Super Bowl, έχει ταυτιστεί με την ανεξαρτησία της πατρίδας του, Πουέρτο Ρίκο. Την περίοδο 1898-1952 η χρήση της σημαίας απαγορευόταν. Ένα σαφές μήνυμα προς τον Λευκό Οίκο, το οποίο, όπως αποδείχτηκε, έφτασε στον παραλήπτη.

κινήσει ήδη από την εποχή που ακολουθεί το χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους και τον αντιτρομοκρατικό πόλεμο του Μπους του νεότερου (με περιόδους ύφεσης την περίοδο διακυβέρνησης από τους Δημοκρατικούς Ομπάμα και Μπάιντεν).

Διαδραματίστηκαν πρόσφατα δύο διαφορετικές, αλλά σημαντικές πράξεις του δράματος της κατά μέτωπον σύγκρουσης μεταξύ του ριζοσπαστικού συ-

νηρητισμού Τραμπ και του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού, που εκφράζεται από σημαίνοντα μέλη της αμερικανικής δημοφιλούς κουλτούρας. Η πρώτη ήταν το τραγούδι του Μπρους Σπρίνγκστιν «Streets of Minneapolis», ως άμεση αντίδραση στις δολοφονίες δύο πολιτών (Ρενέ Γκουντ και Αλεξ Πρέτι) από ομοσπονδιακούς πράκτορες της ICE στη Μινεάπολη, υπό το πλαίσιο της πολιτικής μετανάστευσης που προω-

θεί η κυβέρνηση. Ο Σπρίνγκστιν αφιέρωσε το τραγούδι στους δι-αμαρτυρόμενους κατοίκους της πόλης και στις κοινότητες μεταναστών, ενώ ο αντιπολιτευτικός τόνος απέναντι στον Τραμπ είναι πρόδηλος («King Trump's private army»). Το τραγούδι, μέσα από τη γρήγορη διάχυση που επιτρέπουν τα social media, σκαρφώ-λωσε γρήγορα στις κορυφές των Spotify, YouTube κ.τ.λ.

Η δεύτερη περίπτωση είναι η εμφάνιση του Bad Bunny, του «βασιλιά του Latin trap», στο ημίχρο-νο του Super Bowl LX του NFL σε μία από τις πιο εθνικά φορτισμέ-

Πολλοί μεγάλοι αστέρες εναντιώνονται συχνά-πυκνά στο περιεχόμενο και στο ύφος εξουσίας του Τραμπ με σφοδρότητα και επιδραστικότητα μεγαλύτερη της πολιτικής αντιπολίτευσης των Δημοκρατικών.

νες στιγμές αθλητικού θεάματος. Είναι η πρώτη φορά που καλλιτέχνης τραγουδά σχεδόν αποκλειστικά στα ισπανικά σε αυτό το σόου, που βλέπουν εκατοντάδες εκατομμύρια θεατές. Το γεγονός και μόνον αυτό έγινε αφορμή για πολιτική συζήτηση για την αναγνώριση της λατινοαμερικανικής παρουσίας και ταυτότητας στις ΗΠΑ, αλλά και ευρύτερα για το ποια είναι η «Αμερική» όχι ως χώρα αλλά ως ήπειρος. Η παρουσία-

ση σκηνών που θύμιζαν εικόνες από φυτείες ζαχαροκάλαμου ή η ύψωση της παλιάς σημαίας του Πουέρτο Ρίκο και γενικότερα συνθήματα που ο Bad Bunny αναφώνησε στη διάρκεια της παράστα-σης έγιναν θέμα σχολιασμού ως έμμεσες νύξεις στο αποικιοκρατικό παρελθόν, στον κοινωνικό αποκλεισμό και στο ζητούμενο της ενσωμάτωσης. Όπως ήταν σχεδόν αναμενόμενο, το σόου προκάλεσε τη δημόσια αποδοκιμασία του Τραμπ.

Οι δύο αυτές πράξεις αποτελούν διακριτά αλλά συμπληρωματικά παραδείγματα αντίστα-σης της κοινωνίας του θεάματος στην τραμπική πολιτική κυριαρχία. Το ένα παράδειγμα άμεσου, καταγγελτικού πολιτικού λόγου απέναντι στην κρατική καταστολή από έναν «μεγάλο» καλλιτέχνη με σαφή πολιτική τοποθέτηση, ένα ξεκάθαρο πολιτικό τραγούδι, που έρχεται από το παρελθόν των τραγουδιών διαμαρτυρίας των δεκαετιών 1960 και 1970. Το δεύτερο παράδειγμα, μέρος μιας μεγάλης παράδοσης επιτελέσεων επί σκηνής (performance) από δημοφιλείς —πολλές φορές αμφιλεγόμενους— καλλιτέχνες χωρίς ξεκάθαρο ιδεολογικό στίγμα, που με συμβολικό τρόπο περνούν μηνύματα υπέρ των ατομικών δικαιωμάτων, της ανοχής στη διαφορετικότητα και ανάγουν την ίδια την ταυτότητα σε πολιτικό διακύβευμα.

Η κατάσταση στις ΗΠΑ είναι απολύτως έκρυθμη. Ο εμφύλιος που μαίνεται είναι κατά βάση πολιτισμικός. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει λιγότερο σφοδρός.

Ο κ. Βασίλης Βαμβάκας είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας της Επικοινωνίας.

ΤΟ

LOVE

100.7 FM

98.1 & 105.7

ΚΑΙ Η

lacta

ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ

Δέσποινα Βανδή

“Όσα αγαπάω”

16 | 02

ΔΕΥΤΕΡΑ

ΩΡΑ 20:30

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

GALAXIAS

live

PRODUCTIONS

MEΓΑΛΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ

cablenet

TRENDS

BEAUTY SHOP

ΧΟΡΗΓΟΙ

GOOD GIRL

Electroline

έρτα στο αύριο

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ

Parex

Pharma LEAD

PHARMACY CARE PRODUCTS

STARBUCKS

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ

BYD

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ

ticketmaster.cy

ACS

7777 7040

Συνέντευξη στον **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΜΠΟΥΤΑ**

Στη γοτευτική σειρά των πανεπιστημιακών εκδόσεων της Οξφόρδης, City Tales, την οποία διευθύνει η Ελεν Κονσταντίν, στο επίκεντρο βρίσκεται κάθε φορά μια διαφορετική πόλη. Κάθε τόμος περιέχει διηγήματα που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένες γεωγραφικές συντεταγμένες αλλά που εκτείνονται σε ένα σημαντικό χρονικό εύρος. Μέσα από αυτό το λογοτεχνικό κολάζ του άστεως, στόχος είναι να γίνουν ευρύτερα γνωστοί στο αγγλόφωνο κοινό εν πολλοίς άγνωστοι συγγραφείς. Πιο πρόσφατη προσθήκη είναι ο κομψός τόμος «Athens Tales», που κυκλοφόρησε και φιλοξενεί διηγήματα συγγραφέων όπως ο Παπαδιαμάντης, ο Ροΐδης και ο Ταχτσής, αλλά και νεότερων όπως ο Κώστας Περούλης και η Κάλλια Παπαδάκη. Καθένα από τα 18 διηγήματα «συνομιλεί» με μια ασπρόμαυρη φωτογραφία που επιχειρεί να εισαγάγει τον αναγνώστη στο κλίμα κάθε ιστορίας.

Το μεταφραστικό εγχείρημα και την ανθολόγηση ανέλαβε ο Τζόσουα Μπάρλι. Επισκέφθηκε πρώτη φορά την Αθήνα για ένα θερινό σχολείο στη διάρκεια των σπουδών του στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και συνειδητοποίησε ότι η Ελλάδα «δεν είναι μόνο παρελθόν, αλλά μια ζωντανή χώρα», όπως είπε στην «Κ». «Αρχισα να διαβάζω βιβλία, να ενδιαφερόμαι όλο και περισσότερο για τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό, να κάνω μαθήματα Νέων Ελληνικών στο πλαίσιο των σπουδών μου, να διαβάζω Καβάφη, Σεφέρη και άλλους. Αγάπησα τόσο πολύ την Ελλάδα που είπα: “Όταν τελειώσω το πτυχίο μου, θα έρθω να μείνω εδώ”. Και έτσι έγινα», προσθέτει.

Το 2012, χάρη σε μια υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και από τότε μοιράζει τον χρόνο του μεταξύ Αθήνας και Ηπείρου. Πριν από το «Athens Tales» μετέφρασε στα αγγλικά τη «Γαλήνη» του Ηλία Βενέζη, το «Μάρτυς μου ο Θεός» του Μάκη Τσίτα, το «Περπατώντας στην Αθήνα» του Νίκου Βατόπουλου, μια επιλογή από δημοτικά τραγούδια, καθώς και ποιήματα του Μιχάλη Γκανά μαζί με τον Ντέιβιντ Κόνολι. Τον συναντήσαμε και μας μίλησε για τις προκλήσεις που συνάντησε στο τελευταίο του εγχείρημα.

— Πώς γεννήθηκε η ιδέα για το «Athens Tales»;

— Από την αρχή με ενδιέφεραν τα διηγήματα, ίσως γιατί ήταν πιο «εύπεπτα» όταν ξεκινούσα να διαβάζω ελληνικά. Ήδη από το 2013 είχα πραγματοποιήσει μια αυτοέκδοση με ένα μικρό βιβλίο με μεταφρασμένα ελληνικά διηγήματα. Ο πρώτος συγγραφέας που μετέφρασα ήταν ο Δημοσθένης Παπαμάρκος, πριν ακόμη κυκλοφορήσει το «Γκιακ», και μετά ο Χρήστος Οικονόμου. Επίσης, παρατήρησα ότι το διήγημα γνώριζε μια άνθηση την περίοδο της κρίσης. Την ίδια εποχή εμφανίστηκαν και νέοι εκδοτικοί οίκοι που έβγαζαν πολλές αξιόλογες συλλογές. Όλα αυτά έκαναν το διήγημα ιδιαίτερα ελκυστικό για εμένα ως είδος και για πολλά χρόνια ήθελα να φτιάξω μια ανθολογία. Το συγκεκριμένο βιβλίο προέκυψε τυχαία, καθώς ανήκει σε μια σειρά και αρχικά είχε ανατεθεί σε άλλο μεταφραστή. Εγώ ζήλευα γιατί σκεφτόμουν ότι αυτό ακριβώς είναι το βιβλίο που θα ήθελα να κάνω. Τελικά εκείνος το εγκατέλειψε, μου προτάθηκε και για εμένα αυτό ήταν ένα όνειρο που βγήκε αληθινό.

— Με ποιο τρόπο έγινε η επιλογή των ιστοριών και με ποια στόχευση;

— Παρότι με έλκυαν περισσότερο τα πιο σύγχρονα κείμενα και είχα απόλυτη ελευθερία επιλογής, με ενδιέφερε να παρακολουθήσω την πορεία του διηγήματος από τη «γέννησή» του στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Τζόσουα Μπάρλι, μεταφραστής

Μεταφράζοντας τις ιστορίες της πόλης

Δεκαοκτώ διηγήματα για την Αθήνα, από τον Παπαδιαμάντη και τον Ροΐδη μέχρι τον Ταχτσή και τους σύγχρονους πεζογράφους σε μια νέα ανθολογία των πανεπιστημιακών εκδόσεων της Οξφόρδης

Τοιχογραφία 120 ετών

«Ήθελα ο αναγνώστης να μπορεί να δει μέσα από τα διηγήματα την ιστορία της Αθήνας στον 20ό αιώνα και το βιβλίο να μπορεί να λειτουργεί ταυτόχρονα και ως λογοτεχνική, αλλά και ως ιστορική τοιχογραφία της πόλης», υπογραμμίζει ο Τζόσουα Μπάρλι.

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, φωτογραφημένος από τον Παύλο Νιρβάνα, στο καφενείο της Δεξαμενής το 1906. Η γλωσσική ευρηματικότητα του «αγίου των ελληνικών γραμμάτων» δυσκόλεψε τον Τζόσουα Μπάρλι στη μεταφορά του διηγήματος «Ο ξεπεσμένος δερβίσης» στα αγγλικά.

Ξεκίνησα από τον Παπαδιαμάντη, που θεωρείται ο «πατριάρχης» του είδους, και προσπάθησα να καλύψω μια όσο το δυνατόν περισσότερο αντιπροσωπευτική διαδρομή μέχρι το παρόν. Ήθελα επίσης ο αναγνώστης να μπορεί να δει μέσα από τα διηγήματα την ιστορία της Αθήνας στον 20ό αιώνα και το βιβλίο να μπορεί να λειτουργεί ταυτόχρονα και ως λογοτεχνική αλλά και ως ιστορική τοιχογραφία της πόλης.

— Υπάρχει κάποιο νήμα που ενώνει τα διηγήματα της συλλογής, με υπόγειο ή πιο εμφανή τρόπο;

— Θα έλεγα ότι το διήγημα στην Ελλάδα συχνά ανθεί σε δύσκολες εποχές. Στον Παπαδιαμάντη βλέπουμε τις πρώτες λαϊκές τάξεις της Αθήνας, ανθρώπους που παλεύουν για την επιβίωση. Επίσης, πολλά διηγήματα γράφονται την περίοδο της Κατοχής, αλλά και την περίοδο της κρίσης. Αυτός είναι ένας πιθανός συνδετικός ιστός, θα έλεγα. Υπάρχουν επίσης λογοτεχνικές τάσεις που ίσως αναπτύσσονται για άλλους λόγους, αλλά νομίζω ότι το κυρίαρχο θέμα αυτών των ιστοριών είναι κατά βάση οι χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις και οι δύσκολες

συνθήκες διαβίωσης που αντιμετωπίζουν.

— Καλύπτοντας μια ευρεία χρονολογική περίοδο —το πιο παλιό διήγημα της συλλογής είναι το 1896 και το πιο πρόσφατο του 2015—, τι δυσκολίες αντιμετωπίσατε στη μεταφορά της εποχής και στις διαφορές στη χρήση της γλώσσας;

— Σε μια ανθολογία που καλύπτει τόσο μεγάλο χρονικό εύρος βλέπει κανείς καθαρά τις αλλαγές της γλώσσας, οπότε ήταν από τις επιθυμίες μου να αποδοθούν και στα αγγλικά και γι' αυτό προσπάθησα να χρησιμοποιήσω λεξιλόγιο και ύφος που να ταιριάζουν σε κάθε εποχή και σε κάθε διήγημα. Για παράδειγμα, αν μια λέξη εμφανίζεται στα αγγλικά μόνο μετά το 1970, δεν θα την έβαζα σε κείμενο του Ροΐδη ή του Ζαχαρία Παπαντωνίου. Επίσης, χρησιμοποιώ και εργαλεία που δείχνουν τη συχνότητα χρήσης λέξεων στον χρόνο, πράγμα που χάρισε έναν παιγνιώδη χαρακτήρα στη διαδικασία της μετάφρασης. Στον Παπαδιαμάντη, βέβαια, συνάντησα αρκετές δυσκολίες, τα λογοπαίγνια και η γλωσσική του ευρηματικότητα πολλές φορές δεν ήταν εύκολο να μεταφερθούν.

— Στην εισαγωγή αναφέρεστε

στην **πθογραφία στα πρώιμα διηγήματα της συλλογής. Πιστεύετε ότι τα σύγχρονα διηγήματα της κρίσης θα μπορούσαν να λειτουργήσουν στο μέλλον ως μαρτυρία της εποχής;**

— Νομίζω πως ναι, αλλά όχι με άμεσο τρόπο. Θα μπορούσε κανείς να γράψει ένα πολύ καλό, σχεδόν δημοσιογραφικό, κείμενο για το πώς ήταν η Αθήνα την περίοδο της κρίσης, αλλά δεν θα το είχα συμπεριλάβει, γιατί εμένα με ενδιέφερε πρωτίστως η λογοτεχνική αξία του διηγήματος. Στα παλαιότερα κείμενα, ιδίως σε εκείνα που είχαν σαφή πρόθεση να αποτυπώσουν την πόλη, είτε μέσα από την πθογραφία είτε μέσα από το χρονογράφημα που ήταν πολύ διαδεδομένο στις αρχές του 20ού αιώνα, οι συγγραφείς το έκαναν συνειδητά. Φέρ' ειπείν, στο διήγημα του Μπυσσάν για την Ομόνοια διακρίνεται μια σχεδόν υπερηφάνεια για τα νέα φώτα της πλατείας. Και ορισμένα σύγχρονα διηγήματα της συλλογής δείχνουν επίσης έντονο ενδιαφέρον για το πώς είναι η πόλη, στις περισσότερες περιπτώσεις όμως χρειάζεται να διαβάσει κανείς πιο λοξά και να μπει σε βάθος για να διακρίνει τι συνέβαινε στην κρίση. Για παράδειγμα, στο διήγημα του Χρίστου Κυθρεώτη

«Σημάδι στο μπράτσο», όπου ο πρωταγωνιστής πηγαίνει σε ένα νεκροταφείο για την εκταφή της γιαγιάς του, μπορεί κανείς να καταλάβει κάτι για την Αθήνα, χωρίς όμως να έχει μια άμεση εικόνα της ζωής εκείνη την περίοδο. Δεν πρόκειται για κοινωνικό ρεαλισμό, αλλά για μια ευρύτερη ατμόσφαιρα, όμως υπάρχει.

— Υπάρχουν μυθιστορήματα —αθηναϊκά και μη— που θα θέλατε να μεταφράσετε;

— Ένα έργο που θα ήθελα πολύ να μεταφράσω είναι το «Διπλό βιβλίο» του Δημήτρη Χατζή, που μοιάζει όμως κι αυτό σαν μια συλλογή διηγημάτων. Γενικά, με ελκύουν περισσότερο τα διηγήματα και η ποίηση. Δεν υπάρχει κάποιο ελληνικό μυθιστόρημα το οποίο να έχω ερωτευτεί πραγματικά μέχρι στιγμής.

— Έχετε περάσει πολλά χρόνια στην Αθήνα. Υπάρχει κάποια γειτονιά που σήμερα σας φαίνεται πιο «λογοτεχνική»;

— Τα Εξάρχεια. Δεν έζησα ποτέ εκεί, ούτε περνάω πολύ χρόνο πια, μια και ζω στα Πετράλωνα, όμως κάθε φορά που πηγαίνω νιώθω την ενέργεια της γειτονιάς με όλα τα βιβλιοπωλεία και τα τυπογραφεία, που δίνει την αίσθηση ότι η λογοτεχνία είναι ακόμα ζωντανή. Δεν ξέρω αν το έχω νιώσει αυτό αλλού. Μπορεί όμως να αποτελέσει και πηγή έμπνευσης. Απλώς και μόνο παρατηρώντας όλους αυτούς τους πολύ διαφορετικούς μεταξύ τους ανθρώπους που κυκλοφορούν, έχει κάποιος υλικό για να γράψει άπειρες ιστορίες. Δεν θα ήθελα να ζω εκεί, μου αρέσει το πράσινο και ο ανοιχτός χώρος, αλλά αυτή η «βουή» των Εξαρχείων με συναρπάζει, παρότι έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Το ίδιο αισθάνομαι και για την Ομόνοια, η οποία για εμένα παραμένει συναρπαστική. Διατηρεί ακόμη την αίσθηση ενός τόπου διαρκούς άφιξης και αναχώρησης, ενός σημείου όπου οι άνθρωποι περνούν, συναντιούνται, χάνονται. Μου φαίνεται πιο κοντά σε μια «πραγματική» Αθήνα απ' ό,τι το Σύνταγμα ή άλλες, πιο εξευγενισμένες περιοχές. Μου αρέσει πολύ να δουλεύω σε κάποιο καφέ εκεί, έχει κάτι από την παλιά πόλη, που ταυτόχρονα παραμένει ζωντανή.

— Ποια περίοδος της πόλης, μέσα από τα διηγήματα, σας γοήτευσε περισσότερο; Και αν μπορούσατε να «μεταφερθείτε» σε μια εποχή της Αθήνας, ποια θα ήταν;

— Από λογοτεχνικής άποψης, οι αρχικές ιστορίες είναι συναρπαστικές και γοτευτικές γιατί βλέπει κανείς διαφορετικές εκδοχές της «πόλεως» να συνυπάρχουν: την παλιά οθωμανική πόλη, αλλά και τη νέα Αθήνα που χτίζεται. Διακρίνεται ακόμα η άφιξη του μοντερνισμού και μια αίσθηση αισιοδοξίας που διαπερνά ορισμένα κείμενα, όπως, για παράδειγμα, στα διηγήματα του Μπυσσάν, όπου υπάρχει το δέος απέναντι στη νέα πόλη που απλώνεται γύρω του. Δεν ξέρω όμως αν θα ήθελα να ζήσω εκεί. Αν είχα πράγματι τη δυνατότητα να μεταφερθώ σε μια περίοδο της Αθήνας, θα διάλεγα μάλλον τα μεταπολεμικά χρόνια, τις δεκαετίες του '50 και του '60, μια εποχή κατά την οποία δεν γράφονταν απαραίτητα τα διηγήματα που περιλαμβάνονται στο βιβλίο. Όμως τότε η Αθήνα διατηρούσε ακόμη έντονα στοιχεία της παλιάς πόλης και ταυτόχρονα υπήρχε μια αίσθηση προοπτικής, μια διάθεση για ζωή και διασκέδαση. Ήταν η εποχή που περνούσαν από την Αθήνα ξένοι περιηγητές, ο Πάτρικ Λι Φέρμπορ έκανε παρέα με τον Σεφέρη και τον Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα, ποιητές και συγγραφείς, όπως ο Λούι Μακνίς, ο Ισσεργουντ και ο Οντεν, ζούσαν ανά περιόδους στην πόλη. Υπήρχε δάχτυλη μια μπόεμικη ατμόσφαιρα, ένα αίσθημα ελευθερίας. Δεν θέλω όμως να εξιδανικεύω εκείνη την εποχή, καθώς για τους Έλληνες ήταν εξαιρετικά δύσκολα χρόνια. Είναι όμως μια περίοδος που δεν παύει να με εμπνέει.

Αποτύπωμα της κρίσης

«Ορισμένα σύγχρονα διηγήματα της συλλογής δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για το πώς είναι η πόλη, στις περισσότερες περιπτώσεις όμως χρειάζεται να διαβάσει κανείς πιο λοξά και να μπει σε βάθος για να διακρίνει τι συνέβαινε στην κρίση», εστιώνει ο συγγραφέας.

«Athens Tales», μετάφραση - ανθολόγηση: Τζόσουα Μπάρλι, εκδ. Oxford University Press, σελ. 288.

Σαρκοφάγος της συλλογής του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου στον αξονικό τομογράφο του Ιατρικού Κέντρου Αθηνών. Τα ευρήματα της εξέτασης επιβεβαίωσαν τις μαρτυρίες του Ηρόδοτου, ο οποίος πρώτος είχε περιγράψει τη διαδικασία που ακολουθούσαν οι Αιγύπτιοι ιερείς κατά την ταρίκευση των νεκρών.

Οι μούμιες της Αθήνας στον αξονικό

Ντοκιμαντέρ για το ταξίδι των κεκοιμημένων Αιγυπτίων από το Λούξορ στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Της **ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΕΠΤΑΚΟΙΛΗ**

Εκείνο το μεσημέρι του Ιουνίου του 1830, η έπαυλη του λόρδου Λοντέμπορο στο Λονδίνο, στον αριθμό 144 της λεωφόρου Πικαντίλι, ήταν γεμάτη κόσμο. Οι φίλοι του, μέλη της βρετανικής αριστοκρατικής τάξης, είχαν ανταποκριθεί μαζικά στην πρόσκλησή του για πάρτι, αφού αυτή τη φορά δεν θα απολάμβαναν μόνο εκλεκτό φαγητό, ποτό και μουσική, ως συνήθως, αλλά και την πιο δημοφιλή εξτραβαγκάντζα της εποχής: το ξετύλιγμα μιας αιγυπτιακής μούμιας. Εκείνα τα χρόνια το ενδιαφέρον για τα μυστικά της αρχαίας Αιγύπτου είχε πάρει τόσο μεγάλες διαστάσεις στην Ευρώπη, που οι ιστορικοί μιλούν για «αιγυπτιomania» – και όχι άδικα.

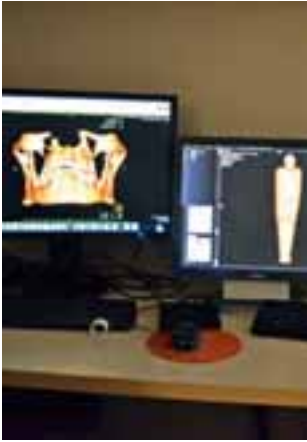
Ο Γάλλος Μπενουά ντε Μαϊγέ, πρόξενος στην Αίγυπτο από το 1692 έως το 1708, ήταν ο πρώτος που πραγματοποίησε ξετύλιγμα μούμιας μπροστά σε κοινό (στο Κάιρο τον Σεπτέμβριο του 1698). Η συγκεκριμένη πρακτική, όμως, έγινε μόδα στη Βρετανία από τον χειρουργό και συλλέκτη αρχαιοτήτων Τόμας Πέτιγκριου. Η αλήθεια είναι ότι ξεκίνησε από «αγνό» ενδιαφέρον: τη δίψα του για γνώση. Τα πρώτα... αποκαλυπτήρια έγιναν το 1821, λοιπόν, μπροστά σε ομάδα ιατρών. Στη συνέχεια, όμως, η επιστημονική ενασκόληση μετατράπηκε σε ιδιαίτερα επικερδή επιχείρηση για τον Πέτιγκριου, που λέγεται πως προίκισε πλουσιοπάροχα τα δώδεκα παιδιά του χάρη στις αιγυπτιακές σαρκοφάγους.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, οι μεγαλοαστοί της Γηραιάς Ηπείρου είχαν βρει άλλους τρόπους να διασκεδάζουν την ανία τους. Και οι επιστήμονες άρχισαν να προσεγγίζουν τις μούμιες αναζητώντας απαντήσεις σε ουσιαστικά ερωτήματα. Το ξετύλιγμα της μούμιας του Κνουμ-Ναχτ, που πραγματοποιήθηκε το 1908 από τη Μάργκαρετ Μάρει και την ομάδα της στο κατάμεστο αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου του Μάντσεστερ, ήταν κομβικής σημασίας. Στο βιβλίο της «The tomb of two Brothers», που κυκλοφόρησε δύο χρόνια μετά, η πρωτοπόρος αρχαιολόγος και αιγυπτιολόγος συμπεριέλαβε πολλά από τα στοιχεία που προέκυψαν από τη μελέτη της: για τον ταφικό εξοπλισμό, την ανατομία των μумιοποιημένων σωμάτων, αλλά και τα υφάσματα και τις βαφές που χρησιμοποιούσαν οι ταρκευτές. Είχε δικίο να εκνευρίζεται η

Μάρει, αλλά δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι ανυπολόγιστος αριθμός σαρκοφάγων καταστράφηκαν μέσα στους αιώνες με κίνητρα κάθε άλλο παρά επιστημονικά: τάφοι συλήθηκαν για να πωληθούν οι μούμιες ως σουβενίρ ή να κονιορτοποιηθούν μαζί με τις ρητίνες, τα έλαια και τις αρωματικές ουσίες τους, μια και η σκόνη μούμιας ήταν πολύ δημοφιλής γιατροσόφι μέχρι τον 17ο αιώνα. Υπάρχουν αναφορές μέχρι και για γιατρούς που τη συνταγογραφούσαν για διάφορες ασθένειες!

Ευτυχώς, υπήρξαν και κάποιοι που πήγαν κόντρα στο ρεύμα του καιρού τους. Όπως δύο επιφανείς Έλληνες ομογενείς της Αιγύπτου. Ο Λήμνιος Ιωάννης Δημητρίου, που ασχολούνταν με το εμπόριο βαμβακιού στην Αλεξάνδρεια, δώρισε το 1880 την αιγυπτιακή συλλογή του, η οποία αριθμούσε σχεδόν 3.400 αντικείμενα (τα περισσότερα αγορασμένα από παλαιοπωλεία) στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (ΕΑΜ) της Αθήνας, πριν ακόμα ολοκληρωθεί η κατασκευή του. Το ίδιο έπραξε το 1904 ο Αλέξανδρος Ρόστοβιτς Μπέινς, στέλνοντας 54 κιβώτια από το Κάιρο στην Αθήνα με ένα από τα ατμόπλοιά του. Στην είσοδο των αιθουσών με τις αιγυπτιακές αρχαιότητες τα ονόματα και οι ασπρόμαυρες φωτογραφίες τους υπενθυμίζουν –στον επισκέπτη που θα τα προσέξει και δεν θα τα προσπεράσει– την τεράστια προσφορά τους.

Η κάμερα του Άρν Λυκναρά εστίασε για λίγο πάνω τους, παίρνοντας στον χώρο για να συναντήσει τις αιγυπτιακές σαρκοφάγους. Το διάρκειας 69 λεπτών ντοκιμαντέρ «The Mummy Project», σε δική του σκηνοθεσία, που θα προβληθεί τον Μάρτιο στο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης, επιχειρεί να αφηγηθεί την ιστορία των μουμιών που βρίσκονται στο ΕΑΜ, με αφορμή την επιχείρηση μεταφοράς τους στο Ιατρικό Κέντρο Αθηνών, όπου πέρασαν από αξονικό τομογράφο, δίνοντας τη δυνατότητα στους επιστήμονες να ρίξουν φως σε άγνωστα στοιχεία για την κατάσταση της υγείας των ταφέντων όσο ακόμα ζούσαν, τις αιτίες θανάτου αλλά και τη διαδικασία ταφής τους. Ακόμα και για το φύλο: αναγράφεται μεν στις σαρκοφάγους, οι οποίες όμως συχνά έχουν επαναχρησιμοποιηθεί. Το συνεργείο ταξίδεψε και στην Αίγυπτο: στην πόλη Αχμίμ (αρχαία Πανόπολις), από όπου προ-

Η απεικόνιση της γνάθου και της οδοντοστοιχίας της μούμιας (αριστερά) αποκάλυψε κάτι σαν τα σημερινά σφραγίσματα. Κάτω, ο Άρν Λυκναράς (πίσω δεξιά) με μέλη του συνεργείου του μπροστά από μια πυραμίδα, στην Αίγυπτο.

The Mummy Project
Σκηνοθεσία: Άρν Λυκναράς / Αρχισυνταξία - δημοσιογραφική έρευνα: Πέπη Οικονομάκη / Διεύθυνση φωτογραφίας: Ιωάννης Μανούσος / Μοντάζ: Κώστας Κουράκος / Πρωτότυπη μουσική: Κωνσταντίνος Πολυζώης / Παραγωγή: Frame Productions. Το ντοκιμαντέρ θα προβληθεί στο πλαίσιο του 28ου Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης και θα περιλαμβάνεται στην ψηφιακή πλατφόρμα της Αγοράς (Marche du Film) του Φεστιβάλ Καννών.

έρχονται οι μούμιες του μουσείου, και στο Λούξορ – στον επιβλητικό Ναό του Καρνάκ στην ανατολική όχθη του Νείλου και στη μυστηριώδη Κοιλιάδα των Βασιλέων στη δυτική όχθη, όπου ανακαλύφθηκε ο τάφος του Τουταγχαμών.

Η πρώην γενική διευθύντρια του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Άννα Βασιλική Καραπαναγιώτου, η επιμελήτρια του Τμήματος Συλλογών Προϊστορικών, Αιγυπτιακών, Κυπριακών και Ανατολικών Αρχαιοτήτων Αργυρώ Γρηγοράκη, η διευθύντρια Αξονικής και Μαγνητικής Τομογραφίας του Ιατρικού Κέντρου Αθηνών Νίκος Μποντόζογλου, ο ομότιμος καθηγητής Αγγειοχειρουργικής του ΕΚΠΑ Χρήστος Λιάπης, η αιγυπτιολόγος Αλίκη Μαραβέλια, ο συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης Παναγιώτης Λάζαρης και ο ιατροδικαστής Κώστας Κούβαρης, μεταξύ άλλων, συνθέτουν τα κομμάτια του παζλ.

Διαβιβήριο για την άλλη ζωή

Στην περίοδο πριν από τη δημιουργία των δυναστειών, δηλαδή από το 4000-3500 π.Χ., οι αρχαίοι Αιγύπτιοι έθαβαν τους νεκρούς τους χωρίς φέρετρα, αλλά (με κάποια προσωπικά αντικείμενα, όπως φυλαχτά και εργαλεία) σε απλούς λάκκους μέσα στην καυτή άμμο της ερήμου, που λειτουργούσε ως φυσικό συντηρητικό: τα σώματα αφυδατώνονταν πολύ γρήγορα. Η διατήρησή τους έκανε ίσως τους ανθρώπους εκείνης της εποχής να πιστέψουν στη συνέχεια της ύπαρξης, στο αιώνιο ταξίδι, σύμφωνα με την Αργυρώ Γρηγοράκη, η οποία δίνει άλλη μια πολύ ενδιαφέρουσα πληροφορία: «Η λέξη “μούμια” είναι μεταγενέστερη, αραβικής προέλευσης. Η αρχαία αιγυπτιακή λέξη για το ταρκευμένο σώμα ήταν “Σαχ”, δηλαδή ο ευγενής νεκρός, εκείνος που έχει αποκτήσει και θείκη υπόσταση πέραν της ανθρωπίνης. Ο θάνατος δεν ήταν το τέλος της ύπαρξης αλλά η αρχή της αιώνιας ζωής, με την προϋπόθεση ότι το όνομα και το σώμα του νεκρού θα διατηρηθούν». Τα ταφικά έθιμα ήταν απολύτως συνδεδεμένα με τις περιοδικότητες του στερεώματος. Οι Αιγύπτιοι, όπως επισημαίνει η Αλίκη Μαραβέλια, «πίστευαν ότι όπως ο ήλιος δύει και ανατέλλει, έτσι και οι άνθρωποι γεννιούνται, πεθαίνουν και ανατελλουν ξανά. Γίνονται αστέρια στον ουράνιο θόλο. Αλλά αφού

κριθούν, γιατί υπήρχε η έννοια της ανταπόδοσης του καλού και του κακού».

Όσο για τα αμιγώς ιατρικά συμπεράσματα, σε μεγάλο βαθμό επιβεβαίωσαν τον Ηρόδοτο, που πρώτος περιέγραψε τις τεχνικές ταρκευσης: το πώς αφαιρούσαν από τα ρουθούνια με ειδικό αιχμηρό εργαλείο τον εγκέφαλο, γιατί είναι όργανο πολύ ευαίσθητο και αποσυντίθεται γρήγορα – «Είναι η ίδια διαδρομή που συχνά ακολουθούν σήμερα οι νευροχειρουργοί για να φθάσουν στην περιοχή της υπόφυσης», όπως εξηγεί στο ντοκιμαντέρ ο Νίκος Μποντόζογλου – πώς στη συνέχεια, με τομή στο αριστερό πλευρό με μαχαίρι από πυριτόλιθο (αυτό που ο Διόδωρος αναφέρει ως αιθιοπικό λίθο) αφαιρούσαν τα εσωτερικά όργανα – πώς καθάριζαν το εσωτερικό του σώματος με κρασί από φοινικόδενητρο και έγχυμα αλεσμένων μπαχαρικών – πώς άλειφαν το σώμα με ελαιόλαδο, μύρο ή κανέλα, έκλειναν τις τομές με ρητίνη και το γέμιζαν με υφάσματα πριν το τυλίξουν με λινές γάζες. Ακόμα και αν κατά λάθος αφαιρούσαν την καρδιά, έπρεπε να τη ράψουν και πάλι στη θέση της: για τους Αιγυπτίους ήταν το όργανο που κατέγραφε όλες τις καλές και κακές πράξεις του νεκρού, αυτές που θα κρίνονταν στο δικαστήριο των ψυχών.

Για τον σκηνοθέτη Άρν Λυκναρά, η καταβύθιση στον κόσμο της αρχαίας Αιγύπτου ήταν συναρπαστική. «Πέρα από το δέος του να περνάς τόσο πολλές ώρες με έναν άνθρωπο που έζησε πριν από χιλιάδες χρόνια, ακόμα και για έναν αδαί, όπως εγώ, τα επιστημονικά στοιχεία που παρουσιάζονται από τους ειδικούς με τρόπο εύληπτο είναι εντυπωσιακά», λέει στην Αχμίμ, στο Λούξορ και στη μυστηριώδη Κοιλιάδα των Βασιλέων.

Εντυπωσιακά ευρήματα

«Τα επιστημονικά στοιχεία που παρουσιάζονται με τρόπο εύληπτο είναι εντυπωσιακά», λέει ο σκηνοθέτης Άρν Λυκναράς, που για τις ανάγκες του ντοκιμαντέρ ταξίδεψε στην πόλη Αχμίμ, στο Λούξορ και στη μυστηριώδη Κοιλιάδα των Βασιλέων.

Κοσμικό γεγονός

Από τα τέλη του 17ου αιώνα έως τις αρχές του 20ού, το ξετύλιγμα μιας μούμιας είχε εξελιχθεί σε κοσμικό γεγονός. Αποτέλεσμα ήταν σαρκοφάγοι και ταφικά αντικείμενα να καταλήξουν στα ευρωπαϊκά σαλόνια και η σκόνη από τις μούμιες να χρησιμοποιείται σαν γιατροσόφι.

VOGUE

GREECE

22/02

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ